

in a
Matie
Mio
caci
Pa

LIBER. AVREVS.

273 104
11-14

15, 265

LIBER VIRENS

101

265

~~B-7-21~~

40/2

8-10-3

J

Actum datum pronunciatum et demonstratum
 per scabmos Ville in Erntzen factum ex parte Suen
 graua ibid undecima die mensis May Anno dm M
 CCC XLII In pntia Ven Dm Vuyrards Abbatis Mon
 Epternacen Dm Nicolai Rospach pastoris in Monder
 chen et henrici Breel Villen Curia abbatalis Epternacen

Primo an der freunden vor an des Spitals feld an bis an den
 Born floss umb xij morgen
 Item tuscher der messeler feld und der Nonnen feld umb die x
 Item von der Truerbach an bis an die ancyeren in dem houe
 umb xij morgen
 Item das feld an dem Erbock born da ist Zuyuel an
 Item von dem feld an da dem Meyer ein sommern frucht vff
 schenket bis an diuells loch Das gilt vnserm hren gehenden
 und auch dem pastore und ist mit Suengerrie
 Item an den offigenden felden an des diuells loch bis zu der die
 ster dellen zu an der bergeln grabt des Camerers busch alle bonz
 feld langes umb die C morgen
 Item an dem welsch baum an her Conrad von Montabur bis
 an den Moelen weg vber C morgen
 Item vff des ancyers hunder feld an betulmar vff zu des sumeln
 busch zu auch op dem fulen feld an bis an greussigens feld
 midant des sumeln busch umb die C morgen
 Item oben an des sumeln busch an bis an des Spitals feld
 oben zuks wiese meer dan lxxx morgen
 Item vff zuks wiese von des Spitals feld an bis vff karchers
 weg umb ij morgen
 Item an maderborn hunder der schybeuater wiesen umb ij morgen
 Item midant zuks wiese vff der olesbach huch und dann xliij morgen
 Item vff karchers tuschent her sofs lehen und des hoves feld
 vñ morgen Item von dem burgen truscht bis an den andern
 hunder truscht by des Spitals lande umb die ij morgen
 Item von der marsten an an des Spitals lande bis zu langenberg
 zu miden und oben dem wege mee dan C morgen vffgenomen
 her sofs Johans lehen x.

Irle
 Suengua in Irle per stabmos et seniores pronuntiata sabbatho
 post Ascensionis dñi Anno dñi m^o ccc^o xlvj. Primo von dem heid
 baum glich bis vñ die prime lund an der preumen abt bis an
 iger lauff Item von demselben heid baum an bis an den steyn
 ouen dem grutzen born bis an den steyn op hoersat Item von dem
 steyn op hoersat an bis an den steyn an herkin des areyos feld
 an fere beuben feltermacher wege Item von dem steyn by felter
 macher wege an bis an den steyn vñ der grutzen Item von dem steyn
 vñ der grutzen an glich vñ bis vñ den berg an vñ ander wege vñ
 von dan an bis an die stede lauff von feltermacher Item von dem
 heiden baum vñ von den vñ steyn an bis off den steyn vñ
 der grutzen bis an Mander busch vñ feltermacher lauff
 Item henkin cocho funder felt an beut barch giffen sonneren
 wachstum dauon ist it zehenden frey Item des alten standmans
 eruc hat salt salt vñ cocho funder halff vñ reglich gelt j
 95

Anno dñi m^o cccc xlvj quinto sabbatho post ocl Visitation
 b. Maria. v. scabim in Erntzen & Seniores de Verst
 uylor peragrarunt & pronunciarunt Suengrauiam
 euissä Villa in Verstuyler in pñtia dñi Nicolai Bis
 pach et henria breel uillici ex parte Ven dñi W
 nandi Abbatis

Primo zu verstuyler bencken hans huyr ouen an des bpetals felt
 zu feren bis zu dederusberger wege vñ die m morgen
 Item an dederusberger wege an des areyos feld an bis vñ areyos
 Item zu xij morgen darhin liegen vñ in lehen gut morgen
 Item an dem heyligen baum an an dem karcher wege hiezu vñ
 dazu alle die heide vñ off dem lehen an von eym steyn zu dem
 andern wol cc morgen vñ genommen sonst lehen an dem heyligen
 a. Item an dem heyligen baum sohem von verstuyler zu feren oben
 some huyr vñ morgen darbusen lygt von morge lehen gut
 Item an vñ wege an bis an den steyn tusthen sonst lehen
 vñ der freunden m morgen
 Item das felt an dem wasserbaum tusthen dem busch vñ vñ

wege m morgen Item eyn felt tusthen sand benedictus feld vñ
 thys hertels felt m morgen Item oben dem vñ lund an der langen
 herten m morgen Item m dñm vñ lund an der langen herten by der
 hoves feld dederus berg m morgen
 Item zur haynbuchen zu beneden verstuyler busch des areyos felt
 von Erntzen m morgen
 Item an dem boden an vñ wege oben vñ m dñm vñ morgen
 Item tusthen der pesten vñ der dellen wiesen off der ermen
 Item mitten off der hamburken an d wege m morgen m morgen
 Item vor dem busch Clesgen krenfels felt der ebyen zu feren
 m morgen
 Item kander dem busch tusthen den wiesen m sollant vñ morgen
 Item vñ des hoves felt zu dñsbach an dem born by dem bur
 baum xv morgen bis kander an die huse
 Item vñ der hufen tusthen dem kimen wege vñ dem busch so
 vor so kander xv morgen
 Item ober dem karcher wege vñ tusthen feltermacher wege bis vñ
 Arnsberg loch xxx morgen vñ m der freunden liegen m morgen
 lehen
 Item m dñm feltermacher wege tusthen der ebyen wiesen vñ m
 hollenbach vñ morgen vñ genommen m morgen erff gutt vñ
 der wiesen
 Item vñ dem feld kander Ocl mit some fuchter gelt j malter
 rothen j malter euen vñ vñ von verstuyler vñ thys von lu
 terbach kaint das vñ ist gnam fenster gut

It synt alsolichen huyngen kuest vñ erker wach
 der areyos zu verstuyler kuint von verstuyler vñ Peter
 von verstuyler mit andern eymholuden daselb myme
 hin dem abt vñ beut bis an das busch zugewest
 kaint vñ vñ lieben freunden tag Annunatio Anno
 dñi m^o ccc^o xlvj

zu dem ersten die kaupt vñ Item ist eyn kuest seguldy d. Abt h
 Item Meyer Clesgen vñ some gefuster den erke eyn kaupt an
 der eyden myme hin dem abt zu feren eynen kuest

Item schilling cyn halff hoistat an der kyrch ist j huest schuldig
die hant Peter Oiswiler bunden dem hant

Item fraue huester vnd jre gedeyler erbe ist schuldig cynen huest
Johan Jholl deylt mit vnd noch ander partzven

Item hantzen soen Clesig von Manpach vnd vnruch soen Peter
cynen halben huester vster cynen hoistat an der kyrch

Item hantze soen burg vnd syne gesustern cynen huester vster
cynen hoistat an dem wege by dem dorff an dem bierbaum

Item vnter der dreyer zu Oiswiler vnd Hans von Truete von biuel
kint wegen cynen huester von cynen hoistat an dem wege by dem

dorff zu naist uff Moprecht der burg hoistat an dem bierbaum
zu foren Item Ruere vnter erbe dat Peter vnter soen im hat

Nemlich cyn hoistat in Moprecht der vnter hoistaten zu foren
gilt cyn huester

Item vnter soen Clesig cynen haluen huester vster cyn hoistat
an dem wege

Item der selb Clesig vnd vnruch soen cynen haluen huester zusame
vster cyn felde der burg hoistat an meiste zu foren

Item hant Johan Jholl cynen huester von cynen hoistat von von
kint wegen gelegen an der kyrchen

Item Claus gobe von swintz erbe wegen cynen huest nemlich vster
cyn felde an der kyrchen vster dem wege

Item myn her der Abt selbist vnter haluen huester von montatz
alden huester wegen auch ouent der kyrchen gobe hat idm

Item gobe von cynen anwender montatz zu foren j huester auch
ouent der kyrchen

Item Peter vnruch soen vnd hantzen soen Clesig von Manpach
vnd hant von Truete cynen huester den ist vnruch soen halff sch

uldig vnd die anderen die ander halbe deyl vster cynen hoistat
an dem harden baum

Item gabelman hemmans eydom von Roispart vnd huester byndt
von Echtenmarchen vnd Clesig gobe soen cynen haluen huester vo

cyn felde by me harden baum

Item hant Johan Jholl vnd gobe Jholl soen von Echtenmarchen cyn
halben huester vster dem selbigen an der kyrchen by dem harden baum

Item myn her der Abt cynen huester vster cynen hoistat an der kyrchen
auch gobe Jholl bynder zu foren

Item so ist dat vnter soen gobe vster vster luen frauen tag vnter
vor Peter von vnter soen schiffen vnd Peter kollart seonbode zu foren

ternach die myn her der abt darby von synent wegen geschickt
hat gehabt

Item so ist dat vnter soen gobe vster vster luen frauen tag vnter
vor Peter von vnter soen schiffen vnd Peter kollart seonbode zu foren

ternach die myn her der abt darby von synent wegen geschickt
hat gehabt

Item so ist dat vnter soen gobe vster vster luen frauen tag vnter
vor Peter von vnter soen schiffen vnd Peter kollart seonbode zu foren

ternach die myn her der abt darby von synent wegen geschickt
hat gehabt

Item so ist dat vnter soen gobe vster vster luen frauen tag vnter
vor Peter von vnter soen schiffen vnd Peter kollart seonbode zu foren

ternach die myn her der abt darby von synent wegen geschickt
hat gehabt

Item so ist dat vnter soen gobe vster vster luen frauen tag vnter
vor Peter von vnter soen schiffen vnd Peter kollart seonbode zu foren

ternach die myn her der abt darby von synent wegen geschickt
hat gehabt

Item so ist dat vnter soen gobe vster vster luen frauen tag vnter
vor Peter von vnter soen schiffen vnd Peter kollart seonbode zu foren

ternach die myn her der abt darby von synent wegen geschickt
hat gehabt

Item so ist dat vnter soen gobe vster vster luen frauen tag vnter
vor Peter von vnter soen schiffen vnd Peter kollart seonbode zu foren

ternach die myn her der abt darby von synent wegen geschickt
hat gehabt

Item so ist dat vnter soen gobe vster vster luen frauen tag vnter
vor Peter von vnter soen schiffen vnd Peter kollart seonbode zu foren

ternach die myn her der abt darby von synent wegen geschickt
hat gehabt

Item so ist dat vnter soen gobe vster vster luen frauen tag vnter
vor Peter von vnter soen schiffen vnd Peter kollart seonbode zu foren

ternach die myn her der abt darby von synent wegen geschickt
hat gehabt

Item Johans von Vrlingen vnd Johan Schonckers huysen zu samen
 1 huysen vnd 1 echter
 Item Johan Roders huysen die dat gelegen is hunder vnd vor mit syne
 zubeheer 1 huysen vnd 1 echter
 Item cone Hoff hant van Claus are. Peter der kesseler vnd Peter ro
 lotts soen. Der eyns holtzmans hooff was 1 huysen vnd 1 echter
 Item Peters huysen vff der barch in ystrass gelegen dat nu peter
 struss soen gehuysen hat 1 huysen vnd 1 echter
 Item geynmen huysen da he in waent vnd in dem elter gehoert in
 die kuyt 1 huysen vnd 1 echter
 Item Peters huysen Conzen soen vnd luntzen huysen by dem gelegen zu
 samen eyn huysen vnd 1 echter
 Item Claus luntzen huysen 1 huysen vnd 1 echter
 Item welcke boffen huysen mit syne zubeheer 1 huysen vnd 1 echter
 Item Volken soen huysen Peters mit syne zubeheer 1 huysen vnd 1 echter
 Item Peter boeuer soen huysen vnd henckin des luntzen huysen zu samen
 1 huysen vnd 1 echter
 Item eyn huysen dat heylantz was dat nu hat pennespach theulgen
 eyn huysen vnd 1 echter
 Item soenemans huysen dat Roders was 1 huysen vnd 1 echter
 Item eyn huysen dat hant der schonckers in waent die sich nennet
 von Veltberch dat Cuders was 1 huysen vnd 1 echter
 Item Johans huysen des schmidt dat Peters was vff der barch 1 huysen
 vnd 1 echter

In Ourstrasse

Primo dat huysen da peter in waent agnesten soen mit syner zu
 behore hnden darane als eyn huysen dat Johan Roloffs soen was zu
 samen 1 huysen vnd 1 echter
 Item Peters huysen Schonckers vnd Clausgins huysen thomas soen zu
 samen 1 huysen vnd 1 echter
 Item Peters henckin soen von halstorff vff dem in nuwe gasse Peter
 bekers was vnd Peter Peters sam von halstorff die zween zu samen
 vff dem huysen 1 huysen vnd 1 echter
 Item dieselb Peter Peters soen von halstorff vff dem in nuwe gasse vnd

Peter syn vatter 1 huysen vnd 1 echter zu samen vff der Iren huysen
 in nuwe gasse mit dem zubeheer
 Item Claus der kesseler 1 huysen vnd 1 echter vff der zween huysen
 in der strassen gelegen die mostartz waren
 Item eyn huysen dat eyns was den man hiesi Claus in nuwe gasse
 vnd noch is syner wyue Trynen von Dorn 1 huysen vnd 1 echter
 Item Peters huysen hre Jacobs soen 1 huysen vnd 1 echter

In haell

Primo Eckartz huysen 1 huysen vnd 1 echter
 Item Peters wallen soen 1 huysen vnd 1 echter vff syne huysen wie
 he dat hat von her Johan Vchel
 Item Peter der schroder vff syne huysen 1 huysen vff syne huysen
 Item Peter der Peltzer 1 huysen vnd 1 echter vff syne huysen mit sy
 zubeheer als mit dem hooff die darhind anstet
 Item Kathern vhandwalen wyff 1 huysen vnd 1 echter vff dem
 huysen vnd zubeheer
 Item Philippus boemich soen huysen mit syne zubeheer 1 huysen vnd 1 echter
 Item Hermanns huysen in hall mit syne zubeheer 1 huysen vnd 1 echter
 Item eyn huysen dat Metzen Clausgins soen was vnd Dietheerich
 der walen soen zu samen 1 huysen vnd 1 echter
 Item Japans huysen huysen mit syne zubeheer hnden vnd vor eyn
 huysen vnd 1 echter
 Item Hans Vesen hant soen 1 huysen vnd 1 echter vff syner huysen
 vnd zubeheer

In framstrasse

Primo eyn huysen dat eyns was her Dietheerich feals eyn huysen vnd
 eyn echter mit syne zubeheer
 Item he Hermann Jekels huysen mit syne zubeheer 1 huysen vnd 1 echter
 Item Peter reutgen huysen mit syne zubeheer 1 huysen vnd 1 echter

In Suprbrucken

Primo Johan lussgins soen hant vnd huysen mit dem zubeheer

syn huyster vnd eyn echter
Item phutz mullen huyss in Duxbeucken, huyster vnd echter mit
Item Jacob von Diebich vñ dem huyss dat lentzen was, huyss vñ echter
mit syn zubehoer. Item eyn huyss dat der frauen brüder is mit
syn zubehoer, huyster vnd eyn echter
Item eyn huyss dat her Johan puntz is, huyster vnd echter
Item Claus huyss von Derreg, huyster vnd echter
Item Coneman von Rospart, huyster vnd echter vñ eyn huyss dat
henken Pauls soens was.
Item huyss von Trer, huyss vnd echter vñ dem huyss dat Stich
Item eyn huyss vñ der luere dat Engelbruchs is, huyss vñ echter
Item Schütz der Deynmetz vñ eyn huyss mit syn zubehoer dat der
frauen von Oeren is, huyster vnd echter
Item Rodolff Schroder huyss mit syn zubehoer, huyss vñ echter
Item Thiel brechtung, huyster vnd echter vñ dem huyss dat die
von den Nomen hat.
Item eyn huyss stiet an der Nomen gang dat broder Johans was
vnd nu der Nomen is, huyster vnd echter
Item die Junffer von Sant Claren closter syn schuldy Nuyt tage
vñ huyster vnd eyn echter von dem closter vñ andern Iren zu
huyssen die sie by dem Closter hant liegen

In Wolzgasse

Primo der Augustiner huyss, huyster vnd echter
Item eyn huyss da Wilhelm der schroder im waent vnd eyn huyss
darby dat her Welte schroder was die zwey, huyss vnd echter
Item Pernestarte Thielm vnd der karmargesser vñ Iren huyss
eyn huyster vnd echter
Item hanno huyss des Degers vnd Welte schroder huyss vnd
henken huyss die vñ Iren dreyen huyssen, huyss vnd
eyn echter
Item Hans harnman vnd hano boenimels soen die zwene, huyss
vnd echter vñ Iren huyssen in Wolzgasse gelegen
Item friderichs huyss von Radenhem wonhaftig zu felzpus
gelegen in der Engassen by Wolzgasse, huyss vnd echter

OMINO. G. O. DEFRIDO.

Venerabili Epternatensis ecclesie Abbati
Theodericus eiusdem ecclesie alumnus per
bona templa peruenerit ad gaudia eter-

nalia In describendis memorabilibus factis seu dictis
elegantissima eloquentia uiri quidam studium impen-
derunt, et meredibili dicendi copia iocundis atq; suavis-
simis re aucte utilissimis uerbis delectatione legentibus
parauerunt. Quorum emulari cupiens intentione iam oli-
de gestis sancti Willibrordi et successoru eius quadam pro-
posui facere compilationem et retractatis uarijs euenti-
bus q̄ ecclesia nra acciderunt post prima sui institutione
Testamentoru q̄ quibz quilibz bona nro loco data ac coherita
sunt in uim uoluminis coaceruare uolui collectione ut ex-
cerptis hys q̄ digna memoratu essent: ita demum regu princi-
pum et abbatum ceterorumq; benefactoru nroz propensio-
re apud deum faceremus comendatione. Et olim quidem
cu hoc opus me uobis dicaturu proponere ductina in con-
stantia uerecundia me retardauit, et a scribendi studio du-
bia trepidatione reuocauit: dum fragilitas ingenij mei in-
hil se tale scire posse estimaret. quod dignu fore uiris auri-
bus iudicaret. Cumq; in his dubiis et anxius hasitare, nescio q̄
instinctu eadem quae mente uolueram inopiato mihi mihi
istis: et si qua relatu digna posse de precedentiu uel subsequen-
tiu Principu uel abbatu uarietate. ut scriptis in ordinem
digererem. exhortationis urae praeceptis mihi imposuistis.
Itaq; ego cui semper familiare fuit ut omni sedulitate ex-
estimationem opinioneq; mea in bonis apud bonos comen-

mendam ac primū placiditate mentis et animi alacritate
in affectum hominū influere præoptarem. ammatius uestra
exhortatione et ea quā uobis et ecclesiā nrā debeo deuotione.
studium primū per annos dñica incarnationis Francorū Primi
cipū a Clodoueo qui et Ludouicus uocabatur quē cū omni
gente sua baptisauit scs Remigius vsq; ad Pipmos et Karolos
nrōs: qui Romanū Imperiū et augustalem dignitatē toto orbe
Venerabilem in Galliam transtulerūt. & ecclesiā nrā primi
institutores & propagatores fuerūt. et item ab eis usq; ad uic
toriosissimū imperatōre Fridericū filiūq; suū gloriosissimū
Henricū sextū Imperatōre genealogiam nobilem colligere. et
eorū equiuoca nōia quā obliuiscitū inducebāt. in distinctionē
ordinabilem redigere. Reputauī cū meū. si tam alti sang
uinis uenā repeterem superi? qui uel quales nrā ecclesiā funda
tores extiterūt inuestigare possem melius et uerū? Quorū
etiā memoriā diuturniorē ex eo fore existimaui: quod testam
torū q̄q; densissimā seluā. quā cuiq; principis diebus facta sūt
suo loco et ordine a scdo libro incipiens describere sollerter cu
raui. Propter quorū numerositatem et uariū statū loci nostri
per tēporū et personarū mutationē ad releuandū lectoris fas
tidū etiā librorū cōgruā ordinaui diuisionē. Vbi notare lector
poterit. quod a trāsitu beati Willibrordi et ab anno dñica in
carnationis dccxxxviii in q̄ obiit sub vii abbatib; Albro
videlūz qui xxxvii annis præfuit. Beonrado Senonen epō q̄
xxii annis. Adone abbe q̄ xx. Siguallo spoletano epō qui viii
Theotgaudo abbe qui v. Hettmo epō. qui vi. Sherommo abbe
qui x præfuit. per annos c. et viii in hoc loco conuersati sūt
monachi. Post quos ab anno dñica incarnationis dcccxlx
sub xi abbatib; Adelardo scilicet Comite q̄ vii annis Hartone epō q̄
viii. Remero comite qui vii. Karlomano q̄ vii Adelardo co

mn
mte qui xxi Roberto comite qui iii. Rabodo epō qui iiii.
Remero duce et comite q̄ xviii. Berēgaudo pposito qui xx.
Giselberto duce q̄ xxiii. Hermo et Godowmo p̄tis qui sub
Ducibus herimano et Sifrido xxv annis præfuerūt. Hūc eūde
locū Canonici per cxxv annos obtinuerūt. ac demū agente
præfate Sifrido duce anno incarn dñica dcccc lxxiii ab Ot
tone primo Impatore Monachi cū Rauangero abbe inducti.
Demēps per annos cc. et xxiii sub x abbatib; usq; ad hūc x annū
nrā ordinationis qui est ann dñica incarn dñi m c xci. licet uā
rijs fortunā euentib; agitati locū hūc incoluerūt. Quos a
nos ita colligimus. Rauigerus xxxiii annis p̄fuit. Vrold
xxi. Humbertus xxiiii. Regmbertus xxx. Theofridus xx.
viii. Gerardus xiii. Godofridus xxxiii et semis Gerardus
xviii. Lodowicū vii. Post q̄s Deo donante uos decimū iam de
cimū annū agitis in regimine nrī loci sicut p̄dixim; q̄ est
a transitu sc̄i Willibrordi cccc lxi. Igit; adiuuante eo qui
nrā Damhelem mutat tēpa et ætates. transfert regna atq;
constituit. dat sapiētiaz sapiētib; et scientiā mte lligentibus
disciplinā erit hoc op; perpetuale nrā præceptionis et nrā
exequutionis mēoriale. in quo apud posteros et antiqua nrī
loci cui Deo auctore præfatis dignitas et condigna semper
respondebit antiquitas.

Quod Francorū Principes qui etiam Epternac insti
tuerūt de antiquissima Troianorū stirpe descendēt.
Quod Troiam in Pannoniā digressi Sicambri sūt appellati qui
tempore Valentis in Germaniā prorūpentes priō criminos p̄
cipes et reges et leges condentes merorūngi a q̄dam rege suo
sūt uocati.
Quod Valens eos de suo rōie Francos appellauit et parte Galli
arum ad inhabitandū sine uectigalib; eos donauit.

De Hildericio rege et quod Francia Agripina ciuitate cepit
et Eugenio cum Romanis fugato Treuerim ciuitate interduci
Qd Ludouicus Siagrii filium Eugeni ad alaricum fugam prouocauit
eum repente et recepto regnum thesauros et uita abstulit. **vi**
De Theoderico Italico et ostrogothis et Wisigothis et quod
pugnans Odaerum trucidauit et horores et filias suas regi-
bus copulauit. **vii**
De progeme Rothildis uxoris ludouici et eorum filijs **viii**
De uictoria ludouici et regni interfecto et de consulatione ab
Anastasio Imperatore sibi prerogato **ix**
Qd recte ludouicum in hac opere pponimus quia primus sanctus
ille Remigius baptisauit cui primo hormisila ppa uices
suas per gallias delegauit **x**
Qd xxx annis regnum francorum nobilitate prouexit et
parisius sepultus quatuor filijs regnum diuidendum reliquit
De Sigisfrido rege et qd eo occiso Clodomirus interfuitur **xi**
cui filios fratres sui pmitteret regnum ei inter se puerunt
De Theoderico Theodeberto et Theodeualdo qz regnum Clotharii
arripuit sicut Childberti fratris. quod pemituit qd obijt
et qd eo sepulto in filijs ei regna inter se diuiserunt. que
solus obtinuit **xii**
De morte Kariberti et interitu Sigiberti et successione fi-
lij sui Childberti et de uxore et filijs sancti regis Gundarici **xiii**
De iniqua morte Chilperici et ordinatione sancti ppe Gregorii **xiv**
De bonitate et morte Gundarici cui regnum Childberti
abtinuit post xxiii annos regni sui obijt **xv**
Qd Clotharius filius Chilperici iustitiam matris fridigundis
filios Childberti impugnat et illi postea exercitu ei collide-
tes etiam waschones subiugauerunt **xvi**
Qd sanctus Columbanus claruit. qd longobardi monasterium
sancti Benedicti incendierunt. qd foras Imperator cui secundo

anno sanctus Gregorius obijt **xviii**
Qd Clotharius Theodericum uicem Berthario dux occiso et in
altera parte Landrico fugiente Meroueo capto. Theodebertus
partem pacis reuertitur **xix**
De malicia Theoderici qd fratrem uictum et captum occidit cum filio
qui Clothario bellum parans obijt. cui filios uictos Cloth-
arius cum Brunild occidit **xx**
Quod Clotharius regna superiorum obtinuit Dagobertum Austrie
prefecit. qd Saxones filio in auxilium uenies occiso Bertoldo
dux perdomuit **xxi** // gobeht
De bonitate Clotharii et de felicitate temporum suorum et da-
Quod Clotharius moritur et dagobertus frater Cariberto regnum p-
De dagoberto et eius uxore filijs ac filiabus // titur **xxii**
De Genealogia sancti Arnolphi et pippino filio Angisi **xxiii**
De lapsu Dagoberti et eius correctione et elemosinarum
largitione **xxvi** // occidit
Quod Selauos superauit. waschones coepserunt vulgare
Quod Sigebertus xl dies puer Ane respondit. cum ei sanctus
Amandus baptisauit **xxviii** // cum dm retulit
Quod cum Eracle patre pepigit. qd cum persis pugnas cum
De infortunio Eracle et morte eius miserabilis et eius successores
Quod Caribertus moritur et regnum eius dagoberto subijt // foib **xxix**
Quod Dagobertus Sigebertum Austrie Clodouicum preficiens
Burgundis moritur et in ecclesia sancti Dionysii parisius **xxx**
De thesauro eius diuiso. et de morte Pippini fratris sepeli-
sancte Bertrudis **xxxiii**
Quod viii anno Clodouici natus est beatus Willibrordus
et de patre suo et profectu et de institutione adulescentie
ipsius **xxxiv** De Grimualdo filio pippini et Clodouico electo
et de filijs eius Clothario qui in oriente et Hildericio qui
regniabat in occidente **xxxviii**

De Theoderico tonso cu ebino et childeo cu guige pgnate
Quod theod. cum ebino regnu recepit et eb. **35** **XXVI** **XXVI**
mus p'ea occasus interyt
De strenuitate pietate et audacia Pippini filij Ansgisi **37**
De warasone et Gillemaro filio suo et de virtute pippini
et pugna con Theodericu et Bertharu et victoria illustre **39**
Quod Pippin? primo dux illustre maior dom? constituit
De plectrude ei? guige et filijs (Bmoato **xl**) francie
et Drogonie et de pugna ei? et victoria g? Sabodu regi fecit **xl**
Quod sanctus willibrod? uenit in franciam a pippino
Roma missus ordina? et rediens in verbo dei et edificatioe
ecclie prosperatur.

Incipit Genealogia principu FRANCORVM

Litur clarissima principum prosapia quoz largi
flua munificentia a beato willibrodo primitus
externacensis fundata usq? nuc propagata e ecclesia
de nobilissima no solum francor? sed et de antiquissia
Troianor? descendit genealogia

Troianor? em a Grecis expugnatoz pars cu Enea
in Italiam coeessit. pars altera xij uidelicet milia
priamo et antenore duab? in finitimas panome
regiones sec? meotidas paludes fecerit. sibi Suambri vo
cati a Suambria ciuitate qua fecerant in gente magna
conualuerunt. usq? du tpe Valentis impatoris Genebau
do Avarconno et Donnone principibus filijs priami.
Antenoris in Germaniam prouidentes multis mortalium
cessis obuia queq? protulerunt. et postea sub cemitis
principib? agentes primu regē fatamundum filium

IX
Avarconno super se leuauerunt. sub quo Wifegast Dale
gast Bodegast et Wudegast apud villas Germanie Salecha
Boderha et Wudega legem habere ceperunt. Post fatamundu
Clodio filius eius rex apud desparicum castru in finibus
Thuringor? habitauit qui missis exploratorib? et mise
cutus Romanos protreuit. Tornacum. Cameracū ciuita
tes coprehendit et usq? ad Sumanā flumiū partē belgice
Gallie occupauit. Eo mortuo Aueroungum filiu eius
valentem regem fecerunt. a quo Merouingi appellari ceperunt.

His valens Imperator et propriu nomen **III**
qui franc? attica lingua vocabat dedit. et parte gal
liarum ad inhabitandu sine vectigalib? pmisit. hñ humos
ad meotidas paludes in pannonia redire copulerunt. ubi
post multos annos a Pippino et Karolo perdoniti etia noie
penitus despererunt. franci ppter auaritia sequentiu
principu vectigalia eis exigentium caa Romanis coacti st
fidem no seruare. et ciuitates quas adhuc tenet occupare.

Merouinge vero successu hiderici filius qui
pro luxuria et insipientia a francis de regno cie
ctus in Thuringia ne interficeret ad regē Dasmu est pro
fectus. franci u fecerunt sibi regem Egidiu a leone impato
re. cum Romana milia in Gallias missam cum tum
viii annis presisset per Wiomadū quasi familiari a
mutua est defraudatus. q? reformatu cu francas pare fecit
quod hilderich? in regnu est reuocat? Ad hoc em ipm Wio
madū diuiso inter se aureo reliquerat. ut animos frator?
sedaret. quod cu fieret. rex amic? cu amico milite recipi
ens insolidu que diuiserat aureu. regnu q? redintegret.
hoc in exerto Egidio restitutus est hilderich?. Cuius filius
ex Dasma Thuringor? regina fuit ille famosissim? Clodo
ueus qui alio noie vocabat? Lodouic? In illis dieb? cepit
franc? Agripnam ciuitate super Rhenum qua Colomiam
nominauerunt. terrisq? vastatis. et Egidio fuga lapso. Ro

manisq; protutis Treuerem sup Mosellam quę pri' ab hu-
mis sub theodosio minore diruta et afflicta fuerat captam
incenderunt. Mortu' est aut Egidius cui super Romanos q
in Gallis habitabant successit suus filius Siagrius. Gilde-
ric' etiam postq; interfecto paulo comite Andegauis et Auce-
lianis obtinuit. Anno xxiii regni sui obijt. Successit aut
ei filius su' Lodouic' qui magna magnis p'sent virib' ✓

Anno em quinto regni sui Siagrium filiu Egidij Roma
militie in gallis regē Sueuic'is residentem bello ag-
gressus vicit. et eliso Romano exercitu Tolosam ad regē Ala-
ricum fugere compulit. Alaricus u' metuens vim francoz
legatis Ludouici cum expetitib' reddidit. quē ille custodie
manipatum quousq; regnū ei' sibi subiugaret postea gla-
dio feru' precepit. ✓

Hic Ludouic' sorore Theoderia regis Italie p'mo habuit
de qua filiu Theodericu genuit. Cuius u' Theodericus
Italie' fuerit. dicere non p'gebit. De p'mo de Gothis quib' reg-
nauit. Sciendū quidō tempe Valentianū supioris augusti cum
in Teana comuniter irrupissent hij q' cum fredegerno in oriete
remanserant Ostrogothi. qui cū Alarico in occidente Visigoti
sunt vocati. Postea Alaric' Ostrogothoz rex et Valimer et
Theodemer fratres. cū sibi mutam successissent. Theodemer
prefatu Theodericum ex arileu'a concubina genuit. quē leo
imperator dū cum Ostrogothis fedus m'et admodū infantulū
obsidem Constantinopoli recepit. Post quē etiā Zeno Impator
in filiu eū adoptauit ac sacri palamnis dono honoratum per
Pragmaticū senatū et pplū Romanū totaq; Italeā quā per
XIII annos Odacher cū fortissima heruloz et turtuligoz
multitudine de extremis pannonię finib' venies occupauerat
ei comendauit. Demūti itaq; Theoderico de Teana cū omib'
Ostrogothis in Italia nō longe ab Aquileia cū gradu suoz ex-
ercitu et totū Itale virib' Odacher occurrit. quē ille Alaric'

✓
exapiens magno bello victū in fugā vertit. Postea iterū cum
eo Verone confligens deuictū fugauit. atq; ipso impetu fugie-
te miserat Veronā inuasit. Odacher aut cū suis q' euaserat
Roma fugies portis est exclusus. Vnde omib' quę adtingere
potuit gladio cōsumptis et ignib' Rauienam est ingressus
Theoderic' autē a Verona transiit Mediolanū vbi maximum
totius Italie recepit exercitū. Ibi dū comperisset Tusa q'daz
auctore Odacri crescere exercitum digressus est Tyrium.
Et ibi m're cū sororib' multaq; vulgi comunita multitudine
Rauienam profectus obsedit. Odacri per triennū. Qui ex
Urbe frequenter erumpens quadam nocte exercitū Tidiani
acriter adtriuuit. sed repugnati' fortiter Gothis tandem
in urbem refugit. Nec multo post a Theod' fraudulent' in
fidem recepit. truculenter est ab eo peremptus. Fortius u'
Rauiena et omni Italia Roma est profectus. et a Romanis cū
magno gaudio honorabiliter est suscept'. Cui ut regni sui
vires constabilet Malafreda germana sua vandaloz regi
Honoreo. et alteram Clodoueo sicut p'dixim' francoz regi
sonauit. Vnq; filiaz suaz Amalasuntia visigothoz regi
Erico. Alcam peditam Sigismundo Chundebaudi regis Burgū
dionū filio copulauit. Iste Theoderic' tyrannidem postea
in Romanos exercēs q'sdam interfect. quosdam exiliauit.
Inter q's et Doctū virū clarissimū in simulatu qd' contra eum
Impatori scripsisset Verone accusatū et damnatū duob' filijs
eius in consulu relictis Papie in turri q' dicit' fraudulenta
reclusit. vbi et libru de consolatiōe philosophię dictauit.
Symachū etiā patriciū Rauiensē occidit. vbi et eodem anno
Iohannem papam a Constantinopoli vbi tunc roganti ad portā
quę dicitur aurea lumen reddidit. reuersum cū Comitibus
carceris afflictione peremit. quia catholicę pietatis defensor
iustm' Imperator eum honorifice suscepit. ac ipse Theoderic'
sequenti anno in eodē loco subitanea morte perijt. sicut

in dyalogoz libro Gregorius dicit quod solitari quidam vide-
ret inter Iohanne papa et Symachum patricium de sanctum et
discrepantem cunctis manibus deductum in viciniam sibi vulcani
insulam esse iactatum. Hec de theodo sufficiant VII

Lodovicus vero aliam duxit uxorem Rothildem Gundebaudi regis Burgundionum nepotem. Godovicus enim rex
Burgundionum de genere Anatharici persecutoris in filios
habuit Gundebaudum Godogisilum Chilpericum et Godo-
marum. Gundebaudus autem interficiens fratrem suum Chilperi-
cum uxorem eius ligato sibi ad collum saxo aquis suffocavit.
et duas filias Cronam et Rothildem exiliavit. Quam Rothil-
dem Ludovicus duxit in uxorem cum adhuc fanaticus esset
Ingemore filium genuit. qui pro eo quod mater Christiana erat
baptizatus in albis decessit. Postea uero genuit Clodomirum
Childebertum Clotarum. VIII

Lodovicus vero non solum Romanos cum Syagrio sed et
Alamanos Suevos et demum Alaricum cum Gothis
bellis triumphalibus devinctis ingenti animi virtute inter-
fectis eorum regibus et thesauris ablati. Galliam quoque brachata
Francis subiugavit. et felici successu Thuringiam et
Burgundiam aggressus regnum suum primo usque Sequanam
dehinc usque Lugerni strennue dilatavit. A balnastasio
quoque Imperatore eodirellos de Consulatus dignitate atte-
xit. qui et coronam auream et tunnicam blatheam
ei transmittens ut Consul et Patricius et Augustus appel-
laretur precepit.

XI
Hunc igitur Ludovicum regem magnificum in opibus VIII
huius principis suum prosum clarissimis regibus et
principibus preponimus. ut qui factus sum mentione eorum pre-
clare originis certa habeamus cognitione. Quod equidem digne
et recte nos facere arbitramur. non solum propter ingentia et for-
tita facta. que cum fecisse miramur. sed et magis propter hoc quia
misericordia celi suo tempore distillaverunt. dum beatus Re-
migius pontifex mundo protulerunt. per quem spiritus Dei super se
fuso: ipse rex Ludovicus cum omni gente Francorum uirgo do-
minice fidei colla passus meliorem quod prius adorabat
incendere. quod intendebat demereps voluit adorare. Hunc
sancto Remigio antiquae Remensis metropolis episcopo qui tunc
tempus habuit sub se christianos et civitates. Hormisdam papa
vires suas in regno Ludovici nuper ad fidem Christi cum omni
gente per eius predicationem conversi scriptis commisit. ipse
autem rex coronam auream cum gemis que regnum appellari
solet beato Petro suggerente sancto Remigio transmissit.
Hic Hormisdas papa misit Constantino Iuliano Iustiniano
Imperatori Germani Capuanum episcopum in legatione. cuius
omnia vidit ab angelis in celum deferri sanctus Benedictus qui
procuratore demerit puelle ad sanctum Remigium legatio-
nem direxit. VIII

Lodovicus autem ab anno incarnationis domini cccc lxxxi. qui
est vi senonis Imperatoris regnare cepit et usque ad A-
nastasium xxviii annum qui est annus incarnationis domini D xi Fran-
corum regnum annis xxx nobiliter prouexit. Quo defuncto
et pariter in ecclesia apostolorum quam ipse cum regna sua construxerat
sepulto filii sui diuiserunt regnum eius Theodericus salicatus
de priori coniuge natus. et ex Rothilde Clodomirum Childe-
bertum. Clotharum. Horum xxii et Iustinianum qui imperavit
xxxix annis est ille famosus incarnationis domini annus a quo dyo-
nysius mapus scribit paschales circulos.

Hic ut ad proposita reuertamur mortuo apud **XI**
Burgundia Gundebaudorege Sigismundo filius
eius in regnum successit. qui de pedita filia Theoderici
regis Italici filium Sigiericum habuit. quem cum insurgente alia
uxore sua ad mentem strangulari fecisset. pempta du-
tus ad scilicet Agauinensis abiit et filium amari sumis
duci. pedita sua lugens pfallentium assiduum ibi instituit.
Huc raptum postea cum uxore et filijs cum Clodomiro inter-
fessit et bellum itum contra fratrem eius Godomaro resump-
sisset. Clodomirus idem occiditur. Unde frater eius eum postea
omnibus fugato Godomaro tota Burgundia eis se-
natur. Theodericus uero filius Lodouici rex Sigismundi filiam
habuit uxorem. Childebertus et Clotharius fratres Theoderici
et Guntharus filios fratris sui Clodomiris crudeliter interfecerunt
et regnum eis inter se diuiserunt. Tunc Clodoaldo eundem ele-
xit postmodum et presens est effectus.

Anno Incarn. dñi D. xxxviii Theodericus filius Lodouici post
xxxviii annos regni sui mortuo Theoderico filio eius vir
bonus regnat xxxviii annis. Quo anno Incarn. dñi D. xlviii
defuncto Theoderico filius eius vi annis regnat. Cui cum dñi
v. anno Incarn. dñi decessisset Clotharius raptum regnum eius
Childebertus etiam cum non multo post mortem Clotharii uxorem
eius et filias exiliatis regnum suum fecit et retro solus ob-
tinet. Eius filia Clotilda Albiun filius Ottonis rex Lon-
gobardorum accepit uxorem. Clotharius postea pro sanctorum
curam apud sanctum Martinum cum gravi gemitu anno regni
sui li. pemptus. Unde regis sui dum in coetna filia venatur
felice corruptus. et ad villam Compendium transiit inter uera-
tissimi talia persequit. Vnde quid putatis. qualis est ille rex
talibus. qui sic tam magnos reges interfecit. In hoc anno Incarn.
dñi D. lxxvii exiraunt. quem in filij sui cum magno honore
Successoris in ecclesia sancti Medardi qua ipse sancto extruxerat
sepeliri et deinde regnum eis inter se diuiserunt. Childebertus

XII
regnum Childeberti et sedem Parisius habuit. Gundaricus
Clodomirus et sedem Aurdiamis. Sigibertus et Theodericus et sede
Remis. Chilpericus et prius Clotarius et sede Successoris tenuit.

Sigibertus de hispanis Brunehilde Adanacensis regis fi-
lia in coniugium accepit de qua filium Childeberti genuit.
Carobertus uelita Ingoburga limma gruge duas sorores Anaroue-
fam et Marcellidam sibi copulauit. unde exoratus a fratre Ger-
mano Parisien episcopo iusto de iudicio moritur et in basilica sancti
Romani sepelitur. Regni ei Sigibertus accepit. Cui xiii
anno regni sui et Incarn. dñi D. lxxxvii dum fratrem suum Chilpericum
Tornaci obsidere mitteret cultus validis veneno infectis confodit.
Cui regnum Childebertus filius cum matre Brunehilde adhuc quinque
mensibus optinuit. quem etiam Gundaricus rex in filium adoptauit. quod
filios non habuit. Duos enim quos habuit subito mortis afflixit.
Eius uxor Austrigildis iam moritura herodiana regina
rogauit regem sub iuramento. ut interfecisset duobus medicis qui
ei studium adhibuerunt in exequijs suis pensionem planctu
haberet propter eorum funera. Quod et ita factum est.
Eodem tempore Constantinus Iustus Imperator successores vii an-
nis impauit. Et anno Incarn. dñi D. lxxxviii Chauratio Impia-
cum filia tradens statim obijt. Chilpericus quoque Celsusdem
sorore Brunehildis in coniugium accepit. quam paulo interfecto
tempore suggerere fridegunda in lecto strangularunt. Deinde
Audoencia regina a se repulit eo quod hortante fridegunda filiam
prope de sacro fonte suscepit. Deinde ipsam fridegundam sibi
iungit. Habuit autem de Audoencia tres filios Theodebertus Che-
rouicum Clodouicum.

XIII
Idem Chilpericus dum hoc est xxiii annis inque viuit sicut
alter Nero. anno Incarn. dñi D. lxxxviii factione fridegundis
cultro etiam percussus interijt de quo ipsa filium habuit. quem
anno Incarn. dñi D. xc. Gundaricus rex de sacro fonte suscep-
tum Clotharius noiauit et in regnum patris sublimauit.
Eodem anno sancti Gregorius papa effatur. qui Augustinum bellum

laurentiu et iustu et alios in Angliam mittes. eoz predicatione
anglos ad xpm convertit. **XV**
Erat Gundarand rex paucis annis bonitate ornatus in
elemosinis magnus. in vigiliis et ieiuniis promptus. in signis et
virtutibus. Mulieris cuiusdam filius quidam dicebat qui elapsus
bracia vestimenti regis Gundarand a matre sua abscessit et in aqua
ad potandum sibi porrecta liberatus est ab infirmitate quae tenebat.
Idem rex quadam die de venatione fatigatus et somno decessit. Caput
in gremio sodalis militis reclinavit qui de eius ore parvulum
animal videbat egressum tenuit riuulum qui ibi labebat velle
transire. Ille spata eduxit ex ea ponte fecit per quem ad partem
alteram transiens in quiddam foramen motus ingreditur. et post pau-
lulum rediens per eandem spata in os regis regreditur. Statim a
somno exultat. mirra se vidisse visionem testatur. asserens quen-
dam se fluvium per pontem transisse ferreum. Is in cuius gremio
dormierat. cum rem per ordinem retulisset. effusus est locus.
et inestimabilis reperit. est thesaurus. Inde cabillonis orato-
rii sancti Marcello cum psallente ad formam Agnensis in sti-
tuit. et ciborum solidum ex auro mirae magnitudinis et magni
ponderis super corpus eius fecit. bonisq. opibus deditus regno xxx
in annis regnavit. et d. xcv. anno mortis. d. m. v. kl. Aprilis
ex hoc saeculo migravit. Tunc clarus Magnus. Terribilium
pessum magnificus. Gundarand regnum Childbertus obtinuit.
qui xxx in annis in eo explevis. anno Incarn. d. m. d. xcv. obiit.
Childbertus regis maior domus fuit sanctus. Arnolfus. **XVI**

Childebertus. duos filios habuit. quos Theodebertus cum sede
Metensi Austria. Theodericus cum sede Arelhanensi obti-
nit Burgundiam. cum quibus eodem anno. Clotharius in finibus suis
fredegundis veniens. graviter eorum exercitum trucidavit. Sequenti
vero anno et ipsa obiit. Similiter et illi. v. anno regni sui exercitum
Clotharii profligavit et partitiones ei imposuit. **XVII**
Et eodem anno wasihones subjugavit. **S**ed Columbanus
de hybernia cum beato Gallo et alijs suis in Burgundiam veniens
permittente Theoderico monasterium Luxovium edificavit et inde

et deinde fugat. Alamania secessit. ubi sanctus Gallus re-
linquens Italia migravit. Ibiq. monasterium Bobium construxit mul-
torum monachorum pater exstitit. Tunc longobardi monasterium sancti
Benedicti noctu invasum vastaverunt. et monachi regulam. pondus
panis et mensuram omni semper fecerunt Roma perierunt. Anno autem
mortis domini dc. in. foras strator praesa patricij Maurico Imper-
ator exore et filius decessit. v. annis imperavit. cuius praedecessor anno
sancti Gregorii papa ad dominum migravit. Cuius successor Sabi-
rianus sedit annum i. menses v. dies vii. Post quem Bonifacius
sedit menses vii. dies xxv. qui obtinuit a foras ut Romana
ecclesia caput esset omnium ecclesiarum quia Constantinopolitana pri-
ma se sciebat. Hic constituit. ut nullus vivente pontifice
aut episcopo civitatis suae praesumat loqui aut partes facere nisi
tertio die depositionis suae. adiuncto clero et filijs ecclesiae fiat
electio. Post hunc alter Bonifacius sedit annos vi. menses vii.
dies xii. qui petivit foras. ut in veteri fano Pantheon constructo
a dormitiano ecclesiam transferret. Post hunc deus dedit sedem

Annos tres mensem unum diem unum. **XVIII**
Anno regni sui vii. Theodericus cum Clothario. Graecis
movit exercitum quia rupto pactum omicula gligntu
lu de regno suo haberet praesent. Cui obvia venit Mero-
uccus filius Clotharii. cui magno exercitu et Landar. maior
domus et muto certamine. Bertaldus maior domus Theoderici
cum suis in mura praesesset. cum multis occidit et in altera
parte Landarico fugiente. Merouccus caput et menses multi-
tudo de utroque exercitu proterit. ita quod Aroana fluvius
in sanguinem mutatur. Ibi ut auit. visus est angelus
tenens euageliu gladium super pectus. Theodericus vultus pa-
risus migravit. Theodebertus pariter cum Clothario inijt et
sic utriusque exercitus illesus ad propria rediit. Anno mor-
tis. d. x. foras a Senatu manebat et praedecessor suus
collo religatus in mare proijctus et fractus in pa-
Anno xv regni sui in Theodericus. **XVIII** efficitur

statu, cum ipse singulariter iuxta successionem monarchia re-
gebat in regno xl^{ma} in scriptis agebat annu quem
fratellus Imperator nonu decimum. Alio scripto suo nulle
circumpositi scriptu passus est occurrere. Sed quicquid pene
Gallia ac Germania regu ac gentiu gnuuit, suis stu-
diis habens refrenare. Anno regni sui xxxix Dagob-
tu Austrasys preficiens etia regna Germanie ei comitte-
bat, retinens quod Ardena et Vosagus versus Neustria et
Burgundia excluderetur. Hic felix Anno tpe tantu exu-
beravit, xpianitatis titulus ubiqz ut pene rara aut nulla
circa finitimos muemat hodieqz ecclia que no alicuius
tempis sancti nobis portendat paterna. Tunc schi vni flugi
et Audouen palatins insudabat curis. Beatus Arnolfus
cu Romano regalibz tunc intererat consilijs, Sancti Ama-
dus Remaculus et Goar Aquitania nativitas sue illustra-

Amo mcar dñi dc. xxxv. **xxii** bat auspicijs.
Sui vero regni xl. Clothari⁹ morit⁹ et in suburbio
parisi⁹ in ecclia schi vni⁹ sepelitur. Dagobert⁹ suades
fratibz Cariberto parte Aquitania et at ligerim et limite hispa-
nie et ne pyrenicos montes pagu Tolosanu agennense et per-
goricu et Sanctomeu gressit. q etia post hec tercio anno to-
wasithonia sibi subegit.

Dagobert⁹ cu Austria viro adhuc pre diu regnasset p-
Burgundia ingreditur et tota terra cu gaudio et timore
sibi subnat. Tanta aut equitate longoms iudicabat omibz
ut nullis p-⁹mis interuementibz sine psona acceptioe sola
dnaret Austria qua diligit altissim⁹. Venies quozqz diuone,
Ladonia et Cabillon⁹. demu per Augustidunum Anthiofodoz et
senoms parisijs pperavit. Ibiqz Comatrude germana Sicul-
dy regine qua patre viuente regina duxerat in villa Roma lia
ea relinquens Manthide de puellis nobilibz in matrimoniu cu
regali dignitate sibi copulauit. De hac filiu Clodoueu qui
et Ludouic⁹ nominabatur et in filias Regentrude, Irmia,

et Adela suscepit. Quaz Regentrude marito sociavit. Adela
in villa palacio monasteriu instituit et virginu qz illic adma-
uit Abbatisa fuit. Semina vero eaa deo data monasteriu in
honore dei genitricis semp virginis Marie ad horrea instituens
Abbatissa venerabilis clauit. de q suo loco dicem⁹. Que et quantu
beato Willibrodo contulerit, rata descriptione testamtoz q habem⁹
Dagobert⁹ etia alia puellam nobilem et Regentrude sibi copu-
lauit. de qua filiu Sigibertu genuit. Ipe ab initio quo regnare
reperat consilio beati Arnolphi et pippini duas vsus fuerat.
de quibz dicem⁹ sicut pposuim⁹. De pio de scto Arnolto p-
de eode pippino inter tres pmo et alio Ansgisi filio **xxiii**

Ansbertus itaqz ex senatoribz illustribz vir et preclar⁹ ex
Blithilde filia Clothari regis francoz senioris genuit tres fili-
os. Arnoldu ducem ferreolum et Modericu et filia Tharsilla.
ferreolus in vera ciuitate eps martirio est coronat⁹. Moderi-
cus in Arefido ciuitate eps magnus in vita et in morte clauit
virtutibz. Tharsilla virgo xpi pseuerans Rodonense ciuita-
tem adornat miraculosis opibz. statut etia per ea suscitatus
sit mortu⁹. Arnolfus u primogenit⁹ Ansberti genuit Ar-
nolfum huc primo ducem. postea epim Metensem. qui genuit
Ansgisum ducem et Clodulsum etia post se epim Metensem.
Hec de scto Arnolto epo. Sub Clothario vero iunior pre
Dagoberti et sub ipo Dagoberto filioz suo Sigiberto fuit iunior
Domeste pippini⁹ prim⁹. qui de nobili quique sua ita genu-
it Grimoaldum ducem et sciam Gertrude virginem. Begga qz
eius sorore qua prefatus Ansgisus accepit in coniugem et ge-
nuit ex ea pippinu primo melitu Austrasioz ducem. Postmo-
dum fratoz palaty rector⁹. qui suscipies beati Willibradu
posuit ad prediandu genti fcesonum.

Sed ut ad pposita reuertam⁹ post discessu beati Arnolphi
ad heremu Dagobert⁹ adhuc iusticia exercebat p pip-
pini et scto Chumberti Colomen epi consiliu. sed postea cupi-
ditatis amore et mulierum immane cecidit flagitioz papi-

filie dagob-
Regentrude
Adela mon palacio
Semina regni horrea

Origo Pippini
ex pposita regni
fratibz et hic

Pippini senior hie
Dagoberti regis

Pippini
fuit fides p-
marilli p-
gentilis hie magis

scilicet
paulum
maxim
vysum
et haly

tuum. Omne em iustitia qua p^{er} dilexerat oblit^{us} de reb^{us} pau^{per}
per^{per} novos implebat thesauros et luxurie muni dedit. Tres
habebat instar regimaz. Nanthilde vili sigude et Verchilde
absq^{ue} concubinis plurimis q^{ui} a deo p^{ro}uecterut cor ei^{us}. Sed postea
penitencia duct^{us} multa erogauit ecclesijs et paup^{er}ib^{us}. Interim u^{ero}
dum aberearet fertur de eo quod infirmitate tact^{us} ad tribunal
xpi fuerit rapt^{us}. vbi in multis accusat^{us} per beati dyomisii sc^{ilicet}
dei genitricis supplicat^{em} ut apud filiu suu pro eo sc^{ilicet} interce
deret. vix est restit^{us}. Inde inter innumera q^{ue} postea dei ecclesijs
contulit. dedit sc^{ilicet} petro Altaregia vitolcham platenam Rore
maranch. Nouant. Sancto paulino. Sulmen. Rile. Mienam
Niuile. Sancto Maximo. Billiche et decima cu suis appendijs.
Wysenburgense et Tolciense. et multas alias ecclesias instituit. q^{ui}b^{us}
sufficiens redditus ad vsu m^{un}do deo seruientiu constituit. **xxvi**

Idem q^{ui}dam tempore cu Sclauis q^{ui}flig^{is} eos superauit. quib^{us} rex
Samo p^{ro}spuit. et maschones rebellantes ferro c^{on}sp^{er}suit. humi
quoq^{ue} et vulgares inter se p^{ro}elia fecerut. at hum vulgares supra
uerunt. Cui de pannonia expulsi vni^{us} milia cu exoribus et
liberis dagobertu aduunt. tertia ad manendu expectat. Quos
ad hyemadu Bawaria misit. dispersisq^{ue} p^{er} domos omes vna
nocte interfecit. Eius q^{ui} ope Sisenand^{us} regnu obtinuit hispa^{nia}

Anno vni^{us} dagoberti. post p^{ro}is obitu. **xxvii** **me**.
Charibert^{us} Aurelianus venes filiu fr^{at}ris Segeberti de laua
chro sancto suscepit. vbi maculu magnu otigit. Deat^{us} Amand^{us}
dagobertu dudum pro capitalib^{us} correpuerat. vnde no absq^{ue} mu
ria de regno expuls^{us} fuerat. Missis deinde rex sc^{ilicet} viris Eligio
et Audeno post epis. vix obtinuit. q^{ui}d filiu xl. tantu diez cathe
sizarut. Circustantib^{us} u^{ero} ad alia occupatis nec respondentibus
puer relaxa voce Amen. respondit. sicq^{ue} baptisat^{us} gaudiu oib^{us}

Eodem anno dagobert^{us} missis **xxviii** **febr**.
nuncijs pace cu Imperatore Eraclo pepigit. q^{ui} tunc contra
persas multa p^{ro}elia gessit. Pers^{ae} em temp^{or}e fore. multas Ro
manoz prouincias et ipsam hierosolimam abstulerat et de
struēt^{is} et p^{ro}phanantes ecclesias inter ornamenta sc^{ilicet} locoz ena
vnam Cretam asportauerat. vnde Eraclo g^{er}minis bellis for

tit^{us} p^{er} x annos cu rege eoz chosrooe dimic^{as} eo occiso p^{ro}fas per
domuit. exuit d^{omi}n^{us} de vltimis persaz fimb^{is} cu ingenti triumph^o
gloria et gaudio vtriusq^{ue} p^{ro}p^{ri}i hierosolimam reuoluit. **xxix**

Hic cum esset astrologus p^{ro}vidit per circuasos imp^{er}iu vas
tandu. vnde missis nuncijs ad dagobertu vterq^{ue} in regno
suo coegerunt iudeos ad baptisnu. Sed Agarem qui et Sarracem
gens inimica ad latus caucasi motis habitis subito exuperunt
et in multitudine graui orbem romanu vastauerut. Contra
q^{ui}s dum Eraclo venire m^{un}itur. cessis de exercitu ei^{us} C. l. milib^{us}
terga vertere compellitur. Congregato demu per prouincias
alio exercitu. ena caspias portas quas Alexander magn^{us} p^{ro}pter
mudatione gentium ex eis portis recluserat aperuit et inde C.
l. milib^{us} collectis bello itez congregi non distulit. Sarracem
cc. milia habebant et se ad bellu disponbant. cu exercit^{us} Im
peratoris in castris nutu dei p^{ro}curat^{us}. et vsq^{ue} ad l. y. milia mo
retur. vnde veritus ultra mre p^{ro}luu hierosolimam reuertitur.
vbi muna amaritudine acceptus Euticianam tenes heresim
et habens uxorem filia sororis sue febr^{is} correptis mortitur
Regnauit annos xxv. Cui successit heraclonas filiu suu m^{un}re
martina annis duob^{us} quib^{us} dieb^{us} miraculis floruit beatus
Nicholaus. Constantiu^{us} alter filius Eraclo mensib^{us} vii p^{ro}p^{ri}
fuit. cui^{us} filius Constantiu^{us} xxviii annis imp^{er}at. qui depreauat^{us}
ab hereticis typ^{us} con fidem catholicam exposuit. vnde Martin^{us}
p^{ro}p^{ri}a congregata synodo. C. v. epoz Rome. Cyru. Sergiu. p^{ro}rru
et paulid hereticos danauit. Anno xx. Constantiu^{us} Indictioe om
t^{us} de causa idem p^{ro}p^{ri}a in exiliu ap^{ud} Cersona mittitur et ibi
mortu^{us} miraculoz gloria illustratur. Post que Eugenius
constituit. quo decedente Vitalian^{us} subrogatur. His diebus
Germald^{us} rex longobardoz cu dagoberto firmisimu fedus

Anno q^{ui} sup^{er} Caribert^{us} morit^{us}. **xxx** **pas** mist.
et omne regnu dagoberto submat^{ur}. qui p^{ro} h^{ic} anno
regni sui xii. festiuitate p^{ro}inceps v^{er} p^{ro} se in austria Segebtum
filiu suu regem habere. In Burgundia vero Clodouu sublima
Anno mori d^{omi}n^{us} de l^{it} regni aut p^{ro} p^{ro} **xxxi** **reut**.
Atreu^{us} xvi. dagobert^{us} morit^{us} et in ecclesia sc^{ilicet} dionisij p^{ro}p^{ri}

sepelitur quia ipse omni deuotione excoluerat auro argento
geminis variisq; speciebus exornauerat quia in ea a morte
liberatus fuerat ad qua querebatur tpe patris sui pro eo
quod adhuc adolefens Sandragisum duam aquitam sibi
exprobratum verberibus et racione barbe deturbauerat. **xxxii**

C humbertus Archieps Coloniensis et pippinus maior domus
fuerunt qui in amicitia obligati in aliquibus principibus
villam Compendii pueniunt et thesauros Dagoberti equa late
diuidentes inter Sigbertum et Clodouicum tertiam partem Nan-
thaldi disponunt. totum tamen metum transmittentes Sigberto
partem et sub descriptione seruicij statuit. Jam enim sicut
pater ordinauerat Sigbertus in Austria Clodouicus in Bur-
gundia patri successerat. Anno tertio regni eorum Erchanus
aldus Dagoberti ex matre cognatus effugit sub Clodouico ma-
ior domus post annum circuli regni eorum pippinus fuerat mor-
tuis. **xxxiii**

A exortus quia p iusticie cultu et bonitate diligebat ab omni.
Anno mccc dñi de lxxij Cum Clodouicus in
regni ageret. beatus Willibrodus ex clavis et religiosus pntib;
in Northumbria prouincia Britannie insule est pntecatus.
Cui necdu geniti tota rege stat matris sue in interuentis luna
rebus est reuelat. Qua em nocte beata soboles in utero eius
conspicebat. vidit in visione luna in celo quasi noua usq; in
plena crescere et in os eius subito lapsa euentum totiq; se in-
trmsit vehementi splendore pfundente. Quid confessa cuncta
religioso pbro responsu accepit de cocepto filio. qd magnus et
illustre illuminator futurus esset dei ppo. huc itaq; in xpo
renatu pntes ei xpo maripauerunt et per xpo tenebitudinis
sue annos disciplina informadu pntem sub Ripen ecclie
tradiderunt. Pater u ei beatus Willibrodus ad scilicet Andream
in promictoris Oceanum et vmbis fluminis monachum arri-
puit conuersatione et acceptis a primatib; pntem donans
et pntem in honore semp; regis theotem dñm instituit.

certam et congregatione ubi post plurimos labores triumphale
deo anima terre carnis reddidit materia. At puer egregius
Willibrodus ab incute pueritia et sensu proficiens et morib; pla-
ribus factus est tñ deo qua homib; et accepta tonsura cleruat
et pia professione factus monachus usq; ad annu vicesimum
etatis alacriter et humiliter sacris lectiorib; mherbat. Ac
postmodu quasi a lacte matris auulsus sapientia nite illustis
vires hybernis per annos xij sitienter hauriebat. Unde factu
est ut feruidis laborib; discendi no min; feruoris labores su-
paddret pntem niteculu via dei docendi. **xxxiiii**

G rymoaldus filius pippini senioris cu eo tpe esset strenuus
et ob hoc dilectus cu Chumbro epo in amicitia fuerat pater suus
est conuinctus. Sed cu quida Otto com cu supbiect a leuthero
duce Alamanoz ei factione fuerat interfecit. et Grymoaldus
x anno Sigberti in regno Austrasioz maior domus effectus.
Cunq; idem rex postea de clausisset eximiu Grymoaldus sub
obtentu munerandi a Clodouico pntis dicitur. rareru man-
cipatus et reuocat mala morte hanc de causa est multatus.
filii dñi sui Sigberti Dagoberti que in fide susceperat ut cum
patre substitueret tonsio impello clerici fuerat filius sui reg-
nare instituerat. Anno mccc dñi de lxxij Constantinus
Imp. occisus in balneo perijt. Cui filius Constantinus successit.
sub quod in vita Scti Nicholae de statulab; legu contigit Vi-
talian; pntem deedit Adodatus succedit. frana Clodouici pntem
amentiam q cu arripuit. qa brachiu sibi diomsij absadit de
regnu cietum tonsio rapit Corbeia dirigit. Quo p; xviii
annos regni mortuo Clothario filius ei in occidente Kildic
regno pntem Austrie hofenu et theodericu habebat de regna
Blatide. Sub Clothario Erchanaldus maior domus defungitur.

D ost in annos regni Clothario defuncto
theodericus fr ei regno pntem et Ebrom maior domus
efficitur Contra q; frana consurgentes de regno eutos tonsis
capitib; luxonum dirigit. Kildericus de Austria euocatu in
vulfoaldo duc sibi pntem Iodisui filiu Erchanaldi maior

Grymoaldus filius
pippini

dom⁹ statuit. Denus pp⁹ adeduto successit q⁹ mortuo Agatho
subrogat⁹ sub q⁹ Constantino Imp. C. I. ep⁹ congregavit in re
gia urbem et assidentibus legatis p⁹pe damnauerunt heresim
q⁹ vna opatione et voluntate in x⁹ assueverat. Recta em et
vera fides est et in x⁹ sicut duo nature sunt dei et hois. Ita ena
duc credant⁹ esse voluntates et opationes. Agathone pp⁹ dere
dente. Leo Indictus. Iohes. Canon Romana rexerunt coluam.
Kildericus leuis et citat⁹ mms. frates in seditione et p⁹da
lu⁹ gmochebat. Bedelloneq⁹ nobilem quendam ad supite trisum
ignominiose verberare p⁹picebat. que fran⁹ ita cum
gntauerunt et in laucoris filia cu Alitide regna p⁹gnante
interfuerunt. Vudfontes quafit.

xxxvi

Ebrinnus cu Theoderico luxurios egessus leodisio interfecto.
p⁹mpatiu⁹ recepit. sctm Leodegaru⁹ fr⁹m⁹ suu⁹ Germu⁹
et vndinu⁹ ep⁹ interfect. Sed no ferens insidias ei⁹ f⁹msu⁹
quida nobilis cui rimas tollende sue substantie p⁹tendebat col
lecta manu sonoz nocte sup eu⁹ inuicet et interfect. et ad p⁹p
p⁹nu⁹ duc Austrie filiu⁹ Ansgisi ex Begga sorore scti Gertrud.

p⁹p⁹nu⁹ duc
sine fide.

Pippinus este vir magn⁹ pietatis et m⁹re fuit ad d⁹ne qui
hostes suos statim aggrediendo sepe cotruuit strenuissime. Na
super quendam aduersariu⁹ suu⁹ Rheni transgressus cu vno satel
lite reuicet. cuq⁹ in suo cubiculo residente cum suis trucidauit.
Bella q⁹ plurima cu saxomb⁹ gessit. et maxie cu Rabodo rege
fresonum fortiter dimicauit. Anno d⁹nc⁹ meam. de lxxxvi
Constantino Impatore mortuo. Iustinian⁹ fili⁹ ei⁹ p⁹mo x an
rati illustre viru⁹ varazone

xxxviii

Fraci illustre viru⁹ varazone
maior dom⁹ erat qui obsidib⁹ datis p⁹re cu p⁹p⁹mo pe
pigit. Sed Gillemar⁹ fili⁹ ei⁹ q⁹ aliquito tpe cu eo curam palam
gerebat callide eu a suo honore supplantauit. Vnde scti Audo
enus cu sepius increpauit. sed ille in duritia con patre pseue
rauit. Habuit et cu p⁹p⁹mo discordia et iurgia ita quod
prumperent ad bella ciuilia. Nam ad castru⁹ Namurcu⁹
con p⁹p⁹nu⁹ fraudulenter consurgens dato falso iurameto plures

Namurcu⁹

xvii

nobiles occidit. sed mds reuersus a deo p⁹u⁹ssus interit. Patri
u⁹ eius statim post eum obit. Cui⁹ matrona nobilis Ansfle
dis Vertharu⁹ genez habuit. qui maior dom⁹ effectus fuit.
Cui⁹ franti. Audorem⁹ et Xcolus aliq⁹ despicietes ad p⁹p
p⁹nu⁹ se per obsides gntulerunt et eum con Vertharu⁹ cum
multitudine francoz conitauerunt. Illo n tpe francoz regi
bus a solita fortitudine degeneratib⁹. hi qui maiores dom⁹
regalis erat administrabant regni potentiam. et quidd⁹ regib⁹
agere mos e⁹ agebant. quippe cum relius esset dispositum
ad p⁹refah p⁹p⁹nu⁹ progenem francoz transire esse regnu⁹.
Cui moues magnu⁹ exercitum ab Austria con Theodericu⁹
regem et Vertharu⁹ p⁹perauit. et conuictis francis in oppido iur
mandensi loco qui dicit⁹ teltreico cu eis pugnauit. fugat⁹sq⁹
eis et victoria potitus. tota illam regione sibi subuigauit. Ver
multo post Vertharius factione Ansflidis interfuit.

xxxix

Anno itaq⁹ meam d⁹ de lxxxviii. Pippin⁹ p⁹mo dux Auste
a frans quoq⁹ maior dom⁹ constitut⁹ est franc⁹. et obhnes
thesauros Theoderici et oia p⁹pere ages in Austria reuertitur.
Eode anno Sergio⁹ pp⁹ constitut⁹ sedit annos xiii menses vii
dies xxiii. Sequen anno Cedualla rex orientaliu⁹ saxonum
venit Roma et a Sergio pp⁹ baptisat⁹ in pascha in albis deces
sit et in ecclia sancti petri sepeliri meruit.

xl

Erat p⁹p⁹mo vxor nobilis et prudentis Anna plectrudis
filia hugoberti ducis nobilissim⁹. de q⁹ duos filios drogonem et
Grymoaldu⁹ genuit. Quoz drogo dux campans. Grymoald⁹
maior dom⁹ postea fuit franc⁹. Pippin⁹ hys dieb⁹ Rabodum
rege fresonum bello vicit castru⁹ Duristato. et cu multis spolis
redijt. eo cum fresis fugato.

xli

Audiens u⁹ beat⁹ Willibrordus in hybernia vbi manebat.
populum esse in borealib⁹ mundi partib⁹ ydololatres deditum
erorib⁹ xxx⁹ et m⁹ etatis sue anno cu xii sois nauum ascendit.
atq⁹ anno me⁹ d⁹ de xc. Theoderico adhuc regnate prospero
curfu traiecit arce tue et solu regni fresie peruenit. Theodino
uero rege francoz sequit anno defuncto. Clodouicus filius eius
rex effruit. Cui⁹ idem m⁹ postea anno defuncto. Childbert⁹

de aduicis willib⁹

frater ei? melius et bon? regni adipiscitur. sub cui? amorem
 supplicatione inscribit? Insuper Externacensis ecclie cum
 caritaz annotatione. Suscept? est itaqz beat? Willibrodus
 honorific? a p?fato Pippino glorioso dux q? fuit p?diximus
 nuper expulso Rabode rege armis subiugauerat gentem
 exterioris fresie. Cui? rogatu datus vir dei p?dixit ibi verba
 dei. effusa est gratia x per ministerium ei? minationes fresoni
 illuxerunt eborationes fidei per illu? gen? francoz multuqz
 defudante illo in agro d'mico multa seges mucta e? x horreo.
 Unde ab ipso congaudente ceterisqz p?mipib? francoz in pontifi-
 catum electus Roma ad papa? scyru? est direct?. Cui cu? eius
 aduentus ab angelo esset reuelat? cu? grandi honore susceptus.
 Anno m'car d'm de xcv. et Childerich regis ij. die scilicet Cecilie
 ad archiepiscopum est ordinat? atqz Clemes ab eo est appellat?. Post
 xim u? dies ex quo illuc venerat summes inestimabiles sctorum
 reliqas rursus ad regnu? francoz celerit? remeavit. et ad ducem
 accipiens sedem pontificat? in castello illustri qd? Multaburch
 barbarica Treiectu? lingua vocat? gallia? s'pendiarie genti
 illi fideliter dispensavit. plures qz ibi ecclias et monasteria co-
 struxit. plures rectores et pastores in eis constituit. Curiam
 nuper expulsi regis Rabode adit. et cu? ibi fructificare non
 posset. ad contermina? danoz? rabiem se conuertit. Sed cum
 nec ibi proficeret. eo qd? Ongend? qdam crudelis tyrann? q? ibi
 regnabat eu? audire noluit. timen? ne rabi? ad arcem rediret
 xxx ibi pueros x aduersos et regeneratos redies secum in fran-
 nam detulit. Sed in redeundo tempestate iactat? in insula
 fofitessant in magne sup?stitionis loco fixit tentoria. et a-
 minalia ibi pascebat in suoz? distribuit edulia. Ob hoc apud
 regem accusat? forte triduo tribus viab? in vna missa cu? suis
 diuina liberat? est gra? preter vnu? qui eo qd? mconsultus es pre-
 sumpsit immolationem forte prodit? veniale delictu? expiauit
 per martirium. Cuiqz reuersus esset ad presulat? sui Ca-
 thedra et per dies singulos nueros fidelium crederet. et p?di-
 cationis eius instantiam plurimi mundi diuicys pollentes et
 gloria amplissima illi tradiderunt patrimonium. In q? vir dei

plurimas confluxat et dedicauit ecclias. Ut p?ps predestinatus
 ad vna in eis addisceret ordine et sanctiones eccliascas.
 Anno q? sup? sustinuit ob culpam perfidie eiecit? in pontu? dece-
 dit. Cui leo trib? et liberius in annis succedit. Hic nos ad re-
 leuand? lectoris fastidiu? precedentis libri finem sanamus. Et ab
 alio exordio initium Externacensis ecclie et testamtoz eius p?i-
 cipium alacriori calamo describere incipimus.

S P L E N D I D A
 Vestre auctoritatis importunitate solliciti
 Godefride Abba clarissime qd? ultra vires fa-
 it hoc opus minus audacter arripe tetuimus
 Et ex origine francoz dieb? regum ipaz?
 a Ludouico rege que baptisauit sanctus Remigius cu? gente
 sua usqz ad Childerichum regem. et semina filiam magnam da-
 goberti deo dilectam virginem. et usqz ad Pippinos et Karolos
 viros in supiori libello quasi ex florigera p?ti amemitate de-
 ceptum de diuersis florib? texere sertum procurauimus.
 Cui demum annectere studium? que de eis et posteris eorum
 sparsim aut in cactis legimus aut certa antiqua relatione dedi-
 cimus? ita ut per annos me. d'm a p?fato Childericho et Pippino
 filio Ansgisi et Regis q? tunc dux Austrie et maior domus erat
 regni francoz usqz ad nostra h'ra. annos principu? regu? et impe-
 ratoz? copulantes variu? euentu? lon? nostri? describam? et con-
 gerie testamtoz de bonis q? a scia? semina et ab ipso Pippino

lib. II.

eiusque gunge plectrude, ceterisque fidelibus beato Willibrodo in
vita sua et post eum suis Toribus suis usque ad nos collata sit.
ordnabiliter in unum libelli corpore redigam. Quod equidem
quibus nobis laboriosum. postea nris in ut credimus erit
gratosum. dum eis nro labore fuerit notum et aptum. Quod ante
nos per tot secula latuit innotum et optum. Regum vero
vel Imperatorum summa annorum hic breuiter est annotata. Ut suo loco
lector congrue inueniat. cuius primus ipse quibus testamenta sunt
ipsi ecclesie data et confirmata. In ordine vero Abbatis prius ipse
sanctus Willibrodus Archiepiscopus prelatulabit. qui cum in episcopatu Tre-
uicensi XLIII annis fuerit. tertio vero ordinatus fuit anno ec-
clesiam Episcopatum edificare cepit sublati tribus de prefato nu-
mero XL et uno anno ibidem profuisse videbitur. Ad hoc autem volu-
mus a Pippino qui suscepit beati Willibrodum usque ad victorio-
sum Imperatorem fridericum et filium suum gloriosum Imperatorem Hen-
ricum sextum genealogia clarissima principum summam extendere
ut et ipsi presentes et futuri regum domini per nos cognoscentes. a quibus
et a qualibus tam altis sanguinis venia trahant. locum nram more
predecessorum suorum diligenter foueant et defendant. et nos sanctes
qui et quales fundatores et propagatores ecclesie nre fuerint propen-
dore memoriam in orationibus nris apud deum studiamus eis impen-
dere. Pippinus itaque maior domus francorum de qua iam super dixi-
mus prefuit annis XXV fuit in eadem dignitate. Karolomannus
filius eius post mortem annis V. At Pippinus frater eius alter fi-
lius Karoli marcella consilio Zacharie prope munet a seculo Bone-
fario in regem francorum permissio Hilderico rege in monasterium.
Regnavit XXIII annis. Huius sanctus Willibrodus baptizauit et
multa de eius et successoribus eius sublimitate prophetauit. Quod post mo-
rum rerum euentus probauit. Huius filius Karolomannus regnavit
tribus annis. At Karolus magnus frater eius Imperator Augustus
XLIII. Cuius filius Lodouicus pius XXXIII annis Imperauit. Lo-
tharius filius eius maior a quo Lotharinga dicitur apud fontanacum
pugnauit cum fratribus suis Lodouico et Karolo. et deinde facta regni di-
uisione ipse cum alijs regibus Romanum Imperium obtinuit. XXIII

XX
annis Imperauit. et factus monachus. Primus eodem anno de seculo migra-
uit. Cuius filius exortus Lotharius XX annis regnavit. Post quem Lodouicus
eius patruus eius annis VI. Cuius filius Lodouicus etiam annis VI.
Et post eum frater eius Karolus Imperator annis VI. Cuius euncto Arno-
ldus imperauit annis XI. Cuius propter inuersionem Nortmannorum de
bonis sancti Willibrodi auxit Comitatus Lurelburgersem ad sup-
plendum fructu regalis exercitus. In inferioribus etiam et in mari-
mis locis de eiusdem sancti bonis magnifice eum augmentauit.
Huius filius non legitur. Zuendebolt cum regno Lotharingie VI
annis profuisset a Comitibus Gerardus et Matfrido occisus fuit.
Post quem Lodouicus filius Arnoldi legitur regnavit annis XII. Cui
successit Conradus rex annis VIII. Post hec translatus est regnum ad
Henricum humile de Quidelemburch filium Ottomus ducis Saxonie
quod XV annis rexit strenue pugnavit. cum migaris et pruthis eos
plaga magna eliminauit eos de terra. Huius filius Otto primus im-
perauit XL annis et uno. et de secula Adeleida augusta genuit Ot-
tonem secundum. qui imperans XI annis genuit de Theophanu filia con-
stantini greci Imperatoris Ottonem tertium. Cuius post XVIII annum
Imperium decessit sine liberis. Cuius successor Henricus filius Henrici
ducis Bawarie filius Henrici ducis Saxonie frater primus Ottomus Im-
peratoris regnavit XXIII annis. et decessit sine liberis. Tunc
vnde de primoribus de genere illo excellentissimo Ottoni Conradus
de Weuelinga eleuatus in regem XV annis imperauit. Et ex Gisla
de Imperia que de nobilissima regum francorum et Burgundie pro-
sapia processerat. Henricum Imperatorem et laudem generauit. Cui
cum post eum XVIII annis imperaret de Agnete Imperatrice Henrici
cum progeniuit. Cuius LIII annis imperans Henricum edidit. qui cum
patre eodem apud Wegefar pugnauit et XVIII annis imperauit.
Inde ite translatus est regnum ad Lotharium ducem Saxonie. qui Rogeri
ducem Sicilie fugauit de finibus Aquilie. et cum XIII annis strenue
profuisset et obisset Conradus filius sororis Henrici V. Imperatoris
regnum XIII annis obtinuit. Post quem fridericus friderici ducis
Sueuie frater prefati Conrardi filius Romanum Imperium strenue et glo-
riose gubernat iam annis XXXVIII. cum dignissimo herede filio
suo Henrico sex. qui regnum suscepit iam XXIII annis digne et lauda-

biliter in patre dispensat et regit. Horum itaque omnium principum
summa antea ita constituta habentes ad proposita redeamus
et in hoc fidei libello ab summa et primo, immo ab ipso sancto
Willibrodo magister, densissima filiam testamentorum de bonis
sibi usque ad canonum inductionem per annos c. et viii collatis
scribendo deo donante transcurramus. Ac primo vitam beate summi
ne carnis eius in ordine preconamus.

VITA SANCTE IEMINE
I GIVR gloriosa et virgo Yrmina, pmi et iusti
Regis Dagoberti fuit de Nanthilde filia, cuius fuit pre
dixim? ab antiquissima non solum francorum sed et Teoia
noze progeme illustissima processit pspia. Hanc in pri
meis adhuc etatis flore herman? quidam comes gallitan?
nobilis et egregie molis, conscripta sibi amplissima dote in
tyrasio et alijs lons desponsauerat, sed ante diem nuptiarum
immatura morte preceptus, magni triste suis, magis autem ipsi
sponsi suus pauebat.

II
Quam cum pater benignus consolaretur et ditione et potentior
maritum ei polliceretur, illa de hoc fidem pmissio patris ex
egit, quod accepta pmi? xpm regi regu uere ditione et potentior
omni cui seruire regnare est, in sponsu elegit. Rex sapientia
et pietate mirificus, quoniam eam aliam magno regi in terris iun
gere cogitauerat, audiens nomen summi et incomparabilis regis
celestis quem in sponsu elegerat, maluit ad honorem dei fidem quam
pmisserat seruare, quam eam a desiderio suo fraudare. fauens
igitur electioni eius ad vota sua animum laxauit, et propter dote pstat
comitis, quod ea de pereditate pna vel materna contingerat
ad edificanda sanctorum loca pro magnificencia regali alacriter ei

III
Tunc vero virgo deo dilecta voti sui. Delegauit
copios effusa cepit in dilectione sponsi sui attentius imo
rare et consideratione beneficiorum eius, quod fidem indulgentiam miseri
cordis sue largit? est humano generi in dijs mandatorum suorum
studuit ppenius delectari. Ut enim vni eundemque spiritum cum eo habet,
sicut scriptum est, huius est disponere via sua, domini est dirigere
gressus eius. Ita cum in huius vite via disposuit diligere ut bonis

operibus apud eum posset obtinere, quod gressus suos ad voluntatem suam
dignaretur dirigere. Itaque orationum instantia et scripturarum
frequenta templum cordis sui domaliu constituit dilecti sui, et gratia
pollens diuina ex scripturarum doctrina bone molis femina ex quibus
hic in lacrimis seminare, unde in futuro cum exultatione ma

III
Per singula quod bonorum. Impudicos reportaret.
operum merita virtutum germinant augmeta, quibus
virginalis meritum ita sublimauit, quod gratiam dilecti dilectores sui
imperpetuum sibi conciliauit. Virgo enim casta et pudica vita pol
lens angelicam obtinuit per gratiam quod angelus per naturam.

Ascendens enim de virtute in virtutem non suam solus, sed et pluri
maz animarum proposuit operari salute. Unde Treberi in honore theodosios
Marie edificato monasterio in loco quod dicitur horreu aggregauit
ibi retum scimoniacu, quare ipsa effecta abbatissa de omni corde
suo laudauit dominum. Cuius locum fundis, prednis et amplissimis
reddidit, ditauit, et regali ditione tunc tunc ei assignauit.

In prefato quod monasterio beata ego studebat pcesse et prodesse
exemplis vite celestis et mortis, et crescebat coram deo et hominibus
motu pietate et vite meritis. Cuius circa omnes homines habundaret
et afflueret copiose charitatis visceribus, amplius tamen exuberabat
circa eos quos feruentiores cognoscebat in bonis operibus. Diligebat
precipue sanctissimum virum dei Willibrodum quod illo tempore sicut
dixim? merito et officio dignissimum antistes sancte traictensis
ecclie primum honeste auigabat curam. Ipse nunc a primo Ro
ma directus et ab angelo ipse Sergio designatus, ab eo ad Archiepiscopum
est ordinatus et reuersus inestimabili sanctarum reliquiarum thesauro di
tatur munera sicut dicitur Veda diabolo quotidie detrimenta et xpiane
fidei facies augmeta, etiam signorum operatione et virtutibus gratia fuerat

VI
Huc sanctissimus viro beata ego clarificatus.
dedit medietatem fisci episcopatus cum omnibus suis appen
dicijs, non altera contulit ei primo et plectrudis quoniam sua nobilis
simi ducis hugoberti filia, sicut demonstrabim? postea cum ipsorum
desiderio testamenta. Cui ostendit ibi catenas et imposuit viros
qui vitam exercebant monachica. Hanc quidam ipse visitatu de traicto
venerat, cum eae pestis letifera scimoniacales de horreo inuascent, non
languescebant subito subitoque cadebat, et uix prophetam pruenit gladi?

vsq; ad aiam aduocatus sanctus Willibrodus post castigationis exhor-
tamina p^o consolationis medicamina pro saluatione eaz saluta-
rem victimam imolauit et benedixit aqua et oia illaz habitacula
asperges exterminatoris angeli imminente gladiu ab eis pulsaunt.
Hic uir bñs sm^o catiam parochiana ibidem in honore scti pauli
apli dediuat. ubi beata uirgo xñ pberidarios fr̃es ad seruendu
dño ordinauit. Pedit q̃q; ei motus uilla in Zulpiaeco pago sita
His et q̃mplurib; denarijs sancta uirgo sc̃tos et cilias **vii**
honorabat et ut ad celestis uite desideriu eoz doctrina p̃ficeret
liberz eoz exhortationis uerba auscultabat. Erat ei circa pau-
peres insatigabilis pietas in honorandis eccl̃is affluens largi-
tas. erga bonos dulcis benignitas. cō ñp̃bos liberalis seue-
ritas. Non de regia nobilitate elatio. nec de diuitijs honorib;
et deliquit ei dñabat ambitio. sed comitabat eam in cū om̃
uirtutū ñr discretio. Erat ei in fide secuta firmitas. in spe
firma securitas. in dilectione dei et p̃ximi radix om̃ bonorum
perfecta charitas. Ceterz q̃s castitatis ei p̃uilegiū digne pre-
dicat. quos solenne ei ieiunij more. instantia uigiliaz.
continuatione orationū idonee expleat. His sc̃tos angelos
cum dei genitrice ad se mutabat. et sc̃tos om̃es ut cursum
uite sue ad beneplacitu sponsi sui dirigeret sedulo exorabat
Cum ita in sc̃to proposito insudaret et ad celestis **viii**
sponsi sui desiderium totis uirib; anhelaret agons
sui tempore iam p̃pleto. hinc de medio hom̃ uocata ē ad dñm
ut eius dulcib; frueret amplexib; qui homo fact^o thalamo
p̃cessit de uirgineo. Quē ut uocatum se audiuit surge a-
m̃ra mea sponsa mea et uen. statim diuina munita sa-
cramentis am̃ia in inan^o angeloz efflauit illucescente
iam ipsa die xpi natiuitatis / quoz in ei^o transitu merito
credi deet affuisse frequentiam / qui in illa sibi cognatam
semper uenerabantur puritate uirginitatis. Hui^o igit^o sancte
uirginis memorabilem uitā nequaquā negligenter p̃teream^o.
sed ad honore xpi propter exemplum bonū et propter merito-
ru ei^o dignū narrationis p̃mum anua festiuitate ea ante

xxii
uigilia natiuitatis xpi p̃ueniendo recolam^o que in hac pe-
grinatione deo et hominib; gratissima emittit. cū splendo-
re gemine pulchritudinis tum etiam merito pudencie uirgi-
nalis. p̃er eum qui nasci uoluit in terris. ut ip̃i nasceretur
in celis. Iesum xpi dñm ñm Qui cū p̃re et sp̃u sancto
uiuat et regnat Per omnia secula seculorum Amen
His ita p̃missis tepus ē ut Testamentoz ip̃o sc̃te uirgis
formam describam^o cuius tenorem talem habemus.
Anno quarto regni dñi
nostri Childeberti regis
sub die Kl̃as Decembris
in nomine patris et filij et
sp̃itus sancti. Ego se-
mina in Christi nomine
deo sacrata. ac si indigna
gratia dñi Alibatisa.
sana quidem deo propitio
mente sanoq; consilio.
Testamentum meū fieri
rogaui. Idq; fratri in chro-
nico clunacensi p̃bro scri-
bendum comisi. Idcirco do-
no a die p̃ati pro remedio
anime mee uel pro meritis
mee augmēto in eterna beatitudine uel retributione ad
basilicam q̃ est in uocē sancte trinitatis uel in honore sancte
marie genitricis dñi ñri Iesu xpi uel beatorū ap̃loz p̃tri et
pauli seu ceteroz sc̃toz quz est in uilla ñra Ep̃techa con-
structa sita sup̃ flumiū Sura ubi dñs et pater ñr in x̃ villi-
brodus ep̃s rector et gubernator esse uidetur. Donatūq; ē volo

*Carta Semine
Jemina de Ep-
tarn et eius
appendix*

hoc est in ipsa villa Eptarnon quatuordecim ibide ex fustione
paterna vel materna mihi obuenit ad integru tam domibus
qua edificis. casis. mansis. mancipis. vinctis. capis. priatis. filiis.
pastuis. aqs. aquar. qz decursibz. cu appendis vel oibz adiacentis
suis. Baidalmo. Matholfingo. vel portione mea in Oxmuillare
oia ista cu adiacentis eoz. vna cu pastorelibz. uacantibz. portariis.
beruicantibz. cu gregibz. eoz. uel oia perulio pmsuo ad sepefata
loca scilicet. vel ad monasteriolum ibide constructu in dei noie volo
esse donatu. exceptis hoibz. illis. qz per eptas nras ingenuos re-
laxau. qz uocabula sunt Garano. Culoaldo. Achide. Theodrido.
filio Althredo. Clodove. Raorare. Wramilde. Baidalmo. Graurle.
ba. Gundolfo. Isti tot denotati amz singulis vni quicqz eoz. in luit.
naribz. vna liba. reg. ad supradicta loca scilicet. in ipsa villa Eptarnon
gstruata ad naturam dñi reddere vel dissoluere studeat. Silitet
dono ad iudicia loca scilicet. vna cu pedetura vna in mote biennese
cu vinctore noie Althredo. cu ei peculiatu suo. Isti oia vt
superi. intimaui ad memorata loca scilicet. a die pñti p pñti
pauam testamentu. tradim. atqz transfundim. ppetualiter
in dei nomine possidendu. Hic sunt que huc testamento meo
annectere volui. Si que litere uel raxature adiectionis forte
sunt. ego feci. fieri. qz iussi. dum mihi mea sepi. recenset volutay.
Nam si quis contra hoc meum testamentum venire tentauit.
aut aliquid irrupere voluerit. sit anathema maranatha. indif.
solubili vinculo eternu damnat. Et sit lepra pruss. Naama
Sire. et in super inferat fisco auri libram vnam. argenti pondo
duo. et nihilomin. pñs testamentu firma stabilitate pmaneat.
Actum Treberi die et regno suprascripto. Ego Hunno m.
noie pbr. rogare et iubente dña mea Jemina abbatisa hoc
testamentu pscripsi. et ipsa subter manu pua vna cu testibus
firmauit. Ego Jemina hoc testamentu meū relege.
Basim. eps. Ego leotum. eps. Ego Theodrido. Gundobert.
Dertum. Adelbert. Trasobert. Garbert. Garbert. Audobert.
Waltharius.

Item aliud testamentu de Eptarnon

xxm

Dno sancto ac venerabili m. x. patri Willibardo epo. Eptarnon
m. x. deo sacratu. abbatissa. Dum ab omnibz. non habet m.
cognitum. qd ego inspirate mia xpi pro consilio viroz. aplioz.
patru. ritoz. domi. Basim. et domi. leotum. m. epoz. seu et p. g. sensu
soro. nraz. xpo. seruientu. que nobiscu sunt congregate basili-
cas in noie sancte. trinitatis. vel in honore gloriosissime virginis
marie. gentricis dñi nri iesu x. seu et bñssimoz. aploz. petri et
pauli. vel alioz. scilicet. in villa mea ppa que vocat. Eptarnon.
sita sup. flumio. Sura. seu et monasteriolum ibide ad monachos
pgermos. querendū. vel paupes ibide alimonia. petendu. pro
diuino respectu. vel pro amme. mee. remedio. gstruxi. vt dñi. schi-
tas et dilectio. vna. rega. me. vel monasteriu. meū. assidue. agit. Ideo
deceui. apud. ammu. meū. vt uos. de. rebz. meis. pñs. in. aliq. consolari
deberet. quod. ita. spontanea. voluntate. feci. Idcirco. dono. vobis. donatu.
que. esse. volo. memoratas. basilicas. scilicet. ad. gubernandū. vel. diandū.
Itaqz. dono. vobis. ad. supradicta. loca. scilicet. portione. mea. in. ipsa. villa.
Eptarnon. hoc. est. quantu. ex. fustione. pna. vel. mina. mihi.
obuenit. tā. domibz. qz. edificis. mansis. mancipis. vinctis. capis.
priatis. filiis. pastuis. aqs. aquar. qz. decursibz. seu. et. pastores. uacanti-
os. portarios. verberarios. cu. gregibz. eoz. vel. cu. appendis. suis.
id. est. Baidalmo. Matholfouillare. vel. portione. nram. in. Oxmuil-
lare. exceptis. hoibz. illis. quos. p. eptas. nras. ingenuos. relaxauimus.
Silitet. dono. vobis. vel. ad. supradictas. basilicas. vinct. pedetura. v-
nam. in. mote. biennese. cum. vinctore. noie. Althredo. cu. omni.
peculiatu. suo. Isti. oia. ut. dixi. ad. ipsa. loca. scilicet. vel. vobis. a. die. p-
sentis. tradim. atqz. transfundim. ad. gubernandū. vel. ad. diandū.
ea. ratione. ut. qd. de. re. superi. memorata. in. dei. noie. facere. volue-
rit. liba. et. firma. firma. in. oibz. habeatis. pstatem. Nam. si.
qz. con. hanc. cartula. donationis. mee. venire. testauerit. inferat.
fisco. auri. libras. x. argenti. pondo. xx. manete. nihilomin. firmitate.
Actum. Treberi. sub. die. kls. Noubris. anno. qto. dñi. nri. Chitcebi.
regis. Ego. Hunno. m. x. noie. pbr. hanc. cartula. donationis. iubete.
dña. mea. Jemina. pscripsi. et. ipsa. subter. manu. ppa. vna. cu. testibz.
firmauit. vt. q. subscripserit. in. pñti. rogauit. Ego. Jemina.

in xpi nomine hanc donationem relege. Basinus eps. Leodowinus
 eps. Theodofidus pbr. rralthari⁹ diac. Canbertus pbr. Audobert⁹
 pbr. *De ornamentis et utilitatibus et de villa Montis*
Dno scto et in x patri Willibordo epo. Emma Abbissa
 donatrix. Quicquid unusquisque homo de rebus suis pro
 priis ad loca sctorum aut servorum dei spontanea voluntate aliquid
 condonaverit. hoc sibi credit mercedis premium. recipere in futuro
 Idcirco dono ad monasterium nostrum in villa Epternate constructo
 super flumine Sura. quod ego a novo de fundo proprio edificavi. vel
 ad illa loca sctorum. que sunt in honore sancte trinitatis et sanctorum
 petri et pauli apostolorum. et quorumque sctorum. gstruata. donatuque volo
 a die pnti. hoc est. quicquid in ministeria ipsorum sctorum. locorum
 condonavi. vel in quolibet presidia dedi. tam auro quam argento
 gemis. vestimentis. altarium velis. cortinis. utensilia. tam greca quam
 ferrea. seu et ligna. opus. quantumvis in ipsa loca sctorum. vel in
 dicto monasterio ponere iussi. aut mancia. et presule addere
 potuero. volo. ut hoc ex mea munificentia in dei nomine proficiat
 perpetualiter in augmentis. Similiter dono vobis a die pnti
 ad ipsum monasterium nostrum Epternatense villam cuius voca
 bulum est Montis sita in pago Talpiacensi. quam de dulcis
 summa consobrina mea. Emma. uxor filia. Pantmi. dato
 proprio. coparavi. hoc est. tam domibus quam edificijs. mansis
 casis. mancipijs. capis. silvis. pratis. pascuis. adiacentijs. aquis.
 aquisque decursibus. oia et ex omnibus ad integrum vel quantum
 eumque in memorata villa montis tpe pnti possidere videtur
 seu et peculij. promissio. utriusque generis. nationum. vobis vel
 ad prefatum monasterium nostrum Epternatense a die pnti. ut su
 pra dixi. de platea mea in iure et donatione vestra. vtriusque mo
 di. per pntem. pagnia. donationis. mee. manu. mea. fir
 mavit. ut adeo atque. tenens. fundo. perpetualiter. in dei nomine. possi
 dendum. in ratione. ut quicquid. ex hoc. tam. vos. quam. fratres. ipsi
 monasterij. elegeritis. facere. habendi. tenendi. mutantem
 liberam. et. firmam. in omnibus. et. proprio. habeatis. potestatem
 et. nullus. ex. hoc. calumniam. habere. pertimescat. Nam

xxiii
 si quis contra hanc cartam donationis. qua ego spontanea vo
 luntate. fieri. de re. temptare. conauerit. aut. aliquid. repetere. vo
 luerit. in pntis. nam. dei. omnipotentis. incurrat. et. inferat
 fisco. auri. libras. tres. argenti. pondus. viii. et. hoc. quod. repetit.
 nullatenus. valeat. euendicare. facta. est. hec. cartula. dona
 tionis. sub. die. kt. Julias. Anno. v. regni. domini. nostri. Childe
 berti. regis. Ego. Hunno. in x. nomine. pbr. rogatus. et. iudice.
 Emma. Abbissa. hanc. cartula. donationis. perscripsi. et. ipsa.
 subter. manu. propria. vtriusque. testibus. firmavit. Ego. Emma.
 hoc. testamentum. a. me. factum. relege. Basinus. eps. Leodowinus.
 eps. rralthari⁹ diac. Bertuin⁹ diac. farobert⁹ diac. Ethbber
 rict⁹ pbr. Garherut⁹ Transberut⁹ Rosa. Audobertus
Dno scto et in x aplico patri Willibordo *Dono Stanehem*
 Depo Emma in x deo sanata Abbissa donatrix. Quicquid
 unusquisque homo de rebus suis ad loca sctorum et servorum dei
 spontanea voluntate condonaverit. hoc sibi apud deum mercedis
 premium credit recipere in futuro. Idcirco ego Emma dono vo
 bis ad monasterium nostrum Epternate quod nos a novo constru
 imus. sita super flumine Sura in honore sancte trinitatis vel scto
 rum donatumque perpetuum esse volo ad possidendum. hoc e
 quatumque a die pnti in villa Stanehem sita super Sura mea
 possessio vel donatio tam domibus quam edificijs. mansis mancipijs.
 vineis. pratis. pascuis. silvis. aquis. aquisque decursibus. sub ea con
 ditione. ut quicquid a die pnti vel vel pntis monasterij. exinde. facere
 voluerit. liberam. et. firmam. in omnibus. habeatis. potestatem. fan
 endi. et. nulli. repetitiones. ex. hoc. habere. valeant. Si. quis
 vero. quod. fieri. non. videtur. tam. ego. quam. aliquis. de. heredibus. aut. co
 heredibus. meis. vel. quilibet. opposita. persona. contra. hanc. nre. donationis.
 cartula. venire. conatus. fuerit. aut. ea. irruere. voluerit. pntis
 ira. dei. omnipotentis. incurrat. et. in. super. inferat. fisco. auri. li
 bras. vna. argenti. pondus. duo. nec. sic. quod. repetit. nullatenus. possit
 euendicare. manente. nihilominus. firmitate. Acta. Treveri. viii.
 id. Julias. Anno. x. Childeberti. regis. Ego. Hunno. in x. nomine. pbr.
 rogatus. Emma. Abbissa. hac. cartula. donationis. perscripsi.

et ipsa sub manu propria unacum testibus firmavit. Ego Hermannus
 hunc testamentum a me factum legi et subscripsi. Basi-
 nus eps Radobertus Dagouus. Ledouus pbr Gaucebertus
 Garibertus Wagnobertus. Quilanus Trasbertus Walthari-
 diac Bobo. *Carta Hermine de viciis Treueris ad Crum*
Dno fisco et m^x aplice patri Willibordo epo. Hermine
 m^x deo sacraata Abbissa donatrix. Quicquid vnusquisque
 homo de rebus suis ad loca fisco vel seruo dei spontanea
 voluntate condonauerit. hoc sibi apud deum mandis premii
 creditur in dei nomine recipere in futuro. Idcirco ego Hermine
 dono vobis ad monasterium vestrum Epternacum quod nos a nouo
 restitutum fuit super fluuio Sura. donatumque esse volumus
 in perpetuum ad possidendum. hoc est vicia infra muros Tre-
 ueris ciuitatis ad Crum quod nobis Engela deo sacraata
 per cartula donationis condonauit. plus minus centenas tres
 ab uno latere folterbertus. et ab alio heredi marmoliti. et de
 tertia parte via publica. Sub ea conditione ut quicquid a p^{nti}
 die vos vel pars monasterii exinde decerneret faciendi libe-
 ra et firmam in omnibus habeatis potatem. et nulli ex hoc repe-
 tione vercamini. Si quis uero quod fieri non credimus tam ego quam
 aliquis de heredibus aut coheredibus meis uel quilibet opposita per-
 sona contra hanc cartulam donationis venire donat fuerit
 aut ea irrumperere voluerit. punitur iura omnipotentis dei me-
 rat. et insuper inferat fisco aurei libra vna. argenti pondo duo.
 nec si quod repetit ullatenus valeat eundem care. manente mihi
 locum firmitate. Actum Treberis sub die viii id^{us} maias Anno
 x regni domini nostri Childerti regis. Ego Warentbertus pbr rogatus
 m^x deo sacraata Hermine Abbissa et ex pmissio semoris mei
 Hunonis pbr et ammonitione hanc cartulam donationis p^{scripsi}
 et ipsa sub manu propria cum testibus firmavit et qui subscribuerunt
 vel signaret in p^{nti} rogauit. Ego Hermine subscripsi. Dagou-
 m^x. Radobertus. Gaucebertus. Quilanus. Wagnobertus. Hunio.
 m^x nomine pbr. *Carta bertilindⁱ h^{oc}astate halislaui h^{oc}op^{is}*

xxv
Sic beata uirgo Hermine scilicet Willibordo in institutione Ep-
 ternacⁱ ecclesie cooperator et in omnibus que ad cultum eius pertinebat
 promptissima deuotione suffragabat. Scelus Nicholaus dec.
 anno mcar. domini de hoc mundo transiit. et sequenti anno hoc e-
 in anno Tiberij scilicet Sergius ipse obiit. cui successit Iohannes annis in
 et illi alter Iohannes annis in. et post eum Syrmus xx diebus. Itaque per illu
 Constantinus vii annis.
Pippinus filius Ansgeri ex Regga sorore sancte Gertrudis de qua
 super retulimus ex Calpiada quod genuit filium Karolum martel-
 lum. sed beatus Lambertus Tugensis eps a dudone fratre Calpiady
 et suis occisus fuit. quia eundem pippinum ab illicito amore sororis
 sue aucte epali sub interminatione diuinum iudicium prohibuit
 et iamque apud ferocem eundem sancta predicatione effugerat quod
 minime in fornicaria insanauit. unde illa quula fratrem in necem
 pontificis armauit. Sed ut ad describendam proposita seriem
 testamentorum redeamus. quid idem Pippinus cum melita et luma
 coniuge sua Plectruda scilicet Willibordo in Epternaco vel alibi
 conuenerit. ex ipso tenore testamentorum suorum diligenter inspin-
 am. Quorum descriptione ipsimet anno xii Chitaberti glori-
 regis fratrum. que anno mcar. dec. vi. copetenter ordinauerunt
 et ut ipsum monasterium Epternacense in sua et heredu suorum do-
 minatione et defensione semper esset. sicut perspicue ex ipsis
 verbis eorum potest videri diligenter hoc modo confirmauerunt.
Donatio medietatis ville Epternacen per pypin^m

Ego in dei nomine illustrer vir Pippini filius Ansgisili quondam necnon et illustris matrona mea Plectrudis filia Hugoberti quondam cogitantes casum humane fragilitatis qualiter petra nostra possemus ablucere et donare domino ad eterna gaudia pervenire. Idcirco ob honorem domini nostri Jesu Christi donamur donatumque imperpetuum esse volumus ad monasterium nostrum quod est in honore sancte trinitatis et apostolorum Petri et Pauli et sancti Johannis baptiste in loco cognomento Epternaco in pago Bedensi super fluvio Sura in re proprietatis nostre edificatum ubi deinceps et constitutum viz strenuum et dei cultore apticum domini Willibrodus episcopus cum turba monachorum sub sua gubernatione vita sancta et regulari degere et conuersari. hoc est illa medietate de ipso Epternaco quam Theodari quondam dux ibidem tenuit et postea filius suus Theodardus quondam nobis tradidit. Propter illam rem quam et immo in ipso Epternaco tenuit quatinusque in ipsa medietate nostra in ipso Epternaco a die presentis nostra videtur esse possessio vel dominatio cum terris cum domibus edificijs acolabz mancipijs litis siliis capis pascuis aquis aquisque decursibus mobilibus et immobilibus firmarijs pectoribus vtriusque sexus quantum in ipsa medietate in ipso Epternaco presentis tunc possidemus cum omni integritate de iure et donatione nostra in iure et donatione predicti monasterii vel rectoribus suis seu successoribus et omni aggregatione ibidem consistenti tradimus atque delegamus perpetuo aliter in dei nomine ad possidendum ut ibidem omni tunc pro mercede nostra proficiat in augmentis ea ratione ut ipsum monasterium in nostra vel heredum nostrorum donatione vel defensione in antea semper permaneat. Et illud nobis placuit inserendum si fuerit ullus de hereditibus vel propinquis nostris seu quilibet ulla extranea aut opposita persona que contra hanc donationem quam nos plena et integra deuotione pro aui nostre remedio fieri et affirmare rogauimus venire aut agere temptauerit et ipsa carta ei ad relegendum ostensa fuerit et se ex hoc preescire noluerit. Immo iura dei moueat et a liminibus sanctorum effinatur extraneus et inferat partibus ipsius monasterii vel cuius libenter intulerit tantum et aliud tantum quantum res ipse eo tempore emoliorate valuerint. et misit unum sororo suo auri libras. x.

xxvi
argenti pondo xx. coacti exoluat. et quod repetit euindicare non valeat. sed prius dona ad instar testamenti cum stipulatione adnixa omni tunc firma stabilitate capiat firmitate. Actum Gaumundus publice sub die in idus maias. anno xii regni domini nostri Childberti gloriosissimi regis. Pippini et quicquid eius Plectrudis. Drogo. Chuchobertus episcopus. Garabaldus episcopus. Bernartus episcopus. Constantinus episcopus. Josephus Metabari episcopus. Chariganto. Agone. Grodebaldo Cardine. Remedi. Barmingus. **De monasterio**
Semper humana fragilitas casus inuictibiles **et inuictibiles** debet perpendere ut quandoquidem repentina superuenient transpositio non habeat in nobis quod punit. sed inueniat quod coronet. iuxta mandatum domini dante et dabit vobis. et illud. facite elemosinas et omnia munda sunt vobis. Idcirco ego in dei nomine illustrer vir Pippini filius Ansgisili quondam necnon et illustris matrona mea Plectrudis filia Hugoberti quondam cogitantes casum humane fragilitatis qualiter petra nostra possemus ablucere et deo donare ad eterna gaudia peruenire. quod domino patri nostro viro aptico Willibrodus episcopo de monasterio Epternaco sito in pago Bedensi super fluvio Sura quod ipse donante deo edificauit in rebus proprietatis nostre. unde ipse beatus Willibrodus testamentum confirmauit. ut sub nostra defensione haberemur ac hereditatem nostrorum. Unde placuit nobis. ut aptico patri nostro Willibrodus ipsum monasterium confirmarem. quod ita et fecimus. eo modo ut ibidem fratres peregrinos vel alios dei timores congreget. ut ibidem secundum ordinem sancti degere et conuersari debeat. Et illud ibidem nobis placuit inserendum. ut cum ipse beatus Willibrodus de hac luce migrauerit. ipsi fratres que ex semetipsis elegerint sibi constituent abbates ea ratione ut hereditibus nostris in omnibus fideles appareat et ibidem secundum ordinem sancti degat. et sub nostro mundiburdio vel defensione persistat. Et si quis deus timens tam de parte nostra quam et de reliquis hominibus de suis rebus ad ipsum monasterium condonare et confirmare delibet. rauerit vel quicquid ibidem deo inspirante de collatis bonis obtulerit deo proprio eis proficiat in augmentis. si quis uero quod minime credimus esse futurum si fuerit ullus de hereditibus aut propinquis nostris seu quilibet

fratrum electio

extrema aut opposita persona contra hanc nostram confirmationem quam
nos pro diuino intuitu vel anime nostre remedio fieri aut firma
re rogauimus reme voluerit aut infringere et ista carta ei of
fensa fuerit ad relegendum et se ex hoc operare noluerit. mpm
tus res dei omnipotentis incurrat offensam et a liminibus sancto
efficiat excommunicatus et insuper inferat partibus eiusdem loci et sub
tus tpe ibidem seruientibus aut cui licet inuenerit tantum et aliud
tantum quantum res ipse eo tpe emeliorate valuerit. Et insuper
inferat cui sorio fisco auti. Libras x. argenti pondi xx coacti
exoluat. et qd repetit euandicare no valeat. Sed pns confir
matio ad instar testamenti cum stipulatio adnexa omni tpe
firma stabilitate capiat firmitate. Actu Gaimundias pube
sub die m id. maias Anno xxi regni dñi nri Childberti glo
si regis. Pippini et pletrudis. Deoda. Chugobertus Ger
baldus Bernarius Constantinus Josephus epi. Winthare. Agnone
Remedius Damingus Iussus a pippino et pletrude et haredom
scripsi

Licit per anticipationem cartarum sancte terrarum pippini et ple
trudis hoc loco proferimus. In quibus videtur. ut alius repetentes
ordine annorum dñi et regum ceterorum qd illustri viroz
et matronarum qui sancto Willibordo viuente bona sua co
tulerunt in hoc opere optenter meminerim. Ipse quippe
anno ordinationis sue tercio monasterium Epternacense
mchoauit et cooperatibus suis dictis est. Irmina pippino
et pletrude alioqz quimplurimis nobilibus feliter consu
mauit. Quorū traditionis testamenta in eadem ecclesia recodita
annis et nocte primo Clodouici filii Theoderici qui iii an
nis. et Childberti mcliti fr̄is sui qui post eū xvi annis
regnavit et Dagoberti filii ipsius Childberti qui quinqz et
Chilperici qui sex. et Clotharii q̄ quinqz tñ Chilperici et
Theoderici filii Dagoberti qui xvi annis regnavit sub anno.

Amo ḡ tercio Clodouici qui est annus dñi xciii. mare.
Adm̄ Indic. vii. Robm̄ḡz nri illustris magnarū opum
legittia testamenti operatione delegauit sancto Willibordo

Antwerp

ecclesiam in Antwepo castello sito sup flauu Schattra in
pago Rethisui cu appendens villis et tertia parte theloni
eiusd castelli qd nunc ē in area regni.

Amo ii Childberti Gerbertus Comes Bilitrudis germana
ei deo sacra dedit sancto. xv. sua patrimonialia

Amo iii eiusd regis Gerelindis filia Odons dedit ei vine
am cu vintore et di perculio in monte Clothariensi

Amo v. Hadericus filius Odons dedit ei in villa Rumela
cha et in datmudra et in cadia cu hōibz ad se pertinentibz
omnia sua patrimonialia

Cabrio Bedelmga

Amo x Childberti yrmina deo sacra et Vitala atqz
Crodolindis filie ipsius dederunt viro dei portione suā in villa
Cabrio et in villa Bedelmga q̄ eis a parentibz suis puenit

Amo incarnationis dñi dcc iii. Hedenus dux illuster dedit
sancto. xv. donatione subscripta cum vxore sua Theodrada

In x̄ nocte dum in pñti vita qsqz guerfay
videt et hanc caduca vult. **Donatio Arnstati**

nocte finemda vigilanti nocte p̄p̄exerit. cogitare debz q̄tus
anime sue in futuro apd deum mercede et refrigerium
du ipse viuit congruat. Idcirco ego hedenus vir illuster pna
cum gurgemea clarissima Theodrada aliqd de rebz nris
pro amore x̄ et remissione peccatorū nrorū et mercede futura
deo et dño patri nro in x̄ Willibordo epo dare disposui
quod et ita fecim. id est curte nram in loco nūcupate Ar
nestati sup flauio Hluttico cu omni integritate sua. id est
casis. curtibz. capis. pratis pascuis filius. aqz. aquazqz de
cur filio mobili et immobili manupz iumentis vantarū
pastoribz portariis et quicqd ad ipsam p̄tinere videt. a die
pñti totū ad integritatē in tua p̄tatem dñe patre venerande
trado atqz transfundo. ut habeas teneas atqz possideas et cia
volueris in dei noū dimittas. Et in castello Mulenberge
donamz tibi tres casatas cu manupz vinarū omni p̄ce
liari eoz et centū diurnales id est uigera de tinea aratoria
p̄pter aqua et ligna trahenda. Et in curte nra alia nūcupate

Monhore donam^{us} tibi vii. hobus et vii. casatas et CCC. diuites
 de terra et terra parte de silua ad eandem curte pertinet. et
 prata ad. l. carradas secandas et porcos duos cu. l. por
 ris. et vacuos duos cu. x. vacis. Has casatas ibidem
 manentes cu. omni periculo vel laboratu. cor. qd. habent vel
 habere nosunt totu. tibi ad integru. trado. Has res omnes
 super. intimatas tibi dno. et patri. m. x. nro. damus donatu.
 qz. esse p. hems. t. p. b. volum. ut habeas. tuasqz. ad habendu.
 derelinquas. vel quicqd. exinde facere volueris libera. et fir
 missima. in oib. habeas p. tatem. Si q. u. qd. futur. esse non
 credo. nosip. quod absit aut aliq. de heredit. aut p. heds.
 nris. con. hanc. donationis. nre. cartulam. venire. septauerit.
 et eam. infringere. voluerit. et tibi. de. istis. iudicis. reb. aliqd.
 quasi. hereditario. iure. auferre. conauerit. p. mit. ira. omi.
 potentis. dei. m. rat. et s. f. o. z. angeloz. et a. l. m. m. b. ecclie.
 dei. vel. coione. s. f. o. z. extrane. efficiat. et lepra. g. y. e. vel. per
 cussione. aname. et saphyre. g. sequatur. parteqz. habeat. cum
 iuda. s. chareote. q. d. m. tradidit. et m. sup. m. f. rat. tibi. vna. u.
 cogete. f. s. o. auri. libras. v. argenti. pond. xv. et nec. sic. qd. m.
 qd. repetit. eundem. valeat. sed. frustrata. ei. p. amitate. her.
 ratta. p. hems. t. p. b. firma. et. imobilis. p. maneat. a. stipula
 tione. subm. x. Acti. publici. in. Castello. Viteburdi. sub. die.
 kl. maras. Anno. x. regni. d. m. nri. Childeberti. gloriosi. regis.
 Ego. Laurentius. m. d. n. p. b. i. u. b. e. d. n. o. Hedeno. d. u. c. v. i. o. il
 lustra. hac. donationis. cartula. scripsi. et. m. d. u. n. o. i. c. subscripsi.
 Ego. hedeno. hanc. donationis. cartam. a. me. facta. et. an. nre. lecta.
 propria. manu. firmaui. et. subscripsi. cu. Theodrada. Ego.
 Thuring. fili. hedemi. donationis. patris. mei. firmaui. F.
 Rocchus. Doda.

Carta Engilboldi de Waderlo

Eodem. ano. x. Childeberti. regis. D. no. vere. f. o. et. aptio.
 patri. Willibordo. ep. o. Engilboldi. fili. Hildiboldi. q. n.
 dam. donator. Sal. m. d. n. o. dum. quisqz. in. p. n. t. i. seculo. g. u. e. r. s. a. r. e.
 videt. cogitare. n. e. s. s. e. e. s. t. q. l. i. t. e. r. a. m. m. a. s. u. a. m. d. e. p. r. o. et. p. e. n. a.

eterna. liberare. debeat. Idcirco. ego. Engilbold. p. salute. aie. mee.
 vel. rege. sempit. na. trado. tibi. Willibordo. ep. o. terra. in. loco. vel.
 villa. nuncupata. Waderlo. sup. fluui. d. u. m. a. l. a. cu. o. m. b. q. u. e.
 ibide. hereditario. iure. vel. laboratu. legi. t. h. e. p. o. s. s. i. d. e. r. e. m. i. s. s. u. m.
 totu. a. die. p. n. t. i. t. i. b. i. t. r. a. d. o. atqz. in. t. u. a. p. t. a. t. e. m. t. r. a. s. s. i. f. i. c. a. n. d. o. id. e. t. a. m.
 terras. aratorias. cu. campis. p. r. a. t. i. s. p. a. s. c. u. i. s. a. q. s. a. q. z. q. z. d. e. c. i. r. s. i. b.
 mobilib. et. imobilib. et. siluam. ad. eundem. locu. p. e. r. t. i. n. e. t. e. et. v. m.
 casatas. cu. hoib. et. m. a. n. p. y. s. et. cu. omni. periculo. suo. Hec. oia. a. die.
 p. n. t. i. t. i. b. i. d. o. n. o. d. o. n. a. t. i. q. z. p. e. r. h. e. m. s. t. p. b. e. s. s. e. v. o. l. o. ut. habeas. tene.
 as. atqz. possideas. tuasqz. ad. habendu. derelinqs. et. quicqd. exinde.
 facere. volueris. libera. ac. firmissima. in. oib. habeas. p. tatem. Si.
 q. s. u. quod. futur. e. s. s. e. n. o. c. r. e. d. o. heredu. vel. p. h. e. r. e. d. u. m. m. e. o. z. v. e. l.
 q. l. i. b. o. p. o. s. s. i. t. a. p. e. r. s. o. n. a. q. h. a. c. d. o. n. a. t. i. o. n. i. s. c. a. r. t. u. l. a. v. e. n. i. r. e. s. e. p. t. a. u. c. i. t.
 et. eam. infringere. conauerit. p. m. i. t. i. r. a. d. e. i. o. p. o. t. e. n. t. i. s. m. e. u. r. a. t.
 et. s. f. o. z. angeloz. et. a. l. m. m. i. b. e. c. c. l. i. e. a. l. i. e. n. e. t. p. a. r. t. e. q. z. h. a. b. e. a. t. c. u.
 i. u. d. a. et. u. l. h. o. n. e. A. n. a. m. e. et. S. a. p. h. i. r. e. v. e. l. l. e. p. r. a. g. y. e. s. i. p. e. r. a. t. i. a. t. u. r.
 Insuper. m. f. e. r. a. t. f. i. s. t. a. u. r. i. b. a. n. r. i. l. i. b. r. a. n. a. a. r. g. e. n. t. i. p. o. n. d. o. x. n. e. r. s. i. c.
 qd. r. e. p. e. t. i. t. e. u. n. d. e. m. a. r. e. v. a. l. e. a. t. s. e. d. f. i. r. m. a. et. i. m. o. b. i. l. i. s. h. e. r. d. o. n. a. p. h. e. m. s.
 t. e. m. p. l. i. b. p. m. a. n. e. a. t. s. t. i. p. u. l. a. t. i. o. e. s. u. b. m. x. a. Acti. p. u. b. l. i. c. i. in. l. i. b. r. o. d. e. t.
 t. i. n. u. m. c. o. i. a. t. e. s. t. i. b. o. a. n. n. o. x. r. e. g. n. i. d. m. n. r. i. Childeberti. g. l. o. r. i. o. s. i. m. i.
 regis. sub. die. kl. Octobis. Ego. Engilbold. hac. cartula. relegi.
 et. confirmau. Onsbald. Eburum. f. d. l. h. a. r. d. e. R. o. t. b. e. r. t. e. s.
 f. o. l. t. b. a. l. d. e. s. E. t. r. e. l. e. f. u. t. l. m. d. e. B. e. r. t. l. m. d. e. s. u. b. s. c. r. i. p. s. e. r. u. t. E. g. o.
 E. d. u. i. n. p. b. i. r. o. g. a. t. e. A. e. n. g. i. l. b. a. l. d. o. v. i. r. o. i. l. l. u. s. t. r. y. s. c. r. i. p. s. i. et. s. u. b. s. c. r. i. p. s. i.
A s. u. p. r. i. m. q. z. C. r. u. n. s. a. d. f. i. x. i. **Historia**
 Anno. d. e. c. v. i. m. e. a. r. d. m. q. u. i. e. s. t. x. y. Childeberti. regis. i. u. s. t. i. m. i.
 an. i. m. p. e. r. i. u. a. u. x. i. l. i. o. T. e. r. t. e. l. l. i. r. e. g. i. s. i. u. l. g. a. r. o. z. r. e. c. i. p. i. e. s. l. e. o. n. e.
 q. l. o. r. a. e. i. u. s. u. r. p. a. u. e. r. a. t. et. T. y. b. e. r. i. u. s. u. m. i. s. s. i. o. r. e. l. e. o. n. i. s. q. e. u. m. e. q.
 t. o. d. i. a. t. e. n. u. e. r. a. t. et. p. a. t. r. i. n. o. s. o. c. i. d. i. t. G. a. l. l. i. m. e. n. p. a. t. r. i. a. r. c. h. a. e. r. u. t. i. s.
 o. r. u. l. i. s. R. o. m. a. m. i. s. i. t. et. c. y. r. u. a. b. b. e. m. q. e. u. m. p. e. n. t. o. a. l. i. e. r. a. t. in.
 l. o. c. u. e. i. p. o. s. u. i. t. **Historia**
A n. n. o. I. n. c. a. r. d. m. d. e. c. v. i. i. C. o. e. n. e. a. t. r. e. x. B. r. i. t. a. n. i. e. R. o. m. e. f. a. c. t. i.
 m. o. n. a. c. h. i. u. s. q. z. a. d. m. o. r. t. i. s. t. u. d. u. i. t. v. i. r. t. u. t. i. b. et. e. o. d. e. a. n. n. o. o. b. i. t. D. r. o. g. o.
 d. u. x. P. i. p. p. m. f. i. l. i. et. in. b. a. s. i. l. i. c. a. s. e. t. i. A. r. n. o. l. f. i. o. r. e. t. i. s. e. s. t. s. e. p. u. l. t. u. s.

Constantinus papa Iustinianus Imperator anno mccc dñi dcc. xi
indict. viii. ad se venire iubens et honorifice suscipiens. postulat
ut p. petis suis intercederet postulavit. Adde anno aq. ratde m.
undauerunt. Anno u. xv. Childberti Aengilberti hanc do.

In x. noie. dñi sanctissimo et dilectissimo patri. xv. qño Aen-
gilberti filii. Gaotbto quida donator. Dñi leges et iura sumunt
et couementia francoz. e. ut de facultatibz suis quisq. qd. facit
voluerit libera habeat pñatem. et necesse est ut quisq. pro
merito huius vite exitu de rebz suis aliqd. ad dei parte gñittat
ut per hoc indulgentia facinor. suoz. pñpiat. Idcirco ego En-
gilberti p. remedio aie meo seu retributione eterne tibi dñe
pater et pontifex. xv. de rebz meis donare decreui. qd. et ita feci.
hoc est in pago texandrie in loco nuncupate Alsthem qd. in
ex paterno iure lñme prouenit. hoc e. casatus xi. cu. sala et
cuthide meo. que ad pñs habere visus su. cu. mancipys et omi
perculio eoz. hec oia tibi a die pñi trade atq. transfundo.
cu. o. integritate vel aduocatis eoz. hoc e. casus curtidis filius
terris pñtis pñtis et aratoria terra. aqs. aqz. qz. decursibus
mobili et imobili egressu vel ingressu et rariis. hec
oia tibi do. donatuz. esse pñtis tibi esse volo. hoc habeas
teneas possideas tuasq. ad possidendu. relinqs. et quicqd. ex
inde facere volueris libera et firma. itaq. in oibz. habeas pñatem
Si quis u. qd. futuruz. esse no. credo ego ipe. et ceta. sicut in supia
bus cartis gñinet. vsq. insup. infuat tibi una cu. cogete fisco
auri libras quinq. argenti pondo x. coart. exoluat. et nec sic
quod repetit euindicare valeat sed firma et imobilis hec nra
dona pñmaneat ad stipulatione submixa Acti publice Tili-
burgis xxi. kl. sumas ano xv. Childberti gloriosissimi regis.
Et do. tibi in pago Testruenti sup. Mosam in loco Birni casata
una cu. o. perculio. Ego Egilg. pbr. scripsi Aengilberti. Veron-
gauto fr. ei. Paul. pbr. Aldrao Alduino Nardgauto Egilgato
Narduono

In x. noie. **D**omno sanctissimo et venerabili patri. xv. qño
Sextilindis filia wigibaldi qñerrata deo donatrix. Quisquis
ad dei partes vel ad loca scilicet aliqd. de rebz suis dare vel delega-
re voluerit hoc solum scriptura firmet. ut p. tpm. serie fides rata
atq. pñata relectet. Quod et facientu. extmans et qñideras h.
vite meritum fragileq. statu aliqd. tibi de rebz meis dñe pater
et pontifex pro remedio aie meo seu orationu. tuaz. inaccessibili
fructu donandu. decreui. qd. et ita feci. dans tibi in pago texan-
drensi loco horcastante sup. flumio dut mala qd. mibi mñ. mea
Cadrada hereditario iure legitime reliqt. hoc est casatus v. cu.
sala et cuthide meo qd. ad pñs habere visus sum cu. mancipys v.
et vxoribz et infantibz eoz. Hec oia tibi a die pñi pro mercedis
mee augmento dono. ac de mea in tua. transfundo pñatem cu.
omni perculio eoz. hoc e. casus. curtidis. filius. terris. pñtis. pas-
tus. et aratoria terra. aqs. aquaz. qz. decursibus. farmaris. mobi-
li et imobili cu. ingressu et egressu et rariis. et vasal-
los. sex. cu. tribz. puellis. et filia in loco hulislaum. et quicqd.
mibi legitime ibide prouenit. et in alio loco dicto heopurdum
terras et filias. et quicqd. ex mñe mea ibi possidere visus su. hoc
tibi do. donatuz. esse perhenms tibi volo. Si qñ. u. qd. futuruz.
esse no. credo ut sup. Acti publice loco Calc. in kl. augusti
anno xvi. regni dñi nri Childberti gloriosissimi regis cu. testi-
bus Ansbaldo Jobal. Aengilbto. Rotberto. Aldeto. Veregato.
Narduino. Wigibto. Ego Laurenti. pbr. rogante Sextilinde
illustris femina atq. deo qñerrata virgine scripsi et subscripsi.
Eodem anno xxi. Childberti regis scis. Willibroid. et dñia A-
nastasia abbatisa puellaz. in horreo fecit mñe se
gñmutatione vineaz. et dedit don. Willibroid. donec Anasta-
sie vinee pñturas duas in mote paginse sup. flumio Rhem. cu.
vintore. et o. perculio suo. et recepit ab ea alias pñturas duas
in mote caduense sup. flumio moselle cu. vintore et omni
perculio suo. et qñ. sibi illustris femina dederat semetipsa
filia panthm. quondam.

Eode anno q̄ est ann⁹ dñice macta. DCCXI. mortu⁹ rex
 Childbertus Caunaro in ecclesia scti stephani est sepultus.
 et filius ei⁹ dagobert⁹ in regnū francorū est substitut⁹. Gey-
 moald⁹ fil⁹ pippini filia Rabodi regis fresonū duxit uxore
 Egrotate vero pippino Jobuilla sup̄ mosam ad eū visitandū
 venit. Geymoald⁹ q̄ eū ad eandem scti lamberti ad oratione
 p̄cederet ab impio viro rangario impie est occisus. fuit
 aut vir mitissim⁹ et bonitate p̄dit⁹ largus in elemosinis
 p̄ceptis in orationib⁹. Theodoald⁹ fil⁹ ei⁹ adhuc parū sub
 p̄fate dagoberto constituit maior dom⁹. Eode anno iusti-
 man⁹ imp̄ator eū exercitū mitteret in pontū multū phibete
 papa ad comprehendendū philippicū quē ibi relegauerat. con-
 uersus oīs exercitus ad partē philippicū fuit eū ibide imp̄atore
 reuersusq; eū eo Constantinopolim pugnauit eū iustimano
 ad duodecimū ab velle miliarū et vito eo atq; occiso suscepit
 regnū philippic⁹. Hic curit Cixū de pontificatu. Regnauit
 anno vno mensib⁹ sex quē Anastasius imp̄ator oculis p̄uauit
 nec occidit. Regnauitq; pro eo annis iii. Tunc cepit pegeri
 in scti donesati. **Dona. Gressloch. Ofne**

Amo mact dñi dccxii. et dagobert⁹ scti data ē hec carta.
 In x̄ noie dñi scti iohannis et dñi scti patris. W. ep̄o Engel-
 bert⁹ fil⁹ Gaotberti quidā donator. Dñi leges et iura si-
 nūt et cōuementia fr̄atū ē ut de facultatib⁹ suis quisq;
 quod facere voluerit libera habeat potatem et necesse est ut
 quisq; pro merito vite hui⁹ exitu de reb⁹ suis ad dei partē
 aliquid gemitat. ut p̄ hoc indulgentiam sanctorū p̄cipiat. Id
 tunc Eyr Engelbert⁹ cū gilio et lūria fr̄is mei Verengaoti
 pro remedio aīe mee seu retributione eterna aliqd tibi dñe
 pater et pontifex de reb⁹ meis aliqd tibi donandū decreui
 qd et ita fē. hoc ē in pago texandrie loco Gressloch quod
 mhi ex p̄no iure lūne puenit hoc ē casatus hēs cū sala et
 curtide meo qd ad p̄ns habere visus sū tua mācipia cū vxoib⁹
 et infantib⁹. et in loco de Ofne casata vna et mācipia cū

xxx
 vxoie et infantib⁹ hec oīa tibi a dñe p̄nti tradō atq; t̄ssē
 do cū oīm peculiari et integritate et adiacentis eoz. hoc est
 casis curtidis filius terris vatis pasuis et aratoria terra aq;
 aquazq; de me sibi mobili et imobili egressu et ingressu et
 vatri scti. hec oīa tibi do donatūq; esse p̄hēns t̄pib⁹ volo. Si
 quis uero quod futur⁹ esse nō credo ut supra. Actum publice lo-
 co de Ofne kl̄ martij anno ii regni dñi n̄i dagoberti regis
 gloriosissimi. Ego Angilbert⁹ hāc cartā a me factā relegi et
 propria manu firmavi corā testib⁹ Verengaoto fr̄e meo Vo-
 lbaldo framūdo Rumlao Adleso Nandmo. Ego dorfa p̄br
 corāte illustri viro Angilberte hāc cartā scripsi et subscripsi.
Eode anno dagoberti regis Ansbaldo dedit scti v. bona
 sua sub confirmatiōe subscripti testamēti. **Dona. dñe. leut.**
In x̄i noie dñi scti iohannis et dñi scti patris Williberto
 Ansbaldo seruoz dei famul⁹. Dñi quisq; in p̄nti scti queraz
 videt cogitare debet quā aīe sue consolatōe pro elemosina scti
 cū loco uel orationū subsidio hic ad quē possit dūte dñi
 dare elemosina et p̄ia mūda sū vobis et itez sicut aq; exting
 igne ita elemosina extingit p̄m. Quapropter ego Ansbaldo fil⁹
 Willibaldi quondā dono p̄ remedio aīe mee et pro retributione
 eterne salutis seu orationū tuaz tibi dñi pater ac p̄ntia ali-
 quid de reb⁹ meis p̄ns in pago texandrie loco dñe casatus
 v. cū sala et curtide meo cū v. mācipijs et infantib⁹ eoz.
 hos tibi cū oīm peculiari suo cū oīm integritate tradō casis curti-
 lib⁹ capis p̄ns pasuis filius aq; aq; de me sibi et aratoria ter-
 ra mobili vel imobili cū egressu vel ingressu uel vatri scti
 Item do tibi in pago texandrie in loco leut laus sup̄ fluuiū
 Dutmala casatus v. cū sala et curtide meo cū v. mācipijs
 et vxoib⁹ et infantib⁹ eoz cū casis curtidis capis p̄ns pas-
 uis filius aq; aquaz de me sibi et aratoria terra mobili et
 imobili ingressu et egressu si q̄s u. ut sū Actū publice ma-
 derloc kl̄ iunij anno ii dagoberti regis. Ego Ansbaldo mona-
 chus hāc cartā a me factā relegi et propria manu subscripsi.

Anno mē. dñi dec. xiii. Ind. xii. Pippin⁹ princeps mu-
Amfies cū plectrude dedit sibi ro. villā Suestram sub
hui⁹ testamenti gscriptiōne et confirmatione **Suestra**
Ego m. dñi nōie Illuster vir Pippin⁹ dux fili⁹ Ansgisili
quondam et illustre matrina mea Blittrudis filia hugobri
inuitu timoris dei et aīe nrē remedio cogitantes ut ora-
torū ac cellulā in honore saluatoris et sctoz Petri et pauli
vel reteroz aptoz et reliquis sctoz mansiōne Suestra sibi
in pago Mosariorū sup flumelo Suestra qd Blittrudis dato
pno ab Albero et haderio coparauit a nouo fundamine
edificare deberem⁹. Quod ita et fecim⁹ et ipm mansiōm
le ad ipam cellā delegau⁹ placuit nobis ut apta pū villi
brodo epō ipam basilicā tradidissim⁹. qd ita et fecim⁹ in co-
modo ut ibidem frēs pegrinos vel alios deū timētes congregare
debeat. Et illud nobis mferendū placuit. Ut cū ipē vullit
ord⁹ de hac luce migrauerit ipi frēs que ex se elegerint
sibi gstituat abbem in ea ratione ut nobis vel filio nrō Gri-
moaldo et filijs suis vel filijs drogoms nepotib⁹ nrīs in orb⁹
fidelis appareat et ibidem scdm ordinē sctē degat. et sub nrō
mūditudo et ipa Grimoaldi filiorūq⁹ suorū et drogo-
ms nepotū nrōz defensione pssistere debeat. et si q⁹ deum
timentum tā de parte nrā quā de relijs hoib⁹ de reb⁹ suis
eis aliqd gdonauerit deo propitio eis pferat in augmentum.
Si q⁹ uero qd minime credim⁹ esse futurū. ut supra.
Actum Dagoloso villa publice die sctō Martij anno m. regni
dñi nrī Dagoberti regis. Et quia nos ppt egritudinem in
ipsa carta scribere nō potuim⁹ Blittrudem gūge nrām ro-
gauim⁹ et pstatem dedim⁹ ut ipam firmare ad nrām vīe
deberet qd ita et fecit et q⁹ subscriberet vel signaret in pnti
rogauim⁹ Blittrudis. Blendamen abbas helmom⁹ Remi-
gi⁹ Chrodoald⁹ Germal⁹ Adalbert⁹ abb Chamingo Comes Cro-
deget⁹. Ego Adrigari⁹ iussu dñi mei Pippin et plectrude hac

777
historia
Adonationem scripsi et subscripsi
Anno pignm. vcl. Dec xiii. solis tot⁹ Gallie ac ger-
manie factū est deliquit. Dux quippe immortalis mērie Pippi-
nus nature soluit debitū et sic regis de Alexandro magno
in ipō etatis ac vitoriaz flore extinto testat magnū triste
apd omēm sue ditionis derelictū pntm. Rexit aut pntm frā
eoz sub p̄fatis regib⁹ xxviii annis. Seqnti anno Gregori⁹ pp̄
succedens Constantio sedit annos xxi mensi viii dies xi.
Circā hēc tpa p̄tmaxe cui⁹ Braxanorib⁹ diuino amore tac-
tus in castro Castmo monastriū scti Benedicti qd iam tunc
Cet x. annis destitū erat reedificat multoz ibi p̄ mona-
choz extitit. Anastasi⁹ Imp̄r classem in Alexandria cō-
saratenos direxit. Exerit⁹ de medio itine reuersus Theo-
dosium Imp̄atore electū atq⁹ coactū in solia gfirmavit. Cui
Anastasi⁹ apud Nurnas gū p̄lio viat Septim em milia de
exercitu tradidit datoq⁹ sibi sacramētis electū eū et p̄b̄m
ordinari fecit. Ipē vero anno vno regnauit. Illis dieb⁹ frān
in mūte gcurrentes in Corcia silua mutua rede se cōade-
rūt. Theodoald⁹ fili⁹ Grimoaldi maior dom⁹ fugā dilap-
sus creptus est. fuit vero mter eos magna p̄secutio.
Tūc ragansfredū maiorē dom⁹ mstituit. qui cōmoto exerci-
tu carbonaria silua transeuntē vsq⁹ Mosam terras vastitates
succenderūt et cū raboto duce gentili armatas fecerunt.
His dieb⁹ Karolus iunior ex calpida pippino nat⁹ p̄ma-
patum maioris dom⁹ francoz adhuc sub Dagoberto rege af-
fectabat. sed plectrudis Theodoaldi filium Grimoaldi filij
sui ex Theodosina filia regis Rabodi ad hūc principatū con-
fortare desiderabat vnde ipm Karolū ingreſſū in tameram
palā suū mōse inuenit cum alijs fēminis cōprehendit et sub
arta custodia in vinctula gēat. Ragensfred⁹ vero ipaz platru-
dem in exorcē accepit. Karolus vero p⁹ m. mēses de captiuitate

Pippi mont

qua aquisgram passus est per foramen dei pmissione libera
tus collecto p retributa exercitu ut erat arer ingemo et ad
captandū ppli fauore instructissim? in principatu alteri? par
tis est proiectus

Anno vero dcc. xv. Dagobert rex quinto anno regni sui in
Cortia filia occisus. satimaco est sepultus. At franci Dani
helem quondam clericum Chilperici cognoratu regē ostendit
et contracto magno exercitu tū ragmfredo et rabodo dūcē q
karolu bellū instituit in q ille nō modicu pessus damnu
cessis nobilib? vris terga vertit cū videret lesū exercitum
Chilperici? p? hec et Ragenfredus adunato exercitu ad dē
nā filia transiit et in alia pte p?tolante rabodo quincti
Colomam pueniūt et vastatis illis terris vsq? mōsa mūe
rati magnifice aplectrudē redeiūt. Sed in loco q dicit Am
blauū ab exercitu karoli Martelli quē p?st? sunt dispendi
um. Post hoc contracto itez exercitu karolus cū sec? Remor
ciuitate trāsiens beati Rogoberti epm petiit ut sibi portas
aperiri iuberet ut ad eandem dei gentilis oraret nec obte
ret. gmnat? est si victor rediret nō vltia vir dei tul? ibi ma
neret. Cū Chilperico itaq? nūcato in pago Cameracensi cū
multis nobilib? anno mē. dē. dcc. xvi. pugnauit. inter q
erat Milo genere qdē clar? sed arer et religiosus filius
dōm Luduici quidam dūc? q in Medelarensi ecclia quā ipē
fundauerat monach? effect? deo militauit et p? sctm Basinu
Treueror? epm auiūculū suū nō solū Treuerem sed et Remen
et laudunē eccliam gubernauit. Nūma itaq? eade patrata
xij kl aprilis die dñm in quadagesimā Chilperici regē et Ra
gmfredū fuga lapsos karolus usq? parisi? est persecut? et vir
ter ingenti pceda est potitus Colomā reuersus vbi plectrudis
nouera sua residebat vbi cepit et ab ipa omēs thesauros p?is
sui recipit. militib? suis dona ingētia et laus hoib? epat? distri
buit virū dei Rogobertū q cū de lauaebro scto suscepit epatū
deturbauit. Milom p?fato Remense et Treuerensem epatū dedit

quos xl annis irregularit dispensauit. **hamulo**
Eodem anno dux hedem? de bonis suis scto ro. hanc cartam
conscribi fecit. **E**go in dei noie illustrer vir hedem? dux do
no a die p?n? pro dei timore et mercedis mee augmēto donatu
q? mppetui esse volo dñō et in x patre Willibrodo in meo quod
respicit ad hamulo castellū vbi et cogito dei mīa p? ipsius aplin
viri cōsilio monasteriū cōstruere in parte occidentali sup flū
uio sala in pago saluense tā tamps q? pratis pascuis filius aq
aqz q? deuersib? ipsas res q? pater me? et mater mhi dereliquit
cum seruis et anallis vni quātūruq? ibi habere videor totum
et ad integrū trado atq? transfiō ut quicqd inde facere voluit
liberā in omib? habeat p?tatem. Si quis vero quid futurū esse nō
credo. et reliq? ut sup? Actū publice hamulo castello āno quos.
Chilperici regis xij kl aprilis. Cato comes Sugere? comes.
Ego illustrer vir hedem? dux hanc donationē fieri volui et sub
scripsi cum Theodrada uigē mea Ado nutrita hedem et Arnū
filius hedem. Adogotto. hereruo. Ego Richisus cleric? rogat?

Ascripsi et subscripsi **Dollendorf**
Anno vero p?cedenti hoc est pmo Chilperici regis Arnold?
dux dedit bona sua scto ro in Dollendorf hīs verbis
In noie dñi dei nri Jesu x. Ego Arnulfus dux filius drogonis
quidam dūc? pro amnie mee remedio et eterna retributioe
dono per hac cartulā testamēti ad monasteriū tpternacū qd
est constructū in honore scti petri et pauli sup flūuio Sura vbi
w. ep? p?cesse videt? in villa Dollane. hoc est tam casis mansis
tamps p?is filius pascuis aq? aqz q? deuersib? matipus ibidem
aspiantib? quantūruq? in ipsa villa Dollane mhi legib? ob
uenit mea portione in integrū dono atq? trado ut a p?nti die
ipam rem monachi omi tpe habeat teneant possideant et suis
possidēda derelinquat. Si quis vero qd fieri nō credo nos aut
aliqui de hereditib? nris vel ulla opposita psona cōn hoc testamēti
venire temptauerit aut emulare voluerit. nīpms a scto petro
et scto paulo ex tōmums fiat. Et insup mferat scto auri libras

Dollendorf
Arnulf? dux fili?
drogonis filij p?p?

Cast. de des.
Rudburg

duas. argenti pondus et quod repetit non valeat emundare.
Et ut hoc testamentum apud locum sanctum firmum et stabile permaneat
manu propria subter scribimus. et testes qui subter scriberet vel sig-
rent in presenti rogati. stipulatione submixta Actum publice casti
Bedense anno et tpe qui supra.

Anno vero quinto eiusdem
regis dedit idem dux sancto r. v. petentiam una vincta cum domo et ter-
ritorio et domo et terra sua in monte Clotharionse.

Anno inc. dñi. dec. xviij. Karolus rex sibi Clotharium constitutus
Chilpericum et Raginfridum auxilium Eudonis ducis wasconie
expetere opulit qui cum magno exercitu cum eis contra Karolum pergit
cum interpede ab eis exceptus esset. territus quia resistere non va-
lebat au fugit. Karolus insecutus usque parisi. Sequana flu-
vio transito Aureliam pertransiit. Eudonem Chilpericum cum
thesauris suis euidentem et vix euadente in fines suos fugat.

Iste r. v. conscripsit.
In dei nomine. Karolus. pro dei intuitu vel eterna retribu-
tione et pro anime mee remedio dono ad ecclesiam sancti petri et sancti pau-
li cum sociis eorum villam que vocatur Bollunvilla sive Bolluntorf
quintumque mihi ibidem obuenit de genitore meo Pipino quod
cum allodiones meos recipi totum ad integrum dono atque transiit
terris siluis campis pratis maribus ecclesiis. aquis aquisque decursum
mobilibus et immobilibus totum ad integrum quantumcumque mihi ibidem
obuenit in ea ratione ut ab hac die ipsa ecclesia habeat teneat possi-
deat vel quicquid inde facere voluerit libera et firmissima in omnibus
habeat potestatem. Et si ego ipse aut ullus de heredibus vel posteris
meis vel quibusque opposita persona qui contra hanc donationem vel testamentum
venire temptauerit vel emulare voluerit. minus a sancto petro et
sancto paulo excommunicatus fiat et sociis eorum et ira dei munitur et
insuper inferat illis ecclesiis et fratribus auream libram una argenti pondus
duo coactus exsoluat. et quicquid repetit non emundet sed prius
dona omni tpe firma et inuiolata permaneat stipulatione sub-
mixta Actum publice in villa que vocatur fidiac die mensis febr.
an. xxij.

xxxiii

Idem anno Anstaldus hanc cartam sue donationis sancto r. v. dedit.
In x. noie. Dilino et schissimo patri r. pontifici Anstaldus
monachus filius r. v. baldi quidam donator. Leges et iura sinuit
et conuenientia secularium personarum. ut de rebus suis prius unus
quisque quod facere voluerit libera habeat potestatem et hoc solennem
scriptura pro sepe seue firmetur. Quod cum ita est Ego Ans-
taldus porpensans in mente mea fragilitate presenti vite cogitavi
aliquid de rebus meis tibi pro remedio anime mee seu orationum
tuarum leuare dare ac delegare. quod et ita feci. hoc est quod tibi dono
in loco hacslas in pagum texandrie super fluuium dutmala to-
tu ad integrum quod mihi gentis meae r. v. baldi quidam heredita-
rio dereliquit. vel quicquid ego ibidem iuste laborare visus sum
habeo easque ecclesias capis prius pastus aque aquarumque decursum
cum vatriuscapo et aratorum terra mobili cum immobili cum
manentibus ibidem aspinchibus et seruentibus hacslas hanc
hofmannas cum ingressu et egressu cum omnibus adiacentibus adue-
penti tibi ad integrum dono donatque phennis tibi esse volo.
Hoc habere teneas possideas atque defendas. tuisque ad possi-
dendum derelictis vel quicquid ex inde facere volueris libera po-
testatem habeas. Si quis uero quod futurum est non recto ut super
Actum publice in Monasterio Svestra anno i. Clothari regis
die vñ. kl. Nouemb. Ego laurentius indignus pbr rogante
Anstaldo dei seruo scripsi.

Anno inc. dñi. dec. xviii. Leo post Theodosium vñ. ans-
perat et Rabodo dux fresie natus dei paup. morit.
Sequenti anno sanctus Bonifacius a Gregorio pp. missus Germa-
nie pp. adhuc tunc paganus p. ducem cepit et p. transiens
Bauvaros Thuringis et hesis verbum vite intulit. Inde
fresiam diuertens Rabodo mortuo. sancto r. v. libbrodo p. tres
annos adhesit. et cum eo in destruendis famis et edificandis
templis dei viriliter laborauit. Karolus insequitur Rago

hacslas

s. Bonifacius

fridu Andegaus obsedit et vastata regione cum multis spo-
lis remeavit. Saxones etiam eodem anno debellavit ac de-
cocto agmine Rhenu transiit. Alamanos et Suevos lust-
ruit. Danubio transito Sarmatos occupavit. quibus subactis
cum thesauris multis et matrona delectanda et nepte sua
Summechilde remeavit. fratrem pro morte Chilperici Theo-
derici Cala monasterio nutritum filium Dagoberti iuni-
oris regis super se constituit. huius primo anno facta est carta
In x nomine. Oportet christianos via veritatis. **1. Seco xv.**
eligere per quam creatori suo digne merentur. servare ut obla-
tio elemosinarum ad salutem et devotio perveniat ad mercedem.
Idcirco ego herelaef filius Dagoberti quondam donator aliquid
de rebus meis ad loca sanctorum pro remedio anime mee seu retribu-
tione eterna dare disposui hoc est ad basilicam sanctorum apostolorum
petri et pauli et sancti Landoberti episcopi et maris quam nuper consecra-
mus in loco Baclaos ubi nunc domus pater et pontifex wil-
librodis fuisse videtur. hoc est quod dono in ipsa Baclaos tres
casatos una cum sala et curthide meo cum omni re adposita quae
ibidem legitime ex matris uxore habere visus sum. Insuper
dono in loco fleodredum casatum 1 et in durmnu casatum 1
cum omni integritate et peculiare eorum tam casis quam curthidis
campis pratis pascuis filius aqis aquarumque decursibus re-
mobilem et immobilem cum reliqua oportunitate ibidem as-
piciente ad superdictum loco dono donatumque esse per hunc scriptum
esse volo. Si quis vero contra. Actum publicum in loco Baclaos
Anno 1. Theoderici regis die xij mensis decembris. Ego here-
laef hanc donationis cartam elegeri et subscripsi. Wimbaldus
Sugibaldus. Eadboldus. Guthaldus. Egilbaldus. Grimbaldus. Theo-
Item 1 anno Theoderici regis facta est carta. **1. baldus**
1. Seco xv. In dei nomine Ego Ebroinus Comes filius Oda
quondam donator. Aliquid de rebus meis ad loca sanctorum pro re-
medio anime mee seu dilectissimis coniugis mee Theodelinde

xxxiii
dare disposui hoc est ad basilicam beati petri apostolorum principis
seu Johannis baptiste vel retroz sanctorum que constructa est in
loco Rimharun in pago dublensi super flumine Rhem ubi nunc
dominus pater et pontifex Willibrodis episcopus custos esse videtur.
dono in loco inter villa mea casatos tres cum uxore et m-
fanth. terras cum sala et curthide meo vel adiacentia et
ad eundem locum pertinentia. et portione mea in loco hacmini
filia uxoris mee totum ad integrum dono. Sed et hoc quod
mihi legibus pervenit in Dangasbroch medietatem filius
ad eundem locum pertinentem uxore meo. et in villa mea Meri
casatum cum uxore et infantibus. et portione filius et in villa
mea Rimhari casatos tres cum uxore et infantibus cum terris
et peculiaribus eorum et portiones de filia. Et in villa mea Mil-
lun basilicam domine mee Marie cum omni integritate quam ibidem
ordinavimus ad eundem sanctum petrum subrogari volumus et de
crevum et servum nostrum foltrun ibidem serviente cum uxore
et infantibus. Eadfrid cum uxore et infantibus et terris.
et in loco Meginun volamunt cum uxore et infantibus cum
terris et hobennas. et in villa Daguesburge Oda cum uxore
et inf. et peculiaribus suis. Hec omnia cum integritate id est tam
casis quam curthidis capis. pascuis filius aqis aquarumque decursibus
mobilem et immobilem re exquisita et inexquisita
vel reliqua oportunitate ibidem aspiciente ad superdictum locum
sancti dono donatumque esse per hunc scriptum esse volo. pro orationibus
lucri vel missarum sollempnis celebrandis perpetuas pro me
et pro meis. et ipse locus sanctus et custodes eius hoc habeant
tendant et possideant ac defendant. et quicquid exinde fuerit
voluerit liberam ac firmissimam in omnibus potestatem habeant
Si quis vero contra futuroz esse non recedo. Et reliqua ut super
proposita maledictione et excommunicatione auxilium libras x. argenti po-

Nitru

Rimharun

Millingen

Bakle

gleodredum

de xx vna sacratissimo fisco exoluat. Actū publice dñi
hanc anno 1. regni dñi nri Theoderici gloriosi fisci regis
Ego Ebroin⁹ hoc testamētū a me factū relegi et manu
p̄p̄ia firmavi. Ego Vigili⁹ indign⁹ p̄br vogante Ebroi
no Comite in dei nomine scripsi et subscripsi. Guntb
recht⁹. folchbrecht⁹. Godobrecht⁹. Radebrecht⁹. Rēdualdo
herisuso.

Eodem anno primo Theoderici regis
idem Ebroinus Comes ad prefatam ecclesiam Amharum
dedit et alios rascatos x per alterū testamētū paginā in
eade villa cū vxorib⁹ et infimib⁹ eoz cū omni integri
tate et peculiari eoz tam rasis q̄ curtis campis p̄tis
pastuis filius aq̄s aquarūq̄ decurrib⁹ in ea rōne q̄ sup̄
qua et ipse relegit et p̄p̄ia manu firmavit cū testib⁹
et Laurentis Vigilius scripsit et subscripsit.

Item eodem anno. Ego Berta deo sacrata et fili⁹ me⁹ Char
dradi⁹ et harbert⁹ donam⁹ p̄o aie nri remedio vel salute
ad basilicā scti Marci et sctoz Petri et Pauli ap̄toz vel
reteroz sctoz q̄ edificati sunt in monasterio sptenaro.
Vbi domus et m̄x p̄r xv. cps abb esse videt vel monachis
ibide deo seruientib⁹ donatūq̄ impetū esse volumus.
et p̄p̄tissima voluntate q̄firmam⁹. hoc est qd̄ vocatur
Cecurcho uilare in pago Bedense sup̄ flumē Prumia tam
rasis q̄ curtis domib⁹ edificijs mancipijs mobili et im
mobili campis p̄tis pastuis filius cultis et mēultis oia et
ex omnib⁹ quantum in ipā villa visi sum⁹ habuisse vobis
tradim⁹ atq̄ transfundim⁹ a die p̄nū ad monasterium
vrm vt simp̄ vobis p̄maneat. Si quis vero vt sup̄.

Et p̄ excoationē auri libras m. Argenti pondo viij co
art⁹ exoluat. Actū publice in villa Si finere

Anno Incar. dñi. dcc. xxx. Sct⁹ Bonifaci⁹ Archieps q̄fere

xxxv

a p̄p̄ Gregorio q̄ Imperante Leone anno vii et filio eius
Constantino anno m̄i m̄dic. vi. Eodem anno fuit magna
fertilitas. Duo filii dragoms capti et ligati sunt q̄z vnus
obijt. Carolus q̄ grauit⁹ infirmat⁹ gualuit.

Idem x anno principat⁹ sui rōn⁹ Saxones pugnauit et eos
supauit. Anno vero xxi. Alamānam migrasus cōn lant
fēdum dimicauit. et sibi eandē gentē subingauit. Tu
donec dūc⁹ post her transitū lūgeri flumē fugauit et his
vno anno de terra sua p̄cedam multa asportauit. Q̄ gentē
Saxariorū in auxilium sibi excitauit. At illi cū rege
suo Abdurama Verunam transiit. Burdegalensē urbem
adeunt. ecc̄lis et p̄p̄tis ignē et eide q̄sumptis putauit pro
perat et ecclia scti hilarij concemata ad domū scti martini
euerenda Turonis festinant. Sup̄ q̄s Carolus audacter reu
it. tentoria eoz subuertit. et protēto exercitu et interfecto
rege eoz Abdurama gloriose de eis triumphauit. post her dūc⁹
gundia penetravit. fines regni illius suis leudib⁹ distri
buit et p̄ar patrata lūgdunū Gallie suis tradidit. ac fir
mas fēdera fiducialiter redit. Septimodecimo vero anno
sui principat⁹ Sarraceni ex hispania cū vxorib⁹ et p̄uulis
uementes Aquitaniam Gallie p̄uinciam quasi in ea ha
bitaturi intrant. Carolus tunc ut dictū est cum Eudone
p̄mope Aquitane discordabat. Qui tñ in vnum contra Sa
racenos dimicauerūt et irruentes sup̄ eos franca ccc lxx mi
lia ex eis interfecerūt. Eudonāq̄ sup̄ eoz castra irruens
omnia deuastauit. mille. l. ex francis reuiderūt.

In epla ab Eudone Gregorio p̄p̄e missa continet⁹ de eade vito
ria. Ragmfred⁹ Coloni⁹ Archieps et sct⁹ Willibrod⁹ fecerūt
gmulationē de mancipijs. Testamētū qd̄ fuit Robing⁹ de
ecclia in Antwerpō castello et de thelonio sicut p̄diximus
quia necdū illud muenim⁹ cū mentionē de eo fecim⁹ hoc
loco in serere dignū iudicauim⁹. Quod ita se habet.

Dona ecclesie in
Antwerpo et
terram phelom
36.3

Credim⁹ mercedis lucra congrere si aliqd de reb⁹ nris pro
pccatis nris redimendis sacerdotib⁹ dei conferim⁹.
Igitur ego in dei noie Rouchingus et coniux mea Bebe
lma donam⁹ aplice dno et patri nro Willibrodo epo
donatuz imppetui esse volum⁹. hoc est ecclesiam que
constructa est infra castra Antwerps sup fluvium
Schalde qua domn⁹ Amand⁹ pontifex in honore sancti
petri et pauli aploz principu vel ceteroz scilicet gsteu
xit et nos pro ipa ecclesia vel quicqd ibidem aspuere videt
ven⁹ h⁹ vno firmo abbi de monasterio quortalodora
locellu nrm nuntiatu tumme
in comambio dedim⁹ et nos postea a die pnti iaduta eccle
am vna cu terris domib⁹ edificijs acclab⁹ mancipijs ma
sis silens capis pratis pascuis aqs aqzqz decursib⁹ adiacu
tys appendijs ibide aspuentib⁹ formans gregib⁹ cu pas
torib⁹ mobilib⁹ et immobilib⁹ re adq⁹sita et madq⁹sita totu
et ad integru quicqd dui vel noiaz potest ta de dote qz de com
parato vel de qualibz ad nos nosatur puenisse nos
a die pnti supscripte dno Willibrodo epo donam⁹ atqz tra
dim⁹. Et illud theloniu qd ad partem nram ibidem venerat
hoc e illa terna parte ad integrum ei concessim⁹ atqz donam⁹
in ea rone vt ibi thusul lumaria debeat esse procuratu
et pbr q ibide seruiut pro pccis nris dm miam debeat ex
orare. Et ut ipi supscripti don⁹ Willibrodoz ipam ecclesiam
vel quicqd ibidem aspuere videt seu ipm theloniu habeat te
neat atqz possideat dandi gmutadi vel quicqd exinde facere
voluerit libera et firmissima in omib⁹ habeat pstatem. Si q⁹
u vt sup. et infra sit aur⁹ libras ij. argenti pondo v. Actu
est hoc xxviii⁹ regis dilla cu erat Octob⁹ die xx. regnante
Theoderico rege anno vi. Hic attendat lector qd sub Clo
douco rege facta e hec dona postea u sub hoc theod⁹ facta est
hui⁹ cartz gfirmatio. Dedit et ide alia carta in hunc modu.
In dei noie Ego illuster vir Rohmg⁹ et coniux mea Be

xxxvi
belma donam⁹ ad sacrosctam ecclesiam sancti petri et pauli aploz
qua donus Amand⁹ pontifex in Antwerpo construxit. Vbi vol
librodo⁹ eps pcesse videt donatuz imppetui esse volum⁹ hoc e
villa nra q est gstructa in pago Rhenensiu sup fluuio hutterq
mhi de paterno iure legib⁹ obuenit in loco nuntiato sprusdae
cum oi integritate et in alio loco de mat⁹ no. iure ad me ptinente
vocato roinlmedehm medietate de casis domib⁹ ecclis mancipijs
et omib⁹ ptinentijs suis tradim⁹ atqz transfundim⁹ et cetera vls.

Anno primo domini nostri Chelprici regis in nomine domini nostri Jesu Christi.
 Ego itaque Arnulfus dux filius drogune quidam diuites pro anime
 nostre remedio vel eterne retributionis dono per hunc cartule testa-
 mentum ad monasterium Eptinacum quod est constructum in honore
 sancti apostoli petri et pauli. Ipsi monasterium est constructum super
 fluuium Sura ubi sanctus Willibrodus custos preesse videtur dono in
 villa cui nomen habet Bollane uilla. hoc est tam massis casis
 campis pratis filius pasius aqz aqz ue deuersibz mancipiis ibide
 appendentibz quatuordecim in ipsa villa bollane in legibus obueit
 mea portione in integrum dono ad ipsum monasterium vel ad ipsa
 loca sancti petri et sancti pauli dono tradito. ut ab hac die pnti ipsa
 res subscripta ipsa loca sancta vel ipsi monachi omni tempore habeant tene-
 ant possideant possidenda successores debelint. Si quis uero
 quod fieri non credo vel nos aut aliqui de heredibus nostris vel vlla
 opposita persona contra hoc testamentum venire temptauerit vel e-
 mutare voluerit impius a sancto petro et ab ipso paulo inde ex-
 communis fiat. Et nos super imperat se aurei libras duas argenti podo-
 eris. et quod repetit non valeat euindicare. Et ut hoc testamentum
 apud loca sancta firmum et stabile permaneat manu propria sub-
 scribimus et testes qui subscriberent vel signaret in pnti rogau-
 mus stipulatione submixta. Actum publice castro bedmense anno
 et tempore qui super. **A**nno quinto eiusdem regis dedit idem sancto Willi-
 brodo pendituram unam vicem cum vintore viderem et domo et
 terra sua in monte clothariense. **A**nno primo regni domini nostri
 Clotarii regis in dei nomine. Carolus pater meus in intuitu dei Bollendense
 vltis fe. **Donatio Croue Kynehem vicesle**

Donatio bollendense

Ego in dei nomine illuster vir Carolus maior domus filius Pipini
 quidam cogitans casu humane fragilitatis quod licet preterita mea possi-
 mus abluere et donante domino ad eterna gaudia peruenire. Idcirco
 donamus a die pnti per hanc paginam nostri testamenti donamus in pre-
 sentium esse volumus fructus in Epternaco deo et sancto Willibrodo
 famularibus hoc est cantam que est constructa in villa felison
 noata in pago Kynehem in honore sancti pauli apostoli dedicata ubi
 vir apostolicus dominus et miles per nos Willibrodus Archiepiscopus pastor preesse vi-

Kynehem

det^r hoc e^t casator v^o q^u ad ipam villam aspicere vel deservire vide^r
 cu^m ommb⁹ mansuris et o^mi peculiani et omib⁹ eoz quicq^ud habere
 dimosatur. Sicut^r terra arabile bonarios xxx. ann^o de silva totam
 decima^m parte integra. hoc o^mi^a super⁹ m^ontm^o ad mensa^m firm^o
 deo et s^oto willibrordo m^o Ep^oternaco servientiu^m tradim⁹ atq^{ue} de
 legim⁹ p^ophetialit^r m^o dei no^me ad possidendu^m. Et quicq^ud supra
 dicti fr^{es} vel illoz m^osterial^{es} elegerint libera ac firmissima
 m^o ommb⁹ faciendi habeant p^ontem. Si q^us hanc traditione^m a
 s^oto willibrordo et a fr^{ib⁹} eidem s^oto servientib⁹ abstrahere vel
 emutare voluerit m^o p^ontis tra^m dei et s^ote Marie genitricis dei
 et s^oti willibrordi omⁿi^aq^{ue} s^otoz dei mereat^r et cu^m s^oda traditore
 patiat^r suppliciu^m g^oternum et a l^ommib⁹ regim⁹ celestis aliena^m
 sus expellatur. nec ulla dei sup^o eu^m m^oia veniat. Et de cartia
 vesile m^o eode^m pago sita eadem firmam⁹ et anulu^m n^ori sigillo
 signatu^m. D^ons m^o eu^mangelio dicit Dabit et dabitur vobis.
 Idcirco necesse est ut omⁿi^s xpian⁹ q^uadun⁹ m^o hoc s^oto vult eccl^ois
 vel paup^{ib⁹} aliq^ud m^o elemosina^m confrat^r ut m^o futura vita pro ipa
 donatione mercedem recipere valeat. Cu^m rei p^oppm⁹ maior do
 m⁹ s^ontis cupid⁹ volo scire omⁿes amicos n^oros in p^ontes q^u et futuro⁹.
 q^ud nos pro mercedis n^ore augm^oento cartiam q^u est m^o Crovia cu^m oib⁹
 reb⁹ ad se p^omentib⁹ sive m^o v^oncis sive m^o v^oncis terraz possessio
 mb⁹ nec non decima^m que fisco n^ore venerit ad monasteriu^m Ep^oter
 nacum gredimus vbi ip^o s^oto willibrord⁹ corpore requiescat. Ut
 omⁿi^s t^ope fr^{es} ibidem deo servientes meli⁹ delectet pro salute n^ore
 misericordiam sup^o m^o v^oncis iugiter deprecari. hanc donationem
 firma^m v^oncis volo esse firmatu^m. q^uis null⁹ s^ontis n^ore de
 ipa cartia quicq^ud abstrahere vel minuire p^osumat. sed semp^o ut
 dixim⁹ ip^o s^ontis congregatiom⁹ quicq^ud exinde venerit ad ser
 vitiu^m p^oveniat. Et ut certius poster⁹ nosci^r credat hanc carta^m
 manu^m p^opria subter firmam⁹ et annulo n^ore fidelit^r sigillatu^m.

P *libertas Ep^oternac^o Mon^o per P. regem francoz*
 p^oppm⁹ rex francoz vir illustr⁹. Si p^ontim⁹ s^ontis facidatu^m
 vel annilloz dei p^o q^ud eoz quiete vel m^o v^oncis p^omet libent⁹ a b^o
 aut⁹ m⁹ vel ad effect⁹ m^o v^oncis man^o p^ontis Regia q^uetudine

Don^o Vill^o Crovia
 et cartia

xxxviii

exerem⁹ et nobis ad laude^m vel stabilitate regim⁹ n^ori m^o dei
 nomine p^ontem confidim⁹. Igitur venerabilis vir Alb^o
 tus abbas de monasterio Ep^oternaco q^ud est g^ostru^otu m^o pa
 go Beden⁹ se sup^o fluvio Sura m^o honore s^ote trinitatis et s^oti
 petri quod s^oto willibrord⁹ e^ops suo ope edificavit vbi ip^o cor
 pus requiescit vel ip^o Albert⁹ abbas vna^m g^ogregatiom⁹ mona
 choz sub s^oto o^mne^m g^over⁹ s^ontis videtur. m^o s^ota p^ontis elem^o
 tie n^ori regim⁹ suggestit ut o^mes villas vel curtes suas vel ho^oies
 monasterii sui q^ud p^ontis t^ope videt^r h^oci aut⁹ man^otra a deo n^o
 m^ont⁹ h^oci⁹ s^ontis collate vel condonate vel suscept⁹ vel q^u
 p^o ip^o monasterio spectare vident^r unde l^omo rededit m^ont⁹
 sub sermone t^ontis n^ore vel emumtati⁹ ip^o m^ont⁹
 sui hoc gratat^r a^o p^ontis s^ontis vel m^o oib⁹ p^ontis s^ontis
 Quapropter p^o p^ontis decernim⁹ ac iube⁹ p^ontis ut neq^u per
 vos neq^u iuniores seu s^ontis n^ore nec missi de palatio
 n^ore discurrat^r nec ullus q^ulib⁹ de iudicaria p^ontis. m^o curtis
 vel m^o villis ip^o monasterii ad causas audiendu^m nec fideius
 sores tollendu^m nec m^ontis aut paratas faciendo. nec ho^oies
 ip^ous cartia^m distringendu^m nec vlla redibitione m^ontis
 ibide^m ingredi n^o p^ontis. sed sicut ip^o b^ontis antecessoz
 regu^m iam a dicto monasterio vsq^{ue} n^ore fuit constructum
 Ita dem^ops per n^oram auctem⁹ maneat m^ontis sum
 n^o ut liceat eis p^o n^ore p^ontis vel n^ore emumtate qui
 etos v^oncis vel resedere et die noctuq^{ue} pro nobis vel p^o regim⁹
 n^ore d^om⁹ iussim⁹ m^ontis iugiter deprecari. Ut hec auct⁹
 tas firmior habeatur et p^ontis meli⁹ g^ostru^otu man⁹ n^ore
 subscriptiomb⁹ vel signatulis subter ea decernim⁹ affir
 mare

K arloman⁹ rex fr^o karoli mag^o eis⁹ v^oncis cand⁹ libertate
 huic cartie confirmavit.

I n^o no^me sume et m^o v^oncis trinitatis P^oppm⁹ illustr⁹
 vir rex francoz. Cum p^ontis diuinitate ad hoc intendimus

qd' lous fctis aliquid muncius impendim' et regalis munifi-
centie commendam' largitate et sup'na nobis comitiam' p'f'cti-
tem. Promde notificam' omib' xpi nri q' fidelib' esse lo-
cum in regno nro Epternach' vocatu. Vbi fctissim' n'ur pat-
nus videlicet sui spualis pr' n' r'illib'roed' cognom'ito Cle-
mens nup' t'pib' d'ni n' p'p'm et patris n'ri Karoli
martelli. datus sibi ab eis et ab alijs illustrib' viris p'dys
monasteriu' gstruxit qd' colloratus in eo q's a Roma delu-
lit fctis reliquis in honore fcti Trinitatis et b'roz aptoz
petri et pauli dederunt ibi q' cu' monachis et ipe monach'
angelicam vitam omq' fctitate p'cedita n'ra d'ns plen'
v'ictib' et insignis miraculis ante hos paucos annos
in pace q'uit et ibidem sepult' q'ntum apud deu' me-
ritis valeat. signis quodidic' euidetib' m'notescit. Ad
huc itaq' sacrum locu' consilio strenuissim' viri Bo-
nifacii Archiepi et petitione Albati Abbatis eiusd' loci
viri venerabilis. etiam q' est in Cronica cu' omib' reb'
ad se p'rtinentib' sive in v'icis sive in r'eteris terraz
possessomb'. totaq' decima. parte silue q' d'nt Contella
sive culta sive incultam. necnon decima q' de nro fisco.
venit rata concessione tradim' et concedim' et in
perpetua possessione f'm ibi deo famulantiu' delega'
Placuit ena nobis iux' instituta maioz n'raz etie Ept'e
narensi teloneum in omni regno nro indulgere et relax-
are. q'us ibi deo famulantes pro nra suadentia q' regum
salute iugiter deo delectet supplicare. Et hec traditio
nra regali aucte firmata inconvulsa permaneat. hac
traditione manu g'ra sub' firmam' et sigilli n'ri m'p's-
sione fidelit' sigillam'. Dat' n' Non' May Anno inc. d'ni
dccc. lxx. Indit. V. anno u' d'ni p'p'm regis tertio.

Dono cartu
Croni

xxxx.
K Preceptum Karoli magni Impat' de reb' cartu Epternac-
arolus dei g'ra rex francoz et longo bardoz ac patri-
cius Romanoz. Quicqd' em' locis sanctor' venerabi-
l'ia ab amore d'ni edim' vel confirmam'. hoc nobis ad
mercedem vel retributionem eterna p'rtineat q' fidem'
Joh'co notum sit omib' fidelib' n'is p'ntib' saluz et futuris
qualiter vir venerabilis Bernerard' fcti Senonensis v'icis et
etie Archieps qui est rector Monasterii fcti vbi fcti Willi-
broed' corpore requiescat. quod est situ' in loco Epternato elem'e-
tis regni n'ostri m'notuit. eo qd' bone m'orie Karolomanus
q'ndam german' n' pro mercedis sue augmento villas aliq's
in pago bedense in loco n'urpantes dregse sup' fluvium Salma-
na et officiu' sup' lesuca. v'icium terris domib' et edificijs
Arolab' manap'is v'icis filius capis pratis pastus aq's aq'z
ue d'cur sibi totum et ad integrum quicqd' ad ipa loca legi-
bus p'rtineat videt' ad p'dictu' monasteriu' visus fuit gdonare.
sed negligentia eueniente nequa q' cartula gressioms ipsi
german' nri exinde accepta fuisset. Vnde asserit se iadict'
Bernerad' Archieps ipas res quieto ordine ad parte iadicti
monasterii tenere sed pro rei tot' f'ermite p'ct' a celsitu-
dine nra. vt hoc nos denuo in elemosina nra et iaduti ger-
man' nri. per nram auctem erga ipm fctm locu' gredere atq'
confirmare deberem'. Cui' petitione pro diuino intuitu et
reuerentia ipius fcti loci noluum' denegare. sed in omnibus
q' mercedis nre augmento hic gressisse atq' gfermasse cog-
nosce. Quapropter per p'ns d'icem' ac iubemus p'ceptum
vt nullus quislib' de fidelib' n'is neq' ex iudicaria p'tate v'lo
v'iq' t'p'e ante m'orato Bernerado Archiepo neq' successorib'
suis qui fuerint rectores Monasterii fcti Willibroedi de iam-
dictis reb' inquietare aut calumiam generare aut aliquid
abstrahere nec minuire v'lo v'iq' t'p'e presumat. sed q' mer-
cedis nre augmento et aie german' n'ostri Karolomanum
regis ad iamdictu' sanctum locum n'ostis futurib'q' t'pib'.

xpo auspice p manu legentiu eoz in luminarib⁹ ipis catie
seu stipendys seruoꝝ dei qⁱ ibid deo famulare vident^r phen
inter p^rsent in augmētis et ut hec auctas inuoluta deo
adintre omni qⁱ tpe valeat p^rdurare manu p^rpria sub^r robo
rare decorem⁹ et de annulo n^ro sigillare *Præf. Ludouici*
In n^rae dⁿi dei et saluatoris n^ri Jesu xpi. Ludouici dⁿi diu
ina ordmāte p^rouident^r Impator august⁹. Cum petitorib⁹
sacerdotū ac seruoꝝ dei iustis et eonabib⁹ diuin cultus amo
re fauere⁹ supna nos grā munerū nō dubitam⁹. P^rouide no
uerit vtilitas seu industria omⁿi fidelium suoz tam p^rntium
qⁱ futuroꝝ. Quod venerabilis vir Sigwald⁹ Spolitane vrbis
ecclⁱe eps et abbas monasterii quod dicitur Ep^rternam quod
est constructum in honore s^ci et indiuidue trinitatis et sancti
petri p^rincipis ap^loz situm in pago Bedense q^d beat⁹ Wil
libro d⁹ eps suo opere edificauit. vbi et ipse torpere requiescit
In q^o congregatio seruoꝝ dei sub ordmē s^ci quersat^r adiens
secremitatem culmine n^ri detulit nobis auctm inuuntat^r
domini genitorū n^ri karoli bone mēore secessim⁹ au
gust⁹ in q^o g^ruebat^r m^rsertū qualiter ipm monasteriū ob a
more dei tranquillitateqⁱ frim ibidē consistentiū cum omib⁹
rebus ad se iuste aspicientib⁹ vel p^rtenentib⁹ sub plenissima
defensione et inuuntatis tuione habuisset p^rfirmatis
nanqⁱ studio deprecatus est ut p^rne aucti firmitatis gratia
n^ram qⁱ sup^radducim⁹ auctoritate lⁱu⁹ p^rib⁹ ob amore dei
et reuerentiam ipius s^ci loci libenter assensu p^rebuimus.
et hoc n^re auctis p^rceptum exga ipm monasteriū munum
tatis grā fieri libuit per q^d p^ripm⁹ atqⁱ ubam⁹.
ut nullus iudex public⁹ vel quilibet ex iudiciaria p^rlate in
eas aut loca vel agros seu reliq^s possessiones mēozat^r mo
nasterii quas moderno tpe infra ditionem Imperii n^ri iuste
et legaliter possidet. vel que demceps in iure ipi⁹ sancti loci

xl
voluerit diuina pietas augeat ad musas audiendas vel
feda aut tributa exigenda aut mansiones vel p^ratas fa
riendas aut fideiussores tollendos aut hoies ipsius mon
stey tam magnuos qⁱ et seruos sup^r terra ipsius romane
tes m^ruste dist^ringendos nec ullas redibutiones aut il
litas occasiones req^rentis n^ris et futuris t^rib⁹ ingredi
audeat. vel ea qⁱ sup^r mēozata sunt p^rntius exigue po
teat. sed liceat mēozato ep^o suisqⁱ success^rorib⁹ res
p^rdicti monasterii sub inuuntatis n^rostre defensione
queto ordmē possidere. et quicq^d inde f^rstus p^recare
poterit totum nos pro eterna retributione p^rdicto mo
nasterio cōcedim⁹ alimona paup^r et stipen
dia monachoz ibidem deo famulantium p^rfinat^r p
hēn t^rib⁹ in augmētum quos ipos seruos dei qⁱ ibidem
deo famulatum p^r nobis et coniuge proleqⁱ n^rae atqⁱ sta
bilitate totū Imperii n^ri a deo nobis g^ressi atqⁱ g^rseruadi
dⁿi inmensam clementia iugiter exorare delectet. Hanc
itaqⁱ auctm ut plenore in dei n^roe obtineat vigorem
et a fidelib⁹ s^ci dei catie et n^ris verius credat^r et
diligenti⁹ g^rseruat manu p^rpria subter firmam⁹ et
annuli n^rost^ri impressione signari iussim⁹

In nomine domini dei et saluatoris nostri Jesu christi. Lodowicus
diuina ordinata prouidentia Imperator augustus. Oibz
Epis abbatibz duabz Comitibz vicariis Centenariis telona-
riis. archonariis missis nris discretis vel oibz temporibus
admirantibus tam presentibus qz et futuris. Notu sit qd me
venerabilis Sigwaldus hyppolitane urbis anteqz eps et abbas Mo-
nasterij qd dicitur Epternac qd est constructu in honore sancte
et indiuidue trinitatis seu et sancti petri principis apstlz situm
in pago bidenfense qd beatus vullibrodus eps suo opz edificauit
ubi etia ipse corpus repositum detulit nobis quando auctem domi-
et gentem nostram Karoli pie recordationis pstantissim Impera-
toris in qz et mebat in sextum qlate pdicto monasterio et co-
gregatorem ibide degenti ad eoz necessitates fulcendas gresserit
ut vbiqz naues vel hoies pdicti monasterij puenissent. nul-
lus telonum ab eis requere aut exactare psumeret et depre-
catus e. ut pnu moram sequis per nram etia auctoritatem
pdicto monasterio sita gredere. Cu ppetuam libenter
aure amandare placuit. et hoc pceptu nrm exga idem Mon-
steriu fieri iussim. p qd pceptu d atqz iudem. ut vbiqz
hoies ipsius monasterij ob utilitate et necessitate fratru
abide consistentium in Imperio nro xpo pntio aduenerit.
nullu telonu requere aut exactare fiant. etia et eis auxi-
liu vel mudoludiu prebeat. qus negotiu eoz exerceant
et per uos salui et illesi eant et rediant. Et ut hoc auctas
ab omibz vici credat manu pua ea subter firmamus
et annuli nostri impressione signari iussim.

Signum **P** **E** Lodowici serenissimi Imperatoris. Du-
randus **E** **E** Dyakon ad vicem helisacher recognui.
Data xiii. Et Augusti Anno sexto Imperij sui.

In nomine sancte et indiuidue
trinitatis. Zwentiboldus
gratia diuina annuente rex.
Nullamodis cogitare nobis necesse est ob eorum beatiz vite

Donat Schenhem krsche
Eplendoff Rolendoff
Ernhen dyckel ic

xli

retributione. quia ut dicitur in euangelio ait. dies domini sicut fur-
ta in nocte veniet. Et itaqz quia qz hora no putans filius hoies
veniet. Quapropter nos pccatos esse oportet ut quicunqz veniat
paratos nos esse reperiat. Secus nouerint omes tam futuri
qz presentes nri fideles qualiter dilectus Archieps sed et sumus Can-
cellarius nri Rabodius nram de pccatis e celsitudine. qus fratru
beato vullibrodus sequentibus qd ab antecessoribus nris ad eoz p-
benda habuerit gredere. Nos velon ppetuam velut libentis
sime gsentientes antedictis fecht de monasterio beati vullibrodus
qd dicitur Epternac numero xl tales res qles adhuc hnt ad
eoz vultu gredim. atqz donam. qz locoz nomina her sunt Stey-
hem Carsera Splendorf Rolendoff Arnsa dyckela Gladbach
vffenga et ad Cronia catiam cu vmeis q sunt sita in pago pra-
thageuue In Comitatu Stephani Comitibz que faciut hobas nona-
ginta septem et dimid inter geniuales et seruiles. Et hoc oia eis cum
omibz appendiciis id est ecclis vmeis mancipijs vtriusqz sexus ags
cultis et mulis pntis pastus filius aqz aqz qz curijs molendis
exhibet et requiritibus vns et muus et ai omibz ad iudicta loca
ptineth. Quapropter hoc auctis pceptum eis gseru iussimus
p qd pceptum ut audita concessiois firmatio inuicula sta-
bilitate pmaneat. et nullus vnqz ipius ecclie dominator existat
qui hoc ab illoz sem pstate demere audeat. qus p nobis et pro
omibz quibz debitorum esse videmur fideles intercessores
ad dnm semp existant. Et ut hoc firmior habeat et inrepre-
hensibilior manu pua subter roboratus ipsi firmamus. Anu-
li nostri impressione diligenter iussim insigniri.
Signu domini **ZE** **E** **N** regis gloriosissimi Zwentiboldi
Data v. Kl Noueb. anno incarn domi mccc xv. Indictione xiii Reg-
nante Zwentibuldo Serenissimo rege anno pmo Acti in vrb tce
ueri in dei noie feliter Amen

Vaidoger notari ad vrb rat-
badi archicancellari regno

Donat Berge Rodemachum et Waderlo

Rodemaria

als gornant

In noue sume et mduudue Trinitatis. Karolus diuina fauete ele
mentia rex. Si pro ecclesiasticis negotiis et seruiciorum utilitatibus nostrorum
fidelium postulantiu suggestionis suscipimus eorumque petitionibus spon
taneum preterea assensum id profecto ad regni nostri statum et quod maius
est ad eterna remunerationem credimus profuturum. Omnis ergo christiane
religionis nostrorumque fidelium presentium et futurorum quicquid agitur. Quia
Reginarius illustris comes pro nostra suaque elemosina stipendia firmum
in monasterio sancti Willibrordi scilicet in septenario deo famulanti
um de rebus eiusdem monasterii augmentare et meliorare statu
ens addidit eorum prebende loca tria huius nominibus. Berge super fluuium
Moselle et Rodemachtern cum ecclesiis et ceteris omnibus eorum adiacentibus
et in texandria villam una vocabulo Waderlo cum ecclesiis et ceteris
omnibus suis appendiciis et in Thrimuata traditione thiatbere.
Unde nostram poposcat celsitudinem. Ut hec superscripta loca et in
super omnia que prefati monasterii fratres prius habuerunt se noscunt
nostra eis auctoritate assensientes confirmationem. Quorum locorum ista
sunt nomina. Stinchem. Larchera. Eplendorf. Bollendorf. Arrenza.
Makenlen. Gladebach. Voffeninga et ad eundem ecclesiam cum vmeis.
Cuncta itaque superscripta loca cum vniuersis eorum appendiciis. cum
ecclesiis quidem cum terris cultis et incultis campis vmeis pratis
pascuis siluis aquis agrisque de iure sibi molendinis piscationibus
vini et muneris exitibus et regressibus que sitis et merendis mobilibus
et immobilibus ac mancipiis vtriusque sexus propter prefati comitis
dilectionemque fidelis nostri salutem deoque placita petitione predictorum
firmi stipendii deputata per hos nosse mansuetudinis apices assenti
mus et regia auctoritate illis perpetuo habenda confirmamus. Pre
cipientes et omnibus modis sanctantes ut prefati precepti confirmatio
inviolabili tenore seruata permaneat. Et nullumquam eiusdem mona
sterii dominator existat qui de constructis rebus aliquid subtrahere vel
quolibet modo ab eorum seruicibus abripere presumat. sed omnes iadute res eorum
resibus sine ulla cuiuslibet additione perpetua stabilitate deseruiat
quousque per regni nostri statum atque pro nostra salute. sed et per animarum predecessorum

xlj

nostrorum semper eis diuina misericordia exorare delectet. et in laudibus diui
nis alacri deuotione prophores exstant. Et ut hec nostra confirma
tionis auctoritas incommutata stabilitate per cuncta seculorum tempora custo
diatur et a nostris successoribus diligentibus obseruetur. manu propria
subter ea firmatum et sigilli nostri impressione iussu adnotatum.
Dati xxij die februarii anno incipit dominus decem et xx anno regni
Carola regis. Actum Altmarco palatio. In dei nomine felicitur Amen.

In noue sancti et mduudue Trinitatis

ut meliora prebentibus inueniat munera hic per nostrum fidei bonorum
seruicium regnum in hora quando Iesus christus dominus suos euocabit fragili de cor
pore immutabit per sancti suffragia remissione perire per amicum
qui fugatis hostibus crudelissimis defendit ab ignitis speculis ut
mercat in regno eterna una cum fidelissimis gaudere per secula. quia propter
tunc in dei nomine. Vobis idem indignus ob amore dei et remedium
anime mee dono simul et tradit ad altare sancti Willibrordi et ad ca
nonicos nostri famulantiu stipendia in eius honore et regimine
ab inuente pueritia canonice adultus atque enutritus sum. Vbi et
venerabilis Reginus Comes pastoralis fungit officio. hec est in
pago Muslacensi in Comitatu Luthardi in villa vel Marra put
hilung cum capillis et domibus superimpositis. Vnde una necnon
et omne predium quod a domino nobilium virorum condigna pecunia
per manus illustriissimi regis meripodonis et remegardis litem
comparauit in confinio vel marra que vocatur. Ombringa fullach
vnde Bruchta. per illos itaque meritos illustres ab hereditaria die
quicquid in huius locis per se seu donatione bonorum acquisiuit ad iam
dictam casam et ad canonicorum usum tam terris acatibus pratis pas
cuis siluis campis aquis agrisque de iure sibi exitibus et regressibus
necnon et mancipiis ibidem aspectantibus ad integram tradit atque
transfirmo. Et ibidem omnem tempore preficiant in augmentis. Et
contra timore diebus vitentis nomen et ade filios eius per
beneficia in praeria de rebus eiusdem sancti monasterii et firmi recipi
in eodem pago Muslacensi et comitatu Luthardi in villa vel

putilung

in infantibus suis hys nōt⁹ cheicariū. razorū. reginora.
villetūda. eugilgorda. reginazū. engilbertum. et insup
qd nup donasti in reb⁹ mobilib⁹. id est in auro in argento
et vestimentis suis oī suppellectili vel oī collaborati. Ideo hac
p⁹staria tibi ex hoc emittenda decreui. ut ipis long iam
sup⁹ denotatis suis qd nup donasti in rebus mobilib⁹ seu
suppellectili vel collaborati tibi credm⁹ p⁹ nrm beneficium
ut que ad vsu fructuariū cū oī integritate una cū dei grā
et nra voluntate absq⁹ p⁹uidio scti petri et scti willib⁹di
dieb⁹ vite tue vsualiter tibi liceat tenere. Actū est anno
xviii Imperii Ludovici Imperatoris.

Donat⁹ Maquile Butindorf
Latentia maxima credm⁹ ammaz. Si dū quisq⁹ cor
poris morib⁹ terra habitat pro amore cogitat domus
et⁹re vel amore spaliū rerum spectandaz. aut certe si id qd
remanendū perire potuerit in scto in alimonijs pauper⁹
vel bona d⁹tribuat⁹ sctoz. Quamobrem ego Alua p⁹trac
tam tam de dei parte q⁹ et reuerentia sctoz seu anime mee
remediū. ut an tribunal xpi venia vel indulgentia de p⁹is
meis mlti p⁹ius d⁹s p⁹estare dignet⁹. Immo dono atq⁹ trado
res meas in pago bedensi ad caliam scti willib⁹di vbi ip⁹
p⁹eciosus d⁹p⁹us in corpore requiescit et vbi d⁹p⁹us hetti Archi
ep⁹ et abbas rector esse videt⁹. hoc ē qd dono in villa et in
marra q⁹ d⁹nt⁹ macpula rasa d⁹icata cū terris et p⁹is et
siluis ad se p⁹inentes. et mtr macgla et Crispinariū dono
mansos ledales in vestitis cū terris et p⁹is et p⁹erulū vnu
vestitū cum terris et p⁹is. parimodo dono ad Blohem et
in marra q⁹ vocat⁹ Butindorf rasa d⁹icata cū terris et p⁹is
et siluis ad se p⁹inent. et alios mansos seruales vestitos cū terris
et p⁹is v. Similimodo dono in villa et marra q⁹ d⁹ntur
durexato mansum vnu cū terris et p⁹is ad se p⁹inent. et

xlm
vmeis quicqd ibide in ipa marra visa sui habere oia et ex
omib⁹ totum et ad integrū rem q⁹sitam et in q⁹sitam. aq⁹
aq⁹ue decursib⁹ mouilib⁹ et imouilib⁹ a die p⁹nte trado at
q⁹ transp⁹udo quicqd in illis v. long visa sui habere partibus
ipsius eulie in dei noie ad possidendum

Donat⁹ Contem Regmoldingus

Ego in dei noie Albertus cogitans tam de dei p⁹te quā et reue
rentia sctoz seu pro anime mee remedio ut ante tribu
nal xpi veniam de p⁹is meis merear. scarto dono res meas
ad caliam scti petri et sancti willib⁹di vbi ip⁹ d⁹p⁹us willi
brad⁹ corpore requiescit vel venerabilis vir Regimold⁹ abbas
et rector p⁹cesse videt⁹. hoc est res meas in pago Metthense
in loco q⁹ d⁹nt⁹ Contem id est curtilles raras rāpis p⁹is pascuis
aq⁹ aq⁹ue decursib⁹ et quicqd cum p⁹te meo p⁹parau⁹ p⁹ro.
Similiter dono in alio loco Regmoldingus hoc ē curtilles ram
pis p⁹is vmeis. Similiter dono in tertio loco in valle Thiedol
fi. hoc ē qd Trunam⁹ vasallus me⁹ mibi donauit. Isti omia
super⁹ denotata trado atq⁹ transp⁹udo. ut illi scti dei qui
ibide dia mortuq⁹ deo seruiunt. habeant teneant atq⁹ possi
deant vel quicqd exinde facere voluerit lib⁹ et firm⁹ p⁹az
in omib⁹ habeant p⁹latem faciendi. Si q⁹ uero qd futurum
esse nō credo. si ego ip⁹ aut ullus de heredib⁹ meis q⁹ rōn hac
traditione venire aut rumpere voluerit. In p⁹nt⁹ iram dei oī
potentis inuariat offensam. Actum ē in anno regnate Ludo
uico iunioris.

Donat⁹ Eptari

Ille mōz bene possidet res in scto. qui sibi de cadujs p⁹mia
cōparat sempiterna ut de terris amplex mereat celestia
Qua propter ego in dei noie Sumgericus dei patr⁹inate grana
lomes. ob amorem d⁹i nostri iesu xpi et anime mee remediu
ut ante tribunal xpi eternitatis gaudiū adipisci merear do
no seu et trado ad luminaria sancti willib⁹di vbi ip⁹ corpe

requiescit et hic venerabilis Reginaris comes posse videtur
hoc est in pago Raderense in villa vel marca Epinace quicquid
in his locis in partibus agrorum vel silvarum habere dicitur id est
in gudentale et in lare seu in gungenrathuchme vel etiam
in Luthenrothe Prata etiam in Rodmga et in guntremgen
seu in Lardeswerthen in quibus possit colligi plusquam xvi
carate de feno. hec omnia tam teris araturis quam et in
preatis necnon et siluis que de flumine quod arparth dicitur
usque ad loca superius denotata aspicunt totum et ad integrum
partibus et luminaribus ecclesiarum sancti Willibrordi dono trade
atque transfundo in dei nomine perpetuam ad possidendum si quis
vero contra hanc traditionem venire conauerit aut ea infringere
voluerit. infrat predictae ecclesie annis libris 7. argenti
pondus 10. coactus et soluat. et quod repetit eundem non va
leat sed per hunc donatio in futurum firma et stabilis permaneat
stipulatione submixta. Actum 11. anno regnante Ludouico
adolescente et glorioso rege. **Dono Cruste**

In nomine sancte et individue Trinitatis. Notum sit omnibus
tam presentibus quam et futuris sancte matris ecclesie filiis. Quia
ego in dei nomine Regine dei patrono et clementia Comes
et quicquid indigni monasterii sancti patris Willibrordi eiusdemque
congregationis abbas et rector. congrua sanaque eiusdem
ex eodem collegio frater noster herfridi amonitione pulsatus
quandam villulam vocabulo Crustam cum suis appenditiis an
tequam largitione litterarum orthodoxorum virorum ad hospitale hono
rati confessoris christi prestante susceptionibusque illius affluentium
nobis seu pauperum delegata minus suggestionibus ab antea
seu minorum praua dominorum fratrum abbatum seu Comitum aliorumque
seu maiorum iniuste abstracta ob meatu erectionis commissarum
ex diuersis terrarum finibus hispanibus venetibus utilitatem
quodumque pagens multorum subspectibus redonam. paucis
igitur reuertendo redonantur sed in notabunt. hoc est basile.

in una mihi constructa una cum ceteris dominatarum munitionum
edificiis tam mansis quam sedibus vmeis molendinis piscari
tionibus pratis campis siluis pastuis aquis aquisque de ceteris
exhibet et redditibus mancipiis utriusque sexus quicquid tam validis
quam invalidis fessisque Deum omnipotentem per ipsumque illi
sacerdoti videlicet sancti Willibrordi perquirentibus et futuris
episcopis alimoniam largi presentando proficiat in augmentis
si quis autem quod fieri non optamus ego. quod absit aut aliis
successoribus meorum contra hunc redonationis titulum venire aut
illum infringere conatus fuerit dei omnipotentis iudicium
moueat. scilicet Willibrordum cum elemosina euerit
intuitu inquisitorum acquirat. et quod repetit eundem non
valeat. sed presens donatio firmas in eum inuoluit
sa persisteret corroboracione submixta. Actum 11. anno regnante
Ludouico glorioso rege. **Osmyler**

In dei nomine Ego Irmutruda pertractavi facta de dei parte quod et
reuerentia sancte ut ante tribunal christi venia mihi dominus pre
stare dignetur. Scio dono ad ecclesias sancti Willibrordi ubi ipse pre
ciosus corpore requiescit. hoc est quod vir meus Geroldus in dotali
rum dedit in Osmylre de marca. et in Comitatu Alberun
cusa dominatu eum terras et prelatos et filios et vatoscapis ad
se prelatos et alios masos et vestitos cum terris prelatos et filios vel
omnia que iacet in Osmylre marca quod obreueris suis ei
eueniret omnia et ex omnibus mihi tradidit atque transiit ut habere
tunc atque possideret vel quicquid exinde facere voluerit libera atque
firmam in omnibus habeat prelatum facendi et donet mihi
similam in loco que vocatur hystenacha villa mansos vestitos et
cum terris pratis et siluis ad se patentes. et pari modo
donet in Treueri ciuitate vineam unam et donet mihi mancipia
vi. omnia et omnes totum et ad integrum trade atque transfundo
in dei nomine ad ipsam ecclesiam ad possidendum. Nam si quis contra
hanc donacionem venire conauerit aut ea infringere voluerit ca
ueat ne ira dei omnipotentis mereat. Actum est xxv. anno Iudo Symptay

osynla

Venerabili in x^o p^{re} hethi Archiepo atqz abbate rectoriqz
Epternacensis monasterij. Dum et in omnibz non habet
inrogatu q^uliter vintari p amore dei et p remedio aie sue an
hos dies p donationis titulum cora testibz in elemo sma sua ad
monasteriu nrm in Epternaco. gdonavit in pago bedense sup
flumio Sura vbi ipse dopn⁹ Willibrord⁹ corpe requiescit. et vbi
ego hethi Archieps atqz abbas ipius ecclesie pcesse videor. Unde et
tu vintari p^{re}cariam nobis emisisti ut ipas res quas tu in elemo
sma tua ad monasteriu nrm gdonasti tibi gcederem⁹ per nrm
beneficiu sub usufructuario ex eodem tua fuit petio et nra
fuit benivolentia ut ipas res hanc in pago Surense in villa q
dunt⁹ Offewolre casam indmista cum curte et exitu. et o^{mn} super
posite suo de terra salua plus m⁹ uigrea xxx de pto v ad car xxx.
et de vineis inter stumem et Treueri peditura j. mansu in genu
wyle j. seruales n cu oibz adiacens suis in teris p^{re}atis pasuis
siluis ags agz ue demisibz totu et adintegru quicqd in marca p^{re}ta
te villule a ligni busqz sui habere vel possidere. Manopia v m⁹
Ideo hanc p^{re}staria tibi ex h⁹ emittenda decernim⁹ cum ipis locis
iam sup⁹ denotatis. Et insup addim⁹ tibi masos ingenuiles n
mansum seruilem j cu vinea j et manopys istis rebz denotatis
p nrm beneficiu atqz ad vsum fructuariu cu omni integritate vnam
dei gra et nra voluntate absqz p^{re}udicio fcti petri et fcti Willib^{re}di
diebz vite tue vsualit⁹ tibi licet tenere et post tuu q^u distesum res
nec emeliorate sine vlla g^{re}duone reuertunt⁹ ad nos. Nam de here
ditate seu de manopys n⁹ extrahendi n⁹ vendendi p^{re}statem no habeam.
aliter nisi sicut ipse petisti ad usufructuariu res ipas exerceas
et censum annuo singulis ad festiuitate fcti Willib^{re}di de terra
valente solidu vnu. Act anno xxij regnante Lodouico Impatore

In noie iesu x^o eteru virginis nati opificis
sumi largitoris boni arbitrio moderno per secula cuncta ordi
nantis honeste vniuersam creatura. Humani generis termino
appropinque no incerta vniuersa crebescuntibz secundu p^{re}s finemdu
demonstrantur indiana vndiqz vniuersa mortalium eternitatis

xlvi

via attinhus p^{re}meditanda est per qua regnu et gaudiu gsequatur
eternu. Scito in dei noie g^{re}atda ob amore dei et remediu anime
dm mei gselberti dunt et aie macedono et trasfundo ad mosteri
um sancti Willib^{re}di et ad altare fcti et indiuidue trinitatis in
cui⁹ honore m^{re}sa inuinitatem ipius fcti patris g^{re}at g^{re}at g^{re}at
et ad vidualia canoicoz mbi dno famulantiu in pago memfelt
votato in comitatu Euerardi. et in villa plaida mansu et molen
dmu j. et in alia villa q vocat⁹ Alcona iuxta Musellam flumiu
p^{re}staria n et in alia villa q vocat⁹ Ketich mansu n. et in villa
Vellm p^{re}staria j. et in villa humana p^{re}staria j. Quatuor locis dis
persam cu manopys m⁹ casalis cone. ut quadu vnu in h⁹ secu
lo p^{re}stenda vna de ipo sancto loco singulis ams car. j de vno
accipiam et her oia sup^{re} m^{re}erata a die p^{re}nt teneant atqz pos
sident et quicqd exinde voluerit faciant. Si qs aut qd m^{re}ime
fieri exido ego qd absit. aut illius heredu vel successor meoz seu
quibz opposita p^{re}sona con hanc traditione a nobis facta venire
temptauerit vel eam infringere voluerit. o^{mn}potentis dei ira me
rat. Act anno

Dono haldmigas.

Ego in dei noie hacten⁹ et parens mea desent pro dei intuitu
vel pro aie nre remedio seu pro eterna retributione per hoc
testamentu donam⁹ tradim⁹ a p^{re}nt die ad ead^{em} peculiaris
patroni nre fcti petri p^{re}ncipis aploz q est g^{re}staurta in pago bedense
sup flumio Sura vbi dopn⁹ Willib^{re}di pontifex corpe requiescit
vel nobis venerabilis vir Bernerad⁹ abbas p^{re}esse videtur donatuqz
m^{re}petu esse volo et p^{re}optissima voluntate gfirmo. hoc e omes
res nras in pago Musellensem villa q vocat⁹ haldmigas id e ta frus
capis p^{re}is pasuis et quicqd ibi v^{re}si fuim⁹ habere et sup⁹ denota
um⁹ et nre legibz obuenerit. totu et ad integru donam⁹ et tra
dim⁹ ad ipam candida ead^{em}. ita ut ab hac die habeat teneat
et possident vel quicqd exinde facit voluerit habeat p^{re}statem. Si
qs uero qd futur⁹ esse non exedo si nos ipi vel ullus de heredu nre
aut vlla opposita p^{re}sona q con hac donatioz venire temptauerit
aut infringere voluerit iram dei o^{mn}potentis me^{re}rat. Act anno v
regn⁹ Karolo rege.

Dono velle Epuego

plaida
Alcona
Ketich
Vellm
humana

In xpo se audrado ego Madalgrida cogitas dei intuitu vel
eterna retributione dono dulcissimo filio audrado de re facul
tatis mee donatuq; impetui uolo ut pmaneat hoc e in pago wa
berese villa nuncupantem Epuego quicqd de gentiue mea Ma
truda per legitima hereditatis ad me puenit. et ego pns tempe
disa sum habere vel dominare hoc e cum mans. casis. casales cu
omni supposito mans. seruis. liberis acrolabz capis culturalis
pratis pasuis filius aqs aqz decursibz cu oibz adiacentis appen
diens totu et ad integrum de meo iure ab hac die in tua dnatioz
abeant teneat atq; possideat vel quicqd exinde ad tuu augmtu
facere volueris liberam in di noie in oibz habeas pstatem. Si qs u
qd futuru esse no credo si ego ipa aut aliqs de hereditibz vel p
du meoz seu qslbz ulla exnca opposita psona con hac donatione
venire pspisunt. Infiriat tibi cura libras. x. argenti pond. x. et qd
repetit euindicare no valeat sup hac donatione firma et imobi
lis cu tpe pmaneat stipulatione. Submxa. Act anno x. regnte
Karolo rege

Ego in dei noie Bernuwm cogitans de dei misericordia velare
meo remedio ut aliquid de rebo meis pps ad eccliaz scti petri que
est in monasterio Epiter nati gstruita. ubi ipe pafus dopus
Willb. in corpore regasit. ubi abbas Berneradz eccliaz rector pcesse
videt qdonare debeam qd ita et esse volo. hoc e portione mea in loco
nuncupato in villa Sabmga in pago Audenensi sup fluuio Drua
id e casis. campis pons filius pasuis aqs aqz decursibz quicqd
in ipa villa de gentiue mea vel gentiue mea mibi obuenit a
die pnti ad ipm monasteriu trado dono et inffundo. Et si quis
de hereditibz meis vel opposita psona q con hoc testamentum venire
temptauerit. aut hoc emulare voluerit. mpmnt. iram dei omnipotentis
incurat. Act anno xy. regnte Karolo rege. **Submga**

Dno magnifico Audrado et filio suo. Ego Berneradz abbas.
ta que petitis et res illas in pago Wustensi et sup fluuio
gandra in villa q vromt fuctmsem. et in alio loco qui duntur
Bonclar que ante hos dies pdonatis titulu tuam adiacentis riuus
tam teris filius campis pratis pasuis. aqs aqz decursibz manet //

xlvi

ps mobilibz et mobilibz q ad monasteriu scti Willibredi odo
nastis vnari consensu et voluntate srm meoz vobis pstatem
In ea u ratione ut dum adueneris ipas res sub nro beneficio
habeatis ad exalendu et censum annis singulis ad festiuita
tem scti Willibredi soluere debeatis. et uos de ipis rebo negligi
di nec minuerdi nec vendendi nec donandi nec ullam calum
nia gerere debeatis. sed p vrm qz decessum res nras emeliora
tas absq ulla gditione vel uidiis adsignatide vel pstat. Act
anno xiii regnte Karolo rege.

Dalem

Ego in dei noie folruwm p dei intuitu vel p aie mee remedio
seu et pio eterna retributione p hoc testamentu dono et trado
a pnti die ad eccliaz sancti petri et scti Willibredi. q est constructa
in pago bedense sup fluuio Sura. ubi dopus Willibredi corpore
requiescat vel venerabilis vir Berneradz eps et rector pcesse
videtur. dono donatuz esse impetui uolo et pmpissima volu
tate confirmo. hoc est res meas in pago Wustensi in loco q dicit
Dalem quicqd ego ibidem in ipa loco a nortpto compau atq; de q
cuq; hereditate mibi ibidem aduenisset totu et ad integrum tra
do in dei noie ad possidendu ad ipm iamdictu locu ab hac die
abeant teneant atq; possideat vel quicqd exinde facere voluerit
libera ac firmissima in oibz habeant pstatem facendi. Si qs
qd futurz esse no credo si ego ipa aut vllz de hereditibz meis aut
quelibz ulla opposita psona que con hac donatione venire cona
uerit aut ea recuperare voluerit. mpmnt. ira dei omnipotentis in
cureat. Act anno xv. regnte Karolo rege.

Epiaeo

Ego in dei noie Audradus dulcissimo dno Berneradz archi
epo edo et dono. cessum donatuz impetui ut pmaneat hoc e
in pago Wabariensi villa nuncupante Epiaeo et qd ego pnti tpe
ensum sum possidere vel habere h est tam mansus casis casales
cum omni supposito mans. seruis liberis acrolabz campis
culturalibz pratis pasuis filius aqs aqz decursibz cu oibz
adiacentis appentis totu et ad integrum de meo iure ab hac
die in vram dnationem ut quicqd exinde facere volueritis

in omnibus habeatis potestatem. Si quis uero quod fieri non credo si ego ipse
aut ullus de heredibus meis aut illa extranea persona contra
hanc donationem ullam calumniam generare presumpserit
impunita ira dei omnipotentis incurret. Act anno xxi
regnante Karolo rege. **Dono Gelestorff**

Ego in dei nomine harlow in tractatibus tam dei parte quam et
reuerentia sancto seu per auctoritatem meam remedio et
consequi merear. Scilicet dono a presentibus die ad ecclesiam sancti
Petri que est constructa in pago bedon super fluuio Sura ubi
ipse copiosus willibrodus corpore qui erat vel venerabilis vir
Beoneradus Archiepiscopus precesse uidetur dono donatusque esse in
perpetuum volo et promptissima voluntate confirmo. hoc est
omnes res meas in pago Surense super fluuio Sura in villa
que dicitur Gelestorff id est vincta vna. scilicet cum terris pratis
pastuis siluis aquis agris decursibus omnia que ibidem mea sunt
postestis dono et trado atque transfundo in dei nomine ad ipsos
iamdictam ecclesiam ita ut ab hac die habeant teneant atque po
ssideant vel quicquid exinde eligere voluerit ad partem ipsius
ecclesie liberam ac firmissimam in omnibus habeant potestatem
faciendi. Si quis uero quod futurum esse non credo si ego ipse aut
ullus de heredibus meis aut quilibet ulla opposita persona
que contra hanc cartam vel testamentum venire conauerit
aut irumpere voluerit impunita ira dei omnipotentis in
currat. Act anno xxv regni Karolo rege. **Constitutum**

Duo magnifico viro Beonerado Archiepiscopo atque pontifici
Senonense verbi et rectore ecclesie ego Madalvius
constat me vobis vendidisse et ita vendidi ad basilicam sancti
Petri et sancti willibrodi ubi ipse preciosus corpore requiescit.
Ecclesiam meam cum casa supposita et sepi clausa in loco
qui dicitur Constatum inter medium nostrum iacentem unde accipi a
vobis primum de thesauro ipsius basilice in quo mihi operantur
hoc est argenti minas iiii. quod primum in manu mea accipi
et ipsum locellum superscriptum a die presentis per hanc vendi

xlom
nonne vobis tradidi ad possidendum ita ut ab hodierna
die exinde vos aut successores vestri vel partem ipsius basilice fa
cere voluerint libera et firmissima in omnibus habeatis potestatem
si quis uero quod futurum esse non credo si ego ipse aut ullus de he
redibus meis vel quilibet ulla opposita persona que contra hanc venditionem
venire conauerit aut irumpere voluerit impunita ira dei omnipotentis in
currat. Act anno xxv. Regni Karolo rege.

Constitutum
Ego in dei nomine Dagalindis tractatibus tam de dei parte
quam et reuerentia sancto seu per auctoritatem meam remedio et
veniam ante tribunal christi promittere merear. Scilicet dono
trado atque transfundo per hoc testamentum in dei nomine ad
possidendum ad ecclesiam sancti Petri et sancti willibrodi que est
constructa in pago bedonense super fluuio Sura ubi ipse copio
sus willibrodus corpore requiescit vel venerabilis vir Beoneradus
Archiepiscopus et rector ecclesie precesse uidetur dono donatusque
in perpetuum esse volo promptissima voluntate confirmo hoc
est omnes res meas in pago Ardenense in loco vel in villa
que vocatur Constatum quicquid mihi ibidem in ipso iamdicto lo
co gentor meorum in hereditate mihi dimisit seu de omni parte
aut de quacunque lege obuenisset totum et ad integrum dono
et trado atque transfundo in dei nomine ad possidendum ad iam
dictam ecclesiam id est tam terras casis curtibus et campis pratis
pastuis siluis aquis agris decursibus omnia et ex omnibus sicut
superscriptum est ita ut ab hac die habeant teneant atque po
ssideant vel quicquid exinde facere voluerit. Si ego ipse aut
ullus de heredibus meis aut quilibet ulla opposita persona que
contra hoc testamentum a me factum venire temptauerit
aut irumpere voluerit impunita ira dei omnipotentis in
currat. Act anno xx regni Karolo rege. **Constitutum**

Ego in dei nomine (Soluit) pro remedio anime mee
et remissione peccatorum cedo a presentibus die cessum in perpetuum

esse volo atq; de iure meo in iure dñatōis scē ecclie sic
ad monasteriū Epternaciū qd est constructum in pago
bedense sup fluuiū Sura in honore scē petri vbi dñus
Willib. pontifex corpore regesat vel Bernera dñs eps et rec-
tor pēsse videtur dono donatiq; impetui esse volo et pō-
puli ssima voluntate confirmo hoc est res meas vltra flu-
uium launichi in pago bulgumarchi in villa q vocatur
Chuncwede et in alio loco in pago Nudochi in loco
qui dicit vna qtuor brigas sicut mos est in illis dicere
dono et in tertio loco q vocat thelmgi quicqd mibi ibide
de pma hereditate obuēssit totū et ad integritū dono et
trado atq; hīs fundo a pnti die indei noie ad possidendū
ecclie scē petri et scē willibrodi et leuig q ibidem die not-
tuz deseruiūt qdonauit id ē cū terris campis curtilib;
rasis pñs pñs siluis aq; aq; uē decursib; Ita ut ab hac
die abeant teneat atq; possideat vel quicqd exinde faci-
voluerint libera et firmis suā in oib; abeant pñatem fa-
cienda Si q; u. vñ Act anno xvi regni Karolo rege

honsal ayedona et

Dñs magnificus et in x^o pñ Beonrado Archiepo. Du-
et oib; non habet integritum q ltr roatēda et
soror sua herleaza ante hos dies p donatōis titulu res
eoz qdonauerūt ad loca scēoz vel ad monasteriū
Epternaciū quod est constructū in pago Beden sup fluuiū
Sura bñ dñus Willib. pontifex corpore regesat hoc est
res eoz in pago Beden vel in ardenia in villa q vocat
honsal et in villa Medona in villa in dagozaduilla
et in villa vrix et in villa lulligas. Itē ista oia sup;
denotata qnturūq; de hereditatib; eis ibid obuēnt pñt
x^o mānpia aliud totū ad prefatu locū donauerūt et
tradiderunt id ē tam terras rasis casualis capis pñs pas-
cuis siluis aq; aq; uē decursib; et mānpis et libris oia

xix

et ex omib; qnturūq; ibide vñe sunt habae Si q; u. hanc
donatione infemge volucat Inpūnt? uñ dei oipotentis
incuriat Act anno xvi regni Karolo rege *gangolfobuaz*

Ego in di noie Sifrid? et vxor mea donam? ad mona-
steriū scē petri et scē willib. donatūq; impetui ēē
volum? a die pñti oēs res nras in loco q dicit gangolfob-
uaz et quicqd in ibid pte hereditaria aduenit et quod
german? me? in donauit ista oia sup; dicta a die pñti ad
ipm mon? s. willib. tradim? atq; hīs fñdm? et de uice
vñ amict vñ dei Beonrado Archieps sine ulla qdatione
in suā pñate vel dnatione Ita ut ab hac die pñ ipm am? in
habeat teneat et vñs Si q; u. vñs Act anno xvi regni Karolo rege

hagenem

Ego in di Carlan? et vxor mea Ratfuit p dei mñitu vel
p aīoz nroz remēdo seu et p eterna retributōe pñ testa-
mentū dona? atq; hñdm? ad eccliam peculiare patrom nostri
scē petri pñm pñs q est qstenta in pago Beden sup flu-
uiū Sura vbi pñ dñm? Willib. corpore regesat vel ren? in
Beonrado Archieps et rector eccliaz pēsse videtur dono donatūq;
impetui esse volum? et pñpñssima voluntate confirmo hoc
est oēs res nras in pago vrabarmse vñ castelli noie solucin
in villa q vocat hagenē cū oī integritate id ē tam terras rasis
et vñs Si q; u. vñs Act anno xvi regni Karolo rege

Epternaci

Ego in di noie Beonrado quius pñt eps et iustos don? in
Epternaciū et homo qdam noie Audrad? traditores
omib; vñs sit cogitū. qualis Audradus mñ tradidit
res suas in loco q dicit Epternaci in pago vrabarmse sup fluuiū
Alfentia in ca x^o ratione si ego illū sup; pñssim? sup; mñssim?
res ad locū vel monasteriū sup; mñssim? in sua elemosina tra-
didisse et sunt auxiliante deo ille Audrad? itē ad sanitatē
redisset ut ambo sil ibid tradidissim? et ita frim? donam?
donatūq; impetui esse volum? atq; de iure nro in iure

dnationis scilicet illius ecclesie que est in honore sancti petri principis apostolorum seu sancti illius constructa in loco qui dicitur Epternacu super fluvio Sura in pago Beden ubi Beornradus Archiepiscopus et rector ecclesie preterea et ad suprascripta loca dona et tradidit quicquid gentes audradus noster madalgarida tradidit Audrado in supradicta villa hoc est in terris pratis campis et viti. Si quis uult.

Act anno xix Regni Karoli rege.

Traditio Wulfsualt

Viro illustro harduino et uxori sue Aue. Ego itaque Beornradus Archiepiscopus ea petitis ut res in pago Beden et super fluvio Nimsa in villa que dicitur Wulfsualt et malis loco qui dicitur Juung. Ita omnia per donationis titulum unam adiacentibus tam terris filius campis et ipsam rem vobis presentium in eo et tunc ut de adueneritis ipsas res sub nostro beneficio habeatis ad excolendum et censum annis singulis ad festiuitate sancti Walthei solidum solue debeatis et viti.

Act anno xxiii Regni Karoli rege.

Preterea Wolda

Karolus gratia dei rex francorum et longobardorum ac patrum Romanorum omnibus fidelibus nostris tam presentibus quam futuris. Quicquid ad loca regni nostri ob amore domini seruorum dei gradum hoc nobis ad eternam beatitudinem vel remedium anime nostre pertinere confidimus. Quicquid completum sit omni uxor magnitudinem glorie donam ad monasterium Epternacu quod est in honore sancti petri constructum ubi sanctus Willibrodus corpus requiescit ubi vix quidam venerabilis Beornradus in regimine habere videtur in solo quod vocatur Breckera Wolda in Rheno fluvio quod est inter lico neras et rimeras per mudgari et autgari per nostrum beneficium tenuerunt donatumque ad ipsam sanctam locum esse volumus eam omni integritate sua ad se pertinere vel aspicere a die presentium tradimus perpetuam ad possidendum. Preterea hanc donationem auctore nostra subscribere iussimus per quam omnino uitemus ut nullus quislibet de iudicaria potestate aut ex parte nostra vel quilibet

cuicque persona de ista sola vel quicquid ad ea aspiciunt predicto Beornrado abbatem vel ipsos monachos inquietare vel contrarietatem eorum vel eorum maiorem generare non presumat sed ab hodierno die auctores ipsi ecclesie ea ab eis teneant atque possideant ut nunc et futuris temporibus ipsa ecclesia dei in augmentis proficiat. Et ut hec auctas firmiter habeat vel per ipsa melius constructam manum nostre signaturis sub ea decorem affigamus et de anulo nostro iussimus sigillare. Act anno regni Karoli.

Gladebach Nomero

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Ille bene possedit in hoc seculo qui sibi de caducis sumit prima sempiterna. Ideoque ego Connarus totius de dei misericordia vel pro remedio anime mee Waldrade ut de omni dignetur misereri sibi deprecatur sum. Iamco dono ad monasterium Epternacu quod est constructum in pago Beden ubi sanctus Willibrodus corpus requiescit vel Beornradus abbas esse videtur. Ego enim tradere vobis masum in loco qui dicitur Gladebach et Nomero cum omnis pratis filius et omni adiacentibus aquis aquis de iussibus vel quicquid in visis suis habere. Item tunc tradere ad prefatum locum omnia supradicta ad possidendum ut pars ipsius ecclesie habeat teneat atque possideat vel quicquid exinde facere voluerit et. Si quis uult.

Act anno xix regni Karoli rege.

Wald

Ego in dei nomine Irmima pertractas tam de dei parte quam et reuerentia sancta seu anime meo remedio et per dilectionem animam filii mei qui ut uerna ante conspectu dei esset mercedem scire dono a presentibus die ad ecclesiam sancti petri que est constructa in pago Beden super fluvio Sura ubi ipse praefatus domus in pontifex corpus requiescit vel vixit Beornradus Archiepiscopus et rector ecclesie. Ita esse videtur dono donatumque impetui esse volo et proprio iussimus voluntate confirmo. hoc est omnes res meas in pago de demisse in villa quod vocatur Wald quicquid ibi de fuit mea possessio. id est tam fructus annalis tunc et viti. Si quis uult.

Act anno xxiii regni domini Karoli.

Ego in dei nomine Gado p[re]sentas **Otmegus**
tam de p[re]te q[ua]m et reuerentia p[re]tor[um] seu p[re]sentis m[ag]is ma
nois Nortm[an]ie remedio. Scio dono a die p[re]sentis ad eade
siam sibi p[re]tor[um] et s[an]cti. ubi p[re]tor[um] d[omi]ni d[omi]ni p[re]tor[um] re
quiescit vel ven[er]it ad abbas p[re]sentis videt[ur]. h[oc] est p[re]tor[um]
omni mea in loco q[ui] dicit[ur] Otmegus in pago v[er]derm[un]se
quiescit ibid[em] v[er]sus sibi habere et n[un]c mea Nortm[an]da in tradi
id e[st] curtilis capis p[re]sentis p[re]sentis filius et v[er]s[us]. si q[ui]s e[st]
Act anno xxxij. regn[is]. Karolo rege.

Karolus dei gra rex francor[um] et longobar[um] non et
p[re]tor[um] Romanor[um]. Ad fidelit[er] n[ost]r[um] tam p[re]sentis
q[ua]m et futuris. quicq[ue] om[n]i ad locu[m] p[re]tor[um] vel ad honore
d[omi]ni et oportunitate p[re]tor[um] dei deuota deliberatione
cordem[us] p[re]tor[um] ad remedi[um] e[us] vel stabilitate regni n[ost]ri
p[re]sentis confidim[us]. Quap[ro]pter comp[er]it sit om[n]i n[ost]ro
magnum h[ab]ere q[ui]libet donam[us] ad monasteriu[m] Ept[er]n[ac]
q[ui]d est constructu[m] sup[er] flume Sura in honore s[an]cti. v[er]illib[us].
ubi p[re]tor[um] p[re]sentis s[an]ctus corpore requiescit. vel ubi ven[er]it
Deonradus abbas p[re]sentis videt[ur]. hoc est villam n[ost]ram q[ui]
dicit[ur] diuend[us] in pago Muslense. sup[er] flume gan
dea. qua[m] Gera[ld]us iussus n[ost]r[us] v[er]s[us] n[un]c p[re]sentis beneficu[m]
n[ost]r[um] tenuit. cu[m] o[mn]i integritate sua ad se p[re]sentis vel as
p[re]sentis. Donatu[m]q[ue] ad n[ost]r[um] p[re]sentis locu[m] esse volum[us]. id est
in ip[s]o loco cu[m] terris domib[us] edificis mansis man[us] cur
tilis capis filius p[re]sentis p[re]sentis aq[ui]s aq[ui]s deure sibi
hanc donatione manu p[re]sentis et annulo n[ost]ro iussu[m] su
gillare. Act regn[is]. Karolo

Dno magifico patri Deonrado Archiepo Senonice verbas
et recte[rum] certu[m] et omni gregatam cogitatu[m] est q[ui]

harduin[us] res suas ad monasteriu[m] n[ost]r[um] Ept[er]n[ac] con
donavit et confirmavit. et postea in bona voluntate et
fidelitate contra nos in beneficium recepit. postea p[re]sentis
sua fuit. et n[un]c non fuit deagato vel rem n[ost]ram quam
vasallo n[ost]ro n[ost]re fulc[us] ante p[re]sentis habuim[us] in loco
qui dicit[ur] Rorepach. et om[n]i villis p[re]sentis. et in m[ag]is
suis et v[er]s[us] n[ost]r[um] in t[er]renis. Ista o[mn]ia sup[er] d[omi]ni deuota p[re]sentis
voluntate n[ost]ram et s[an]cti n[ost]r[um] tibi p[re]sentis. In ea
v[er]s[us] t[er]renis ut d[omi]ni adu[er]s[us]. has res sub n[ost]ro beneficio
ad usum fructuaru[m] habeas ad excolendu[m] et an su[us] a[n]is
singulis ad festiuitate s[an]cti. v[er]illib[us] dare studeas. id e[st] solid[us]
I et ip[s]as res n[ost]re alienandi nec minuendi nec donandi
nec vendendi nec ulla rati[on]e g[er]erere debeas. sed p[re]sentis
q[ui] d[omi]ni res n[ost]ras emporat[ur] absq[ue] ulla g[er]erere
in n[ost]ram reuertant[ur] d[omi]ni vel p[re]sentis. Actum
anno xxxij. regn[is]. Karolo rege.

Ille bene possedit res suas in h[oc] s[an]cti q[ui] de raduas s[an]cti
q[ui]at p[re]sentis sempiternu[m]. Cu[m] et p[re]sentis n[ost]ro habetur
m[ag]is. qualis frauhigada n[ost]ram d[omi]ni est g[er]erere
dicit[ur] Beati m[ag]is s[an]cti q[ui]at m[ag]is s[an]cti g[er]erere.
I[n]tereo de[re]u[m] ut omnes res n[ost]ras donare ad monasteriu[m]
um q[ui]d est constructu[m] sup[er] flume Sura q[ui]d ip[s]e d[omi]ni
v[er]illib[us] g[er]erere et corpore requiescere videt[ur]. et ven[er]it
Deonrado abbas videtur. et trade ad p[re]sentis locu[m] posses
siones n[ost]ras in villa q[ui] vocat[ur] hagulungas id e[st] tam
terris rasis rasilis curtilis capis p[re]sentis p[re]sentis
Si q[ui]s u[er]s[us] 20. Act anno xij. regn[is]. Karolo rege

Ego in dei nomine theoderada q[ui]dam cogitatu[m] p[re]sentis dei
intuitu vel p[re]sentis dulcissimi filij mei n[ost]re Gundolfi
remedio seu p[re]sentis eterna retributione ut venia in futuro

adipisci mereat. per hac cartula donationis trado a p[ri]n-
te d[omi]ni ad sacrosanctum monasterium. q[uo]d vocat[ur] Ep[iscopatu]m
vbi d[omi]n[u]s Willib[ertus] corp[us] req[ui]escit vel ad illos s[an]ctos mo-
naches vel p[re]b[os] vel omni clero q[ui] ibide[m] die noctuq[ue] op[er]i
dei insistent. donatuq[ue] in p[re]sentiu[m] esse volo et p[ro]p[ri]etate
ma[n]u[m] voluntate q[uod] firmo. hoc q[uo]d in pago Muplense sup[er]
flum[en]e moselle in m[un]do de d[omi]no. et dono vobis hanc
vnu[m] cui[us] n[omen] est austrobaldu[s]. V[er]o ista sup[er] scriptu[m]
ad seruos dei vel ad illam gregat[i]o[n]em donans tradim[us]
atq[ue] hanc fundam[us] in dei no[m]i[n]e ad possidendu[m] et eos
m[un]di delectat p[ro] salute n[ost]ra exorare. Et si q[ui]s hoc do-
nationis testamentu[m] viderit aut inuenerit aut emulare
voluerit. in p[re]sentiu[m] n[ost]ra dei omnipotentis m[er]eat. Act[us]
anno m[illesimo] Regn[is] Carolo rege.

Dono Salinas

Dno mag[ist]ro m[ag]istro deorato et m[ag]istro p[re]s[ent]i. du[m] et aliis
no[n] habet inuenerit q[ui]libet m[un]do ante hos dies per
donationis titulu[m] condonauit ad loca s[an]cti vel ad mo-
nasteriu[m] s[an]cti Willib[erti] corp[us] req[ui]escit h[ic] e[st] res suas
in pago gessere sup[er] flum[en]e lypa in villa Galinas
et in alio loco in pago Spectuerian. vbi lypa gessit t[er]reno
ex illis duos mansos. Grimboldi et d[omi]n[u]m illud aut
totu[m] ad supradictam eccl[esi]am tradidit cu[m] o[mn]i integritate
q[ui]ntumq[ue] ibid[em] sua sunt possessio. p[ro]p[ri]etate sua sunt pe-
tito et nostra sunt beneuolentia ut ip[s]as res d[omi]n[u]s n[ost]r[u]s
beneficiari debeat. q[uo]d et ita firmu[m] sed et ip[s]as res v[est]re sunt
hanc ordi[n]e p[er] n[ost]r[u]m beneficiu[m] valeas habere vel v[est]rare
et nihil exinde in q[ui]buslib[et] reb[us] alijsq[ue] corp[us] abscessu[m] v[est]ru[m]
habeas p[er]tine[n]t m[un]do sed p[ro]d[omi]n[u]m t[er]ru[m] de
Censu p[er] solat. Act[us] anno xvm Regn[is] Carolo rege.

Ego in dei no[m]i[n]e Wandung. petra[n]tas tradi v[est]ro sale
tam de dei parte q[uam] et reuerentia s[an]cti seu et p[er] t[em]e-
dio a[n]i[m]e mee vel v[est]ra ante tribunal x[risti] q[ui]sequi mereat. It[em]
v[est]ro trado formula vna cum infantib[us] suis a die p[ri]n-
tibus atq[ue] ingenuos eos dimitto tam illi q[uam] gregat[i]o co-
z q[ui] fuerint ex eis p[re]c[ar]i tamq[ua]m si ab ingenuis p[re]c[ar]i
t[em]p[or]e fuissent nati aut p[re]c[ar]i eant p[er] p[ar]te[m]
qua[m] voluerint. nisi t[em]p[or]e et annis singulis ad festu[m]
s[an]cti Willib[erti] in luminarib[us] denariata t[er]re sol-
uere studeant ad ip[s]am eccl[esi]am vbi ip[s]i s[an]cti corp[or]e re-
quiescat et m[un]do b[en]edictu[m] vel defensionem vobis de ip[s]a
eccl[esi]a habere cognoscatis. et dum adueneritis mihi ser-
uitu[m] impendere debeatis. et nulli heredu[m] vel p[ro]heredu[m]
meoz quicq[ue] se habeat cognoscant. Si q[ui]s v[er]o q[uo]d v[est]r[u]m.

Act[us] anno xxi regn[is] Carolo rege *Dono v[est]ro v[est]re et c[eteris]*

Ego in dei no[m]i[n]e Hildu[m] ob da[m]no[n]e et a[n]i[m]e mee
remediu[m] ut aliquatulu[m] mihi p[er] m[ag]ist[ro]m relaxet ser-
uicia n[ost]ra dono ad monasteriu[m] vel ad sacrosanctum s[an]cti
Willib[erti] petru[m] v[est]re. Ita ut Custos vel p[ro]curator h[ab]eat
et sacrosanctum p[ro]bitu[m] meu[m] p[re]dicta v[est]ra in sua habe-
at p[ro]tate. ad eccl[esi]am s[an]cti Saluatoris dono p[er] p[ro]curatorem
v[est]re. ad s[an]ctum Michaeli[m] trado s[an]cti p[ro]curatorem v[est]re.
ad s[an]ctum petru[m] trado eccl[esi]a x. vel x. virgatas v[est]re. In ea
ratione. ut h[ic] q[ui] p[re]sunt p[re]dictis locis in missis et in v[est]ris
res sup[er]ascriptas habeant sine alio i[n]d[omi]n[u]m. Meum
itaq[ue] aliud p[re]dictu[m] q[uo]d mihi de meis p[ar]tib[us] euenit.
aut q[uo]d digno p[re]c[ar]io p[ro]p[ri]etate dono cuiusda[m] v[est]ri Theodolffo
v[est]roq[ue] ei[us] filie mee. hoc e[st] in villis v[est]ris et Arnebi
qui q[uo]d in h[is] duob[us] locis habuisse dimoscor. id e[st] tam
terris cultis et m[un]ditis totu[m] et ad integ[ritate]m trado i[n]dicto
Theodolffo eo ordi[n]e ut singulis annis ad lunc vel ad

facere finem sibi vultis in vno aut in denariis aut in quibus
re solidi p'solui. Preterea reddat ad prefata ecclesiaz
tota decima vni. Si q's illa ecclesiam p'prie mundat sin-
gulis sabbathis amputat a p'scriptis pane 1. in elem. mea
post illor' morte infirmis eoz censu p'soluetib' libe-
ra habeant in oib' p'tatim gredendi. Si q's u' qd' fuit. etc.
Act anno x Regn' Karolo rege.

Privilegium Ludovici regis Crouie

In nomine omnipotentis dei et saluatoris nri Jesu xpi.
Lothari' divina providente clemencia rex. Si longi
ecclesiastis quippiam muneri' offerim' et p'sidis munifi-
centia exequim' et de iure p' hoc nobis fauore' salutaris
galiandū confidim'. In quo notū est vobis cunctis fide-
libus scite dei ecclesie et nris p'ntib' saluz et futuris. Quia di-
uino tunc amore p'ulm' ad monasterium in q' sitū vultis
corp' q'stat esse humanū quodam capella nre p'prietatis
cū oib' ad se p'extinētis quā heret' gaud' p'br atq' capella
nre autem ex nra munificentia in pago vngarie in villa
cuius vobiscū est Croua in beneficio habuit. Nemo et tunc
as q's ex nre eius capelle Ruchum' comes ex nra largi-
tione in beneficiū habuisse d'mosuit. ac p' hoc nre libuit cel-
situdinē m'orata munificentie nre liberalitate regali aucte
firmare et impiali sanctioe solent' roborare. Promitte nos
nre maiestatis ap'ioris fieri decemim' p' q's uide'm' atq' p'one-
cim'. Et m'orata capella cū oib' ad se iure et legalit' p'tinet
b' et m'ap'is ab hinc in futurū sub iure et d'natione caduti
monasterij q'sistat. et quicq' nris vel publicis obsequiis p'prie
debuit. adu' p' eterna remuneratioe ad ius et p'futu' eius
monasterij deuote p'soluat. quis fabrice. ceterisq' ad emolu-
mentis deseruiat et nobis eius beati confessoris xpi vultis
gloriosis m'itruccionib' diuina p'pina' gloriosius cumulet.
Et ut hec nre largitionis auctas nris successoz q's nroz typib'

lm

inuolabile et inuicissim obtineat firmitate manu p'prie
nra ea subter firmam' et annulli nri m'issione assignari
iussimus.

In nomine sancti et misericordie Trinitatis. Misericordia d'm
in finitū suppliciter est exoranda ut exorata bonoz op'm
decedat. nra scilicet purget facinora. q'us largitor sumus qui
p'torem de via sua mala quorsu' iustu' facere dignat'. Ea nob'
pascua m'isment' largiat'. q'bus hic deuotoz actū sumam'
augmetū. et illic in velamento alaz ei' eterne b'itudinis p'prie
am' emolumentum. Quapropter ego in dei nomine Bertrudis l'uz
indigna sac' in p'timonalis habitus velamine obabrata. om'
carnaliū amroz p'prieq' saluz atq' famuloz deceptiosa respu-
ens solata. nemo et tunc p'dm' rob' oblectamēta deu' q' sedet
sup' thronū et iudicat eq'tate. est q' refugiu' paup'm in tribula-
tione q'solatore p'ty atq' p' semetis mei beati m'ore d'at'ez
ex hac luce discesu' scis sumu' x' pontific' vultis dū p'tia
censis monasterij patnū egregiu' sub canone regim' an-
chora cūtis vite mei d'et vultura aduocatu' adu' Apud cui' p'a-
cuna vnuersa q' m'hi i'ma filij mei Regm'boldi nre acciderūt
nemo et cordis mei secreta in amissione charoz aū amore ad
heretia sua largiete gra' quere're in gaudia. Oia enā fuit in

diuitijs p[ro]p[ri]is seu in obsequijs m[er]ito[rum] m[er]iti alaritate ca
dicti semoris mei in dotem collata Almon[us] canonicor[um] in
monasterio m[er]ito[rum] d[omi]ni suoq[ue] alimfluo p[ro]fato co[n]fessor[um]
deseruentiu m[er]ito[rum] et exteris p[ro]p[ri]is transfundere
vsurpanda. Quor[um] ita p[ro]p[ri]is de sideru[m] osequuta comitate
sup[er]in lummis gra[m] vnuersa p[ro]p[ri]a m[er]ito[rum] in pago Megm[er]se
in domo dotulib[us] tradita sup[er]ia dicta casam dei et fr[atr]es
legaliter vestiu[m] dono itaq[ue] in p[ro]p[ri]is in Comitatu Megi
gaude in sacro r[ati]onas vocato sup[er] flumino ip[s]i r[ati]onas ca
sam d[omi]natam cu[m] castro m[er]ito[rum] fabricatis et omib[us] aru[er]isq[ue]
possessib[us] in domib[us] q[ui] filius p[ro]p[ri]is capis cultis et iudic
teris. Sicut in alio loco qui vocat[ur] Blade in eode[m] comi
tatu quicq[ue] ibi in alode vel mansis seculib[us] cu[m] seruitori
bus in ea maneb[us] dono et ad integru[m] transundo. Et
in terro loco Ethregreia m[er]ito[rum] sup[er] flumino quu
sella de vinea petitura i cu[m] ingressu et egressu et p[ro]p[ri]o
legitt[is] in pago u[bi] Wabrateni in villa et marca que
dicat[ur] heinegestal. q[uo]d m[er]ito[rum] dopn[us] regimbold[us] eiusq[ue] no
bilissima quinx vda eo traditio[n]is p[ri]uilegio q[uo]d dona
tione p[ri]uilegio co[n]donaueru[n]t. Et q[uo]d m[er]ito[rum] voluiss[et] sub[er]su
fructuario illud excolere. Denide ad iustatu s[an]c[t]e Trinita
tis cenobiu[m] et tutalia canonicor[um] ob eterne felicitatis
gaudia eis rependenda deuote g[rati]as m[er]ito[rum] dubia m[er]ito[rum] a
boz saluberrimu[m] p[ro]p[ri]is m[er]ito[rum] casa d[omi]natam cu[m] domib[us]
in ea edificantis et p[ro]p[ri]is honore[m] consilis ceterisq[ue]
seruitor[um] habitaculis tam domib[us] q[ui] filius p[ro]p[ri]is p[ro]p[ri]a
tis aq[ue] aq[ue] ne dem[er]sib[us] exilib[us] et reditib[us] totu[m] et ad m
tegru[m] victu[m] fr[atr]u[m] m[er]ito[rum] dono atq[ue] transundo
in illis ad honore[m] dei p[ro]p[ri]is p[ro]fatis in augmentis
Si quis u[bi] q[uo]d p[ro]p[ri]is nulla. Et v[bi]
Act[us] anno v[bi] Regnante Arnolde rege.

Ridenas

Blade

possideo

homstal

lmj

Necesse e[st] omib[us] xpianis. ut q[uo]d m[er]ito[rum] m[er]ito[rum] semp[er] rogaret
in da seruicium de reb[us] p[ro]p[ri]is aliq[uo]d referre q[uo]d p[ro]p[ri]a
dona valeant adipisci p[ro]p[ri]a sempiterna. Ex hui[us] r[ati]o[n]e consi
deratione. ego Wimmam[us] no[n] no[n] merito cleric[us] p[ro]p[ri]is
meu[m] q[uo]d iacet in villa q[uo]d de reatthanc catiaz. i. n[on] in alio
loco qui de heimbretlar et mermerdinga in marca Ardense
tradidi ad monasteriu[m] s[an]c[t]i v[er]u[n]t. q[ui] fr[atr]es ibide[m] degentes in
p[ro]p[ri]a omib[us] dieb[us] vite m[er]ito[rum] p[ro]p[ri]is. et p[ro]p[ri]is m[er]ito[rum] p[ro]p[ri]is
q[ui] firmiter sibi teneat. q[uo]d ita factu[m] est. V[er]u[n]t sit fa p[ro]p[ri]is
q[ui] et futurus et q[ui] posterus m[er]ito[rum]. q[uo]d se me[us] Thietman[us] vna
meu[m] p[ro]p[ri]is sup[er]adit p[ro]p[ri]is q[uo]d sibi querebat p[ro]p[ri]a ad
p[ro]p[ri]is cenobiu[m] v[er]u[n]t fr[atr]es. et in villa cu[m] v[er]u[n]t
Edinga in ei[us] locu[m] restituit. Act[us] anno Arnolphi regis.

Wachanc

Becheberch Euringas

V[er]o Venia b[er]t[us] in x[rist]o p[ro]p[ri]a gra[m] dei Adelardo abbat[is] atq[ue] roth
rectoreq[ue] basilice s[an]c[t]i petri vel s[an]c[t]i v[er]u[n]t in monastio
Epiternaco. Nosq[ue] itaq[ue] in dei no[n]e dada et Adelarda p[ro]p[ri]is
supplicatis. du[m] plurib[us] no[n] est m[er]ito[rum] q[ui]te nos p[ro]p[ri]is nom
d[omi]ni et remissione p[ro]p[ri]is n[on]e donat[us] et tradim[us] ad
caliam s[an]c[t]i v[er]u[n]t ex reb[us] p[ro]p[ri]is n[on]e in pago Wabrateni in
villa q[uo]d vocat[ur] Becheberch sup[er] flumino suncanfigas in et in
pago Nedm[er]se in loco q[uo]d dicit[ur] Euringas anfigas in. sub eo
videlicet p[ro]p[ri]is ut anfigas xx de terra arabili et sessu[m] i
et molendinu[m] i in sup[er]dicto comitatu s[an]c[t]i v[er]u[n]t Wabrateni
in loco q[uo]d de scodm[er]g[us] t[em]p[or]e vite n[on]e v[er]u[n]t fructuario absq[ue]
ulla g[rati]as habere valeam[us]. et qualiscunq[ue] ex no[n]e p[ro]p[ri]is
sue vixerit. ip[s]o suo fructuario t[em]p[or]e vite sue quicq[ue] habeat.
postea hac p[ro]p[ri]a nob[is] emittim[us] optam[us] et de re sup[er]dicta
ampli[us] no[n] habeam[us] p[ro]p[ri]is nisi t[em]p[or]e vite n[on]e fructu
v[er]u[n]t excolenda in beneficio ecclesie habere voluerit. Sub ca
u[bi] ratione. ut censu[m] ab eo ad p[ro]p[ri]is sup[er]dicta ecclesie annis sin
gulis ad festiuitate s[an]c[t]i v[er]u[n]t denarios xij dare studuimus
et p[ro]p[ri]is n[on]e discessum q[uo]d quide[m] de[us] voluerit sup[er]scripte res

absq; vilo puidito vel impedimto emeliorate ad pte supia
diti eorū ruerant. Act anno 7 regn Ludovico rege.

Mormusbruno

Ego in dei noie Buono venerabilis vire. dono hereditate
meam ad monasteriu pti villib. qd est pstruatu in ho
nore scti trinitatis et scti petri pncipis aploz et ceteroz
et scti dei geminis virginis marie vbi ipse pncip dōpn
villib. corpe requiescat. Et vire venerabilis Adelardus comes
pesse videtur. hoc ē qd dono res meas in pago Muslense
in loco qd dicitur moinesbruno pntia media et et iugera v.
totū et ad integz quicqd in illo loco habere vel possidere
videor trado atq; transfundo paribz ipius ecclesie et sctibz
q ibide die noctiq; deo seruiunt. ut ipse habeat ipas res ad
eorū necessitate sustentandas. Ego etia vram māsue
tudine. ut supdictas res in gsentire dignemini vira co
mitate dū in hoc seculo sum. et p obitu meū nepoti meo
diebz vite sue tradatis. Et p nrm dīfres sū supdictas res
ad partē medietate ecclesie absq; vlla gtraditione ruerant.
trado etia ad luminaria s villib. mancipia tria. Ita ut
senior illoz singlis annis ad festivitatem s villib. de
soluat den 7 et seniori anuente dno cū integra ingenu
itate valeat pmanere. Si qd u qd futurū ē. et vlt.
Act anno 7 regn Ludovico rege.

Traditio Repple

Dns at redeptor nŕ ihc dei filius salubter nos admonet
dicens. Date elemosina et oia munda sūt vobis. hys et alijs
q pluri et salubris monitis. ego in dei noie hatto vire illustre
salute auct diligentē intendes. primū p dei amore paritq; eius
timore vel cū pŕa eterna retributione ut muerire mereat
adeo qd pŕa pŕemia eterna. Cūa ab ipō dno sū edocti. ut
quicqd in elemosina paupm vel ad loca sctoz donatu fuerit
hoc solummodo de isto mundo in futuro mueriat apd deū

retributione. Ideo ego q sup mēte deliberata et spontanea
volūate et pŕipissima deuotione sanoq; gŕilio et nullius
regis impio. dono ad monasteriu. s. villib. in loco nūcu
pante pŕternac. vbi ipse corpe refectū in pago Bedense sup
flumē Sura. et illis canonicis q ibidem de ac nocte sub re
gula mōnā deo seruiunt. vbi etia nūc venerabilis abbas et ceteri
Adelardus pŕesse videt. donatūq; impetui esse volo adie pntē
trado atq; tras fundo. et de iure meo in ius dñationis ipius
monasterii s villib. et canonicos ei. hoc sūt res meas
in pago Texanduo in loco nūcupate Reple casa mōnāca
cū ceteris edifijs arripŕis et cultiam quam ipse sctō
dei villib. dedicauit. et mancipia xlii cū oibz que ibid
in pntē vŕis sum habere tā terris pŕas. silijs aq; agze ue
denusibz molendinis. culis et mēculis mobilibz et imobi
libz ingressibz et exitibz totū et ad integz trado atq;
transfundo. et de iure meo in ius et pŕatem monasterii ipius
et seruoꝝ dei q ibide famulant. trado. Illud etia placuit
nobis mŕerendū. ut nullus qlibz abbas vel epŕs vel comes
seu alia iudiciaria pŕas nō habeat pŕatem illis canonicis
abŕahendū. sed ipse habeat ipas res tā denotatas ad eoz
stipēdia. Si qd uero qd futurū ē. et vlt. cū datian et abŕo
gŕimptoribz dei in mŕnū dŕŕndat. et a sctoz cū exēma
ms appareat. Act anno 7 regn Lothario rege.

Edmgen wŕŕ

Dns at redeptor nŕ ihc dei filius salubriter nos amonet
dicens. Date elemosina et oia munda sūt vobis. hys et
alijs q pluri et salubris monitis. ego in dei noie Gesta
in salute auct mēte diligentē intendes. primū p dei amore
paritq; eius timore vel cū pŕa eterna retributione ut m
uere mereat a deo qd pŕa pŕemia eterna de pŕis meis. Cūa
ab ipō dno sū edocti. ut quicqd in elemosina paupm vel ad
locū sctoz donatu fuerit hō solummodo de isto mundo in
futuro mueriat apd deū retributione. Idcirco ego q

^{no}
scip^{us} Gesram^{us} me^{us} deliberata et spontanea voluntate et
ymptissima deuotione sanoq^{ue} consilio et nulli^{us} regis impo
dono ad monasterium s^{an}c^ti petri et s^{an}c^ti willib^{erti} in loco n^um^{er}o^{us} p^{ro}p^{ri}etate
ubi ip^se p^{ro}p^{ri}us ip^se regis requiescit in pago Beden^{is} sup^{er} flum^{en}e Sura
et illis canonicis qui ibid^{em} die noctuq^{ue} sub regula canonicorum
deo seruiunt. ubi ena^m ven^{er}ab^{ilis} abbas et rector hatto eps p^{re}esse
videtur. hoc est quod dono de hereditatib^{us} meis in loco n^um^{er}o^{us} p^{ro}p^{ri}etate
p^{ro}p^{ri}etate cu^m lib^{er}is medietatib^{us} excepto uigila uno p^{ro} remedio
anime mee. trado ad iudicium monasterium. et incipim^{us} p^{ro}p^{ri}etate
de deo seruendu^m in omnib^{us} que ibid^{em} in p^{ro}p^{ri}etate v^{er}sum
habere tam^{en} terras p^{ro}p^{ri}as pascuis v^{er}sum aq^{ue} aq^{ue} u^{er}sum de cur^{re}ntib^{us}
c^{on}st^{it}is et incultis mobilib^{us} et immobilib^{us} et man^uis n^um^{er}o^{us}
et v^{er}sum totu^m et ad integru^m trado atq^{ue} transfundo et de u^{er}sum
meo in a^ure et p^{ro}p^{ri}etate monasterium ip^sis et seruic^{is} du^m q^{ui} ibid^{em} deo
famulanti^{us} habeat teneat atq^{ue} possideat vel quicq^{ue} exinde fac^{er}e
voluerit lib^{er}o in oib^{us} habeant p^{ro}p^{ri}etate faciendo. Si q^{ui} u^{er}sum
act^{us} anno vi reg^{is} Pippino reg^{is} L^othario reg^{is}.

Dono^{us} Isenach

In nomine p^{ro}p^{ri}is et filij et sp^{irit}us s^{an}c^ti. Ille h^{ab}ere possedit res suas in
h^{ab}ere scilicet q^{ui} sibi de cadu^m coparat sempiterna. Ideo ego
Gudm^{us} et filij me^{us} Elmer^{us} con^untam^{us} de dei misericordia
vel p^{ro} anime n^{ost}re remedio. ut aliq^{ui}d de reb^{us} n^{ost}ris p^{ro}p^{ri}is ad di
partis g^{ra}ntiam^{us} ut p^{ro} h^{ab}ere indulgentia p^{ro}p^{ri}is accipe mere
amur. Seru^{er}e portione n^{ost}ram de villa Isenacha ad certiaz
vel ad monasterium in Ep^{iscop}at^{us} q^{ui}d est g^{ra}ntiam^{us} sup^{er} flum^{en}e
Sura in honore s^{an}c^ti trinitatis vel alioz s^{an}c^toz con^untam^{us} de
berem^{us}. q^{ui}d ita f^{er}im^{us}. hoc est sup^{er} adu^m portio n^{ost}ra de villa
Isenach in pago Beden^{is} id est cur^{re}ntile. r^{eg}is. r^{eg}is. p^{ro}p^{ri}is
silus pascuis aq^{ue} aq^{ue} u^{er}sum de cur^{re}ntib^{us}. et man^uis v^{er}sum vel
quicq^{ue} ibid^{em} a die p^{ro}p^{ri}is habere v^{er}sum totu^m et ad inte
gru^m tradim^{us} atq^{ue} h^{ab}ere fundis et v^{er}sum s^{an}c^ti. Act^{us} xi^o anno reg^{is}.

Eppimo rege

Nathnem

Ego in dei nomine hildegarde dono res meas in loco Gau
riago in pago Beden^{is} in villa Nathnei totu^m et ad inte
gru^m et in exquisitum. capis. silus. aq^{ue} p^{ro}p^{ri}is. aq^{ue} u^{er}sum de
cur^{re}ntib^{us} ad monasterium s^{an}c^ti willib^{erti}. s^{an}c^ti sup^{er} flum^{en}e Sura
p^{ro} remedio a^ure mee ut ip^si f^{er}es deo seruic^{is} habeat te
neant atq^{ue} possideat. Si quis v^{er}sum de heredit^{is} meis q^{ui} contra
hoc testamentu^m venire voluerit. ira dei moueat. Act^{us}
anno vii reg^{is} Pippino rege

Curtis Berge

Ego in dei nomine Gerema analladi et deo g^{ra}ntia regi
tans dare aliq^{ui}d de reb^{us} meis p^{ro} amore ch^{ri}sti et rem^{is} s^{an}c^ti
p^{ro}p^{ri}is. meoz et mercede futura. Idcirco dono ad mon^{as}teri
um s^{an}c^ti willib^{erti} g^{ra}ntiam^{us} atq^{ue} p^{ro}p^{ri}is q^{ui}d est g^{ra}ntiam^{us} in
honore s^{an}c^ti marie et s^{an}c^ti iohannis bap^tiste et ap^{osto}loz petri et
pauli et s^{an}c^ti Andree curte in villa q^{ui} vocat^{ur} Berge iuxta
flum^{en}e salua in pago saluense q^{ui}d n^um^{er}o^{us} iure heredita
rio dereliquit p^{ro} me^{is} et m^{er} mea in ip^sa curte cu^m o^{mn}i
integritate totu^m et ad integru^m trado atq^{ue} h^{ab}ere ad
op^{er}u^m f^{er}im^{us} ibid^{em} deo deseruientiu^m ut ip^si habeat et h^{ab}ere
gaudeat. ad est campis p^{ro}p^{ri}is pascuis silus aq^{ue} aq^{ue} u^{er}sum
Act^{us} anno xi reg^{is} Pippino rege

Cellma finclor dam

In xpi nomine Ego Adalardus et m^{er} mea et v^{er}sum mea
p^{ro} dei intuitu vel a^ure mee remedio. ut in futuro bona
meream^{us} accipe donam^{us} a die p^{ro}p^{ri}is donatib^{us} esse m^{er} p^{ro}p^{ri}is
um volum^{us}. hoc est in villa n^um^{er}o^{us} Cellma quicq^{ue}
ibid^{em} v^{er}sum sum^{us} habere. ad est de illa silua medietate que
n^um^{er}o^{us} pat^{er} dam. silus et in villa q^{ui} vocat^{ur} finclor q^{ui}d
ibid^{em} v^{er}sum sum^{us} habere et ad n^{ost}ram p^{ro}p^{ri}is p^{ro}p^{ri}is totu^m
et ad integru^m donam^{us} ad basilicu^m s^{an}c^ti petri q^{ui} est g^{ra}ntiam^{us}
in pago duplao in villa q^{ui} vocat^{ur} v^{er}sum tradim^{us} atq^{ue}
transfundim^{us} id est tam^{en} terras. dom^{us} b^{er} edificij man^uis

silus capis p[ro]p[ri]us p[ro]p[ri]us aq[ue] aq[ue] ac de m[un]d[is] p[ro]p[ri]a totu[m]
et ad integ[ra] q[uo]d in p[ro]p[ri]is villis sup[er]ior[ibus] notatis visi sum[us]
hic ad iudicia eccl[esi]ar[um] s[an]c[t]i petri a d[omi]no p[ro]p[ri]a tradim[us] aq[ue] t[er]re
fundim[us] p[ro]p[ri]aliter possidendu[m]. Si q[ui]s u[ero] q[uo]d futur[us] v[er]o
Anno p[ri]mo regn[us] Pip[er]io rege.

Dno et s[an]c[t]o et v[er]o in x[rist]o p[er]i Adelberto abbi. de basilica s[an]c[t]i
petri vel s[an]c[t]i willib[erti] in monasterio septenario ubi ip[s]e p[er]
crosus g[er]essor corpe regessat. Ego Gerw[il]m[us] p[er] dei misericord[ia]
dia et op[er]atio cordis mei dono ad p[ro]p[ri]a monasterium post
meu[m] decessu[m] queq[ue] m[un]d[is] de d[omi]no filio meo p[ro]p[ri]e
debet ta[m] de allode vel de copate vel de q[ui]lib[et] ad tracto totum
et ad integ[ra] trado atq[ue] tras fundo. id e[st] tam t[er]re domib[us]
edificijs casis p[ro]p[ri]is p[ro]p[ri]is silus aq[ue] aq[ue] ac de m[un]d[is] p[ro]p[ri]a
Anno v[er]o regn[us] Pip[er]io rege.

hagamathungas

Ego in dei no[m]i[n]e Leuthar[us] rogatus de da[m]na et de reme
dio a[n]i[m]e gemitus mei. ut de o[mn]ib[us] in futuro venia
fama de p[ro]p[ri]is suis. Scio dono de rebus meis p[ro]p[ri]is ad loca
s[an]c[t]i vel ad monasterium s[an]c[t]i petri et s[an]c[t]i willib[erti] ubi ip[s]e
p[ro]p[ri]e corpe regessat. sed et Adelbert[us] abbas posse videtur
hoc e[st] portione[m] mea[m] in villa cui nome[n] e[st] hagamathungas
sita in pago arden[si] sup[er] flum[en]e drina. id e[st] capos et p[ro]
p[ri]a totum et ad integ[ra]. et ista dia sup[er]ior[ibus] m[un]d[is] tradidit
atq[ue] tras fundim[us] ad p[ro]p[ri]a locu[m] ut abbas et successores sui et
monachi q[ui] ibid[em] die noctuq[ue] deo deserviu[n]t habeat teneat et
Anno xvij. regn[us] Pip[er]io rege.

Vilare

Dno s[an]c[t]o et in x[rist]o p[er]i Adelberto abbi. Vertsmida filia xadovim
q[ui]da[m] donat[ur]. Quidam v[er]o h[oc] in hoc s[an]c[t]o calijs vel ad
loca s[an]c[t]i de reb[us] suis p[ro]p[ri]is spontanea voluntate donaverit
hoc sibi apud deu[m] mercedis p[ri]ma corpe credit in fidei s[an]c[t]o
dono ad monasterium s[an]c[t]i willib[erti] portione[m] mea[m] in vilare et sig
p[ro]p[ri]a q[ui] hanc donatione[m] in p[ro]p[ri]o s[an]c[t]o sup[er] flum[en]e Alcie veniet

teptauerit cu[m] attinentijs in villa Pipperingen et simib[us] et ita
dei omnipotentis mereat. Act

Ego hiltrada p[ro]p[ri]a p[ro]p[ri]a annu[m] meo[m] res p[ro]p[ri]as dele
garem ad monasterium s[an]c[t]i petri et s[an]c[t]i willib[erti] corpe regessat
et ip[s]e d[omi]n[us] rex karolus custos et rector esse videt[ur]. hoc e[st] portione[m]
mea[m] in pago wabrese in villa q[ui] dicit[ur] Arthringen et in loco q[ui]
dicit[ur] Bledingen trado atq[ue] tras fundo ad possidendu[m]. Si q[ui]s v[er]o
con[tra] hoc testam[en]tu[m] venire temptauerit. ira dei omnipotentis mereat.

Arthringen
Bledingen

Dno in x[rist]o v[er]o Adelberto abbi. Vda donat[ur] amonet me diu
na elem[en]ta vel g[er]untio cordis mei. de reb[us] meis p[ro]p[ri]is
ad loca s[an]c[t]i donare aliq[ui]d. Ideo dono res meas in pago hus
lense in loco q[ui] dicit[ur] Arthringen cu[m] domib[us] t[er]re filius capis p[ro]
p[ri]is p[ro]p[ri]is aq[ue] aq[ue] ac de m[un]d[is] p[ro]p[ri]a. et si q[ui]s q[ui] hanc donatione[m]
venire temptauerit. ira dei omnipotentis mereat.

Arthringen

Dno s[an]c[t]o et in x[rist]o p[er]i Alberti abbi. Ego Cogilfeld[us] quonda[m]
donator. dono t[er]ras q[ui] op[er]o m[un]d[is] tradidit. inter villare et
crut. campu[m]. et rurale dono s[an]c[t]o willib[erti] ad possidendu[m].
Si q[ui]s u[ero] con[tra] hanc cartula[m] venire voluerit. ira dei omnipotentis
mereat. Act anno regn[us] Pip[er]io rege.

Arthringen
Crut

Ego Boblina deo sarrata. dono ad calijs s[an]c[t]i willib[erti] res
meas in loco Agilungen p[ro]p[ri]e flum[en]e Ganderen queq[ue] ibi
visa su[n]t habere p[ro]p[ri]is mansis campis p[ro]p[ri]is silus aq[ue] aq[ue]
ac de m[un]d[is] p[ro]p[ri]a ad possidendu[m]. Si qua v[er]o p[ro]p[ri]a q[ui] contra hanc
donatione[m] venire temptauerit. ira dei omnipotentis mereat. Act

Agilungen

regn[us] Pip[er]io.
Dno s[an]c[t]o et in x[rist]o p[er]i Alberti abbi. Ego herim[us] et
gunt mea absunda silua in loco q[ui] dicit[ur] inter flum[en]e Vren et
uruerfen. et queq[ue] ibi visi sum[us] habere totu[m] et ad integ[ra] tra
dim[us] eccl[esi]a s[an]c[t]i willib[erti] ad possidendu[m]. Si q[ui]s u[ero] q[ui] hanc
carta[m] venire temptauerit. ira dei omnipotentis mereat. Act
regn[us] Pip[er]io.

hanarem Crutenach

Dno s[an]c[t]o et in x[rist]o p[er]i Adelberto abbi. Ego Casilo dono por
tione[m] mea[m] in loco q[ui] dicit[ur] hanare et Crutenach in pago wa
brese cu[m] casis t[er]re capis p[ro]p[ri]is p[ro]p[ri]is silus aq[ue] aq[ue] ac de m[un]d[is] p[ro]p[ri]a

sub totu et ad integru trado ad eadum scti willib. Si q's vero
hac cartam venire temptauerit ita di mecat Act regn
pippino

Symingon

Symingon

Ego milo et quix mea Regitridis p dei et aie nre re
medio vel remissione ptoz nroz donatum terra nram
in villa Symingon in pago Mustense ad monasteriu fpt
nat. mansis. terris. rasis. campis pratis pascuis siluis aquis
aqz ue deuersibz vt omni tpe pfinat in augmens. Si qua
vero opposita psona q hanc donatiz reme temptauerit
ita dei omnipotentis incuriat. Act regn pippino

Cruthen

Cruthen

In noie patris et filij et spasseti Ego Nuchnadus cogi
tans de dei mia vel amme mee de reb ymas ad eadum
scti petri et s willibrodij vbi abbas albertus p se vider
portione mea in villa Cruten sup fluuio Alseruaa capis
pratis terris pascuis siluis aqs aqz ue deuersibz Et si q's
de heredib ymas vel exna psona q hoc testametu veniat
teaucit ita dei omnipotentis incuriat. Act regn pippino

Alteff

Dno scto et m x patij Adelberto albi. Ego Aldere quoniam
donator dono p aie mee remedio ad eadum scti petri et s
willib. portione mea in loco agnoiato Alteff. id est
ta terris rasis pntis pascuis siluis aqs aqz ue deuersibz. Si
qua u psona qra hac donatone venire conauit ita di me

Dno scto et m x pri Adelberto *Cruthen* lat.
abbati Ego bizo dono in honore scti petri et s willib. porti
one mea in Cruten et in parte in rasis pntis terris pascuis sil
uis aqs aqz ue deuersibz Si q u psona q hac donatiz venire
conauerit ita dei omnipotentis incuriat. Act regn pippino

Karlemann prunlegui

Karlemannus gra dei rex francoz vir illuster. Si peti
tionibz sacerdotu vel ancillaz dei p qd eoz qetm vel
iuuame intnt ebaudim vel ad affectu in dei noie man
pam regia cosuetudine exerceim et nobis ad laude vel
stabilitatem regni nri in dei noie pmerre cofidim. Sicut

lviii

Den^h vir Adelbert 9 abbas Epternacen monasterij qd est
qstrutu in pago Beden sup fluuio Sura in honore scte
trinitat et sancti petri. qd ipe sanctus willib. suo opere
edificauit vbi ipsius corpz requiescat vel ipse Adelbtz
vna cu congregatione monachoz sub scto ordine quer
sare videtur. missa pethone elemetia regni nri sfigessit
vt ocs villas vel tuctes suas vel hoies monasterij sui quos
pnti tpe habere vident. vt mancia a deo comendatos vel
codonatos vel susceptos vel q p ipso monasterio spare vi
dent. vnde legitime reddidit nuncio sub sermone tuiho
nis nre vel remuneratione ipsi monasterij hoc grate
ammo pcepisse in oibz cognoscite. Quappter p pns decreui
m ac uibem q pceptum vt neqz vos neqz sumores vel suc
cessores vestri nec missi de palatio nro disturantes n vllz
quibz de iudicaria plate in cartis vel in bullis ipsis mo
nasterij ad causas audiendu vel fidemissos tollendu nec
masiones vel paratus faciendu. n hoies ipsius ecclie dis
tingendu nec vlla sedem tuihonis ibidem regrendum
ingrede non pcesumat. sed sint ipsi beneficij antres
seru regu ad iamdutu monasteriu vsqz nunc sint bene
finali. Ita demaps p nram auctem maneat inuulsu.
vt die noctuqz pro nobis vel regni nri stabilitate dnm
misericorditer deprecetur. Et ut meli her auctoritas
habeat man nre subscriptionibz vel signatulo anuly
nri subter eam decreuim q affirmare. Act anno pno
regnate ipo Karlemano

Ego norpius et vxor mea maritidis . p da mltu vel
remedio aie filij nri Nortgaudi donam ad monasteriu
s. trille. res nras in pago mahernse in villa q vocat pe.
pmge sup flumio alsumia id e ta terius capis pbs filius
pascus capis magis aqz aqz uenit cursib9 et oia que ibi visi
sum9 hui. Si qd v9 de heredit9 nris vis. Act anno pmo
reyn karli rege

Ego in dei nomine Gerardus dono
ad catinas huius pectoris ubi s. will. corpe requiescat de rebus propriis et
de induta substantia pro remedio anime mee et pro anima filii mei h.
et res meas in villa que vocatur wulze et malia villa que vocatur wren
emigens id est in terris capitis patris patiens filius castis mansis ap.
aque de consilio et quicquid ibi visus fuerit huius. Si quis uero de hoc. ut
Anno i. regni. Karolm. rege

Ego in dei nomine Richardus donec per remedio auctoritate mee et eiusdem
retributio dono ad basilicam sancti petri ubi sancti vultis corpus regis
habeat res meas in pago mustense in villa que vocant halboldm
quingentis mibi ibi de hereditario iure aduenit. id est teris capis p
pastus filius castis mansis aqs aqz ue deo sibi et qd ibi mibi su

halboldinge

h're. Si q's v' de hered' meis v'is. Actum anno regni karoli regis
Dno venerabili m' x patri adberto **Doffmyn**
abbat de monasterio fptm' d'aba filia herim donat' pro
dei amore et p' remedio aie sue donat ad prefatu locu res su
as in pago seruisse in loco qui dr doffmyn id e' tam tertus
capis p'is pasaus filius casis masis aq's aq'z ue deusib' et
quicqd ibi v'is sum h're. Si q's u' de hered' v'is. Act anno y
regnati karlo mano rege

In noie p'is et filij et spu s'cti. Ego haudolfus coepus de
da m'ia et etna retributione dono ad basilim s'cti petri vbi
s'cti will' corpe regesat quicqd m'ibi de p'no iure et hereditate
antecessor' meor' aduenit. Act anno y regni karoli regis
Ego in dei noie d'ibilo et vxor mea
fridagarda p' tractum g'aliq' de reb' n'ris ad loca f'at'z dare
Iamro donam' ad eccliam s'cti petri vbi s'cti will' corpe regesat
manoria n'ra vtriusq' sexus ut singulis annis p'soluat cen
sum ad lumaria p'dite basilie. Si q's u' de hered' v'is. Actu
anno regnati karlo mano rege

Priuil' legu' suo scriptu. **K. regis francor'**
Karolus rex francor' vir illuster. Si petrom' b' sacerdotu
vel anallaz dei q'd p' cor' q'et' vel iuuam' p'inet si libent' ob
audm' vel ad affectu m' da noie mancipam' regu' co'suetu
d'm' exerce'm' et nobis ad laude vel stabilitate regni n'ri in dei
noie p'neret' ofidm'. Igit' ven' l'z v'it adbert' et abbas ept'e
natisis monast'rii q'd est ofstructu in pago bedense sup flumio
sura in honore s'cte trinitatis et s'cti petri. q'd ven' l'z e'ps willib'
suo ope ed'ficauit et u' ipe corpe regesat vel adbert' abbas
vna cu' monachis g'isare videtur clementia regni n'ri p'et'it
ut omes villas et curtes suas vel hoies q's p'nti t'pe habere vident'
aut mantea a deo timentib' fuerit tollat' vel suscepte unde legit'
tmo rededitum t'ho sub sermone tutionis n're vel emuntatibus
ipius monast'rii largiem'. Cum p'etition' hoc g'tanti a'io p'st'
fisse vel in oib' p'ceptis agnoscat'. Quap'ter p' p'ns iubemus
p'ceptum ut neq'z uos vel sues sores vestri neq'z n'um u'ri in
curtes vel in villis p'edicti monast'rii ad causas audiendu nec

lx
fideiussores tollendu nec mansiones aut paratus faciendu nec
hoies ipsius ecclie distringendu ibide m'gredere p'sumit. Sz sic
ipsi beneficijs suis regu' vsq' n'ic fuit ofseruati. Ita dem'
e'ps p' n'ram auctem generaliter maneat m'iculus ita ut pro
nobis et regni n'ri stabilitate d'm' m'iam no cessent exorare et
ut h're auctas firmior habeat' et meli' conseruet' man' nost're
sub'scriptione et anuli n'ri impressione sub' ea decemum' affir
mare. Act anno m' regnat' karolo rege

Dno venerabili et m' x p'ri adberto abbi. hirmuuldis donat'
paup'm donat ad basilim b' p'et' vbi s'cti willib' corpe regesat. res
suas in villa q' vocat' longm' quicqd in ibide de patrems legibus
obuenit. et postea illa d'futa ego hangl'or' p' manu p'ua dono
easdem p' dei m'itutu et pro aia hirmuulde ad p'solam monaste
riu. Si quis u' de hered' meis qui hanc donacionem m'f'ingere
uoluerit n'ra d'i m'iat'. Act anno m' regni karole rege

In dei noie ego rethor et vxor mea vda donam' res n'ras in
pago Muslensi in loco q' dicit' londm' et q'qd nobis ibid' de an
re'sorib' obuenit donam' ad monast'riu ept'ernam q'd e' con
structu in honore s'cte trinitatis et s'cti petri vbi ipe domp'us
willib' corpe regesat. id e' tam tertus p'atis pasaus capis
masis filius ed'ficijs m'acp'is vtriusq' sexus aq's aq'z ue deus
sib' et quicqd ibi v'is sum q' habere. Si q's u' de hered' meis v'is.

Actum anno m' regnat' karolo rege
Ego in dei noie d'athere p' dei m'itutu et p' remedio aie mee
dono ad monast'riu ept'ernam vbi s'cti willib' corpe regesat. hoc
e' res meas in pago wabermse sup flumio d'sentia in villa q'
vocat' Roldm'gen. h' est terras siluas p'ta et quicqd ad ip'm man
sum p'tinet et quicqd m'ibi in illa villa wickard' tradidit. Si
quis u' de hered' meis v'is. Act anno m' regnat' karolo rege

In noie d'm' Ego luthfrid' vna cu' g'sensu
vel consilio bonor' vnoz trado res meas in pago wabermse sup
flumio fenta in loco q' dicit' humelndal id est bonarios in et q'd
quid in ip'o loco v'isus sum habere dono ad monast'riu ept'ec
nacu q'd est ofstructu in honore s'cte trinitatis et ap'oz pet et p.

et ubi scilicet vultis corpe regere. Si q's u' de hered' meis v's. Act anno

Ego in dei noie Regmarda pro dei intuitu vel p' aie meo reme-
dio et pro requie aie v'ri mei pro remissione p'tor' n'or' dono
ad caliam s' vultis res meas sitas in pago dedense in villa q' vocat
pessgen quicqd' ibi de heredib' meis mibi obuenit. cu' o' terminie
sua h' est tenus domib' edificis mancipijs et quicqd' ibi v'sa f'u
h're. Si q's u' de hered' meis v's. Act anno xviij regni karolo r'ge.

In dei noie ego heffertald' et g'ux mea
cogitantes de dei timore vel p' eterna retributione. Propt'
ea donamus aliquid de reb' n'ris ad caliam s' p'ter' let sancti
vultis ubi ipse confessor corpe regere. hoc est in pago texan
drisse in villa q' d'nt' dissena. mansu' i' cu' domib' edificijs
mancipijs et terra arabil' et quicqd' ad ipm' mansu' aspice.
videtur tam de allode et ceteris sibi adiacentib'. Si q's u' de he-
red' meis v's. Act anno x regni karolo r'ge.

Ego in dei noie Gerbert' p' voluntate fr'm et parentu' me-
orum cogitavi aliquid de reb' meis ad locu' sc'tor'. q'd et ita
f'ci. Idcirco dono in partes ad monasteriu' s' vultis in
villa Gotingumara. id e' terris domib' capis aqs aqzue de-
cursib'. Si q's u' de hered' meis v's. Act regni karolo r'ge.

In dei nomine ego Martheus et ux' mea
hengela. cogitantes tam de dei p'te q's et reuerencia sc'tor' seu
pro anime n're remedio vt nos deus de p'tis n'ris libera-
re dignet'. Idcirco donam' campu' ad monasteriu' sc'ti
vultis qui iacet inter v'ys et Dudlendorff et Menegen.
Si q's u' de hered' n'ris v's. Act anno Regnam karolo r'ge.

Ego in dei noie hodoald' pro dei
intuitu vel p' anime meo remedio seu p' eterna retributione.
dono ad caliam s' vultis. hoc est res meas in pago texan
drisse in villa que vocat' hezia et quicqd' mibi ibid' gentor
me' in hereditate d'misit id est tam tenus castis mansis domi-
b' edificijs mancipijs v'riusq' s'z. Si q's u' de hered' meis v's. Act anno xviij.

In dei noie ego leuda dono ad basilica
s' p'ter' vbi s' vultis corpe regere. hoc e' res meas
in pago Ardmenfi in villa q' vocat' Bollingen id est ta-
teris capis p'tis pastus filius aqs aqzue decursib' et
quicqd' ibi v'sa f'u habere. Si q's u' de hered' meis v's.
Act anno xviij regni karolo r'ge.

Ego in dei noie Maurinus p'ter' cu' q'sensu et q'silio
bonor' v'ror' vt aliquid de reb' meis delegare ad locu' sc'to-
rum q'd et ita f'ci. Idcirco trado ad caliam s' vultis corpe
p'ortione mea in pago wabarmse in villa q' d'r Matriga
et in alia villa que d'r Crupsta. et quicqd' p' me mibi
in hereditate d'misit hoc e' curtis campis p'tis pastus
filius aqs aqzue decursib' et quicqd' in h'is duob' locis
v'sus f'u h're. Si q's u' de hered' meis v's. Act anno m.

Ego in dei noie Ado ab' cogitatu esse volo omib' q'libet
mibi Bertilda et Ruhuerm' q'donauerunt res suas in
pago ardmenfi in loco q' d'r hullmge id e' castis curtis
campis pastus filius p'tis aqs aqzue decursib' et
mancipijs. et quicqd' ibi v'sus f'u habere. Si q's vero
de hered' eor' hanc donatio' in scriptis voluerit. rea-
da m'uat. Act anno m regni karolo r'ge.

Ego in dei noie harduerm' cogitans de dei misericordia
et p' remedio anime mei aliquid dare de p'p'is reb' ad lo-
ca sc'tor' quod ita et f'ci. Idcirco dono s' vultis adie p'ny
res meas in pago dedense in villa q' d'r Metela cu' calia
et orbis sibi adiacentib' id est tenus capis p'tis pastus
filius aqs aqzue decursib' et quicqd' ibi v'sus f'u habere.
Si q's u' de heredib' meis v's. Act anno regni karolo r'ge.

In noie patris et filij et sp'us sc'ti
ego theugerus et harduerm' cogitantes verna q'sequi
de p'tis n'ris. Idcirco donam' ad caliam b'ti vultis. res

Jegen

Wulff

hingendorff

Cunstim

pin mui

moltfelt

myff

muas in pago. Admense in villa q vocat Geine sup flumio
Geine cum terris et curtis nōmīnato et vīs et pecunīs
domib⁹ edificis capis pratis pascuis siluis aq̄s aq̄z ue
decursib⁹ et manup⁹s vtriusq̄ sexus. et quicq̄ ibi vi
si sum⁹ habere. Si quis u de herēd nris vīs. Act anno
xij. regnān karoło rege :-

Ego in dei noīe Godetruda pteactas tam de dei parte
seu pro remedio anime mee. Idcirco ad curias sancte
Wulff portione meā in pago Admense in villa que de
hingendorff et in alio loco nuncupante Cuntstun si
tum ena in pago Admense. quicq̄ ibi vīsa sū hēc. et in
hereditate mibi aduenerat. id est tam casis curtib⁹
terris capis p̄tis pascuis siluis aq̄s aq̄z ue decursib⁹. Si
quis v de herēd meis vīs. Act anno xxxij. regn k. rege

Ego in dei noīe Walafrida
pteactas tam de dei parte q̄ et exuerentia setoz seu pro
remedio aīe mee. Idcirco dono a die p̄nt. ad carliam
v. p̄tis vbi s. Wulff. corpore requiescat. hoc est portione
meam in villa que dicitur p̄mīa. et quicq̄ ibi vīsa
sum habere. et qd mater mea Wulfigarda mibi ibi in
hereditate deceligt. id est tā terris capis pratis pascuis
siluis aq̄s aq̄z ue decursib⁹ et manup⁹s. Si
q̄s uero de herēd meis vīs. Act anno xxxj. reg. k. rege

Dno venerabi mē p̄i Adm abbatē Epternacen. Ego
in dei noīe Harduim⁹ et quinx mea. Donam⁹ ad
monasteriū s. Wulff. res nras in duob⁹ locis q̄ sū sūt in
pago Bedense saluz Wulffvālt. qd sū est sup flumio
Wunsa. et in lōis. qd sū est sup flumio p̄mīa et qd
quid ibi vīsa sum⁹ hēc. Si q̄s uero de herēd nris vīs.
Act anno xxxj. regnān karoło rege.

Lxx

In noīe patris et filii et spūscī. Ego ragimldis regitas
tam de da timore q̄ et remedio aīe mee. vt vema adi
pisa mercat de p̄tis meis. Idcirco trade lōi Wulff. res meas
in pago Bedense in villa q̄ vocat Althasa cū mī mansis id
est tā terris pratis siluis aq̄s aq̄z ue decursib⁹ et manup⁹s
et quicq̄ ibi vīsa sū hēc. Si q̄s u de herēd meis vīs. Act
regnān karoło rege

Althasa

Dno sctō et mē p̄i Adm abbatē. et oib⁹ frīb⁹ mōn⁹
Epternacen. Non est magnitū. q̄liter ego Regimaradus
beato Wulff trade res meas in pago Bedense pro salute
anime mee in villa q̄ vocat billuaro id est tam terris casis
siluis pratis pascuis aq̄s aq̄z ue decursib⁹ et quicq̄ ibi vi
sum hēc. Si q̄s v de herēd meis vīs. Act anno regn karoło
rege

billuaro

Ego in dei noīe Jemengarda
regitas tam de da parte q̄ pro
salute aīe mee filie vt mercat⁹ adpisa vema de p̄tis suis.
Idcirco dono ad monasteriū s. Wulff. res meas sitas sup
flumio Wunsa in villa q̄ vocat Bastendorff id est capis pra
tis pascuis aq̄s aq̄z ue decursib⁹ et qd ibi vīsa sū hēc
Si quis u de herēd meis vīs. Act anno xxxv. regn k.
rege

Bastendorff

Ego in dei noīe Rantbert⁹ et soror
mea Reulda regitantes de da pte q̄ p opuctia cordis nry
vt aliquid de reb⁹ nris q̄ferem⁹ ad loca setoz. qd ita et fe
rim⁹ Idcirco donam⁹ ad basilicā beati Wulff brodi portione
nrām in pago Wabarmse in villa q̄ vocat Cuxsta quicq̄
ibid vīsa sum⁹ hēc id est tā terris casis curtis capis p̄tis
pascuis siluis aq̄s aq̄z ue decursib⁹ mobilib⁹ et immobilib⁹
Si q̄s u de herēd nris vīs. Act anno xxom. regn k. rege.

Cuxsta

Ego in dei noīe Bertram⁹ dono
ad carliam beati p̄ti q̄ est q̄struta in pago Bedm. sup flū
flumio Sura vbi dopn⁹ Wulff. corp⁹ requiescat. hoc ē res meas
in duob⁹ locis in pago Wabarmse sū in hēdmge et in

hēdmgen

frisingen quing mibi ibi de hereditario iure obuenit hoc e
tam terras rasis curtis capis pth silus aqs aqz ue deat
sib et manpns vtriusqz sexus. Si qs u de hered meis

I vls. Act anno I regnan Karolo rege

Indei noie Ego (Berhardus diacon) obremissione pto
rum meoz et ut osequi merear miaz dei. dono ad mon
steriu Epternaci vbi peculiaris pr ne nullib. corpe reqes
cit res meas in loco q dicit miumera. id est fa terras capis do
mbz edificis silus patus pasuis aqs aqz ue deat sibz mo
bulibz et imobilibz. Si qs uero de hered meis vls. Act anno
regnan Karolo rege

Ego in dei noie Nebulung pro dei intuitu et p remedio
anime mee ad catiaz sch. vllib. dono res meas in villa q
vocat hegt quicqz ibide visus su hre id est mansos in au
oibus suis appendis. id e tam terras rasis capis pth pasu
is silus aqs aqz ue deat sibz manpns. Si qs u de hered m.
vls. Act anno m regnan Karolo rege

Indei noie Ego Alfula ptractans tam de dei pte qz et re
uicta sctoz vi verna adipisci merear de pth meis sctoz
dono portione mea in loco qui de haldunulla ad basiliu
scti petri et s. vllib. id est ta campis silus pth aqs aqz
ue deat sibz et qzqz ibi visa sum habere. Si qs u de hered
meis vls. Act anno xxviii regn Karolo rege

Ego in dei noie Norptu pro dei pte qz pro aia frs mei
Nortgauri dono ad catiaz s. vllib. q est gstruta in pago
Bedenfse mansu. s. in loco q de Gaudmige vnaui rasis.
et in alio loco q de Gonemge cu terras capis pth pasuis sil
us aqs aqz ue deat sibz et qzqz ibi visu su hre. Si qs u de
hered. meis vls. Act anno xxviii regn Karolo rege

Ego in dei noie Guntram et vxor mea Amaltruda
pro dei intuitu et pro aie nre remedio donam pendiaru pti
mo vllib. res nras in pago Mustense in loco hagelunga
et in alio loco q de Rodilunga id e vmeas tres cu rasis capis

lxm
pratis pasuis silus aqs aqz ue deat sibz et qzqz in hys
duobz lons visus su hre. Si qs u de hered. meis vls. Actum
anno xxviii regnan Karolo rege. **hilde**

Dno magnifico Adom abbi Epternacen catie et oibz Non
est in regnu qliter Erenbaldz ppter nome dm et p remedio
aie sue ad catiaz Epternacen vbi s. vllib. corpe reqesit tra
didit res suas in loco q de hilde in pago Wabarmse sup flu
uo Alfantia et tertiam pte portione sue et manpna sua
in alio loco q de Rusece. Si qs u de hered. meis q hac donati
one venire voluerit ira dei mereat. Act anno xxxviii regn.
Karolo rege.

Ego in dei noie **Gezensem** hadburch pertractans tam de dei pte qz et p remedio aie
mee sctoz dono ad catiaz s. vllib. res meas in loco nra
pante Gezensem q est situs sup flumio Vnerma qdqd ibi
visa su hre id e ta terras rasis patus pasuis silus aqs aqz
ue deat sibz et manpns xxxviii vtriusqz sex. Si qs u de he
red. meis vls. Act anno xii regn Karolo rege. **gaudri**

Indei noie Ego hamelic et vxor mea tuda **daugon**
vi verna adipisci meream ante tribunal xpi donam ad
catiaz s. petri et scti vllib. q est gstruta in pago Bedenfe
res nras in pago Wabarmse in loco q de Gaudridem super
flumio Sunara. id e rasis curtis capis pth pasuis silus
aqs aqz ue deat sibz et qzqz ibi pno nro gpaum. Si qs u
de hered. nris vls. Act anno xxviii regn Karolo rege

Ego in dei noie Ermerad p remedio aie mee **Purchus**
vel p pth meis inuendis dono a pnti die res meas in lo
co qui vocat Purchus et in alio loco q de buchlide. et i tno
loco q de Alulphespach. id e ta mansis dombz edificis. Si
quis vero de hered. meis vls. Act anno xxxviii regn Karolo rege.

Venerabili m x pri adony abbi Ept. **Drumk. federich. r.**
narrans monasteriu et oibz non habetur meymtu qlit heric
pro amore dei et pro remedio aie sue in pago Mustense in
duis lons h est m Wasse sue Drumk et federich et lesanki

et quicquid in ista parte rem fluminis habuit totum et ad integrum
ad ecclesiam beati Williberti donavit et mancipia lxxviii usque sex.
Si quis uero de heredibus meis uis. Act. anno xli regni Karoli regis.

In dei nomine Ego Hermegarda

cognovimus tam de dei parte quam pro remedio anime mee. Idcirco dono ad
ecclesiam beati Williberti quicquid visus sum habere super flumine Elmisa.
Si quis uero de heredibus meis uis. Act. anno xxxvi regni Karoli regis.

Ego in dei nomine hericus pater

tam de dei parte quam et reverentia sancti seu pro anime mee remedio Id
circo dono ad ecclesiam beati Williberti res meas in pago Trabarum
super flumine Alsantha in loco qui dicitur Struffelungen. Si quis uero de heredibus
meis uis. Act. anno xxxviii regni Karoli regis.

Karolus gratia dei Romanorum rex et longobardorum ac patricius
francorum. Quicquid enim locus sanctus venerabilium ob amore domini
cedimus vel confirmamus sanctis ad mercedem vel ad retributionem
eternam pertinere confidimus. Igitur notum sit omnibus fidelibus nostris
presentibus futuris, quod licet vir venerabilis Theodericus de
nonensis vobis ecclesie archiepiscopus qui est rector sancti monasterii ubi dormit
Williberti. corpe requiescat quod est situm in loco qui dicitur Epternacel etc.
mentia regni nostri innotuit. eo quod bone memorie Karolomannus
quondam germanus noster pro mercedis sue augmento villas aliquas in pago
Bedenense in loco nuncupante Dreuse. super flumine Salmana et vici
munge super flumine lufara unam domibus teris edificans mancipios ac
colaborem filius capis partem pastus aquas aquas decursibus totum et
ad integrum et quicquid ad ipsam loca pertineret videlicet ad predictum monas
terium visus fuit adonare. Sed negligentia eueniente nequa cartula
cessionis ipsius germani nostri exinde accepta fuit. Unde assensit
se iamdudum archiepiscopus ipas res quieto ordine ad partem iudicii non
spectare. Sed pro rei totius firmitate petuit celsitudinem nostram ut
nos predicta loca denuo in elemosinam nostram et pro salute anime ger
manum nostri per ipsam autem ipso loco redire atque confirmare de
beremus. Cum petitione pro dei intuitu et reverentia ipsius sancti loq
uolumus denegare. Sed in omnibus pro mercedis nostre augmento ita
gressi te atque confirmasse cognoscitur. Quapropter et ut hec auctoritas

lxm

inviolata deo adiutore diutius valeat permanere manu ipsa sub
roborare decernimus et de annulo nostro sigillare iussimus. Act.
anno xxi regni Karoli regis.

Crana

Ego in dei nomine Hamrad pro eterna retributione et pro dei in
tuitu tradidit ad monasterium peculiaris patris nostri Williberti.
quicquid visus sum habere in villa Crana super flumine gaza habet
tam teris capis partem pastus filius aquas aquas decursibus
et mancipios utriusque sexus. Si quis uero de heredibus meis uis. Act.

I anno x regni Karoli regis.

Solma loffa Langrich

In dei nomine Ego Haribert cognovimus tam de dei parte quam et de re
verentia sancti. Idcirco dono ad monasterium Epternacel quod
est constructum in honore sancti petri ubi sancti Williberti corpe
requiescat. habet res meas in pago Batuense super flumine sol
ma et in alio loco qui dicitur loffa. Scilicet illam piscationem qui
dicitur Langrich quoniam in hereditate obuenit et quicquid in duobus
predictis locis fuit visus habere. Si quis uero de heredibus meis uis.
Act. anno xvi regni Karoli regis.

In nomine sancti et mediusque trinitatis pppm. Illust. vir rex
francorum. Cum propina diuinitate ad hoc intenderem et vis fo.

holzem

Pensandum nobis est quanta sit pietas et largitio redemptoris
Idcirco ego Leodefridus pro dei intuitu et ob honore sancti dono
ad monasterium Epternacel ubi sancti Williberti corpe requiescat
res meas in pago Bedenense in villa nuncupante holzhem
quicquid ibidem visus sum habere. id est mansum l. cum capis teris partem
filius pastus aquas aquas decursibus mobilibus et immobilibus
et mancipios utriusque sexus. Si quis uero de heredibus meis uis. Act.
anno regnandi. Ludowico rege.

Ecce donatio sw

Lucrum maximum credimus animarum si dum quisque corporales mo
tibus terrena inhabitat. pro amore dei domum cogitat elui.
vel pro amore ipsius sperandam suam ambulet munere di
uinarum. aut certe si id quod remanendum perire potuerit in
seculo in elemosinis pauperum vel loca distribuat sanctis. Quia

ob rem. Ego in dei nomine Willibroedus dei cunctis clemencia
episcopus. prout aui ta de dei parte q[ue] et reuerencia scilicet ad mona-
sterium q[uo]d vocat[ur] Epternacum q[uo]d ego ipse construxi in honore
sacre trinitatis deduxi in pago Bedense sup[er] flum[en]e Sura
et ubi ego rector esse videor. hoc e[st] in pago q[uo]d dono Bedense
in loco q[uo]d dicit[ur] Tele sup[er] flum[en]e prima v[est]ri mansos et vniu-
molendinu[m]. et quicquid ibi v[est]ri sui habere in terris p[ar]tis
silus aq[ue] aq[ue] ue dicit[ur] sibi ingressu egressu. oia et ex oib[us]
q[uo]d mihi dedit venerabilis vir Warhart pro diu amore et sp[iritu]
lancea conductus voluntate dono alq[ui] transsando in p[ar]te
possessione ad vidualia f[aci]m deinceps ibi g[er]mantu[m] et
deo seruientu[m]. Si q[ui]s u[ero] q[uo]d futur[us] esse no[n] recedo aut de furef-
sorib[us] n[ost]ris aut aliqua extranea p[er]sona q[ui] hac traditione q[uam]
ego p[ro]mptissima voluntate fieri et affirmare feci venire
teptauerit aut infemere voluerit sup[er]ius tra[di]t[i]o dei op[er]ant[ur]
mercat. et in die iudicii de limine s[an]cti excludat[ur] et exco[m]m[un]i-
cetur. et tam q[uo]d rep[er]it nullo v[est]ri t[em]p[or]e euindicare valeat.
Sed hec traditio omni t[em]p[or]e firma et stabili p[er]maneat. Act[us]
anno regnan[ti] Pippino gloriosissimo francor[um] principe.

Testamentu[m] sancti Clemens Willibrodi

In xpi nomine. Oportet xpianos via veritatis agnosce[re] per
quam creatori suo digne meritis suis seruire. aut
oblato elemosinar[um] et deuotio pueniat ad salute[m] ip[s]o sumo
dante. Date et dabit vobis. et facite elemosina[m] et ecce omnia
munda sunt vobis. Idcirco ego in dei nomine Clemens Willibroedus
episcopus. cogitans casu hu[m]ane fragilitatis q[uo]d liter p[er]ta mea possim
abluere et donare d[omi]no ad eterna gaudia puenire. dono a
die p[ri]m[us] donat[ur] esse phenis t[em]p[or]ib[us] volo. hoc e[st] ad mona-
steriu[m] Epternacu[m] q[uo]d est constructu[m] sup[er] flum[en]e Sura in pago
Bedon. in no[m]i[n]e p[at]ris et filij et sp[iritu]s sancti. et s[an]cti pet[ri] et pauli
ap[osto]lo[rum] et s[an]cti ioh[annis] baptiste et cetero[rum] s[an]cto[rum]. ubi ego ipse Cle-
mens Willib[ro]dus. custos vel gubernator p[er]f[ec]te videor. Et si xpo pla-

cet corp[us] meu[m] ibidem q[ui]sere debet. hoc est q[uo]d dono vel trado ad
ip[s]u[m] s[an]ctu[m] locu[m] Epternacu[m] om[n]i rem vel villas seu man[er]ia que
mihi ingeniu[m] fecerit p[er] amore co[rum] salute[m] q[uo]d donauerit vel tra-
diderit. Scilicet illas res q[ue] d[omi]n[u]s Pippin[us] mihi q[uo]d donauit vel
delegauit. seu mat[er]na sua Bletrudis sine filiis suis d[omi]n[u]s
n[ost]r[us] Karolus maior dom[us] q[ue] res ip[s]as dono Karolo et a gem-
to[rum] Pippino ta[m] me v[est]re q[ue] de ista vita ingrat[us] p[er] co[rum] me
rede condonauerit. et illas alias res ex p[ar]te ego denomino
vel ho[m]i[n]es q[ui] mihi eas tradiderit vel delegauerit. id e[st]. ut
et hoc solenniter scriptura p[er] t[em]p[us] s[an]cti confirmare debeat.
Et id sunt ho[m]i[n]es no[m]i[n]ib[us] h[uius] no[m]i[n]is. Rohingus mihi q[uo]d do-
nauit vel tradidit eccl[esi]am aliquam. q[ue] est constructa in Ant-
werpo castello sup[er] flum[en]e scilicet in pago renensu[m] cum
appendicijs suis. villas denotatas h[uius] no[m]i[n]ib[us]. bacwaldus.
Wimlincemne furelar[um]. et in ip[s]o castello Antwerpo
tercia p[ar]te de illo theloneo. et heribald[us] cleric[us] mihi co-
donabat vel tradidit eccl[esi]am aliam in pago Maxsu[m] ubi ip[s]o
sa m[er]eat in mare cu[m] appendicijs suis et mariscum unde
berhues nascunt[ur]. et Angilbald[us] mihi q[uo]d donabat vel trade-
bat villa[m] q[uo]d vocat[ur] roadwador[um] in pago Texandrio sup[er] flu-
uio Duthmala. et Ansibald[us] mihi q[uo]d donabat vel tradebat
om[n]e[m] portione[m] suam in villa q[uo]d vocat[ur] huslath in pago tex-
andrio. et berethinda deo sacra femina m[er]i q[uo]d donabat vel
tradebat om[n]e[m] portione[m] suam in villa q[uo]d vocat[ur] horanshot
in pago texandrio. et heneit[us] m[er]i q[uo]d donabat in villa q[uo]d vo-
cat[ur] reple. et Engilbert[us] mihi q[uo]d donabat vel trade-
bat om[n]e[m] portione[m] suam in villa q[uo]d vocat[ur] benefloeth in pago
texandrio. Item q[uo]d Engilbert[us] mihi q[uo]d donabat vel trade-
bat villa[m] integram q[uo]d vocat[ur] Alphompso in pago texandrio
Item Ansibald[us] cleric[us] mihi q[uo]d donabat vel tradebat villa[m] q[uo]d
vocat[ur] diosna in pago texandrio sup[er] flum[en]e digena et thietth.
bald[us] mihi q[uo]d donabat vel tradebat eccl[esi]am aliquam q[ue] est constructa
in villa Wulnam q[uo]d araxide vocat[ur] cum appendicijs suis.

Et illustrer hunc heden⁹ mihi odonabat vel tradebat omes por-
tionē suā in villa q̄ vocat^r Armstadi sup flumē Wuthco
in pago Thuringasnes. sup⁹ noiatas vel scriptas. ego Cle-
mens Willibrod⁹ tradidit atq; transfundo ad illā causam dei
sup⁹ noiatam Epiternac vel ad illā stam congregationē
fem⁹ deo⁹ flementu⁹. ea u⁹ rōne ut quicqd de eis⁹ rebus
sup⁹ noiatas facere decreuerit in oib⁹ habeant p⁹statem
faciendi. et ut ibidem oī tpe pro n⁹ra mercede ut scilicet
n⁹ro Karolo maiore dom⁹ seu eoz hom⁹ q̄ mihi suas res
tradiderunt proficiat in augmentis. Et illud nobis pla-
cuit m⁹serendu⁹ si fuerit ullus de heredib⁹ vel p⁹heredib⁹
meis seu q̄libz opposita aut ex⁹nea p⁹sona seu iudiciaria
p⁹tas que cōn hāc testamentū vel donationē meā quā ego
Clemens Willibrod⁹ ep⁹s sana mēte plenoq; q̄silio et deu-
otione integra fieri u⁹ssi uenerit aut agere vel eā m⁹seru-
voluerit. et si ista carta ei ostensa ad religendu⁹ fuerit p⁹-
sentata. et sibi ip⁹e exinde q̄pescere uoluerit. Imp⁹u⁹ra-
di op⁹otentis moueat et sitoz angeloz et ab omib⁹ eccl⁹e-
siar⁹ vel q̄socio xpianoz effinat^r extrane⁹. et habeat p⁹te-
cum iuda q̄ dñm tradidit. et cū dathan et abylon. q̄s
terra uiuos deglutit. et m⁹sup m⁹ferat vnam sēno s⁹iso
aur⁹ lib. x. argenti pond⁹ l. coactus exoluat. et qd repetit
cuiudicare non valeat. Act anno vj regn⁹ Theoderico rege.

Dno magnifico Beunrado et m⁹ x⁹ p⁹ri. **Willib.**
dū et omib⁹ non h⁹ incognitū qualib⁹ bibula et fidesint
odonatuerit res suas in pago Ardmese ad mon⁹ s⁹ Willib⁹di
in Epiternac ubi ip⁹e corpe reposit^r. h⁹ est in villa Willib⁹ q̄d ibid⁹
u⁹ssi fuerit h⁹ec. id est tam terras casis turtib⁹ rāpis p⁹atis pas-
cus siluis aq̄s aq̄zue dem⁹ s⁹ib⁹. silite et mantipis q̄ntū
ibi u⁹ssi sūt h⁹ec. Si q̄s u⁹ de hered⁹ n⁹ris q̄ hāc donat⁹z uenerit
conauerit. In p⁹mis irā dñi op⁹otentis m⁹erat. Act anno

lxv

Dns Iesus fili⁹ dei salubrit nos **Edmigen Wysi**
āmonet dicit. date elemosmā. et eia munda sūt uobis.
Idcirco ego in dei n⁹re u⁹mt m⁹an⁹ indign⁹ p⁹te saluti a⁹e
diligenter intendens. primū p⁹ di amore pariterq; ei⁹ t⁹i
more uel eia p⁹ eterna retributioe. ut m⁹iemre merear
a deo op⁹otentis uenā de p⁹ris meis. Quappter quia ab
ip⁹o sum edoct⁹ ut quicqd in elemosma paup⁹m seu ad
lora sc⁹oz donatu fuerit. h⁹ solūmodo de isto mūdo in fu-
turo m⁹iemat ap⁹d deū retributione. Idcirco ego u⁹mt
m⁹an⁹ mēte deliberata et spontanea uolūtate ac p⁹cepti-
ssima deuotione sanoq; q̄silio et nulli⁹ cogit⁹ imperio
dono ad monasteriū s⁹ti petri et s⁹ Willib⁹ in loco nūcu-
pante Epiternacū ubi ip⁹e p⁹asus corpe reposit^r i pago
Weden sup flumē Sura et illis Canonis q̄ ibid⁹ die noctuq;
sub regula deservunt. ubi eia nūc Reginar⁹ comes ab⁹z
et rector esse uidet^r. hoc est de heredib⁹ meis qd dono in
loco nūcupate Edmigen siue Wysi mansos in. et q̄d ibi
dem uisus sum h⁹ec. id est casam cōm⁹ratū cū m⁹as⁹ edifi-
cis curtis terris p⁹ris u⁹meis p⁹asus aq̄s aq̄zue dem⁹ s⁹ib⁹
ingressib⁹ et exitib⁹ uel mantipis. In ea u⁹ rōne ut ista oia
sup⁹ denotata habeam diebz uite mee sub usu fructu a⁹ie
post obitū uero meū ipas res q̄ donam et m⁹epi ad monasteriū
iam denotatum et ad fratru qui ibid⁹ die noctuq; deo deser-
uiunt emeliorata tū oī integritate ad elemosmā ip⁹oz
reuerant^r. et annis singlis ad festiuitatē s⁹ Willib⁹ resu-
soluere studeat. id est den⁹ vj. Si q̄s u⁹ qd futur⁹ esse non
credo si ego ip⁹e aut ullis de heredib⁹ meis uel q̄libz illa
ex⁹nea p⁹sona q̄ cōn hāc donat⁹z uenerit conauerit. In p⁹ri-
mis iram dei m⁹erat. Act anno x. regn⁹ Lothario rege.

Dno m⁹ x⁹ p⁹ri hethi uenerabili dyacono **Diurn. medu**
ac donator⁹ quicqd unusquisq; homo de reb⁹ suis prop⁹is
cath⁹is dei gdonauerit. hoc sibi credit mercedis p⁹miū accipere
in futur⁹. Idcirco ego hethi dono hereditatem meā ad mo-

Hafnarmagnæta

Göttingen
 Göttingen
 Göttingen

Lorenz wylese

lutherburne

In dei noie. Notu sit vniuersis scto matres videlicet ecclesie
fidelibz sa pntibz qz et futuris qliter ego Bermgandus ab incute
pueritia in Episcenato sub canonicali norma enutritus moa
stetuo posteaqz diuina pordmate disposuere eide rector gstitui
tus aggregationi. ob amore dei remediuqz aie mee. qdda prediu
qd germanus et antecessor meus huiusqz lon pui for voluimus
noie in villa et in mara Lutherburne dicta preno ab heredibz
acqfiso in progauerat scto altari qd scti Clementis Willibrdus
in noie et in honore scti et mdundue trinitatis edificauit
et dedidit et sub q ipse deo iubente felicit regnat p man
duoz nobilium Oddadi scz aduorati ac eambz legittie tra
didi. hoc e iugeru vnu. siluam vnu. loni molendinu. qz vel qtd
mibi eis donatoc induo et in gsmo Episcenatu si deuenit.
Insup ena quicqd postea pden ego ipse in pfato oppido Luth
burne dicto vel in om Episcenatu vno et in cofinio laboibz
meis acqfui vel adigno preno meo ab heredibz merita sum
tam terris aratoris qz in paticpasuis filius capis vnius aqs
aqz uc deue sibi q tokum predicto scto altari p man pnotia
teru legitima nobilu traditione tradidi. Ita scz rone vt post dis
cessu meu eide prediu iuri stipendioqz cedat aggregationi. ha
beatqz platam vtendi istud vt velint. Si qs autem heredum
mcoz in hac aggregatione extiterit q hanc beniuolentia rectoris
loni et fcm sibi in alimctum obtinere potuerit vel irape cona
uerit. in pmissa dei omnipotentis intuerat. Act anno viij.
regnante Henrico glorioso rege: —

Dns et redemptor nr ihesus **Godardus ff**
dei fili⁹ salubriter nos admonet dicens. date elemosinā et
omnia munda sūt vobis. hys et alijs q̄plurib⁹ et salubrib⁹ mo-
nitis ego m dei nois luitfrid⁹ salutem aīe mee diligent mten-
dens primū pro dei amore pariterq; eius timore vel etiā p etna
retributione ut muerem merer a deo opotenti venia de peccatis
meis. Cuappter quia ab ipso sum edoct⁹ ut quicq; de elemosina
paupm seu ad loca sc̄toz donatū fuerit. hoc solummodo de isto mu-
do in futuro iueniat apd deū retributione. Idcirco ego luitfrid⁹
mēte deliberata et spontanea voluntate et p̄optissima deuotione
sanq; osilio et nullis cogētis impio dono ad monasteriū sancti
petri et gualleli in loco nūcupante Ep̄tarnaco vbi p̄e p̄nosus
corpe reposit⁹ est in pago Bedense sup flumē Sura et illis cano-
icis qui ibide. die noctiq; sub regula deseruiūt vbi etiā nunc
venerabiles abbas et rector hattho ep̄s p̄cesse videt. hoc ē de
heredib⁹ meis qd dono in loco nūcupante. Godardus ff quicquid
ibi reposit⁹ fuit hūc. tam domib⁹ edificijs curijs terris vineis
p̄cijs p̄cijsq; aq̄ue decursib⁹. ingressib⁹ et exitib⁹ vel
mācipijs. nūcupatis. in pro reparatione habea. nō res
dieb⁹ vite mee et vras res quas a vobis repetui cū q̄sensu hat-
thoms ep̄i et abbatis et fr̄m. id est p̄mia et b̄che. et post obitū
meū ip̄e res ad iaditū monasteriū sine alius cōditione re-
uertunt. si q̄s ū qd futurū esse nō credo si ego ip̄e aut vllus
de heredib⁹ meis aut ulla exīca p̄sona q̄ contra hāc traditione
venire voluerit aut violare conauerit. in p̄mis ira dei omipote-
tis incurrat et om̄i sc̄toz. Act anno vñ regn̄ lothario rege
iunior.

Edmgin Wiffra
Dns et redemptor nr ihesus dei fili⁹ salubiter nos admonet dicens.
date elemosinā et oīa munda sūt vobis. hys et alijs q̄plurib⁹
et salutarib⁹ monitis quāobrem ut celestis suffragatio mhi
copiosior adsit ob mercedis mee emolumentū et abolitionem
meoz facinor⁹ dedi ego helmgand⁹ diuina p̄ueniēte gratia
indign⁹ p̄br q̄sdā res p̄prietatis mee in pago Bedense in m̄

lxvii
ra q̄ dnt fimgen et alio vocabulo Wiffra marca sup flumē
Sura quicquid in ibi obuenit de vroz nobiliū. et quicq; cū
p̄cio mio opam. Idcirco ego q̄ sup p̄fatus sū mēte deliberata sp̄o.
tanta voluntate et p̄optissima voluntate deuotione sanq; con-
silio et nullis cogētis impio dedi atq; tradidi p̄dictas res me-
as illis fr̄ib⁹ qui die noctiq; deo seruiūt ad s̄m patronum
villib⁹ vbi etiā veni⁹. vñ Regmar⁹ abbas et rector p̄esse videt.
id est. casam cū curtilem et ceteris edificijs circumpositis. terris
vineis aq̄s aq̄ue decursib⁹ cultis et incultis mobilib⁹ et imo-
bilib⁹ et mācipijs. Ista oīa totū et ad integrū quicq; in ip̄o die
visū fuit hūc. tradidit atq; transfundo. et de iure meo in iure et
p̄tate ip̄oz securoz dei que ibi famulant. Verum hys reb⁹ ut
p̄ciabatur est a me cum consensu ip̄oz fr̄m et p̄ reparatione
hūc p̄ p̄cia canonice roborata mhi largietur. id ē qd ego
ihū de parte p̄dictoz ip̄oz fratru accipi in ip̄o pago Bedense.
ac in ip̄o loco q̄ d̄ Edmgin seu in Wiffra marca vbi ip̄a si-
gma flumē emgunt. id est casam indmāta cū curtile et
ceteris edificijs circumpositis terris vineis aq̄s aq̄ue decursib⁹
mobilib⁹ et imobilib⁹ ingressib⁹ et exitib⁹ et mācipijs. Ista oīa
totū et ad integrū quicq; in ip̄o die p̄dicti fr̄s in illoz p̄tate
habuerūt. n̄. ut q̄dū aduxero p̄dictas res p̄ p̄ciam iure
absq; cuiusq; m̄getudine ad mea vtilitate licentia habeat pro-
curandi. si q̄s ū qd futurū esse nō credo. si ego ip̄e aut vllus
de heredib⁹ meis. aut vlla extranea p̄sona que cōn hāc venire
voluerit donatione vel eā irrumperet conauerit. in p̄mis ira
dei omipotentis incurrat. Act anno xñ regn̄ lothario rege iun.

Quindinus
Nihil sibi quispiā carni minuendum
qui sibi contra recepit in augmētum. Idcirco q̄plurib⁹
atq; quicq; inter hoīem aliquē noīe Adalwinū. nec nō et
vñ lōm dōmū abben karlomānū de monasterio Ep̄tarnaco vbi
p̄ciosus don⁹ s. villib⁹ corpe reposit⁹. dedit gr̄a dnt⁹ Adal.

lynam

Gundemga

Wille

Wim 2 Jandeto Ven^l abbat Carolmano ad parte ecclesie sancti
Petri et scti Willelmi de iure ppetuatis sue in locu gmutatioy
in pago Wabarensi in villa lincen sup flumio arantia
omnia quicquid ibid huc videtur tam mansos casales rathing
cu exilibz. et reges sibi rathis patus pasius silus ruius fo
tibi aqs aqzue decursibz. arboribz pomiferis et ipom
feris cultis et incultis accessibz omibz. Silite in alio loco
qui de Gundemga villa. oia quicquid ibide huc videt. tam
mansos peruis patus. et terros arabiles. qeod in ipa loca
vel in ipsas curtes visus su habere vel possidere totu et ad
integrum t a die pnti dano Act anno vny lothary rga

Traditio ville Wilce

In noie fete et mduidue timentis Nouerit omi fidelu
um tam pntium qz et subsequen industria qliter ego
Bucuo ob remediū anime mee. et saluacione parentum
meoz patris videlicet mei Wolemay et meis mee Richilde
ut ante dei oculos facinroz nroz absolutione meramur
mugire. tradidit atqz transfundo ppetualiter habendu mo
nasterio lptenaro dictu. ad vsus fcm deo sctoz lullibz
famulantu quada ppetuatis mee villa Wilce dicta quam
predicto gentoz meo cu guementia meis mee illuc rapide
in elemosina sui tradiderunt cu appendiis illuc aspinen
tibz saluz vnicis curtis casis ptiis pasius capis silus aqs
aqzue decursibz. molendms. mobilibz et immobilibz simul
cum ecclia ibid gstructa. ea videlicet aditione. ut secundum
parentu meoz instituta vsibz vite mee et filij mei. si forte
matrimonio guctz postremitas successum gserat. si vero
deseruiat. post qz decessu ad seruitutem fcm absqz ulli con
ditione redeat. Et ut hec firmitas sint. scti ne qz hanc
traditione infringere violenter audeat. aut violare pspu
tuose valeat In pnti mansu vnu de ipa curte cu manri
pys et cu saluta denotacione mea muestitura per man

armoz meoz fendo. Si qz aut postez meoz aut coheredu har
traditione infringere voluerit sea dei opotens. et scti Willelmi
nisi penitet miserabiliter incurrat. Act anno xxi regni henrici
rege.

Ego in dei noie Humbert.
subsequens etia mgnitu possum exemplū euangelij pceptu. Omē
prediu qd pr meo. (Homer habuit cu manrijs in eo sedentibz)
in marea Cumfinga appingite termino vite sue vorauit ad se
duos nobiles vnoset me. Committens hoc prediu nobis tribus vt
traderem feto Willelmo sup altare sui. Ast me rogauit vt
nime impedire for ea rone vt qidm vixissem libera ptatem
possidendi habezem. Post mea aut exressione pmt in ptate
monasterij gstrat et fcm. Quod fuit pr me regnauit ita
fcm cum hys duobz nobilibz vris cora omibz q in gregatua
monasterij erant clerics ac lauris tennetibz. Insup ena vt
firmior esset traditio eis imto cosilio fratres sua sponte
tulcrut prediu monasterij statuetis in ptaria ac vna metu.
qz plurimi fcm ipius monasterij obsidebat prediu qd a
me traditu fuerat. et hoc nemo resistens vel conidens co
stitut ena facultates quas habezem. vt in die ext mea sit
cum pdio fcs habiet. Nisi ut cu luctia aliqd pexis meis
darem. Act regnante henrico rege:

Cumfinga
Kumfinga

In lauratio monachia ordms p Ottone pnu

In nomine domini et individue trinitatis. Otto divina fau-
te clementia Imperator augustus. Imperio nostro pace a-
plificata grati deo munus nos recte pensare credimus. Si
cultu eius et seruicio plerique in locis collapsi ad pristinum
religionis renouare studium statu. Unde auduimus
monasterium in regno nostro in quo beatus Willibrodus Archi-
episcopus requiescit quod ipse a piissimo rege Pippino datus prediis
constituerat. et quod ipse princeps et eius filius Carolus scilicet
his privilegiis sub potestate succedentium regum manere fir-
maretur. Hoc itaque prauidate cuiusdam Karolomani mu-
asoris sic fuerat destruitum. ut monachi inde expulsi et
Canonici sunt intromissi. hortatu quoque venerandi Comitis
Sigisfredi fidelis nostri in eodem monasterio monastica vite
religione in nouare decreuimus. presbiteros et venerabi-
lem Rauingiu abbatem qui monachis in regulam proposito per-
sit et proficit. Addidimus etiam nos auctis privilegiis per quod
firmius decernimus. ut ipse locus sicut sub antecessorum nostrorum
manserit. ita sub nostra et successorum nostrorum persisteret defensi-
one. Nullusque et aliqua violentia vel subreptione possessio-
nis ad monachorum stipendia pertinetum inferre presumat.
Dedimus insuper electione fratribus eligendi abbatem. quemcumque
religiose vite congruum sibi munus valuerit. Et ut hec
nostra largitatis gressio plenius in dei nomine obtineat firmita-
tem. hoc idem praeceptum propria manu firmatum et sigilli nostri
impressione assignari iussimus. Data idus martii anno
domini millesimo. **H**oc est lxxij. Indit. ij. anno vero
regni domini Ottonis. **H**oc est lxxij. Imp. aut xij. Isti magistri
signum domini Ottonis magni et muniti Imperator augusti
Willigisus cancellarius ad vicem Rodberti Archicamerarii
recognouit.

Reparatio monastici ordinis per Ottonem et confirmatio privilegiorum

In nomine domini dei et saluatoris nostri Jesu Christi. Otto divina or-
dinante providentia Imperator augustus. Cum in fun-
dando vel renouando ecclesias dei per antecessorum nostrorum regum
salutem vel Imperatorum ipsorum cognouimus amplificata esse Imperi-
alia iura nostra quoque industria dilectione dei promouenda
necnon fidelium nostrorum suasionibus mutata. Oportet pro amplifi-
canda Imperii nostri pace iure similibus inuigilare studiis. fidelium
itaque nostrorum relatione speramus monasterium esse in regno nostro
firmatum et dictum in quo beatus Willibrodus Archiepiscopus requi-
esit. quod ipse venerabilis a fundamētis ostendit. datus sibi
a piissimo rege Pippino prediis. hoc etiam ab ipso primario filio
quoque eius Carolo necnon Lodouico Imperatoribus scriptis privile-
giis sub mundiburdio et defensione succedentium regum vel
Imperatorum deliberatum est mansurum ac monachicum ordinem
secundum regulam sancti benedicti ab inhabitantibus ibi perpetuo
seruandum. quod prauidate cuiusdam Karolomani muasoris
et tyrannide excelsus violatus est. monasterium videlicet vite no-
stra destructa. et clerici secularibus intromissis. Sed rursus
a domino et genitore nostro bene merito Otthone serenissimo
Augusto iussu illius viri Sigisfredi Comitis secundum de-
recta superiorum Imperatorum in potestate statum est reparatum et constitutum
ibidem abbate Rauingero nomine. Qui adiens serenitati cultus
nostri obtulit nobis privilegium praefati genitoris nostri obsecras
vel firmitatis gratia per nos auctum. nam quoque superaddere
remus auctum. Cumque frater ob amore dei et reuerentiam
ipsius loci libenter assensum prebuit atque hoc nostris regali-
tatis praerogative regum ipsius monasterium fieri libuit. per quod
nunc Imperiali nostro decreto et aucto decernimus atque iubemus
ut iuxta praecedentium decreta regum vel Imperatorum ob amore
dei tranquillitatemque firmiter ibidem sub regula sancti benedicti co-
sistentium cum omnibus rebus ad se iuste aspirantibus vel per-
tinentibus sub plenaria defensione nostra ac mundiburdio nostro

sunt atq; successores nroꝝ ca conditioe vt monachice quiescacio
 ms ordo ibidem iugiter gseruet. Nullusq; eis aliqua violen
 tiam vel subreptionem possessionu ad monachoz spedia
 pntu inferre psumat. Et ut meliꝝ eos delectet pro nra
 medumtate dnm exorare. gredimꝝ monachis electionem
 libera substituendi ex semetipsis abbati. quicunq; religiose
 vite congruu sibi inuenire valuerit. hanc itaq; auctem
 vt pleniori m dei noie obtineat vigore et a fidelibꝝ scilicet dei
 ecclesie et nris veris credat et diligentꝝ gseruetur manu
 ppria subter firmatum et anuli nri impressione signu
 ius sumꝝ. Data kl junij anno dñie incarnationis decce
 lxxx. Indictione viij. **MS** Anno vero regni secundi
 Otthonis xix. Junij. perñ aut xij Act aquisgrm
 m dei noie felini Am. Signu dñi Otthons magni
 et muisti sum Impator Augusti. Hildboldꝝ eps et cancell
 lareꝝ ad vne willigisi Archicapellam recognou

In noie scilicet et mdundue trinitatis. Ottho diuina dispensare
 gra rex. Cum nos sine vilo pcedenti meritoꝝ debito tato
 fauore dei clemencia tucat et prouchat. quo no pntalius
 dirigat. Si pcuradis rebus honestis studiu adhibendo
 ppriabilem nobis eu facere curabimꝝ. hinc naq; pgeni
 toꝝ nroꝝ Impiale potentia cognouimꝝ papae fuis se dila
 tatam qd ega religiosos cultus affectuosi monasteriu
 maxie cenobioꝝ tuthombꝝ fuerat intenti. Quoz feruore
 nos emulari dect ac quent. vt et felix tyalin vsum et
 interminabilem eternoꝝ lucrari mereamur fructu. Com
 perimꝝ itaq; relatione fidelu nroꝝ m regni nri iure qd
 dam cenobium constare pternac hns verabulu. Vbi bñs
 willibrodꝝ Archieps corpe qesat. qd ipse scissimꝝ mt cetera
 plura q diuins manipauit obsequijs a fundamētis gstru
 xit et monachia ppositi reguleq; scilicet Benedicti cultoribꝝ ob
 seruadiu instituit. Quibꝝ etia et m dei seruitio maneret

expeditus oau cognouimꝝ a glorioso fracoꝝ rege pippino
 x se libere manendi collatu fuisse priuilegiu et tñm ipi
 q; succedere debentiu regu securos effectus muidiburdio.
 et hoc glosim pmppe karolu filiu videlicet pñti pppim
 lodouicu qz eius successore sue auctis roborare testimonio.
 Quibꝝ meuitabili legi cedentibꝝ neglectu subrepete regula
 rem m prefato cenobio vigore intantu deficere quo plus elei
 coru qz monachoz pateret couersationem. Vsq; du auus nri
 Ottho impiali meruit insigniri diademate. qui instrumtu
 illustis viri Siferdi Comitis eundē locu m priore gressit
 vigore reparare. exclusa clericoz et imissa monachoz habi
 tatione. suppositoz eis Raunangero abbate. hac sancta et
 x accepta constitutione pie meorie gentor nri. gressi a se
 priuilegiu firmavit astipulatioe. Vnde nos supdicti abbatis
 rogatu. que a serenissimis nris videlicet pgenitoribꝝ sibi col
 lata certissima et euidentissima priuilegia nobis pntauit
 nra auctoritate addita. libertate sanctimꝝ eide loco. vt nullꝝ
 sit res et pcedia illuc pñctia subtrahere vel mutare pñat
 qñs mibi couersantes soli deo vacare et parationi mte tam
 pro regni nri statu et pace qz pro mcolomntatis diuturnita
 te valeat supplicare du plenissima nri muidiburdij defensi
 ons se nouerint esse munitos. Concedimꝝ qz fribꝝ quado
 qlibz abbas de hº seculo mgueret liberam per se alius sub
 stituedi licentia totenore vt regulare et ipsoꝝ amabꝝ pro
 uidere genoz eligere cohetur. Cui gressum ne qlibz clau
 talis siue laualis psona con ne audeat censura nre auctis
 omnino contradicamꝝ. Et ut fidelis her obseruatio a nobis o
 stitu credat manu ppria ea subter scriptum et anuli nri
 impressione firmare precepimus

faculis eligendi
 abbatem

In nomine sancte et indiuidue trinitatis. Henricus
 diuina fauente clementia rex. Quonia in fundando vel
 renouando ecclias dei per antecessores nostros saluat vel impatorum
 tempora cognouimus amplifata esse regalia iura. nram
 qz industria dilectione dei prouocata. nec non fidelium nostros sua
 fionibz mutata. Oportet p amplanda regni nri pace iure
 filibz inuigilare studys. fidelium itaqz nostros relatione cooperi
 monasterium esse in regno fpternac diti. in q beat Willibrd
 Archieps requiescat. quod ipse venerabilis a fundamētis con
 struxit. datus sibi a piissimo rege pipino predys. hoc ena ab
 ipso p mape filiaqz eius karolo. necnon lodouico impatoribz
 scriptis privilegys sub mūdiburdio et defensione succedentium
 regum vel impatorz deliberatu est mansuru. ac monasticum
 ordinē secundum regulā scti benedicti ab inhabitantibz ibi ppetu
 aliter cōseruandū. Quod piamtate cuiusda karloniam mūa
 foris et tyrādem exereitis violatu est. monastere videlicet
 uite norma destruita et clericis secularibz intronissis. Sed
 rursus a dno bone mēorie Otthone magno serenissimo augto
 mstinctu illustis viri Sigefridi Comitis secundū decreta supra
 dictoz impatorz in pōre statu est repatum. constituto ibidem
 abbate Ranganero q adiens feneritah culmms nri zē p
 oia vīs in bulla Ottoms ij fo 70

Dat ij kl Junij Indict ij. **NE** anno dñe mēar m. v.
 anno xie dñi henrici scti. regnatis in Actu in dei
 noie Traiecto feliat Am. **IC** signū dñi henrici regis
 muetissim. Bruno Cancellarij vice willigsi Archicapel
 lam recognoui.

Privilegium Henrici terti

In noie sctē et indiuidue trinitatis. Henricus diuina fauente
 clementia Romanorū Impator augustus. Nos a diuina
 eruditionis percipientes doctores quāta remunerationis gra
 cuncta sequatur beneficia. nō dubitam? defensores eccliaz
 in qbus xpiane plebis vniuersitas deo sctificat et gūgit? sede

beatissimis maxie coronari et remunerari. Vnde auctis sancte
 calesie filijs nostrisqz p m pibz et fidelibz tā futuris qz pñh
 bus notum esse volumus. q litter nos ppter misērdiam dei et scti
 Clementis vllib. et p mteruentum contogalis nre saliet
 Agnetis Impatricis auguste. nūqz filij. dilectis sñm henrici
 quarti. regis. et obpetitionē Regimberti abbatis vire vñbilis
 Abbatiā tptrenacensis loci. quā idē Clemens vllibz in hono
 re sancte et indiuidue trinitatis gstrux. et vbi ipse corpe qui
 esat. eo iure et ea libertate q ab antecessoribz nris vsqz i hac
 tempestate nram extitit stabilita firmam. ea scilicet rōne
 vt eadem Abbatiā in nro successozqz nostros mūdiburdio et
 defensione semp libera et secura totius regalis seruij. omqz
 ceteraz personaz. nisi sole dei subsistat. et ut frēs mibi deo
 deuote famulantes pro regni nri statu et nra succedentibz
 regum vel impatorz salute ac ppetua felicitate iugit suppli
 care deo delectet. Ad hec ena volumus in tota supdicta Abbatiā
 post hac nullos effici aduocatos nisi consensu et cōsilio eoz
 abbatis Regimberti eiusqz successoz. Et ut hec libertas nra
 Impiali aucte firmata ppetualiter stabilis et mōuulsa euo
 succedeti pducet. hoc pceptu mde gscribi manu pua vt
 sub? videtur corroborantes ac sigilli nri mpsione iussim
 insigniri. Data xon kl Junij Anno dñe mēar m. v. lvi Ind.
 ix. anno aut dñi henrici **PF** term. regis scti impatoris
 Ordinationis xxvj reg. **PF** in vero xix. Imperij x.
 Actū in dei noie Coslue **PK** feliat Amē
 signū dñi henrici term. regis muetissim scti Rōz Impatoris
 augusti. Wmtheci Cancellarij vice luitboldi Archicancellarij
 et Archiepi. **R**

Confirmatio preteritis libertatis per henricum m

In noie sctē et indiuidue trinitatis. Henricus diuina fauente
 clementia rex. Cū egregie dignitatis sit et ppetue m x

off. pñh
 7 h 4

felicitatis ecclesiarum ditare. ditatas perpetua pace stabiliq; iure
confirmare. omnibus christi nostrisq; fidelibus tam futuris q; presentibus notu
esse volumus qualiter nos ob promerenda diuina remunera
tionis largitate et pia apud deum scilicet Clementis vultu libere intercesse
runt necnon interuentum dilectissime genitricis nostre Agnetis Im
peratricis auguste. in finem q; fidelium nostrorum scilicet Adelberonis ba
mabergen archiepiscopi et Theoderici virdunensis episcopi. simulq; ob peti
tione Regimberti abbatis vni venerabilis abbatiem Externam
lori qua idem Clementis vultu libere in honore scilicet et individue tri
nitatis construxit et ubi ipse corpore quiescit eodem iure et eade liber
tate q; ab antecessoribus nostris usq; ad nunc tempus extitit stabili
tate firmam. ea scilicet ratione ut eade abbacia in nro nostrorumq; suc
cessorum iudicio et defensione semper libera et securum totius
regalis seruicij omnique ceterarum personarum. nisi solius dei subsistat.
Et ut frater noster deo deuote famulatus pro regni nostri statu et nostra
succedentiumq; regum vel Imperatorum salute et perpetua felicitate iugiter
deo supplicare delectetur. Ad hoc etiam certum in villa Wissele et
quod in eadem villa ad supradictam abbacia pertinet rogatu ducis
friderici q; ea in beneficio tenuit et p amore dei et scilicet vultu
nobis reddidit eidem abbati reddimus et eternum omnem contra
dictionem remota possidenda gressimus. Et videlicet iure ut sup
dictus abbas suorumq; successorum libera inde potatem habeat tene
re commutandi precariandi vel quicquid ad eam fratri utilitatem
voluerint facienda. Supra hec volumus et constitutum in tota
supradicta abbacia post hoc nullos effici aduocatos. nisi con
sensu et consilio eiusdem abbatis Regimberti eiusq; successorum
Confirmamus etiam eidem monasterio quicquid ibi unquam per reges
et Imperatores preceptorum lege siue per ducem vel alios christi fideles in
quorumq; pago vel comitatu aliqua traditu vel gressu est
oblatione. cum curtilis et curtilibus edificijs mancipijs censu agis.
agris uel decursibus piscationibus molendinis pariter cum omnibus
utensilibus et appendicijs locorum ibi pertinentium. Et ut hec nostra

Wissele

regalis libertas uel confirmatio stabilis et inuulsa omni perma
neat tunc hanc cartam inde conscribi manuq; propria corroboran
tes sigilli nostri impressione iussimus insigniri. Data anno domini
millemo. M. lxxv. indictione. m. anno autem ordinationis domini herici
quarti regis xii. Regni uero x. hec acta sunt in ciuitate Rada
naspona prima die mensis Martii.

Henricus et Privilegium de Moneta
In nomine sancte et individue trinitatis. Henricus dei gratia
fructu elementia Romanorum Imperator augustus. Nouit
omni christi nostrorumq; fidelium beneuolentia. quod nos per reme
dio ante nos parentumq; nostrorum necnon per interuentu Henrici
boariorum ducis melius Monasterio Externach dicto moneta a
seniore nepote et antecessore nostro tertio videlicet Othone Impera
tore augusto gressam in qua nunc probabiles sicut in alijs locis
regis potati subditis prestantur. ad usum ecclesie et monachorum
deo sanctorumq; vultu libere gressor die nocteq; ibi seruientium
per hanc nostram Imperiale paginam gressimus renouamus atq; confir
mam. Et ut eadem moneta deinceps sub perpetuo iure ecclesie
supradite et abbatis adhuc in pace uiuentis successorumq;
illius sine beneficiario usu subsistat. Nullaq; persona magna
siue parua clericalis aut layalis super ea de hinc aliq; po
testate habeat. nisi eiusdem ecclesie abbas suorumq; successorum et
monachi deo ibi et scilicet vultu libere seruientur ad ecclesie orname
tu et prebende sue augmentum. Et videlicet ratione ut eos pro
nostre salute et pro remedio animarum parentum nostrorum omnique fide
lium defunctorum deum amplius delectet exorare. Et ut hec nostre
confirmationis renouationisq; auctoritas presentis ac futuro tempore fir
ma subsistat. hoc nostre dominice omnis preceptum inde scriptu sigilli
nostri impressione signari iussimus manuq; propria ut infra
videt corroboratum. Data xiiij. Kalendas Julij. indictione. vi. anno domini
millemo. lxxv. anno domini Henrici secundi regni. xii. Imperii uero x.

Nisi felicit.

Donatio ville Etelbructe.

In nomine patris et filii et spiritus sancti. licet sint parua et exigua
q̄ pro multis delictis ac delictis nostris ad dei seruiciū offe-
rimus. Tamen pius dñs nō quantitatē muneris. sed deuotionē
p̄spicit offerentis. Quapropter nos in dei ipsius amore deu-
otibus et conuictis mōtū cingunt. ob nr̄az et parentū nr̄oz
quibz debitorū existēte uidemur. exceptiones ammaz et eterne
retributionis spem. ut aliquatulum benignus dñs in die su-
diu de p̄tis nr̄is minuerē dignetur. alodem nr̄m nūcupatū
hetelbructa. qd nobis ex serenissima Arnulfi regis largi-
tione aduenerat in pago Ardmenſe in comitatu Odari ad
sanctū Willibrordum cuius corpus in Epternacēſis Mo-
nasterii loco requiescit in pago Bēdmſe sup flumē Sura
et fratru eiusdē ſcī monasterii stipēdia legitima a die p̄nti-
tradim⁹ cū vniuersis adiacentibus ad eandem curti aspi-
cientibus eccl̄is edifijs famulis māpnis censibus terris cul-
tis et multis p̄tijs pascuis siluis aq̄s aq̄zue decursibz
molendinis piscationibz vñs et multis exilibz et redditibus
queſitis et inquirendis mobilibz et immobilibz totū et ad-
integrum ad eandem dñatam casam dei et ſcī Willib.
et ad stipēdia ſcī die ac nocte nūbi famulantiū ad pos-
ſidendum in cuius p̄ſolūm⁹ ut p̄ntim habeat p̄ſidēdi
tenendi donandi gmutandi vendendi vel quodcuq̄ ex m-
ſibi libuerit facendi. Contra uero in p̄mia recepim⁹ Rego
at p̄dicta amabilia quibz nica in oriente ex rebz eiusdē
ſcī Willibrordi et corū ſcī curte p̄ſentibus vñtatum
qui ſitus est in pago Salogorwe in comitatu Adalberti et q̄
quid illuc aspiciat quāvis in diuēſis iaceat locis. et ex orie-
tali parte spectat haec de hoc iaceat quod ad sup̄notata p̄mz
locū. totum ex integro cū eccl̄is edifijs censibz famulis mā-

lxxm

cipijs agris capis p̄tijs pascuis siluis aq̄s aq̄zue decursi-
bus molendinis piscationibz terris cultis et incultis vñs et
multis exilibz et redditibz queſitis et inquirendis mobilibz et
immobilibz omnibzq̄ adiacentibus iuste legitimeq̄ illuc aspi-
cientibz ea ū rōne. ut sub vſu fructuario diebz vite nr̄e. et
ſi dei pietas dederit filioz ſeu filiaz nobis et illis p̄ſentat in
augmētū. Post nr̄m q̄ filioz nr̄oz ſi erūt quicunq̄ deus
decreuerit de hac vita diſceſſum. iāſate res eccl̄iaſtice
ad p̄diti ſcī collegiū cū omni emeliorati valeat reuerti.
Reuelatū etiā volum⁹ fore ut ſi nr̄is vſibz monaſtice
eccl̄ie res diebz vite nr̄e auferantur. ad nos nr̄osq̄ heredes
nr̄e legaliter reuertantur Act anno q̄ regnān Lodouico
rege

Quidmga

In nomine ſcī et indiuidue trinitatis. Ottho diuina fauē-
te clementia Romanorū Impator augustus ſi fidelium
nr̄oz p̄ſentiorū q̄libz obſecrandos nosq̄ horū ſalutē ad
primē neceſſitatem ſubrogantes quos ſp̄ciales ac deuot⁹ in
diuino cultu ſollicitos ac p̄ceptos p̄ſpexerim⁹ ut apta mo-
net ſentētia hmoi nos inſtituit. dum temp⁹ habem⁹ opem⁹
bonū ad omēs maxie aut ad domeſticos fidei. Ideo notū oibz
p̄ntibz et futuris fidelibz nr̄is fieri volum⁹. qualū poſtulationi
clari illuſtriſq̄ abbatis Radingeri de monaſterio ſcī Clementis
Willibē quod ſitū eſt Epternaci anuentes. ſue cuiusdē loci
aggregatione p̄ntibz poſterioribz monachis gressim locū habita-
tionis integru ſz curtile apud ſedem aquisgran palatij nr̄i
in loco q̄ dē Quidmga ut ipſi renobite Epternacēſis deo ſtōq̄
Clementi Willib. inſatigabiliter ſeruicūs habeat. teneat et poſſi-
deant. ea ū rōne ut annis ſingulis in gratio dōpm Impa-
toris auguſti hora gſtatuta n̄ p̄ſoluantur nr̄m. Conceſſi-
mus etiā eiſ ſcībz quoddā p̄dictū olim ab eis p̄x vim abſt-
artū annos p̄multos in pago ribuarieſe qd dē Derch. et in alio
loco notiffimo q̄ vocat Blidrike. ut in eis corp⁹ ſup̄dictę gregē

hominis in eternum letet quod multos viduatus per annos ab ami-
cis seculi huius rapina lacrimabat. Petrus etiam nos Comes
Sigfridus supradicti monasterii aduocatus sibi licuisse locum
quendam notatum Munderchinga in pago rauarense de ac-
cepto beneficio regule donationis monachis eiusdem ascribendo
subiungit. quod ut pateret imperiali auctoritate fieri decreuimus. Et ut
hec auctoritas futuris temporibus in euersa permaneat. non solum scribere
iussimus. sed etiam sigilli nostri impressione subter ea signari
datis. id octobris anno domini incarnationis. decem. xxv. indit.
xi. anno autem regni Otthons regis. xiii. Imp. u. n. Actum
Aquisgranensi palatio feliciter Amen.

Munderchinga

In nomine sancte et indiuidue trinitatis. Cum scriptura diuina
omne hominem moncat elemosinis peccata esse redimenda. quia sic
aquae extinguat ignem ita elemosina extinguit peccatum. Ite sancte
elemosina et omnia erunt munda vobis. Idcirco ego Sigfridus cum
iugum meum hathawiga necessaria esse huius precepti obediencie
omni christiano perspicues tam salubri ammonitione fidelem obedi-
tie autem accommodare apposui. Et ne inutilis esset hec et
vana cogitatio. operibus adimplere curauimus. Tradidimus ergo sancto
confessori Williberto qui in Epternaro quod super flumen Sura situm
est requiescit. quidam nostre proprietatis predium Munderchinga nunc
patru ad opus monachorum ibidem deo seruientium in comitatu mithe-
gorie cui Godofridus comes posse videtur. quod nobis ex parentibus
nostri hereditario iure accessit pro remedio et absolutioe et re-
missione peccatorum nostrorum cum ecclesia eiusdem ville et omnibus appendiciis
suis vel quicquid eo loco possessionis hunc videbamus. tam in mancipiis
quam in edificiis terris cultis et incultis pratis pasuis siluis aquis
agrisque decursibus molendis mobilibus et immobilibus exitibus et re-
ditibus quibuslibet et incurrendis. ut absque ulla contradictione iure perpetuo tene-
ant et possideant. ea siquidem conditione ut nostris utilitandis quousque vi-
cibus cedat. et postea plena et perfecta possessioe perpetua ad pre-
dictum cenobium appendeat. Act. anno regnante tercio Otthone Imp.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis. Ottho Imperator augustus
Credentes autem nostre prodesse saluti. scilicet per nos fuerit applicatum
seruicium dei sperantesque regni nostri diuturnum fore stabilimentum
ecclesie ipsius ut possint consistere dare supplementum cenobiis
promissores non despicimus. pro hac re supplentes. Quapropter volumus
ut tam natis quam nascituris hiis sit notum. quod monachorum de Epterna
et prius quoniam quidam petitionem eorum largit. et suum predium cui nomen
est ecclesie. unumque etiam quod sita sunt in villa que de Lemana
que quidem predicto monasterio ex controuersia quadam ablata ob
remedium anime meae carorum meorum sunt restituta. que munus fi-
centie nostre restitutio ut ab omnibus predictis monachis annas uel
imms certa excedat. hac carta iussimus scribi. et si qui sunt qui
disturbent pro defensione ostendi. et ut omnes qui hanc sunt lecturi
vel audiri sciant non esse per monachos sponte scripta. sed a
nobis data volumus. et ea impressione anuli nostri esse signatum
ut si quis contradixerit huic carte. mea omni successorum meorum
carcat gratia. data est uero idus Marchi anno domini incarnationis
decem. lxxiii. *Privilegium Otthons in De moneta*

In nomine sancte et indiuidue trinitatis. Otto diuina facilitate de-
mentis rex. Si regis dignitas pro diuino amore aliquid
ecclesie utilitatis confert id ad salutem presentis vite et eterne beati-
tudinis primum liquido sibi profuturum credit. Quapropter omni fidelium
nostrorum pateat industria quod nos ob interuentum fidelis nostri
Sigfridi Comitis Rauingero Epternarem ecclesiam venerabili ab-
bati gressimus. ut in eodem loco Epternaro fanat monetam in qua
nummi publici sunt in aliis locis regie potestatis subditis prout
ad usum ecclesie sue et monachorum deo sitis. Williberto gressor
die nocteque ibi seruientium. Et ut hec eadem moneta deinceps
sub perpetuo iure ecclesie supradicte et abbatis adhuc in carne vi-
uentis successorumque illius sine beneficario usu consistat nullaque
persona magna siue parua clericali aut laicali super ea de hinc
aliquam potestatem habeat. nisi predictus Rauangerus abbas suusque

successores et monachi deo ibi et scto Willibordo seruiant
ad ecclie ornamentum et prebende sue augmentu ea videlicet
tunc ut eos p nra salute et remedio animarum bte memorie aui
nri Otthonis et eius equoci genitoris nri Imperatoris aug. ac p
genitrice nra Theophana Imperatrice aug. omniqz fidelium de
fectorum deu amplius delectet exorare. Et ut her nre gressus
auctas pnti ac futuro tpe firma consistat. hoc nre dñationis
preceptum inde scriptum sigilli nri impressione signari ius
sim in manu pua ut infra videt corroborationem. Data in
Non. April. anno dñice incarnationis. decem. xxi. Indic. v. anno
aut terti Otthonis regni. nono. Act. aquisgran. feliciter.

finis Otto.
c. 11. v. 11. d. 11. 84

Donat. Ville Giehlman p. Corbhardum

In noie sancte et indiuidue trinitatis. Notu sit oibz ta futuris
qz pntibz. Quod ego Gerardus cu filio cognomineo gerardo
distibuta alia hereditate mea reliqz filijs meis et genero meo
waltero rogatu et consilio meoru fidelium. beneficus dñi bptina
ensis Abbis theofridi adductis villam uicis mei Giehlman
vocabulo scto et indiuidue trinitati et scto Willibordo rata gressu
tradidi cu omibz marcipis et appendis uillulis ecclis mo
lendinis pratis pascuis filius venationibz piscaturis et omni
utilitate. ea cõuentione. Ut scto gregoriomus frimtas ac socie
tas et qz prebende una mibi. et altera pfato filio meo cui
idem allodiu in parte obuenerat. daret et ossa beate recordati
onis quipis mee. cui ipa erat hereditas qñ mibi placuit et
copia esset illuc transirent. et cu honore tumularentur.
et ei et mea et filij mei. si ibi nos sepeliri deo pntio gressu
meternu gduge meoria in oibz orationibz et oblationibz habe
retur. Notu qz sit qd quia generu meū et alteru filiu meū
egilbertu noui in traditione habere nō potui. die in ipam villa
constitui et ambos in gspectu plurioz sume dignitatis et nō
bilitatis testiu adduxi. et quantitate pecunie ante mibi
adita ab iamdicto dōno abbate per manū adonati sui comit
wilhelm qui ex gloriofissim Imperatoris Henrici licentia tunc

Lxxxij

exortu ductantis in italia usus est aduocata. graty ampi. et
qz tradideram nullo gduge. sed filijs meis et genero meo accepto
idem eadē theofridi filijs inqz meis p se. genero ibi meo pro se
et in uia uxoris sue ac filioz suoz tradentibz et abrenuntantibus
et eodē genero meo sibi firmissima p manu in manu Comit
dante. se cõuentionem suam. et filios ut idē qd ipi feruat faciat ad
ducturam quatacuqz omibz ibi pntibz planit cautela cõfir
mata. Et ut hec traditio et gressio omibz diebz seculi rata et in
cũuila pmaneat. mstitu hanc carta gressu et Imperiali aucte
et sigillo gfirmari. Anno incarn. verbi. dñi. xxi. ind. v. anno
gloriosissim Henrici qñ regni xli. Imperij uero xxi.

Donat. Burne

Dñs deus et redemptor omni dei pñs filius in euangelio suo nos
amaret dñs. date elemosina et hec orabit pro vobis et oia
munda sunt vobis. Hoc dea inspirate ego guntamus ppendis
dixi in aie meo mshgati me octro hortamine cõuentionis mee
Cungunda. qñter deus et scto ei a me miserabiliter offensus
potuissim effugere placentes. decemum gnum consilio cõfari de
rebz nris ad eccliam scto Willibordo. ubi pater et dōpñ in cor
pore regest. id ē allodiu nrm situm in loco nūcupato diuina
uxera flume dñs qd dr sara. hoc mibi decemum. et in pñtia
Comitis wilhelm. et dōpñ abbatis theofridi pioptia voluntate tra
dim. scto Willibordo ac scto sibi seruientibz ut ab hac die habent
platem tenendi et possidendi et quicqz ad profuturū ipsius loci dispo
nere vel facere decreuerint. firmissima pñs sit gressa. Si qz
autē de hereditate nris qd futurū esse non recte. vel ulla opposita psona
hunc donatū vel traditū contrarie voluerit. In pñs nam dei
omnipotēs mciat. et in die iudicij pñs uindictam sustineat. In
sup mferat sano fisci ipsi monastrey annu lib. x. argenti pondo
libras xx. multa gponat. et qz repetit eundem nō valeat. Sed h
traditio firma et stablis pmaneat stipulatioe submisa. Act. sub die
vrij. kl. iulij. regnate Henricus quarto Imperator.

De ecclia in hollandia

Notum sit omnibus in xpo fidelibus tam presentibus quam futuris quod ego Wilhelmus scilicet tractatus ecclesie huiusmodi deus volens ipsam aduocatum meum geroldum Regimbertum venerabilem scilicet Episcopum ecclesie abbatem eiusque aduocatum theodericum in ista synodo canonice media parte ecclesie earum que in ista noia sunt quare inter videlicet hec flandringe kerre. verue. velsere. burck. heligelo. pethem. aligri a karolo. aligri. aligri. orthodoxi. pal. beato williberto pro nostro ac primo sedis nre Archiepiscopo ad eandem ecclesiam Episcopatum tradite fuerant. sed a theoderico comite ac filio eius theoderico fratri eius florentio missa atque propter continua bellos seditiones omnium Episcoporum uice neglecto in potatem Episcopi synodali auctoritate redate fuerant. cum rapellis in ista noia harago. sthe. Rmesburg. Warinle. luthemuton. Rinsaltewalt. Aslekerewalt. Agathen. kircha. asmanedelf. Sprinckewalt. sloten. thmude. Alomere. Sarmere. asinen. Woggungen. Aldentorp. Vronlo. que neque in termino earum que modo makes sunt. quippe ubi neque asieratio neque terminatio ulla erat. neque ipse asieratio fuerant. Atque ideo omnes decima secundum instituta canonum in manibus Episcopi erat. ea saltem conditione. ut idem venerabilis abbas. comesque eius successores ad eandem ecclesiam Episcopatum. medietate habeant earundem ecclesiarum omnium libera ab omni seruitute Episcopali. neque curatura neque oblationes Episcopi. neque seruitutis propositio neque ad edificandas sive conseruandas vel ad terminandas ecclesias ulla supplementum prebeant. neque ad synodum coacti veniant. ipsi ministros locare que sua parte colligant. ipsi prebende ponere que ad ecclesiam ecclesie seruiant. silem cum Episcopo potatem habuant. ipsi in omni utilitate que de eisdem ecclesiis puenire potest sive in redemptione earum sive in adquisicione decimarum sive in compositione illati damni excepto Episcopali damno in omnibus mediam partem accipiant. Si quid vero culpa ipsorum neglectum fuerit. nullum inde damnum minuat. Et hoc nosse

lxxvii

quibus inuoluta permaneat. ad petitionem utriusque aduocati in sancta synodo bannum ferimus. pagina ista transcribi iussimus. et ipsa subscripsi. Act. Colome. anno henrici regis qm. xx.

Donatio G. Lotharici ducis ville heniga

In nomine sancte et individue Trinitatis patris et filii et spiritus sancti. Notum sit et certum cunctis fidelibus presentibus atque futuris. quod ego gerardus diuina gratia Lotharicus dux audiens Episcopatum suum fratri sub venerabilis Regimberti abbatis laudabile in sancta quersatione studium. eorum religioso proposito ad modum congratulatus sum. et volui esse illorum apud deum participes et gloriosos primos. Itaque rogatu domini mei regis henrici eiusque nris domini Imperatoris Agnetis et uxoris mee haduidis filiique nostri theoderici atque venerabilis Regimberti abbatis ac totius scilicet congregationis et meorum fidelium Adeloms saluati ac fratri sui bealini ac reliquorum reddidi ecclesie sancti williberti allodium quoddam in villa heniga quod possederam in bene finio ex regno. ut ex nro iure transcat in perpetuam possessionem ipsius ecclesie et absque ulla refectione teneat. a fratribus et ipsius cenobii firma et immutabili stabilitate. Statuit igitur predictus venerabilis abbas consensu et laude omnium fratrum ipsius cenobii et ceterorum fidelium ut pro hoc meo tantillo munere. habeat ibidem imppetum meorum mei et uxoris mee haduidis filiique nri theoderici et anuati fiat sollempniter amuersarius dominus patris mei gerardi nrisque mee Casle et nris post nram discessum. Verum ut in dies seculi firma et stabilis permaneat hoc donatio. hoc exographum fieri decreuimus corroboratum testimonio fidelium infra nominandorum. ut si forte aliquis quod absit hoc destruere aut remouere tentauerit. centum libras auri persolvere cogatur. et tunc relecta pagina exographi et testibus in palam productis quicquid discedat et quod factum est. fixum et stabile in eternum permaneat. Act. est publice in castello Sarte in id. aprilis anno ab incarnatione domini 99. lxxvii. Indu. v. regnante domino Henrico in rege. Anno domini abbas Regimberti xvi.

fundatio p^{ma} hospitalis ex^{tr}ternac^{en}

Anno dñi 1498 Sñs Willibrdi pñy Trarcten Archieps cognomēto Clemēs clauā
de loculo suo in Ep̄tornaco p̄p̄t gazululo oblatuāto dñs nōsēnsq; nāmuloz
diatū qz nō est in mēnāscio Ep̄tornacō si fuit nūc translātū an multos
annos in partes aut in Trarcto ubi olī pontifex extitit gēit q; carit. aut certe
alibi quo ignoramus. Caput nūq; ip̄sō p̄p̄t p̄p̄t in dñs nō ap̄ p̄
tatoris est dñs. Cūq; in dñs q; mēnāscio sit inq̄ntas p̄p̄t et in talia loq̄nt
ex p̄p̄o solutū mēnā ab illo et p̄mō p̄mōq; q; ab imāo in dñs v̄tūm nō
fictū qz mēnā dñs et p̄ p̄mō mēnā dñs Sēp̄m autē dñs q; ex p̄t dñs
nos aut p̄mō qz in Ep̄tornaco et in Trarcto nō v̄tūm qz vidim q; oīa mēnā
q; inq̄ntas caput dñs in toto rēq; torpē et nō mēnā in oīe nō mēnā

lxxviii

De libertate ecclie Externæ per h. 4. script.

In nōie sancte et indiuidue trinitatis. Notū sit tā pñ
tibus qñ futuris oībz qd henricus comes Cūnradi pñ
mēoris comitis filius bartānn defensoris nre ecclie erru
uentis et deceptus qñsily. mueribz. et fraudibz ius aduorati
in aratura et messione inuimus a dñe mēore abbe regim
berto seruitioz et donoz impendijs redēptum et regale cō
cessione traditū nobis abstulit. et cō honore et iure q vñ
sum? sub oībz eius et nris antecessoribz nos pñauit ar ex
uit. Sed ppino et misērate deo postea in se redōt. et optima
tum suoz qñsilio ablata reddidit. et pñsidentē dōrno hen
rico palatino comite. cui a dño nro gloriosissio Impatore
augusto. h. in italia exercitū ductante. impetū gñisse sūt
habere in integru hoc ordine restituit. Iurare fecit honesti
ores seruitores nros et scabinos. et neqz pro amore neqz hōre
vllius dñmitteret. qui scdm nuda et puram veritatē qd aduō
tus. qd iures fīctis nre ex atqitate iuste retinuisse līqdo cōdi
cerent et seruiret. Sūt iurēuādo obstructi affirmauerūt
qd non liceret aduorato constituere vllū subuoratu nisi ex
familia ecclie et p electionē et consensum eiusdē familie et
qd cottidianū seruitores q ad coqnam. q ad pistrinū. q ad mo
lendinū. q ad lauatoriū. q ad custodia monasterij. qui ad qdqz
cottidianū frū seruitiū pñinent. nihil illi iure debeat pñol
uere. Et decreuerūt qd nullū legitimū plantū vllī aduōto
debeat nisi q bannū ab Impatore habiat. et si die cōstitutū ille
nō adfuerit. et pñdic legatū non mñscut. q cū vel in vtilitate
regni vel loci nri occupatum esse certissima fide et veritate
qñmet. plantū et seruitiū non restituat. neqz si die dñicā
vel celebri festo dies planti euēniat. Confirmauerūt etidem
qd in xxiii dñicatis casibz q ad hortū et cellerariū attinet et
in hys vllulis tērnza salus at luter burna qz altera ad laua
toriū altera ad coquariā frū seruit. et in Döllendorff. Steynem
Berge. et Ede nullus aduoratus debeat habere plantū et seruitiū.

De libertatibus ecclesie
misi pro monomachia et sanguinea puerisura et scabimis con-
stituendis nisi fuerit mutatus ab abbe uel pto vel ab aliq
qui iusticia obtinere no potuerit a pposito vel villis et a quo
mutatus ab eo seruatiu accipiat. Item per fidem iuramenti
asseruerunt qd aduocatus nulli debeat equum suu p hui et
potentiam tollere et si in fureti crimine aliq ex familia ecclie
dephensus et quictus fuerit quicqd possideat firsus obtineat
fir fidem iudicii decreta legibus subiaccat. Et qd aduocatus
nullu debeat prutere et male tractare absq iudicio. Dereue-
rit item ut quicqd in plantis depont. fidem posse q depont
miserorditer ab exarore vel villis assidente aduocato vel
ei ministro cu scabimoz g silio disponat. et due pter firsu
tertia aduocato soluat. Item approuerunt ut si quis de familia
ecclie occisus fuerit si pteru eius qd Wergeldum vulgari locu
hunc vocat abbas acquirere per se potuerit totu habeat. Si
per auxilium aduocati ille sui iuris tertia parte obtineat. Et
si quis mfregerit bannu quod theotthonia lingua burgban
dr pro q lx solidi soluit. duas partes firsus. tertia ampiat ad
uocat. In plantis u de puato perulio et usu fructu ecclie neq
interfit. neq quicqd inde ampiat. Affirmauerunt ate nobi-
liores et maiores natu ecclie nihil amplius erga aduocatu sui
esse iuris nisi pro vtilitate et defensione ecclie nec per duoz
dieu spaci cum suis stipendiis ire. Et si comes aliqua in vuno
vrbem q con regnu et locu nrm sentiat obsident p ex amore
et honore p duos dies militare. Her acta fut anno dñice mcar-
nacionis dñi xco. Indit. m. ano xco dñi impator augusti henrici
regni xl. Impn xxi. annitente venerabilis dñi abbas regimbri
successore lufredo. Testes aut hui gressiois et gfirmacionis ydonei
et nobilissim fut est. henric palatin. hermann hermann comes
fili et fr ei theodoric et bezelm de arlon. et adelbert et beselmus
de engelunga Anselm de Edmga Rupt fili ei. Iohes bulso theobolt.

et filius eius Gyselbertus. hugo. herdo. Et ut rata et meon-
uulsa sit hec gfirmacionis pagina ad maiore suoz fide-
cam Impiali sigillo et aucti gfirmari postulauim. et diuina
ammiculate elemetia impetrauimus.

De libertatibus ecclesie
Priuilegiu lothari m de flumio Sura
In noie sancte et in diuine trinitatis lothari. tuncus dei
gra Romanor rex. Cum rem nemo ppter natiu iporadi
grana sancti Clementis Willibdi patronia nobi facti est nob.
antecessore nrm henricu impatore gressisse. ppter natiu abbi.
suisq frib. libeat pte vti natiu cursu et reuersu p alieu
flumius qd de Sura. uiduatio iure p natiu sue Impiali an-
notatu dnationi Sed rectoz mcuria et emuloz pfidia frequit
impeditu. Quod nos egre fecerint volum. renouare et saluare nre
gra regalis sigilli nri ipressione confirmare. Et qa expti sum. ea
veritate a maiorib. natiu treueris vrbis testimonio phibent.
rogatu et auxilio quicq nre Ricibile regne. et epi moynyoti
de merseburgh et comitis Curadi q pte eide abbatis mittim.
nunos nros ad terminad et delatand marca seu naualegia
in aluco sup diti flumius xxm pedu latitudinis. hoc e. Gerar-
du de Castello ruthiche et cu eo maiores de abbata nemo lude-
vigi pmore treuoz et cu eo meliores de ciuitate qs ipe elegit.
hinc negocio interfuere epi Stephan Metensis ep. henricus
Cullen archiepiscopus Merseburgen. Abates Werhard. sibi maxi-
m de suburbio treueren. Lantfrid. prummen. richold. Stabu-
lensis. Ex laus. Wilhelm. comes palatin. Cuonrad. de lucele-
burgh. Comes Otto de Rmetke. frs. suus de salmes. hermann. comes
Remold. de mungun. Gerlagus. comes frs. suus. Smetbo. Comes Hui-
hard. de spemhern. Gerhard. de huonstaden. Adolfus de Saphen-
berch. Ex mstualib. treuerensib. Ludouigus palatin. custos. Item
Ludouigus. henric. et ceteri plures fa ex clero q. ex laus. de Effer-
naro Cuono Wmethe. Rodelf. Raulager. Day. x. kl. may. ano. Inc.

Expositio clausule
sub sigillo que fo. 94.

an. c. xxxi. Ind. ix. anno regni dñi lotharii terti de gra Romanorū
regis firmissimū sexto. Act. Treueris feliciter Amen

Transactio bonorum in Scholde et Sclaudia

In noue sancte et indiuidue trinitatis pñs et filii et spñs scti. Ad
noticiā tam pñtium qñ futurorū pñmice volum⁹. qđ ego
Theodoric⁹ hollandensis rñmco vñamū quinge mea Sophia comi-
tissa et filio nro florentio p salute aīarū nīarū omqñ pñtū nīorū
ēpternānsi ecclie ad vsus frñi mibi deo seruicū. Et ix men-
suras terre in insula q vocat⁹ Scolden. eo iure et libertate qua
nos illas obtinuim⁹ contulim⁹. Sūt aut hñ termini ei⁹ i dñe
tale et aīlonare parte cōis terra pñia ē. aīlonare vers⁹ florenti
terra de uorā. In latere occidentali ē aīq que dñr hūcheres he. ab
eū et exēto eius. Abbas vero eiusd ecclie nōie Gerard⁹ et vñ
uicē fēs sūt p manu aduocati eorū videluz henric⁹. qđqđ iur⁹
habuerūt in ecclis et eorū appendicijs. qñ hec nōia sūt. flar-
dinge. Terkwerue. Velserburch. helichelo. putan. hariche. Schi-
Ryneshing. Vuar mude. leichemuthe. Rinsaterwald. Aslecarwald.
Lynthen. Terlin. Asramandelf. Speencarwald. Staten. Et mude.
Altemere. Sarmere. Aysnen. Vognen. Aldendorp. Vronle.
nobis et successorib⁹ nīis oī qñmoma pñmice pñtuali sopi-
ta libere dederūt. Et at hec nīa quentio mposib⁹ rati per-
maneat pñtem payma sigillo nro signado cōfirmāmus.
Si qñ autem ea infringere pñsupserit. nīa dñi dīpotentis et
sancti Willibēdi omqñ scōrū mīerit. et quoad resipiscit
a corpore et sanguine dñi alius fiat. qđqñ temptauerit nūqñ
pñficiat. In sūt testes Thidbaldu⁹ capellani. Godsfred⁹ de
Breda. florenti⁹ de vortan. Theodoric⁹ de altera. Albero de m.
Aluini⁹ castellan⁹. Euerda de Sarrascha. Wilhelm⁹ filius
bertholdi. Dodm⁹ fili⁹ elboldi. Bertholus dapifer. Gerardus
nepos. Ernest pñmerna. Ermbold de hadhsperh. dauid Schol-
tetus. Jacob⁹ de aīssan. Ernest frīual. Vñcher pñstor. Daniel de

roderisa. maurm⁹ de monasterio. Thomas camerac⁹. Maurm⁹
dñs. Vñarch de nadalwark. et alij qñplures. Act. est anno mē.
dñit. an. c. lvi. Ind. m. regn. frederico Impatore. anno or-
dinationis ei⁹ quinto. Impñ uñ. Actū ē pñte dño Mathero
Et mūdensis ecclie abbate. in dei nōis feliciter Amen

Commutatio pñmice qñt annū cōne ecclie in Cronē et

In noue sctē et indiuidue trinitatis. Arnold⁹ dei gra Tre-
uerorū humilis mīster. Vñuersis xpīfidelib⁹ mīppetui
Qñ tpa pñtercū more fluentis aī. et mens hūana proclius
est ad obliuionē et rapax ē ignorantie recte ad cōsulendum
hūc iberrillitati. vsus līarū mīent⁹ est. ut p cam ad noticiā
et mēcia reuocet. qđ longo tpm spacio anti qñtū sūc scīp-
ture ad mīculo. fānt⁹ a cognitione hōis elaberet. Inde ē qđ
pñs factū. quia nec a cōne exorbitat. nec a bona cōsuetudine
deuat. ratum mīduellū qñ pmanere volentes. pñti payma ad
noticiā tā pñtū qñ futurorū tñsmittim⁹. qđ ad pñeres dñi
ludowici abbatis Ep̄ternarū. cōsentiret qñ eiusd ecclie con-
uentu pro seruicio qñt annū. qđ uñm abbas nobis et ecclie nīe
de ecclia q est in Cronē soluere tenebat. quia mīerta fuit ecclia
tio ill⁹ seruicij. et aliquādo plus aliqñ mīn⁹ exagebat. sub
tali cōpositioe et certitudine quēm⁹. qđ dñs abbas et ecclia sua
mutua rēcōpensatioe quicqđ iuris habuit in Vffenmga rum
hōib⁹ censu et denimis et locatioe rīuifcā partis ecclie mteglit⁹
nobis assignauit et mīppetuū tenendū tradidit. Item eadē
ecclia Ep̄ternarū pro se et p cottidians mīsterialib⁹ suis qui
cottidie ecclie illi deseruiūt. iure theloni ecclie nīe singlis aī-
mīs p̄soluere solebat vel bonū 3 vel cōstimationē ei⁹ soluit
dmndia marcā pro q dñs abbas itēu cū cōsensu quētus sui nob⁹
quicqđ iuris ip̄e habuit in Cenerode cū hōib⁹ trib⁹ Reuboldo
Godsfredo et hīrmāno et censu. cui⁹ estimā⁹ asndit ad v. sol. 4
q. den. annuatim. et ex altera parte ad tres sol. et vj den. et cū

sexta pte decime ppetualiter assignavit. ut de cetero pducta ecclia
in ministerialibz suis sicut ea diximz cotidiane nulla a
treuerensibz thelonariis mixta vel inqtatione sustineant
laucat aut hoc scripto ne in damnu expternacensis ecclie cedat
si quonqz casu her q pro thelonco pducto et pro seruicio qth
annu datu fuit deteriorata siue miorata vel pmit alienata fu
erint. quia hec mutua recopensatio satis rōnabilis ē. et esse
videt et a pma origine institutiois huius siue satis eqpollent
respondet. ut igit her rata maneat et inuulsa pntem pa
gina seruē veritatis tōmēte. sigilli nri missione munita co
scribi fecimz. testibz auctatibz qui interfuerunt. Si qd aut huc
facto gtrare tentauerit siue ecclia siue psona fuerit siue sola
res indignatione oipotentis dei incurrat et in extremo exāie
destrutū vltimū subiaceat. Acta sūt hec treueri publico ano
dnuz martii. m. c. lxxviij.

Lxxxj
In noie sancte Trinitatis Abbi Tungerlo t anue mra arge
et mduuue vmtatis. Cū vera piaz labilis esset mēoria nisi
scripture admimculo iuuaretur Idcirco pnt anotatione pntibz
et futuris notu facimz. qd ego ludouic? dei gra expternacē ecclie
dictz Abbas et cōs consensu Capli nri eccliam de affa cum suis
appendiciis quā pastore ihu negligent? gubernauerat. Vrbano abbi
venerabili de Tungerlo et suis successibz ut sint in loco pastores
donauimz. quibz colibent? et prefate ecclie hoc gressim? qd seruēt
ores eos circa diuinū cultū et ecclia siue disciplinā cognouimus
Cū tungerlensis abbas p pcedu denmaz q expternacē eccliaz
contingere debuerant singulis annis in rogationibz marca argēti
apud vāderlo resignabit trāsmittenda. Cui? dēne recopensatio
ideo pro tā breui sumā estimauimz. quia abbas tungerlensis oia
iura et seruicia epalia pfoluet et in ecclia de iure repanda repa
bit. Decedente u abbe tungerlensi oēs successores eius ad abbate
expternacē q pro tpe fuerit veniet. et sub eodē iure pducta eccliaz
siue oī gtheaditione et exactioe recipiet. excepto q feibz expternacē
ecclie in cōmōratione accepti bñficiū seruitiū pfoluet. cui? sumā
marca nō excedet. Statutu est etiā inter nos ex cōsensu vtriusqz
Capli. ut si qn obitus abbatis vel fr̄is de alterutra ecclia nūciatus
fuerit. fr̄es ei sādū qd suis feibz faciūt mutuas orōnes soluat
Et ut hec pactio firma et inuulsa pmaneat. volumz ut aucte
sigilli vtriusqz abbatis corā testibz roborata in vtrazqz ecclia seruet.
Acta sūt hec anno dnici martii. m. c. lxxv. sūo v. regni feuer
rui sūpat.

Exater hazzo bone merere f hazzo pellina feib' q'ant' d'ispo' et alia mlt'a
 ex familia scti nullib'ordi natus de traderle anno mmi d'm
 m' c. xl. m'd. m. m' f' ap'elis. sub ven' abbe' Eode fido de turberne
 m'ndi hui' ad portu quictis e'at' g'fugit et m'dut' habitu religio
 ms monast'ie. o' vilitate sui et extremitate g'tent' p'abile et utile
 se m' reb' sibi g'm'sis sub deuota ob'ia usq' ad fine' d'it' sue sic fortis
 laborator se exhibuit. hic m' m'gressu suo q'n habitu mutauit. xx.
 maras et tres eq's de trib' maras et l'meu pannu de q' m'ras e'at' co
 tulit. Posteriori tpe lxx m'ras g'pauit allodia m' realachria unde p'
 modu p'ie m'oue abbas ludouic' quinq' m'ras ad pellinas f'm rogatu
 ipius hazzonis delegauit. que tu antea s'co solu' anno de alio quinq' m'ras
 alias de tamera g'm'gen d'at'ur. Ipe deo deuot' ludouic' abbe' de p'fat'is
 allodis m'ezati f'is. h. quinq' adn'as et summa x m'ras singlis annis
 m'st'it' ut o'ib' d' m'ras annis pellinas feib' g'ualit' d'istribuat' g'p'e
 tent' ordinauit. et carta ac sigillo suo sicut m' archieus e'at' m'ue
 mit' m'banuit et confirmauit. q's ipi f'is m' diuins laudib' alacri
 deuot'os p'mptiores existat. et to pro abbatis q' et pro p'dict' f'is aie
 remedio d'm m'as p'p'is' uig'it' exorare no' d'efistat. Ite bon' f' hazzo
 expendit ad red'ephone' i'ud'it' m' m' apud O'fuplet m' m'ras
 In ep'nato sup' uig'it' b'etelm m' m' ad molen'm m'mida m'
 m'ras. In d'mga sup' bona theod'ici de Schoneburne q' m' m'
 m'm'. In metela xxx m'ras et de beneficio cunoms v'm m'ras.
 Ite m' d'mga xx m'ras. Ipe id' bon' f' hazzo tpe abbe' O'icidi
 m' pene om'es res e'at' oppignorate essent p'et' St'egnem et ia ia q'
 d'ef'actib' virtualib' laboraret. ut et illud latens m'ud'ia'et'ur.
 exhortatus a magistro theoderico die q' cantabat. letare i'etelm.
 hac let'ia f'ib' m' capto m'tulit. q'd e' m' m'ald'os t'it'ia et x
 car'atas v'm eis pro caritate g'ulit. Alio ena p'modu' ano xxj
 car'atas subuenit f'ib' angust'atis. Ipe u' illa p'tura suscipis atali
 bus ed'f'is. et cultura terre. ita cam vbiq' emeliorauit. q'd de
 m'reps o'ia statuta f'at'ib' et e'at' affluenter usq' ad obitum
 suu' am'm'strauit.

In noue sumis et m'nduue t'mtatis ludouic' dei m'ia ep'nac'm
 Ratifica et g'firma' d'ite donation' f' hazzonis p. l. abbate

lxxxii
 e'at' abbas. Omib' x'p'isid'ib' m'p'etui. Cu' lege fa' nature q' scripta
 operari bonu ad o'es teneam'. m'x'ie ad domesticos fidei. f'is videlicet
 nobis g'm'sos opus bonu' extendere et utilitati eoz honeste p'uidere
 beneuolent' studio conam'. Cu' vtilitatis executione. quia ad no
 ticia fa' futuroz q' p'ntu' transmittere congruu' d'm'm'. l'eatu
 monum'ntis o'a mandare deliberat'oe curam. Et m' eui' ratu' et
 m'conu'su' valeat p'manere q'd sine scripture am'm'm'ulo m'ue
 teratus t'p'm d'eu'sus a m'oria hom'm pot'rat abolere. Nouerit ita
 q' ta' p'is etas q' om' futuroz posteritas. q'd ego ludouic' dei gra
 t'p'ternac'm e'at' abbas et totus quent' eui' d' l'ea de elemosina
 r'm's'ia fidelis f'is n'z hazzonis conuersi. quinq' maras ad pellinas
 f'm delegauim'. q' cu' antea s'co solummodo anno de alio quinq' m'ras
 als g'm'gentib' d'arent. nos de p'fata elemosina quinq' adn'antes
 et summa x maras singlis annis m'st'it' ut o'ib' d' m'ras an
 nis pellinas feib' g'eneralit' d'istribuant' g'petenter ordinauim'. q's
 ipi f'is m' diuins laudib' alacri deuot'oe p'optiores existat. et tam
 pro n're q' pro m'orati f'is am'm'e remedio d'm m'as p'p'is' exo
 rare no' d'efistat. S'nat aut' om'es posteri n'z quia quicunq' bona
 e'at' e'at' ordinauim'. ipoz sui. et eque illis ut nobis p'ofut'ia
 si cogaudat. m'hilom'm' t'p'at'it' et et'nalit' ob'f'ut'ia. si p'usillu
 d'm g'rege a t'raquillitate mentis q' s'euus dei necess'aria est aliqua
 temporalis emolument' alienatione p'turbare audeat. Ut u' h' m'ia
 m'st'it'ue rata et m'conu'sa f'ut'entib' o'ib' t'p'ib' p'seueret p'nt'
 pagina sigille n'z m'p'essione roborata g'scribi f'orm'. et ad ma
 iore hui' rei g'firmationem testes idoneos q' m'terfuerut subsc'ri'm'
 Si q's aut' ausu temerario huc facto g're t'p'tauerit s'ue e'at'ia
 s'tra s'ue s'et'is p'sona sit ira ompotentis dei m'ur'at. et m' exu
 mo examine d'ist'ute ulhom subiaciat. Acta s'ut hec ano d'm'e
 m'ic'm. m' c. lxxxviii. Ind. xij. die v. k' d'ec'm'b' publice coram
 omni conu'ctu.

Tertu' t'p'li ep'nac'm plumbo co'p'ri d'isponit per G. abbe

In nomine sume et individue trinitatis patris et filii et spiritus sancti. Notum sit omnibus futuris et presentibus quod ego Godofredus Episcopus Epternacensis ecclesie dictus abbas consilio et cum assensu fratrum nostrorum fabricam tertiorum ecclesie nostre per vetustatem penitus collapsam de plumbo cooperire deo iuvante proposui. Inde delegavi ad hoc opus singulis quousque proficiat decima marcia argenti quod de vualchra vel de inferiobus phtib' Alexandrie nobis pervenit et bona nostra apud Rasteburg et erdenen et rale et in encheiche una cum decima. Saltem quod in Metela et in Osvalde et quicquid aliorum interdu datum fuerit ecclesie heri omnia fide liter colligenda et sagari ad id opus dispendenda tradidimus in manus probabiliu' nostrorum vultre custodis videlicet sacerdotis hermanni totum et ministerialis nostri et ita eis in remissione peccatorum quousque vel per timore nec per amore nostri vel successore nostrorum ab hoc opere nunquam desistant quousque illud ad honorem dei et utilitatem in hoc loco deo servientium perfinat et postmodum eadem bona ad edificia ecclesie interius et exterius melioranda vel reparanda omnino tempore permaneat. Et autem hac nostram ordinationem precuemat et subsequatur ac iugiter committetur sancta caritas que creaturis omnibus quedam est ut ita dixerim diuinitus infusa succumbens ordinauimus de eiusdem bonis in die sancti Mathie singulis annis fratribus et clericis decem solidos ad caritatis refectorem unde et ipsi deo dilecti fratres nostri affectu beniuolentie sue ex assensu totius corporis nostrum nobis se et posteros suos post obitum nostrum sicut apud ipsos mos est solemniter semper acturos annuere nostram commedationem itaque ut libenter et sanctius possint et velint propositum huius operis heri ita semper ad ministrare et humiliter ad decorem et profectum totius domus dei laborare hoc honeste et utile commune deuotionis nostre decretum banno et sigillo nostro ita placuit confirmare. Ut quicunque post hac vel nos ipsi quod absit vel quilibet successores nostrorum huius gratiam voluerit et de predictis aliquid alienauerit sit anathema nisi resipiscat et quod subtraxerit integre restituat. Acta sunt hec imperpetuum anno domini incarnati millesimo c. lxxxv. Ind. m. xiiij. kl. february et postmodum plenarie confirmata anno m. c. xcj. Ind. ix. decimo kl. November.

lxxxiii

Abbatu Epternacen noia secundum ordinem

Sanctus Willibrodus primus abbas fuit qui obiit anno domini 739. Sub quo et post quem Albertus 37 annis profuit. Deinde beonradus Senonensis episcopus 22. Anno 20. Sigwaldus spocetanensis episcopus 9. Theotgaudus 5. hettm' episcopus 6. hucanymus 10. Adelardus Canonius profuit et comes 7. hatto episcopus 9. Reynerus comes 7. Karlomanus 7. Adellardus comes 13. Rupertus comes 3. Rabod' episcopus 4. Reonbricus dux 19. Berengaudus 20. Osilbertus dux 24. herin' et godwinus filii ipsius 25. Canonicus per 125 annos. Raucengerus abbas 33. Wroldus 21. Humbertus 24. Regimbertus 30. Thiofridus 28. Gerardus 13. Godofredus 33 cum dimidio. Gerardus 18. Lodovicus 8. Godofredus 28 cepit anno domini 1181. Bartholomeus 21. Reinherus 21. Arnolds 27. Henricus gallus 1. Richardus 26. Lodovicus 1. Henricus 26. Arnoldus 5. Theodorus de die xi. Johannes cepit anno domini 1340. Willhelmus vixit anno domini 1361. Winc' vixit anno domini 1400. Petrus de Gymnich vixit anno domini 1415. Petrus hubs anno domini 1433 vixit. Reynardus cepit anno domini 1440 et obiit 1464. Colm' cepit anno domini 1464 et obiit 1476. Carolus de fey Comes cepit anno domini 1476 et obiit anno 1489. Durhardus cepit anno domini 1490. hic introduxit reformati onem in sui monasterio anno domini 1496. obiit anno 1506. quinta septembris. Ruptus de Monreal cepit a. 1506. obiit.

hunc data sui bona in
nec p. ill. so. ratione de
bonis et hinc
quod p. cor. meo.
quod in ano

9° f^o p^o
l^o p^o
h. vi

In noie scite et induidue timentis. Henricus sextus diuina
fauente clementia Romanorum Imperator et semp augustus.
Imperatoris maiestatis querit equitati. ceteris et eaz rectoribus
ad iusticia pcesse et pare. q^uis nre timentis munere gaudeat
qui ad sinu nre sublimitatis ofugit. et a prauoz homi mo-
lestis et p^ourbatione nro studio protegant. quib^{us} nos diuini
iudicii in sua iusticia ofituit debitor. Volentes g. ea que
Seremissim antecessor n^o Romanus solus rectoris ad honorem
dei c^onsuetudine Imperialis statuerunt. p^o omib^{us} omi fidelib^{us} nostrorum
mores tueri. ne p^ocessu t^ops in aliquo reuolue infirmitatis
scrupula relabatur. notum esse cupim^{us} et clari p^ontu et fir-
missim futuris. q^u nos ob p^omerenda diuine retributoris
largitatem et p^onam apud deum sancti Clementis Willibrodii
intercessionem. n^o ob intruentu. God. abbatis v^ori denora-
tuly abbatis Ep^oternacen loci. quia idem scilicet Clemes Willib^o. in
honore scite timentis ofituit. eode iure et eade libertate qua
ab antecessorib^{us} n^ois usq^{ue} ad t^opa ista extitit p^opetua stabili-
tate firmam^{us}. et p^ontu scripti patronimo roboram^{us}. ea vide-
luc t^oant. vt eade abbata in nro n^oq^{ue} successorib^{us} mudib^{us}
deo et defensionis subsistat libera semp et serua tot^o regalis
secun^o. om^oq^{ue} rectorib^{us} p^osanaz. nisi solus dei. Sanctimus
enim vt p^ocedim^{us} Ep^oternacen abbata. nec a nobis nec a suc^oss^o
soub^{us} n^ois ab Imperio p^oarastu t^ops aliquo titulo fieri debeat
aliena. Confirmam^{us} ena eadem monasterio quicqd^{ue} ibi v^oq^{ue} per
reges et Imperatores p^oceptorum lege sue per dures vel alios fideles
xpi in q^uicqd^{ue} p^oazo vel comitatu aliqua traditu est vel p^ossum
oblatione. cu^o curtib^{us} et curtilib^{us} edificijs manijs censu. aq^{ue} aq^{ue}
us decurfijs. piscationib^{us} molendinis p^oatis p^ostius et ob^o p^oti-
nentis v^oterfilijs et appendijs locoz ibi adimentu. Statue-
tes et Imp^oiali edicto p^ocapientes. vt nulla o^ono p^osona alta
vel humilis ecclesiasticum vel secularis hac n^ois g^ossionis ofirmat^o

audeat infringere vel ea aliq^{uo} modo p^oturbare. Quod si facere
att^optauerit. in ultione sue temeritatis. centu libras auri p^opo-
nat. quaz medietate Camere n^ore. reliq^{ue} vero p^omeorati Ep^oteri
narefi e^ontas persolui censemus. Quod ut veru^{us} credat^{ur} p^ontes
inde carta c^onscribi iussim^{us} et maiestatis n^ore sigillo insignim^{us}
hui^{us} rei testes sunt herman^{us} Monasterien ep^os. Henric^{us} Abbas
sancti Albani Petrus decan^{us} s^oeti Someoms Conrad^{us} comes pa-
latin^{us} de reno. Gerard^{us} comes de dict^ose. God^{us} comes de Veringe.
Berthold^{us} comes de Cagenelenbogen. Werner^{us} de Roswach Cuno
de Wunzenberch. et filius suus Cuno. Sifrid^{us} de petra. her^om de
Numagen et alij q^uiplexes. Ego Cunrad^{us} Moguntien sedis de-
ep^os germanie Archiepiscopus recognoui. Act^{us} fuit hec anno do-
minice m^ortu^{us} a^o c. xxi. indit. x. Regn^o d^ono henrico vi^o R^onoy
Imperatoris gloriosissimo anno regni ei^{us} xxi. Imp^oij. j. Data v^ori
Zennore iuxta Moguntiam ix kl Septembris

Ottob^{us} 3us ecclesiaz Willib^odi Ep^oternacen Reddito.

In noie scite et induidue timentis Otto diuina fauente cle-
mentia rex Omnibus n^ois fidelibus p^ontibus s^oz atq^{ue} futuris
pateat Quicquid nos ob p^oetitione et intruentu fidelis n^ois
Sigifredi Comitis et pro remedio aiaz parentu n^ois beate m^oco-
re aui n^ois Ottoms et eius equit^o gentis n^ois Imperatoris videlicet
Augusti. ac char^o gentis n^ois Theophanu Imperatricis aug^o.
atq^{ue} pro n^ora salute et regni n^ois stabilitate omnes ecclesias in toto
regno n^ois p^ortinentes ad ecclesiam sancti Willibrodii g^ossionis x^o
in loco Ep^oternacen vocato ofstructe sue per regia donatione in
beneficiam g^ossas seu per astutam prauoz homi direptione
muiste pro beneficio hacten^{us} habitas hoc nouo n^ore auctis regie
donatius in ius eius^{us} ecclesie et monachoz deo sanctoz Willib^odo
de nocte seruentium in eodem loco reddim^{us} et ad integrum
sub p^otate Lauengre abbatis qui modo eidem ecclesie p^oscidet suc-
cessorib^{us} illius et monachoz p^ontu ac futuror^{um} p^opetualiter tene-
das atq^{ue} regendas hac n^ora regali p^oceptione illuc cu^o o^o app^ontu

tunc carum ecclesiarum confirmam? Et videlicet tunc. ut nullus de hinc comes
 vel alia quolibet persona magna sive parva easdem ecclesias in quibus pro
 iuncta vel reuocant sint site sui statum aliquo usurpare presumat sine
 licentia consensu seu approbatione ad hoc in carne viventis abbatis sive
 successoris illius si regis gre velu particeps existeret. Et ut hec nre
 donationis et confirmationis integritas de hinc in cunctis permaneat hoc
 nre donationis preceptum inde scriptum sigilli nri imperfectione signare
 iussim? maruq? p?ria ut infra videt corroboratum? Dat? id? may
 Anno dñe incarnationis **TH** decem. xxiij. ind. vi.
 Anno aut? tercij Ottom? regnantis decimo.
 Actum Melis feliter. Amen
 Signu dñi Ottom? glorio
 Gildibaldus episcopus et cancellari? vice Willelmi Archiepi. recognouit.

lxxxv.
Alexander eps Confirmat aptum bonorum episcoporum
 servus servorum dei. Dilecto in x filio Regemberto ven? abbat
 eiusq? successorib? Aplice sedis cui licet indignum deseruium gaucti
 competit omni ecclesiarum necessitatib? subuenire et eaz? iura suo
 munere illesa servare. Igitur char?m confis nri vdoms
 treueren Archiepi iux? seriem postulationis sue sequentes auctem
 predecessoz nroz monasterio? actum? iuste collatum e? videlicet
 matres ecclesias cu? capellis in pago Muslarum in oppidis puthe
 lingen et Bethelberch sitas. et ecclesiam in villa Cronie sita cu?
 capellis suis. Kemle. millinge. Emethe. Repple. Waderla
 et appendicijs suis. Kemle. millinge. Emethe. Repple. Waderla
 cu? ecclesia et appendicijs suis. desma. diuna. os. Rethle cu? eccles
 et appendicijs suis. Mummendorff. Berge. quindem? cu? eccles
 et appendicijs suis. Forzh. Rodomakre. Wolre. Diehlunge. Gemp
 tingen. Gemen. Bollendorff cu? eccles et oib? appendicijs et p?tinejs
 eaz? subem? ena sub diuini iudicij oblatione. ut nullo modo
 cuiq? publice actionis viroz aut? ena alicui cuiusq? sui digni
 tatis magne vel parue p?one liceat hinc in iamdicto monasterio
 ditione vel aliqua in bonis suis videlicet massis fundis. rasilib? pre
 dijs cultis et incultis seu alio possessionib? quasq? iuste vide
 mm? detinere vobis molestiam inferre. Sed nec a iure ipius mo
 nasterij quicq? temerario ausu aliquid auferre vel diripere presumat
 qñs remota in iniquitate monachoz congregatio iuxta ppositu
 suu? deo ibid? regularit? seruare audeat. Concedim? q? tibi
 q? successorib? tuis ut ad iusticia sacroscta cu? mitra et sandalis
 y dalmatica procedas p?prie solentatib? op?q? p?dicationis in tua
 tantu? ecclesia habeas. Baptisandi q? ligandi et soluendi habeas po
 testatem sup? illos q? res ecclesie iniuste inuascerint. Et tu tibi q?
 successorib? tuis regnu? ipius ven? lori sedm? deu? gubernare aut
 disponere liceat. Si q? aut? temerario ausu q? hui? nre apte p
 ceptionis seriem venire vel agere temptauerit. fiat se aucte apte
 aucte anathematis vinculo innotandum et cum impijs et satelitez
 eterne gehenne incendijs deputand. Ut vero qui pio intuitu hui?

cui p?sse dños fary
 Episcopatu? videlicet
 eñlis q?firma? et
 corroborat? q? qd? a
 fidelib? eñdem
 monasterio.

nre sanctionis custos et observator extiterit benedictionis gram
et celestis retributionis eterna gaudia consequi mereat. Datum
lateranis anno vni domini alexandri pape anno domini mcan
m lxxviii. Scriptum p manu solis pum notary sacre palam

Iohes eps servus servorum dei **Inimicus et liberis mon ep**
karissimo filio nro Ravengero prudentissimo abbi fuisq
successoribus. Cum sp sunt gaudia q rationabilis agunt de
sederis oportet ut devotio nre aures pie postulanti votis
in privilegio pstandis minime denegetur. Scitur qa postulastis
a nobis qm monasteriu scilicet Epternacense ecclesie cu diuisis pre
dys et rebz suis et cu oibz eoz pertinentis vel adiacentis suis mobi
lia et imobilia ac sibi qm moneta diversa pda q ibid gressa
sunt vel etia p alias mentiones in eode pio ac ven loco adue
nerat firmiter oia profatu tui monasterii tpe scilicet recordationis
Benedicti septimi ppe pdecessoris nri detinuit et nre cu magna
seruitate quictus debas possidere et p te etia ven mo mona
sterio successoris tui abbes possiderat ac detineat atq iurisdictioni
vestre fruent defendant et in utilitatibz eius p loca pben
int pfiat. Pro quo et sub diuini iudicij obestratione punita
ter decernimus ut nullo modo cuq publice actionis viroz vel
etia alie cuiuscuq sit dignitatis magne pariter psona qualibz
liceat hereditarie in iudicio monasterio et mris fundis et casa
libz pdis cultis et incultis vel alijs possessionibz vbiq detinere
videmur. Nec quippa hoz ex eodem pio loco auferre aut diu
pere psumat neq ulla lesione contrarietati malina in po pre
fato monasterio atq oibz eis pertinentibz qz ingenuo aut argu
mento auferre audeat. Potius aut uice ppetuo in eode ven q
monasterio proficiat et in pte atq ditione religiositate tue
vel oibz successoribz tuis abbes pbenint permaneat dispone
da atq possidenda. Si qs aut temerario pssu contra huc nre aplie
preptionis serie pie a nobis punita venire vel agere temptauerit
fuit se dm nri et aplioz principis petri anathematis vincto inodatu

et cu dyabolo et eius atrocissimis pompis atq cu iuda tradi
tore dm dei et saluatoris nri iesu xpi in eterno igne cocremadu.
Qua vero pio intuitu custodes et obediens atq observatores hui
nre salutiferis preptionis extiterit benedictionis gram et celestis
retributionis eterna gaudia consequi mereantur

mon Epternacense suscepit in protectione sedis aptie

Eugemus eps seru servorum dei dilecto filio Godofredo Eptre
nensi abbatu eiusq successoribz canonicis substitucis in
perpetuum. Ad hoc in sede iusticie disponete dno constituti su
ut iustis postulanti votis et pib assensu facile prebeam et
certius quicti pna sollicitudine prouideri curem. Sunt em in
iustis ppetuabz nullis e tribucis effectis ita legitima desiderantia
non est differenda petio. hac itaqz consideratione dilecte in dno
fili abbas Godofredo tuis iustis postulacionibz clementer anuum
et Epternacensi monasterio cui deo auctore fuisse dnosceris
sunt beati et nre protutice suscepim atq felix reuerentis
pdecessor nroz Gregori v et alexandri q Romao pontificum
vestris inherentes libertatem et prerogatiuam dignitatis q ab
vris ealis tue gressa sunt inuoluntate aucte aplie affirmamus
ut videlicet sup illos q eis ppetu ealis inuoluntate firmis aut in
olente ab hilerit. m p ppetua gmentione digne respiciant
excoiundi. et p ppetu pactione ab eis exhibitum absoluiendi
eos habeatis ex aplie sedis beneficio facultati. Preterea qz
cuq possessiones quicunq bona idem monasterium in ppetu
iuste et canonice possidet aut in ppetu pontifici laudatione
Regu vel ppetu oblatione fidelu seu alijs iustis modis deo
ppetu poterit adipisci firma vobis vrisq successoribz et
illibata permaneat. In quibz hec ppetu duxim expimenda
recomendat. Matris videlicet ealis cu capellis q in pago hol
lensi a Karolo ipse tradite sunt f lardmge. Keruuerne.
Velsereburg. heligelo. pethem. harom. sehe. Ameshurch war
munde. leithenmuthon. Ransatruwalt. Aslektuwalt. Agathe
Kuzucha. hamezon kircha. semanede. Sprinckuwalt. Slotin.

Godofredus abbas
Epternacensis
1354-1362.

This image shows a blank, aged, cream-colored page, likely an endpaper or flyleaf from an old book. The paper has a slightly textured appearance with some minor discoloration and faint, illegible handwriting visible through the paper. A large, dark, irregular stain, possibly from a liquid spill or ink, is prominent in the center of the page. The stain is dark brown/black and has a jagged, irregular shape. There are also some smaller, lighter stains and marks scattered across the surface. The overall appearance is that of a well-preserved but aged piece of paper.

XII

Confirmatio privilegiorum per Carolū v. Ro. Imp.

CAROLVS. Euntus diuina fauente clementia
electo Romanorum Imperator semper augustus ac rex Germanie Cas-
telle Aragonie legionis vtriusque Sicilie hierusalem hungarie dal-
macie Croacie Nauarie granate Tolleti Valentie Gallie maiora-
cie hispanie Sardinie Cordube Corsice Murcie Cienms. Alge-
rie Algenre Sibralturis Insularum Canarie Baleariū et Indiarū
ac terre firme Maris oceanici et Archidux Austrie Dux Burgundie
lothoringie Brabantie stirie Carinthie Carniole Impugrie lūre-
burgie Geldrie Calabrie Athenarū Neopatrie Wirtemberge et
Comes habsburgi flandrie tyrolis Goritice Barchinone Arthesie
Burgundie et Comes palatinus hannonie hollandie Selandrie
ferretis liburgi Namuri Rossilonis Cetitane et Sulphame-
lantyrani Alsacie Marchio sacri Romani Imperii sup. Anasi-
et Burgundie Oristam Gotiam Princeps Suecie Cathlonie Af-
turie et dñs phresie Marchie slauonie portus naonis Brasau-
golie Salmoz Tripolis et Mechline et. **Adhuc** formam
uicis quemadmodum cunctis nris ac sacri Romani Imperii
fidelibus et sacro nro officio ac benignitati adesse studem ita
etiam quadam cūppensione singulari dediti sum et ut monaste-
riorū de qz pia in deū religionē cultusqz diuinū obseruatiā ex-
acta oportum ē utilitatem pmoueam. Unde cū nobis noui
honorabilis ac religiosi deuoti nobis Roberti de Monreal
abbatis Monasterii sancti Clementis velliardi in Imperiali
opidulo nro Ehternach humillime supplicatu est qz vni-
uersis ac singulis lras privilegiorū libertatū donationū Con-
firmationū Immunitatum ac iurū et feodoz quibonū opri-
dori et villaz terraz fluminū riparū piscationū domingoz
Iurisdictionū Consuetudinū honoz et obseruantiaz. prede-
cessoribz suis et ipi monasterio a felix memoriis diuis Impa-
toribz ac regibus antecessoribz nris gressorū et pfectim
lras diuis Maximilianū quidam ann nri. quibz omnia pdicta
privilegia ac munimenta inserta videntur confirmata
sunt de nre benignitatis solita clementia appbare ratificare

renouare et confirmare dignaremur. Que qdem iudici aui
nri Confirmationis lre capite ostense et exhibite vero tenore
Maximilianus diuina fauente cle. sequitur.
Mentha Electus Romanorum Imperator semp augustus, ac
Germanie Hungarie, Dalmanie Croacie rex. Archidux Au
strie, dux Burgundie, Lothoringie, Brabantie, Stirie, Carinthie,
Carniole, Limburgie, Luxemburgie, Geldrie, Langue, Alsacie,
primus et Comes Burgundie, flandrie, Tyrolis, Goricie, hollan
die, Selandie et sup anasum, et Burgonie, dñs suphamie, phei
sie, marchie flandrie, archiepie, portus Naoms et Salmarz.
Ad perpetuam rei memoriam. Recognoscimus et tenore pntis profi
temur. Cum nem esse semp duxerim, ut vniuersos sacre
Imperii fidelium subditorum quodis et utilitatibus consulam. Illos
in honore et dignitate diligentius intendimus censem, quorum
morem integritas et vite sitimonia singulari pfecti exemplum.
Attendentes igitur monasterii scti Clementis Willibardi in Imperiali
nro opidulo Epternacensi gstructione et dotatione a pdecessoribus
nris Romanorum Imperatoribus instituta religiosorum illius mona
stii exarte vite professione obseruationem et deuotionem, digna
iudicium, ut qd per illos bono zelo erecti extitit, per nos sedu
lo conseruetur, qd cultus diuinus amplietur et augeatur, et pntis
qz corpora ibi quiescunt magis indies honor exhibeatur, hanc ex
eo maxie futurum arbitramur. Si abbas et religiosi ipsi in bona qete
et tranquillitate a nobis itaqz Romanorum Imperatore, cui pfectionem
et Saluaguardie immediate subiacent, tucantur et foueantur.
Audens igitur ad nre altitudinis pntiam honorabilis deuotus
nr dilectus Rupertus abbas prefati Cenobii scti Clementis Willib.
nobis obtulit lras pmiuilegiarum, gressionum, libertatum, donationum,
Confirmationum, immunitatum iurium, feudorum, immunitatum opidorum,
villarum, terrarum, fluminum, riparum, piscationum, dominiorum, Iurisdic
tionum, gstructionum, honorum et obseruationum pdecessoribus suis, et

xm
ipsi monasterio gressorum et gressorum. Quaz tenor de verbo ad
verbum in pmiuilegiis Imperiali sigillo munitis habetur, et
et nobis humiliter in instacia supplicauit, ut pfatas lras
confirmare corroborare et renouare dignaremur. Nos v
pntibus suis no indignis amuentes, pceditas lras, pntis
Baronum et priorum nrorum accedente consilio confirmauimus
corroborauimus et renouauimus, et pntis tenore ex certa
scientia et de pntis nre plenitudine confirmam, corrobo
ramus et renouamus. Statuentes et decretes, ut prefate
lre in oibus suis clausulis, pntis verbis tenore, sententis
et gmentis firme et valide sint habeantur teneant, pntis
roboris firmitate obtineant. Mandantes idcirco vniuersis et sin
gulis principibus, Electoribus, Archiepiscopis, Episcopis, Ducibus, Marchionibus,
Comitibus, Baronibus, Militibus, Nobilibus, Clientibus, Capitaneis, p
fectis, Cuiuslibet opidorum et locorum Communitatibus et rectoribus eo
rundem, Ceterisque nris et Imperii sacre fidelibus dilectis, cuius
cunqz gradus status aut conditionis existat, et maxie Illustri
duci Luxemburgensi pnti et futuris, qtus prefati Abbate Con
uentum et Monasterium, ac homines bona redditus et iura ipsorum
ab omnibus iniuriis molestis oppressionibus, pntis et violen
tiis aucte nre protegant, Manuteneant, defendant et gseruent,
quociescuqz necessarium erit, aut per ipsos aut eorum nuncios
seu procuratores requisiti fuerint. Mandamus ena sub pena
indignationis nre grauissime et amissionis omnium bonorum dis
trictis pceptis omnibus et singulis pntis Epternacensi Opidi
Incolis tam pntibus qz futuris, qtus fidelitatis subiectionis et
homagii sui soliti et debitum iuramentum attendant et di
ligentia obseruent, nec de cetero penas et multas pro com
missionis excessibus dno suo Epternacensi abbati ferendis pdes
sorum nrorum Romanorum Imperatorum et Regum decreta soluedis
quacumqz appellationis via aliene superioritati aut pnti applica
re presumant. Nulli ergo omnium hominum liceat hanc nre con
firmationis renouationis et decreti paginam infringere aut ei

quous ausu temerario contraire. Si quis aut hor attentare pre-
sumpserit. nrām et Imperij sacre indignationē ac penā quin-
quaginta marcarū auri puri. pro medietate fisco nostro. pro re-
liqua dimidia mueria passorum vsibus applicandam se nouit
meritum. Harū test.
nostrā appensione mun-
nra Imperiali Treuiri. 2.
Anno dñi M. D. xij regē
simo septimo. Hungarie
Suyri dñi Maximilian. mueritissim Romanorū Impator augt.
Maximilian 2. p. m. p. Ad mandāt d. Regi p. R. Seemh. 1577.
Nos vero Carolus hmoi pceptis annuentes aīo
deliberato ex certa scientia et auctē nrā Cesarea. oīa et
singula ista pūlegia libertates donationes immunitates et qūq;
in pēmissis lris tam generaliter qm specialiter gēta sūt
approbauim⁹ ratificauim⁹ et confirmauim⁹. statuētes et de-
cretētes ut pstat lre in oīmb⁹ suis clausulis pūtis verbis tenorib⁹
sententijs et gēntijs firmis et validis sint habeatur et cōsecutur.
perpetui q; robore obtineat firmitatem. Et ut pēfatus abbas et
suū Monasteriū in possessione et quasi possessione oīū suū
tam realū q; mōpaliū in fundis suis et alijs suis hactenus
fuerit quieti permaneat. Mandante dñro vniuersis et singlis
pūcipib⁹ Electorib⁹ Archiepīs Epīs dñis Marchionib⁹ Comitib⁹
Baronib⁹ militib⁹ Nobilib⁹ Clericib⁹ Capitaneis pēfectis Ciuitatū
Opidorū et locorū Contatib⁹ et rectorib⁹ eorū. ceterisq; nrīs et Impij
sacri fidelib⁹ dilectis. cuiusq; status gradus et conditionis existit
et maxie Illustrē dñm Lugemburgē et eius gubernatorē pñtē
et futuris qūq; pēnatiū abbatē Monasteriū et Conuentū
ac hōies bona reddit⁹ et uirā ipōz ab oīb⁹ mueris molestijs
oppressiōib⁹ pūbationib⁹ et violentijs auctē nrā protegat manu
teneat defendat et gseruet. quocūq; nrā necessariū erit. aut per
ipōz aut eorū nūcios seu pūatores requisiri fuerit. Nulli ergo
omīno hōm liceat hāc nrē confirmatiōis immōuatiōis et decreti

xm
paginā infringere aut ei quous ausu temerario contraire. Si
quis autem hor attentare presumpserit. nrām et Imperij sacre
indignationem ac penam quinquaginta marcarū auri puri. p
vna fisco nrō. altera uero medietate mueria passorū vsibus
applicandam se nouerit meritum. harū testimonio litterarū
sigilli nrī appensione munitarum. Dat. in Ciuitate nrā Impe-
riali Nuremberga vltima die mensis Martij Anno dñi millesimo
Cingentesimo vicesimo quarto. Regnorū nrōz Romanū quinto.
Ceterorū vero oīū Nono. Ferdinand⁹ Ar. aust. C. ar. Im-
locū t. Ad mandātū dñi Impatoris. in Consilio Imperiali

Et q; in pūlegio Lotharij tēp de Sura fluuiū exortū est dubiū q ad
illa clausula Iudicario Iure Principi sua Imperiali amotatu dñat⁹
ad ptes dñi d. Roberti de Monreal abbas per Cesarea oīi hāc declara-
tione discussū est.

Maximilian⁹ superscript⁹ diuina fauete clemētia
t. Ro. Impator sp. augt⁹. Qm circa clausula hāc in pñt pū-
legio contenta videlicet. Iudicario iure principū sui an otatum do-
mationi discordia exortam esse atq; dco abbe epternacē et suos
fres in eoz iure indebite impediti intellexim⁹. dignū ppterca ex-
istimauim⁹ ut hmoi clausula clari⁹ explanarem⁹. Que idō
intelligi debz quā qz intelligi volum⁹. scz Impatore hēnricū
Ius fluminis et alia Sura Iudicario iure principū sue Impe-
riali amotatu dñationem. id est. qd sibi pñt reseruata fuerat
pñatiō abbati et suis frīb⁹ libere gēstisse. sup q ipm ab-
bate. Ditosq; eius fres huiusmodi iure fluminis et alia
Sura libere gaudere posse et debere. neq; ab ullo pēnt⁹ cuius-
cūq; status et conditionis extiterit ausu quous temerario mo-
lestari volum⁹ ac temore pñtū declarari. In cui⁹ rei tes-
timoniū has nrās pñtib⁹ in modū trāffixi alligari et sigil-
ly nrī appensione gūmari fecim⁹. Dat. in opido Antwer-
pie die vigesima quinta mensis Martij Anno dñi M. D. xij

Postea sequuntur Confirmationes subsequentium Imperatorum videlicet
eiusdem penes effectus

Alberti
Caroli 4
Wentzelai
Sigismundi
Frederici

ubi hinc ad
mentibus ad Wentzelai aduocatus

XCV
Isti sunt homines in feodum ecclesie Episcopatui et eorum
feoda que ab eadem ecclesia in feoda tenent prout sequitur

Primo dominus in Rodemaro feodalis et monasterii s. Williberti ex parte
Castrey et hominum in partibus Gauve quod plurimorum ibidem sitorum. Dicitur

Item dominus de Neucastro habet in feodum census et homines censuales
in Edingen quos dicti die heffen de halbringen prout habent ex
parte impignorationis ab eodem domino et diuidunt cum elemosinario

Item dominum in lussemburh noialiter die Beyer et Pirmont habent
in feodum decimas et alia bona in ymenrode Steynberg et
Strochbusch

Iste henricus aduocatus in waldorff habet in feodum homines off dem
hunkruet noialiter sicut wulbertus lude et emmerich de waldorff
prout habent

Item philippus comes de waldorff miles et sui heredes habet in feodum
villas subscriptas et homines videlicet Dorrenzler Seffemich Belegem
Mamibach Sauershausen Damershausen ybesihusen martin lutz
vff dem hundsruet sicut

Item henricus miles habet in feodum duas curtes in iurisdictione deuse
sitas prout Grabm et ibidem iudicabit

Item henricus hutzmet habet in feodum annuatim sex floros pagam

Iste Godefridus et wilhelmus domini in Esch habent in feodum annuatim unum
plausum unum cremen in deuse

Item henricus de Crauia habet annuatim in si pagam ad placitum

Item domellus iohannes de woldz cum suis filijs salinis decimas in
paulinge et in momedorff ad redimendum et alia bona

Item iohannes de fischbach iunior habet terram parte decime in Bettinberg
cum omnibus suis pertinentiis quod habuit Willh de woldz dictus fogel

Item Bartholomeus fons hz deama vrm in putlinge. et alia bō

Item Bruno de Lynhem cu suis pncipantibz hz dny amos vrm in fcod
ad redmēd

Item Hugo de Crema hz quād hereditate in dreyse
Itz vvalther de dreyse hz quād curte in dreyse cu suis pncipis et
partem in molendino

Item Wilhelmus de Straupbach hz deama in Keuerich
Item id hz medietate in y malh frumet

Item Landolfus de Widburg hnt in fcod v si v fceia gni in Nulle
vndelstorf in mansos de glbz mans v si v sextaria gram et
Curmed. In zu Voige de campis et filius in sex gram
In wulstorf j malh silig In brecht in sex gni et y pullos

Item Jacobus lauffse de Widburg hz hereditates in Kestelbach
sdm decreta vrahmoz in Meckel

Item Theodorus de Choderstorf cu so. suis hz censu in dreyse

Item Henricus de lapide hz deama in Valerio scy laurenty

Item Conradus bochel hz bona in Eppelendorff et in Karsfelbach
ibid in fcod

Itz Henricus fons hz parte deame in Emsstorf. qd resignavit et
dedit quentun mppetui ppter annuier saru forend gsentete
dno abbate

Itz Thees bochel hz censu in Kersstorf q dmit bona stidvull brody

Itz heredes horel hnt bona in waltipelt

Item Wymar de Bech hz bona ibid in bech ex pte advocacie in fcod
sz capos nemora et alia. j malh silig j mit auene et xy sex vrm
Mosellam. et xy sex Curam

Itz Nicolaus de lech hz curte in Kosiwmetel

xcv

Itz Johannes fons hz deama in warben dicta hurren zehend
in mlt turtig in Dugmigen et capu gmeti vrm Jugera in Kasi
hart. Id bona sua in Enghem et in Westphal

Itz Hermannus g sluct hz bona in Vellendorff sz vrm capones y
pultos et alia bona ibid. In dictum j malh cepaz de rotate ibid
von Eydeberabona Itz j parte venne in Sura

Itz Gobel de le hz bona sedis dmi abbatis in Regen j mit frumet j
mit auene cu duobz capombz. y sz Tein ex borns q dmi Nadenfop
de Regen. In Kestelbach y mit frumet reden ex borns gmetebest
houe. In y suach y mit frumet cu perunio pult et ouis. sdin q
scabm ibid iudiciu. In gentingen y sex feu j sz j ram
pū mē vorda

Itz Johannes de hel hz y mit silig de Camerua j mit auen et y pult in
Enghem y mit gram cu porco de xv ges in gelstorf

Itz petrus bruder hz y capos in Edmge gmeten plusq xv Jugera

Item Wenz castellan in Buech hz in mansos in dictstorf cu
pos et pta ibid et quinq ad ea pmet seu pmetbat

Itz Freuchens son de Etelbructa hz vmeas capos et rēta bona in
Etelbructa

Itz Juvenis vllus et hant bruder de Jole hnt j campu vff gutstorn
sitū dantem annuatim j mit recemē suu

Item filij petri vllig de Bele hnt j capu mit advocacia et bō fedalia

Itz hant vader de Jole hz j campu in Bone

Itz id et filij petri vllig hnt j campu sup gross danti annuatim y linte
amina plena mase sup latemas Conuent

Itz mit duas ripas in Duerbach usq Munderley est suenigina

Itz Congen de herstorf hz bona et censu in gentingen et in Regen

Itz dno franco frabm gmetu tenet curte in ham cu suis attmen.

Item Kigeme j vuese zu Enghem zu herde and de borne Itz j feli ibid

und; Curte Ist in der Zichel; wie sie Ist; n felt an byand'rege

Ist peter freuchers soen von Ettelbruck hat zu leben von mynne
hlt von Echtermach den groessen Wungeren und dat groess felt
darbeyen. In syn thym felt gnt den aurel in dertan
Ist ein felt zu grenkungen by Clesgen von Dertungen off dem pade
gelegen.

Ist Michel van Berstorf gnt von Berstungen hat zu leben entpfang
alsolch gude mitz rent und gefelle. also der Berstgen zu ysenach zu
gerneft In dem houe zu ysenach so wie dan gelegen sint mit
gegenommen noch abgeffend

Ist hat Xaters hel von Ertzen entpfangen von dem gotzhuyse
von Echtermach xij moez lands von Ertzen holzenero wegen
Ist Clesgen hertzen soen von Ertzen hat entpfang von dem
gotzhuyse zu huyse und hoff mit alle syn fuchtwarde und xx
moez lands

Ist hat Hans scholers soen von Ertzen entpfangen von dem gotzhuyse
xij moez lands

Informatio inductiva Epilogice ex Originalibus
fundationis lris redacta pro deasione casus sbscripti

Sura

Epternacensis itaq; ecclia cuius innumtatu libertatu
preuilegioryq; explanatiom pntis gmeti serus de
seruit iuxta fidedignari et certe venerabilis testio
ma lraz a scto Clemente Willibrido fesonu Apto Tra
iectensiumq; pmo Archiepo a Roma veniete plurib; scto
rum reliquis onusto. vspis in eade recoditis gstruta atq;
edificata in honore scti et indiuidue trinitatis sctoz q; petri
et pauli et Johannis baptiste in pago Bedensi opido Epternaco.
ope et admmulo patrimonioq; sancte Virgins et ad horicu
treueris abbatiss; Jemine. melis dagoberti regis francoz filie
ex vna Itemq; Pippin semoris Austrasioz meliti ducis fran
cieq; dom; maioris Illustis Ansgise. Cui situs Arnolphus dux
et metensis eps genitor extitit ex degga sancte Bertrudis soror
fily vnam Illustre plectrude sua quize. alia diti Epternacem
opidi partibus. aptis infulas ppa Sergio Impatoriaq; Just
mano Romanas agentib; dmostrat. Cui ecclie. scti vultit.
eps pmo inter monachos monachus xli annis abbas p fuit.
Cui p; laudabilis sancteq; regule mstrum factis sub diuisis
chartis pro diti Epternacem lon. aliaq; possessionu curibus
testamentariis legationib; cu horicndis detestationib; impatio
mbusq; multas ead pecuniarys quementib; aplia sua ante
ei duno spu inflatis infligendisq; Anno dmi lincar. 739
Indic. 7. Anno vto ordinationis sue 46. latis 8j. 7° id noliu
pasam aiam celo. Epternacemq; regalem eccliaz sctissimo
suo corpe ditauit. Et ut id quod duxto no possum; vel o
culoz tunc attingam; pro salutatione pntis matrici (omissis
ceteris) ad ipsos fundatores silu reflectam;
Scta igit Jemina parte sua Epternacem velle mmo iure
ad eam deuoluta sed et pps dagoberti regis ante necno fuerit;

sione stabili augmentatq; possessione. Item Pippinus
et gñx eiꝝ plectrādy residua Epternacn fundi moderate
quā a Theodoro Theotary qñda dñis filio receperat spōte nū
de libere absolute put ipsi feudali ac ppetuario iure possede
rant cū omnibꝝ nūstantibꝝ suis et donatombꝝ scđo Clemente
Willibardo in usum Epternacn ecclie successozibꝝ cū terris do
mibꝝ cāsisq; arcolabꝝ mānyꝝ filius cāpis pasaus pratis
aqꝫ aquarꝝ qꝫ decusibꝝ molenombꝝ piscationibꝝ aminqꝫ iure
impetui tradiderat qꝫulerat atqꝫ delegarunt. Cuius fun
dationis donatōis et domini testamēta carteqꝫ qꝫ plurime
omni robore et verborū stilo eius tꝑꝫ suffulcit cū impetio
mibꝝ mltatombꝝ qꝫ sed et multis vlla in parte cōueniēti
bus influgendis. in seruis dicte ecclie tñent effmꝫ pꝫpi
cūqꝫ testimoniū cūntis legentibꝝ afferentes

Hec tamē magnificē regalis fundationis privilegia sequas
francoꝝ regis pꝫtereqꝫ cū scitatis loci tam insignis pen
tias corporis decorati. tum rimate generositatis nō immēo
ris. omni veneratione deuotioneqꝫ amplectitis eo vigore qꝫ in
statu fuerat Epternacn cūobꝫ felitꝫ in cuiꝫ perduraret
sumā opam dantis. impigre motu pꝫprio regiaz lēaz mo
numētis qꝫfirmauerūt. Quaz qꝫ longū esset ymo ipossi
bile vel timore vel sententias mferere. saltꝫ regum pꝫꝫ nōia
subnecta. Primi igitꝫ pꝫ Pippinū semāie fundatōis nꝫm
dnatūm extat ex alatrāde siue Calpiade filij sz Caro
lus martellus Carlomānꝫ huiꝫ filius pꝫmōachꝫ
Pippinꝫ pꝫdicti frꝫ Carlomānꝫ Pippini filij Carolus
magnꝫ francoꝝ rex et Impator augustus. Lothariꝫ
eiꝫ filius maior. demū Ludouici plures. Caroli
plures Ottonē plures quidē Saxonia ad Impꝫꝫ semēta
peruēre. Quoz vnꝫ motu pꝫprio Rauegero abbati ipso
Epternacn lux pꝫcipū qꝫsuetudinē pꝫ loci honore auctiqꝫ

xxx

moneta rudi gressit. transmissis de sup. Imperatoris lris de
dati. 992. Henrici plures q. partim de Bauarici duratu ad
aquilas consendere. Et ut breuiter p. striga totus regum
Imperatorq. catalog. ad idem fecere. In sui quisq. eoz. singulare
mundibundū defensione protectioneq. Epternan. eccliaz uix
fundatoris institutu recipientes oia et singula iura domina
p. uilegia m. uulsa seruari. sancentes sub diuine rei m.
lorationibus muletisq. p. fisa grauiumetib. m. fligendis. Cui
iditōu lēe ut p. mittitur m. sermīs Ept. eccl. genti. cunctis
veneranda auctm. reguq. deuotione pandentes reuerentiam
pariter et timore mouebat. Et ut paulisper ad edisserere
cū nūclū p. strigam. tot regu solis tot amoz. spams de
ausis. post decessu Henrici quint. regnū ad Lotharium
dūte Saxoniē translātū est. Cui t. p. b. dū Epternan. ecclia
suo iure dnoq. et si nōm. q. impugnatū m. uulsa t. p. s. f. t. e. r.
p. t. e. p. u. e. t. r. a. d. u. s. u. m. f. l. u. u. i. e. **SURE** sup. quē g. stru. t. u. d. m. o. s. i. t.
Cui dominū ceteros parib. ab ipsis p. d. i. t. i. s. f. u. n. d. a. t. o. r. i. b. regib.
q. c. o. n. f. i. r. m. a. t. o. r. i. b. et r. a. t. i. f. i. c. a. t. o. r. i. b. a. p. o. t. e. d. i. t. e. b. i. l. l. e. Ept. n. a. r.
u. s. q. a. d. p. o. n. t. i. m. t. r. a. s. s. e. r. p. i. t. u. r. u. r. e. f. r. a. g. t. u. r. e. m. a. s. i. t. m. u. r. m. u. r.
nō mōdū ab emulis p. s. o. n. a. r. e. u. s. u. m. e. s. t. Cui Imperator
ad sancti Clementis m. l. a. b. o. r. i. d. i. p. a. t. e. o. m. m. a. i. m. p. l. o. r. a. n. d. a. a. p.
p. l. i. n. t. o. s. a. n. t. e. e. c. c. l. i. e. f. r. i. s. nō d. e. s. u. d. o. m. i. n. i. a. u. t. e. d. e. u. e. d. i. t.
f. l. u. u. i. u. u. s. u. d. u. b. i. t. a. t. e. s. s. e. d. u. i. x. p. r. e. p. t. u. e. u. a. n. g. e. l. i. cū p. a. r. i. s. p. s. e.
q. u. i. t. o. r. e. s. nō t. a. m. b. o. n. a. cō. s. i. d. e. o. s. e. d. e. t. cō. s. i. hō. i. b. p. r. o. u. i. d. e. r. e.
i. n. t. e. n. d. e. n. t. i. s. s. o. p. i. e. n. d. m. u. r. m. u. r. o. p. a. m. r. e. g. a. l. i. m. u. n. i. f. i. c. a. t. a. d. a. r. e.
e. t. a. u. t. e. s. u. g. g. e. s. s. e. r. u. n. t. Q. u. i. t. a. c. u. r. i. r. e. u. r. s. u. s. o. p. t. i. m. a. t. e. s. s. e.
m. o. u. i. s. q. s. e. d. e. t. p. m. o. u. e. u. r. b. i. s. q. s. u. l. e. n. s. o. m. i. s. u. n. o. d. i. s. d. u. b. i. t. u. f. l. u.
u. i. u. s. u. b. t. e. r. m. i. n. i. s. p. d. u. t. i. s. a. d. E. p. t. e. r. n. a. n. e. c. c. l. i. a. q. p. e. r. t. i. n. e. a. s. s. e.
u. e. r. a. n. t. e. s. m. u. e. r. u. n. t. Q. u. a. d. e. r. e. f. a. c. t. a. p. p. l. o. r. o. r. u. d. u. t. i. f. l. u. u. i. u.
i. n. d. a. g. n. e. p. e. r. p. l. u. r. e. s. A. r. c. h. e. p. i. s. e. p. o. s. A. b. b. a. t. e. s. d. u. c. e. s. C. o. m. i. t. e. s.
a. c. p. a. l. a. t. i. r. e. g. i. e. q. p. a. u. l. i. p. r. i. m. a. t. e. s. e. t. O. f. f. i. c. i. a. l. e. s. e. u. n. o. n. u. l. l. i. s.
t. a. m. t. r. e. u. e. r. u. n. t. q. s. d. u. t. i. f. l. u. u. i. u. m. m. o. l. i. s. e. d. i. t. o. s. u. o. p. u. b. l. i. c. o.
d. u. t. i. f. l. u. u. i. u. **SURE** d. o. m. i. n. u. m. N. a. u. i. u. u. s. u. m. a. q. u. a. r. q. d. e. s. u.

et reversu confirmavit. sed et navate via sine matra et ut vul
gari dicitur lymphat in ipso alio flumine ad 24 pedu latitudi
ne distinxit. prout desuper regali signeto sigilloq; munitaz liaz
tenor in cecurrua vrbis datoz anno dñi 1131. Et qm iudic. q
autis legibus manifestat. **P**ost huc Henricus sextus
Romanorū Imperator pdecessorū more. di confirmationis robore im
perialis dñe ecclie dominiū inuuntatis et pūilegia astipulas
atq; confirmas. cuiusq; status aut adiunoms psonas villo pacto
iurib; dicti monasterii guemētes adiūto fisco aucte pāpua
loni opelli cēfuit ad multu centu libroz auri qz media pars
in Imperiali camere altia ē in pūte Epternac ecclie vsus dūce
rectur. Prout patet sub tenore suaz liaz de data. 1192.
Ad idē Carolus Romanorū et Bohemie rex iux indulta data
in praga per Albertu anno 1047 sumo studio exequunt est.
Preterea Wenzelaus de Bohemia protue lūziburgie draba
tis lotharingie et lūmpurgie dux inuuntatis Eptz opidi astipu
lans distūq; eccliaz dñozq; fies tamq; lon fundiq; dños am
pletis. cū ead pte mēdūe pñeus de lerpina dñe ecclie abbas pro
pia supportandē charitativoz subsidio in simtoz onciu p eū
cū ppter gucias vndūen q cū aliis gñaroz nō nisi ad tūmū
spāu duratura impositiōne sup mēuantiō in opido Eptz con
tractandis de xx sōld aūlūz monete ix den indūlisset in
acceptatione et cautione pūdita opidi Eptz ad se suosq; sēgēs
dures nō nisi adiūrali gñerere. ad abbatem vero successoresq;
suos fundamētaliter pñtere fatit. prout patz in cū liaz
mūmū in lūziburgie de data 1385. Pro more igit pūcto
sēgēs Imperatores Reges et pñmper vsq; ad hēc nra tpa sermss.
Imperatoris frederici fecit. Cū ēnā rege lēc ad tñore effec
tūm pñerz suoz Epternac ecclie dominiū inuuntatis et
pūilegia gñmant.

Opeprecū qz reor Confirmatiōes ratificatiōes
inuuntatis indulta pūilegiaq; Romanorū pñfiri (et si pñstie

C
ordine pñe catholico regu Imperatoz qz sub qz Epternac ceno
bū pro fundatiōis exordio mūdiburdio defensioneq; gñstē
h; mēuūsu suppleudo hīs anctoz pñ patz p eoz liaz sēz
Martini de datz 4 Noniūm. Benedicti et Joannis 22.
In mūmū. anno suo pñd. Joannis. Gregori. et Honori
Alexandi q de data. 1069. in lātē. de vsu mñte sandaliū
et dalmatiz vñatū baptisandi. pñmūq; in dicta ecclia ad sp
aucte. Eugeni 3. de datz. 1147. aliozq; sēgēs pñfiri quā
tenor aplm more quib; melius potuit ac debuit. p tūctiōne
conseruatiōe ac di exemptione regu et pñtēq; solus dei vñā
cū intermātiōib; ac ipñmātiōib; qz mūmū hū vñā i pte
dñe ecclie iurib; obuantes. benedictiōib; largi flūis manu
tenentib; amplectentib; fouchib; q dñe ecclie sunt sup illatis
diuersis clausulis et verbez pondere redūdat. Cū ēnā
liaz illa nō florentēdūda Eptz abbatū famulas quōmūq; iurib;
dñe ecclie obuantes monitūq; bis nō desistētes excomatiōis
anathemate publice absq; vñā refragatiōe mñcendi pñ
mitentib; capib; absolūendi. deq; p excessib; pñcendi ac ad
emendā pñoluēda gñellendi recipiēdiq; lūre clau; tōcedit.
Et ex quib; omib; pñpue colligitur Imperialis Eptz ecclie dignitas
abbatū dominiū subiectozq; hñmōde inuuntatis pro qbz tūdis
tot Imperatores. reges tot. tot dñmūq; duces et pñtus diuersis te
porib; tanto studio. tā egregijs liaz mūmūmētis sanctiōib;
lēditis. multis ēnā intermātiōib; qz interpositis p repū
mēda mpostoz emuloz temeritate desudauerunt.
Sed cum labilis tps mūdūa egregia queq; obliuioe
obdurec. ac ab hōm mēdūa abducci mñtur q nōnūq; plūz
grāui dispendio pñmōmūq; iactura feruit. nōn sēgēs pñe
mēore Wñmandus Epternac abbas sile vñit p renoua
tiōne matorūq; ad mēcōia vñentū reductione dominiū flu
uū Sure. sano fectus gñilio tpe Eugeni 4 pñ anno dñi 1446.
Ind 9. 17. die Septembris in aūla abbatū Eptz cñob; sub
nōnūlloz cū conuēt 9 tū oppidi pñtia testmōmōq; fidedigz

multas viros probos et citate spiritus villar dicto fluuio suppositi
taz. cu' q'ueis solemnitatibus in manu Nuclei Lepach publici
Notarij. quid de dicto fluuio dno q'ueis haberet q'ueis est. Cui
omnis una voce et vnam q'sensu speculauit p'miciauerit et
iuramento affirmavit tam de fuis t'm scia vsuq. q' de fuis
p'gentioribz p'cedere Nouibz in postea refusa relatione habere ac
tenere dictum ecclie. Ept' abbatem Conuentuqz fuisse et esse
dicti fluuio SURE veros dnos ac vix limitatione pontu sepe
dictor possessores. **Quia** de re iustitiaz in Ep'ternaco p' tpe
habebat et tenebat (ut asseruerunt) ex parte eiusd' monast'rii
aduocati. in fuita edifica sup eod' fluuio facta. in fuita
piscandi in fuita sup eod' reperta. necno omes et singulas in
iuras et molestias eiusd' dno possessoribz in eod' factas deponere
et vbiqz defendere. Sed et q' in eod' fluuio nullus extraneus
alienus sue piscare p'sumeret ac siq' no liceret. Quis s' q'ueis
tudo in fuita p' tantu t'p' obserua' extitit. q' eius g'raui' nec ipso
quid audire in m'etia homi' m'ime existit. put' p' dictu iustitiam
largi patet. **Iux** que more q'ueis dno declaracione vsqz
hodie fieri dno fuit. Nam certi de Ept' frateriaz p' certa recep
tacula vulgaru dicta Veru q'z noue infra duos pontes p'dictos
Ep'ternacum s'z et vasserpoleh esse noscunt obtenta de dno in a
num ab aduocato Ept' l'itina p'solutoqz statuto p'no piscationi
intendit. Si vero sic admissos dicta receptacula vel Veru contra
vsum largi q'struire g'ingat. suis p'scriptis metis per iustitiam
exhipata p'sumptionis sup emenda cu' co q'ponit. De hys aut q'
veritis m'etis. in fuita filis. seu ingenuis piscantes in dicto flu
uio offensi fuerit. q'fiscatis nauibus. m'etisqz p'ceptis quibz
illatam piscatione attentauit. iustitiaz p'dicta p' q'seruatoe Ept'
domini. ne dixerit pro modo excessus q'ponere. Veru nix domini
p'euilegiuqz et more hacten' obseruatum vbiqz q'pelle et mar
tare habet reos. **Casus**
Inuper igit' ar quadraginta vltie clapsam quolosus rumor
apud iustitiam delatus e. nonnullos exteros illius m'etis i fluuio

64
Sura piscationi m'sistere. Cui assuptis certis collegis loco p'perat
nauiculas 8. Intra illata 10. m'etis p'sonas piscationi intendentes
repperit qui sue consue stimulis p'culsi nauiculas inquit ac in
arena ad tres passus aq' m'mune fuita p'filiu' p'sp'me tamc
infra fluuio l'it' q'sistit. Ex quibz tres q'pichensos et p' p'etris ob
sides emendaz p'mittentes vna cu' p'dictis iustis de fuita p'posuit
iustitiaz Ept' p'ntu curant. **Controuersia**
Quo q'p'to (proh dolor) nonnulli certi offinales seu offinati
qui aduocatis fluuio terre potuit dno administratione Ept' ecclie
domini aut ignari aut pot' emuli m'etis factoresqz dictu iustitia
ru' m'etis fuit adort'. P'dictos reos in terra sui q'pichensos
m'etis captosqz fuisse g'tendit. Quappter eod' dictu loco cum
suis illos resitui q'unt. Proqz m'etis sui domini aut' eme
her alij.
Contra iustitiaz p'dicta Ept' q' ex p'te aduocati sup q'ser
uatione domini de ano in anu Ept' abbat' ac ecclie iuramentu
fuita dno fuita p'dictos iuste q'pichensos q'pichendi debuiss' ac m
fuita debere allegat.
Cu' loc' p'dictu no in fuita neqz ex l'it' de m'etis fluuio aluco
fuisse et esse dno fuit. q'm q' pro tpe ut p'mittit aq's m'mis ex
istat que certi huius p'ntis fuita dno totu anni spatio
aq's irrigantes vsqz ad pectoralia quusqz vni m'etis fuita ac
recto m'etis p'terflicu' certissimu dno fuita q' extat. p' au'
euidencia non nullis verbis opus est.
Sd ena vbiqz locor vigore Regiaz l'itaz aptuqz q' phabitar' no
solum in locis Ept' dno subiectis (q'seruatoe emendaz dicta
xat causa. qualis est hec) qui tenor et ut p'monstret vsus hz
Ep'ternacum eccliaz posse ac debere p' aduocatu suu absqz alterius
domini vel iudicis impetratoe seu expectatoe quosqz q'uenit
q'pelle ac ad emenda et restitutione q'pelle
Quap' dictos p'dictos q'pichensos p' modo excessus emenda p'solu
turos iustitiaz repetit. m'etis oblatantibz silentio.
Denu vero offinalium p'dictor emenda s'z Centu l'it' auqz p' p'tina
q' temeritate turbatione h'mende ignata vna cu' restitutione

damnoꝝ ac expensaz huiusmodi q̄re gra gharoz ad q̄ nisi re siſ
rentes intenderit canonicis admoniti verendū ē ne ept̄ eadē mōd
nationē auct̄sq̄ vigore incurrentes graviorib⁹ excoꝝ dispensans
suecubant.

Casus.

Domini abbas monasterii Epternacen est supremus
dñs ad causā dñi moni flum̄s. supra infra certas metas et
in possessione dñi piscandi p se et suos arrendatores seu gñis
prios et pignozandi piscantes in eod sine ei⁹ consensu Contigit
q̄ iusticiari⁹ ept̄ repleat certos riuos nocte q̄ sentientes ead
iusticiari⁹ venies descendunt ad arenā seu litt⁹ flum̄s. sup q̄ arena
dñi flum̄s crescit flum̄s q̄sueunt. q̄s ibid ipe offinar⁹ p emēda pū
raunt et captivos ut moꝝ ē. ad Epternacū transduxit. Ver⁹ aut
dñs fundi iura dñi flum̄s dñt ead dñm abbati nō potuisse
extra flum̄s eod piscantes pignozare petiq̄ emēda a iusticiari⁹.
Queritur. An dñs iusticiari⁹ potuerit dñm impignozari
facere in loco p̄dicto. Pro solutioe hui⁹ dubij p̄m̄t in me
dñi. c. sup eo. de pario. q̄ sic. sumat. fines parochiarū de q̄b⁹
constat vel simib⁹ coheretia p̄scribi nō pnt. hac opinio
tenet. Imo. in c. Cū olim. de censu. et idē de limitib⁹ et co
adherentib⁹ limitū p̄uiaz catiaz et ep̄atū. ut in glo. d.
c. et iste text⁹ gñaliter loquit in c. p̄scriptioe sine sit cū
titulo sine sine titulo. et in glo. 1. in c. Cū causa de proba.
dñt. q̄ illa q̄ coheret p̄m̄palit⁹ limitib⁹ sūt in p̄scripti
bilia. sicut in casu nro si arena sit finis seu limes domini
sive flum̄s. illa q̄ imēdiate et p̄m̄palit⁹ coheret harenē
sūt de dñio dñi dñi abbatis et ibi pignozare potuit max
ime si in limitib⁹ coherentib⁹ harenē nō est dñm suo fita
p̄ hōiē. puta lapis vel arbor i qua captoe flum̄s venit a
rena sup quā in abundantia aq̄z flum̄s venit et limes co
herens arenā. puta p̄i arena est magis p̄dñ. totū p̄dñ
nō est de coherentib⁹. sed solum illa p̄s que coheret arenē
littoris. et in hoc esset videnda illa pars. ubi pignozatio

ad

Die ^{Cm} **ladislaw von gotts gnade** **Confir p̄uilegioꝝ dñat⁹** **Lucy. p. l.**
zu bngren zu Dehem dalmacen Croacen id kony. herzog zu
Ostereich zu Bihre zu Renten zu Cram und zu Luxemburg. Marggaff
zu Mehren. Erbst zu habspurg zu Tyrol und zu Chym. Zeikemen
und thun kint mit diesem bueff allen luden die ine boerent
und lesent. Das wir angesieher und erkint ham. die loblich
stetren teure lieb und gehorsam. Darin sich die er samen geist
lichen und die wolgeboeren Edeln strengen und erbare wesen vns
anderechtigen und liebe getruwen. die preclaten Brauen feyher Ritt
knecht Burger in den Stetten und die ganz gemeinde und landt
schafft vnsrer herzogthums Luxemburg und graffschafft Chym
gegen vnsrer forder saliger gederchms kony zu Dehem und herzog
daselbs zu lung und grauen zu Chym gutwillig dienstbar vns
vnsredressen bewys haben. und sich nu ytzt gegen vns als se
nature lichen erben auch vllig und gehorsam erkennen und
bewysen. und ine darumb mit gutter betrachtung wolbedacht
rath und rechte wissen. alle ine p̄uilegie. breue. und hantfeste
lant recht und stat recht freyheit gnade und loblich gewent
vns gerechtigkeit ine von den obgen vnsren vordern geyden. als die
ine forder und sie lischer herbarit und genossen und gebuecht
haben von for und furstlicher macht recht und redlich vernu
met bestedigt und gebuecht haben. vernunen und bestetigen und
bestetigen in kraft dñs bueffs. Alles das wir ine zu recht daran
bestetigen und bestetigen sollen oder moegen. also das die gemelt
preclaten Braue feyher him Ritt knecht burger und gemein
der lant schafft derselbiger saliger her p̄uilegien. bueff hantfest
lantrecht. statrecht freyheit loblich gewentheit und gerechtigkeit
in forder gemessen und gebuecht sollen und moegen. In aller
der maiss als ine vordern und sie die von alter her gebuecht und ge
nossen haben. und wir sollen und wollen sie auch als ine lant
furst gnediglich dñs hant haben und bestetigen. Das als
sie vns vor den lant fursten erkennen und vns mit allen vnsren
gewonlichen nutzen renten und gulten herlichkeit und gerechtigkeit
so vns rechtlich zugebuen und in allen billiken semeliche sachen
gehorsam gewertig sijn. als sie vnsren vordern gethan hamt. und

Vom alter herkommen ist vngewerlich. Mit verkennt dieß brieffe be-
 siegelt mit vnser kün. t. anhangend Inge. Oben in vnser stat
 zu vrent am Sonntag vor dem tag vnser kün. beständung nach
 Christi geburt im vortzeihenhundert und den und fünfzig Jare
 vnser künig vnser Reichs des Hingewerchen in Im dreyzehnt Jare

fac. lraz. fo 183

Handwritten notes and signatures in the left margin, including a large 'M' and various scribbles.

**Index privilegiorum libertatum donationum et
 in pnti libro contentorum. sequitur**

Antwerpi Castell. in ead. in appendis villis et terra pte te
 loner eius dat. s. willibrod. lythia testamenti confirmatione fo. 27
 Alia de ead. ead. et telonco donatio
 vide fo. 35
 Alexandri ppe bulla de usu mte sandali
 et dalmatice vnae baptisandi pndi
 et excomandi auct. 85
 Affhem velle quida possessiones. 5.
 willibrod. tradit. 28
 Arnolphus dix. pethura vms dedit
 s. willib. in monte clatharen. 32
 Arnolph. dona. 27
Bollendorff dona. Arnolphe duc
 bus. ead. ystropho habi. fo. 32 32
 Busch. libertate vide fo. 37
 Berge a qd. schmonay tradit. 56
 Alia de Berge ystrophon. qre fo. 41
 Bollerendorff et Marquile qd. dona. 43
 Berne quid. possessionis traditio 70
 Busch. et fleodrad. villay. dona. 33
 Babaghen. villa vide fo. 46
 Bonrad. villas gressit. eund. bona in
 villa. Carlingger. sup. lypia ad duc
 vite. 68
 Bonifacius eps mittit. ad pndand. 33
Carolus marcell. dedit. pte quad
 in Bollendorff fo. 32
 Land. donatio. quia fo. 37
 Carol. magn. qre. de decy. fo. 39
 Carol. qd. dona. h. fo. 50
 Carol. qre. de bery. Rodemach. vna
 derlo. Symant. in alio. multa. 41
 Carol. pnt. legum. de libertate. non. 59
 Carol. magn. pnt. legum. de libertate
 exactionum. et eis. pnt. 38. 58
 Carloman. Rome. mnt. religio.
 Cronia. nientia. possessionis. denary.
 et vms. datur. fo. 37 38
 Cronia. vide. donatio. lothary. 39
 Conzthum. fo. 44. 48.
 Cruithen. ead. reddit. hospitum.
 Cruith. dona. 45. 57
 Comitat. qd. vms. fent. s. vill.
 in. Angasia. abbissa. de. horeco. 29
 Conueto. qd. ep. traucten. in. abbe
 de. ead. in. Hollandia. fo.
 Cuernach. fo. 57. Cuernullaz. 39
 Cuten. 57. Comuta. pnt. qre.
 in. rone. Cronie. 80. Carol. v. qre.
 privilegiorum. 92.
Decy. fo. 63
 Dallem. 47
 Disne. et. lauctano. villay. dona. 30
 Duuendorff. villa. dona. 50
 Druntbe. ead. addit. ead. de. tala
 in. Epate. traucten.
 Donatio. ead. hethomy. dity. 52
 Epato. 44
 Ebundal. 49
 laren. 49
 luterilze. 49
 planda. Alon. 40
 lorig. 40
 vallm. 40
 limana. 40
 Chmenceide. 49
 Cron. 49
 thelm. 49
 hoensal. 49
 Nela. 49
 dagorala. 49
 vms. 49
 lullm. 49

Item Curtius et Volendmoz Lorahoes

[Faint, mostly illegible handwriting in French, possibly a list or account. Some words like "L'aprem" and "bourg" are visible.]

L'aprem bourg

Cm

serenitas. quod nos intuitu dilecti nri Johannis Archiepi Treuer.
respectu. de consilio principu et fidelium nroru Abbatiam Epterna
consequenti Treuerensi ecclesia co iure possidentia q eam Imperiu
usq ad hec tpa dmosat possedisse. te itaq delecte Vnde fide ab
ba ab ea fidelitate qua de tunc eiusd abbacie nobis teneris ab
soluentes. defectum tue mandam. Ut omni occasione postposita
eand abbatia a manu predicti Johis Archiepi recipias. et ei sicut tua
deret prudentia obediens et deuotus existeris no omittas. Tunc
abbas hys lris Treueri reatatis cora omibz in idipm in Capitulu
maioris ecclesie gregatis dicitur ei q qui nutritus erat inter eos
no deberet contradicere Treueren ecclesie promotioni. Respondit q
tam graui objectioni non posset respondere absq satis et assilio
illius ecclesie. peti itaq diem deliberationis et vix obtinuit usq
proximu sabbatum. ut habito consilio in ecclesia finalit eadie red
deret responsum. Statimqz lras Imperatoris misit Epternacu man
dans Conuentui ut prudentes viros et discretos in proxima quarta
feria quocumq. et se pntu quid facto opus esset deliberaret. Cu
Epternan. mandatum Cesaris esset prolatu. pro graui deiectione
et sua desperatione presente sorte sic detestans quasi morte. catu
ginebata est valde et consternata. Tand in hoc quenerunt ut ab
bas Imperatoris suilegia pmissis suoz de libertate ecclesie ostenderet.
et per hec iudicio principu ius ecclesie defendere. Sup hoc desti
tuti consilio et humano auxilio gemebundz seru dei fiducia
bone spei. rebus in aduersis ut consulat et prope meritis velle
brodum implorabant patrem. et sic orabant

O reru columen nrarum gloria lumen

Delibrorde sacer pr hostis quis premit acer

Auxilio celeri. clemens dignare tuari

Ne mambus subiti contingat nos inimici

Abbas etiam eos ad hoc exhortabat scribens eis. q ppter impropos
rumores nimium anxio multa apud se voluerat. quid si facienda

esse. maxie qui quodammodo diuisus esset. et consiliu non inue
niet tu mnti posset. preter solum et vniu diuine misera
tionis auxiliu. cu inquit benefactis intendentes lux verbi eius
dam sapientis. Vbi defunt huana. diuina imploranda sunt auxi
lia. sicut deus ipse promittit. In tribulatione inuocasti me et
exaudiui te. Ut ergo inqt adsit nobis in auxilio oportuno missis
et orationibz pro redemptione nra diligentex supplicare dno. Cuiqz
Archieps insisteret. ut abbas ad curia non accederet. nec obtine
ret. omibz modis cu grauare mtebat. maxie qz et alia abbatia
ab eo tenere videbat. Vnde plati Treueren consulerunt. ut abbas
ad curia accedens pro iure ecclesie sue laboraret. Et si nihil apud
Imperatorem obtineret. rediens. ipam abbatia aut dimitteret. aut
ab epo reciperet. Interea Illustres Comes et aduocatus Henricus
Epternacu venit. et benigno abbate et curiam quent. sanu con
siliu ostendit. auxiliu et adiutoriū magnificu pro iure ecclesie
laboratibz spondit. Siquid et apud eu tunc agebatur. ut accepta
ingenti pecunia. et conditio inensa copia aduocatus Impa
toris redderet. et ab epo eam reciperet. Quod ille reputans sibi et
successoribz suis esse inuolunt. scripsit dno Cuonrado Moguntin
Archiepo et alijs amicis suis de curia ut ab intentione illius co
ramby auerteret Imperatoris animu. Misit etiam Imperator ho
nesta munera scribens ei et rogans pro Epternacu ecclesia.
Cuiqz pontifex instaret. et abbate coartaret. ut votis suis pareret.
aut abbatia careret. regni censura defenderet. ut sua iura. ille
ad regis curia hac retulit munera. puz expetit et obtento pfati
dmi Moguntini et Sugilloms pthonotarij et Marquardi dapiferi
magnifico suffragio. horu consilio Imperator qstione audiens.
et eorum firma priuilegiu pdecessor suoz et sapies eque mo
derans pro tpe queqz distulit. audientia ad principu sententia.
Et primo quid no possit. qd fecerat infringi reputauit. sed p
ca ab abbate rogatus ut saltem iudicio principu sciu ageret. delati
onis pfate forma in hec verba Archiepo mandauit.

Vementes ad maiestatis nre pntiam fideles nri Abbas
Epternam et quida frs eiusd ecclie privilegys antecessoru nroz
et plures Instrumetis multisqz comibus conat snt ostendere quid
nos nec de iusticia nec de rone illa eccliam aliq ecclie concedere pos
sim. nec ea ab Impio aliq modo rescindere debeam. Sup qz desic
tione tue mndam. qtus facti huius confirmatione differas. neqz
preditu fidelern nrm ablati sine aliquos de familia pducere ecclie
ad faciend tibi hominu aliquo modo gpellas. quousqz nos ad
partes rhen reuertimur. abqz mterim in eo statu pmanebimus
in q hacten pmanebat. Sias aut quod in proximo reditu nro.
et Abbate et frs totaqz familia eiusd ecclie ad nram reuocabim.
pntiam et quicquid in facto isto facere poterim libenter sinit p
missu est. prosequem. Itaqz abbas redies de curia cu Impatoris gra
pessatas lras Archiepo pntavit. quibus plectis. in statim prupit iram
quod quims plurimis affectu in cotumelia lraz et mandati Impatoris
sine sententia de possessione Abbacie qua ab eo tenebat cu elimina.
Unde plati ecclie timentes sibi in sibi casu. quincem cu ut abbatem
restitueret. et postea serm si vellent distructo iure ageret. Reuo
ratus ergo ad satisfaciend pro se. cora ecclia stetit. ubi sibi hec ta
pitula obicit. quomodo fide data promississet. qd rediens de curia
sine exceptione Abbacia Epternaz vel ab eo reuocet vel oino dimit
teret. Ad que m Abbas responderet. Quid valde stultu esset.
ut bona ecclie sic eando et redeundo hac conditioe expenderet. et hoc
omnis negaret. simul gpromississet illoz veritati adquisire
qui interfuerunt. Comam ergo veritate quid in hoc dixerit.
Q post reditu ab Archiepo. recepturu se premisset vel dimissuz
Abbacia. sed de aduocatione gratie Impatoris oino taceat. Cu vero
Abbas insistet ut modu promissi manifeste diceret. se no esse
mteptis verboru dixerunt. sed tantu nuda verba teneant ducere.
que audierunt. et sic aruuentu a causa cu cadere fecerunt. Cuqz
ab omibz mclamaret. ut de obiectis altitu faceret. neqz excusatio

(21)
sua preteridit. neqz qd ille a vero declinaret ostendit. sed respo
dit qz abbacia quid redderet. Eptero vero qz ab eo no accepisset neqz
redderet. neqz ab eo unqz reuocet. Ita discessum est. hoc Ept
audito fouerunt. et simul gpromississet. q ad oia extrema
se puo redirent. qz ex parte Ept. vel de se vel de alia ecclia. ab
bate eligeret. Ita em fama dispersit. q abbas dno abbacia di
misset. cu causam sua cu excusatione nec appellatioe cora Ept
defendisset. Sed alioz consideratibz visu est sapient eu fuisse.
qua si de oppositis innocentiam ptendisset. iura m mouisset.
si appellasset. non sine offensa. et dano illaz psonam. ena ille
ecclie de qua agebatur. maynu labore et damnum intulisset.
Quia q aliud fuit cedere. aliud dimittere. maluit ad temp no
dimittendo cedere. qz insistendo. et se. et illos. et maxie eccliaz illa
amplius ledere. Epternam itaqz facta Confirmatioe nuncios
ad Impatore direxerunt qui ex responso Abbatis et grimoia
oms vis et murias ab Ept in contumelia lraz et mandati Im
patoris sibi illatas exposuerunt. Hoc aut multu ad re pfuit. q
Archieps hic non bene in gratia Impatoris fuit. Nam suggerite
hermano d Numaga pro verbis quibusdam supfluis. no solu Impa
toris offensam mouerunt. sed et dno Augustinu et pene omnia
auloz odiu promeruerunt. Erat tuc Ept Theoderic 9m ex
ecclie illius discipulis. a puero fere usqz ad puertam etatem clau
stralis institutis disciplinis. qui pro eo. q multa audierat di
derat et legerat. statim ecclie et euentu a principio optime no
uerat. et q sepe i variis fortune cartata prouentibz. nqz a
ditione Regum et Impatorz alienata fuerat. Is ergo prius
atrocitate tam subite mutationis. et dolens sup qz credi potest.
de ruina tante sue dignitatis et antiq institutis. scripsit
Impatori ex parte ecclie eplam. ex qua p rogatu a pderisso
ribz suis sibi collatam agnosceret. qua ne ipe imitaret tra
ta ecclia gembz et elementis ei prouoluta supplinter depos
ceret. Insinuauit ena ei ipe ecclie promissum et vacu statu

per annos principu et abbatu beatus amotatu. et quo regnum
regnu Lotharingie in ducatu Drabantie et Comitatu Luzeburgen
de redditibus eiusdem ecclesie fuerit ampliatum. Cuius episcopi talis est modus
Episcopi Epternacensis ad Imperatorem. H. vi.
Serenissimo domino suo Henrico gloriosissimo Ro-
manorum Imperatori et semper augusto. Conuentus humilis Ep-
ternacensis ecclesie augustus. Usquequaque et affluens cum nimis
terralibus et cum omni eterna in deo per salutem et gloriam et
letitiam de quicunque hoste victoria. Non moueat dignitatem Maie-
statis vestre clementissime domine quod discretiorem secretariorum vestrorum scribere
presumimus. licet parum vobis adhuc cognitus. utpote in arduis
ardentibus scribis sepositus. In mente et corpore pro vobis deuotus et sub-
ditus. atque ad supplendum deo pro salute culmine vestri promptissima
voluntate usquequaque paratus. Scribam autem excellentie vestre
necessitate cogente per ecclesiam Epternacensem dignitatem et honoribus
quodam modo affluenter pollente. Ut regni Lotharingie vires et predones
et possessionibus non parua ex parte sint augmentate. et dignitates
ducatus scilicet Drabantie. Comitatus de Gelre et Comitatus Luze-
burgen. ad fructum regalis exercitus complendi de bonis eius sint signa-
liter ordinate. prout illa que Comes Flandrie. et Comes Hollandie
de manu Imperatoris habent. in maritimis scilicet locis Walatuna. in
schalda. et in utraque Flandria. et in Brimsia. Quamvis omni
dignitatis bona. quousque de manu vestre benignitatis suscipiantur.
Tamen propter debet clementia vestre secretariorum. quod in archiepiscopus noster
ecclesie adhuc privilegia eorum summa diligentia obseruant. qui et quales
fuerunt nobilibus. ducibus. Comitibus. et ceteris francorum principibus. qui
huc seculo in Willibrodo gulerunt. et quo postmodum propter inuersionem
Northmannorum ab Arnaldo Imperatore ad supplendum sunt duximus
sancti regni delegata. in prefatas dignitates gresserunt. Et cum in
eram de Antuerpo castello et ceteris episcoporum vel vicariorum nobis. que vel

CXII
dux Drabantie vel Comes de Gelre et ceteris habet de manu vestre a-
m Teandria in pedale in Bethua. Illud summati vestre celsitudinem
significare dignum duximus de Luzeburgensi Comitatu qui sint
et qui nobiles utpote salute ordinis et libertatis ex magna parte
homines qui hominum debent ad eundem Comitatum de beneficiis
dignibus et hereditario iure de regno attingentes de prefatis bonis
S. Willibrodi. qui ipse scilicet firma et rata testamentorum confirma-
tione delegauerat ecclesie sue Epternacensi. Sed per opem precum
videtur vestre pandere clementie. quod eundem locum Epternacensem ab
Irmina filia Dagoberti regis melius et **Pippino** seniore
sibi gressum prefatus scilicet quondam archiepiscopus cognomento
Clemens de transmarinis partibus predicationis gratia veniens
temporibus Iustiniani Imperatoris et Sergii papae eiusdemque populi
francorum principis. monachorum habitationem aptam precidentis edifi-
cauit. et cellorum ibi. quas a Roma duxit sanctorum reliquias.
is. monasterium in honore sancte Trinitatis. et apostolorum petri et
pauli dedicauit. et monachus ipse et episcopus. monachos aggre-
gauit. **P**recedens vero in spiritu et veritate. hinc ex virginitate
veru. episcopus varias comoditates et assidua hospina et se-
cuna presulum. illius autem ex suo episcopio traiecit quod
ipse primus instituerat. ob longam terrarum interstitium. quicquid
donum periculi. et rari vel potius nullum auxilium impedit.
neque vitine treuerens. neque longinque sue sedi traiecit bo-
luit in rebus esse materialibus subditum. Sed rata gressione
atque firma testamenti conscriptione. tradidit in ius et iuram-
dibendum regi et Imperatori in ordine sibi legali succedentibus.
Iste anno dominice incarnationis. 739. Indit. 7. anno vero ordina-
tionis eius 46. etatis. 81. septimo id Nouembri plenitudo
tutibus et insignis miraculis ipse beatus princeps et pontifex
pntem finivit vitam. et ibidem in oratorio suo sepultus.

Actus. 5. V.

quantum nunc apud deum meritis valeat miraculis quotidie ostendit.
Post cuius decessum multo tempore sub monachico ordine et regulari
vita. in electione Illustrissimi abbatis locis ipse permansit donec
facta per eventum congregationis apud fontanarum inter fratres
reges filios Ludovicum per regem francorum divisione. eadem abba
tia regalis Carolomano filio Karoli regis francie que propter
tirannidem qua exercebat. cum clericis et diaconis esset excommunicata
a Ludovico patre suo rege Lotharingie ad subsidium vite sue
est gressa. qui licet ante eum plusquam viginti annis. eadem mo
nachis induti fuissent clerici. monachos quam adhuc supple
tes fugavit. congregationem destruxit. monasterii possessiones
satellitibus suis divisit. et per monachos simulacris clericos induens
que sancta et iusta erant mutavit. et dissipavit. Super ille sacra
tissimi quod locus per multa tempora a prima institutione sua e
dilapsus. donec postmodum anno incarn. domini. 974. Imperator Otto
primus apud Magdeburg. suggerente Sifredo dux et comite defi
cuntibus ibi clericis. monachos restituit. Abbatem Raucengium
eis prefecit. ut in suo et successorum suorum mundibundum sicut fuerat
semper eodem loco maneret. Imperialibus hunc preceptis et testamentis
munus curavit. Perierunt et hoc elementissimum successores
sui Otto filius eius. et Otto filius nepos eius. Ab illo ergo Abbate Ra
ucengo et nullo est iste decem abbas Godofridus qui nunc hunc.
Summa enim abbatum nostrorum ita colligimus. A transitu beati
Willibredi et ab anno domini incarn. 739. sub 7. abbatibus **Albino**
scilicet qui xxx annis per 5. Willibredum prefuit **Deonrado** Senonien
episcopo qui xxx annis **Adone** qui xx **Sigoaldo** Spoletano episcopo qui
viii **Theotgaudo** qui v. **Hettmo** episcopo qui vi. **Seromimo** abbe
qui x annis prefuit. per 6. annos in nostro loco quiescit sicut monachi
post quos ab anno domini incarn. 800. sub 20. abbatibus **Adelardo**
scilicet comite qui xiii **Roberto** comite qui xiiii **Beregaudo** pater
qui xx. **Osseberto** dux qui xxiii **Hermo** et **Godmo** prefuit sub

q. 3. Rabodo episcopo.
m. 3. Reinero comite.

Cxxiii
duobus **hermano** et **Sifredo** prefuit xxx annis. Hunc eundem locum
Canonici per 6. annos obtinuerunt. ac deinde agente eodem Sifredo
dux anno incarn. domini. 800. ab Ottone primo monachi in
abbate Raucengo induit sub 20. abbatibus usque ad hunc x. annu. Co
desendi abbas qui est annis incarnationis domini 800. per annos 60. xiiii
licet variis fortune eventibus agitata locum Episcopatum melioravit
duos annos ita colligimus. **Ananger** xxxiii annis prefuit. **Drol**
duo et **Hubert** xxiii. **Regmbert** xxx. **Theofrid** xxviii
Gerardo xi. **Godofridus** xxxiii et semis. **Gerardus** xviii. **Lu**
deuic vii. **Godofrid** a hunc nunc iam x. qui est a transitu sancti
Willibredi 800. Sed nec ab re videtur hoc loco annos primi
per regem et Imperatorem a primo semore. qui suscepit sanctum Willibredum
usque ad vix sublimitate tempora extendere. Et et vos scitis a quibus
et a quibus tam alti sanguinis vera trahitis. et nos cognoscitis
qui et quales fundatores et propagatores nostrae ecclesie fuerit pensio
memoriam apud deum in orationibus nostris studiamus eis impendere.
Pippinus itaque senior filius Regis sororis sancti **Bertrudi** ex Ansa
so filio s. Arnulfi. qui casta donationis et immunitatis habemus
primo dux Austrasiorum et postea maior domus regni francorum fuit
xx annis. Cuius filius ex Calpiade **Carolus martellus** xxv annis
prefuit in eadem dignitate **Carlomannus** filius eius per monachum
quingentis **Pippin** vero frater eius alter filius martelli consilio Zach
arie prope mortuus a sancto Romano in rege francorum per 9. mense hil
deus rege in monasterium regnavit xxx annis. Hunc sanctus Willibredus
dux baptizavit. et multa de eius et successorum suorum sublimitate pro
phetavit quod postmodum reus eventus probavit. Huius filius **Carlo**
manus regnavit tribus annis. **Carolus magnus** rex frater eius
Imperator augustus xlviii. cuius filius **Ludovicus** pius xxviii annis
imperavit. **Lotharius** filius eius maior a quo Lotharingie regnum
dedit apud fontanarum pugnavit cum fratre suo **Ludovico** et
Carolo et deinde facta regni divisione ipse cum aliis regibus Imperium
Romanum obtinuit xvi annis imperavit et factus monachus primum
seculum mutavit. Cuius filius **Lotharius** exoritur 9. annis

Canonici

regnauit. Post quē **Ludouic** patris annis sex. Cuius filius **Ludouic** annis sex. Cuius enā fr̄ **Carolus** Imperator annis sex. Quo cuncto **Arnoldus** impauit annis xj. q̄ sicut dixim⁹ ppter meriti sione Northmannorū de bonis. s. Vallibordū auxit. Comitatu lutzelburgem ad supplendū fructu regalis exierit. In inferiorib⁹ enā et in maritimis locis de eiusdē stū bonis magnifice cū augmētauit. hui⁹ filius nō legitim⁹ **Zuendibold** regis Lotharingie in sex annis p̄fuisse a Comitib⁹ **Gerardo** et **Natfido** ocrisus fuit. Post **Ludouic** filius **Arnoldi** legitim⁹ regnauit annis xj. Cui⁹ successit **Conradus** rex Germanie annis octo. Deinde translatus est regnū ad **Henricū** humile de quidelenburg filiu Ottonis dūis Saxonie qd̄ xx annis rexu stetit. hui⁹ filius **Otto** p̄m⁹ regnauit xli annis. et de sancta Adeleida augusta genuit secundu **Ottone** qui imperator x annis genuit de **Theophania** filia Constantini Imperatoris Constantinopolitani **Ottone** t̄mū qui post decem annos annu Imperij sui decessit sine liberis. Cui successit **Henricus** filius Henrici dūis Bauarie filij **Henrici** dūis Saxonie fr̄s p̄m⁹ Imperatoris regnauit xxij annis et decessit sine liberis. Tunc dū de p̄miorib⁹ de genere illo excellētissim⁹ **Ottone** **Conradus** de Weuchinga eleuat⁹ in regem xv annis p̄fuit. et ex **Usla** de limpurch q̄ de nobilissima regū francorū et Burgundie prosapia preffat. **Henricū** Imperatorem claudum cognouitū genuit. q̄ cū p̄ cum xvj annis imparet de **Agnete** Imperatrice **Henricū** quartu progeniuit qui lxx annis impans **Henricum** quatu edidit. q̄ xix annis impauit. Inde itē translatus est regnū ad **Lothariū** um dūis Saxonie. q̄ Rogerum de Sicilia fugauit de finib⁹ Apulie et cū xij annis stetit imparet et obisset **Conrad⁹** filius sororū **Henrici** Imperatoris regnū xij annis obtinuit. Post quē **Fredericus** eius fr̄dū dūis sacrie fr̄s p̄fati **Conradi** filius fr̄ v̄r. Romanū Imperiu stetit et gloriose gubernauit annis xl. vno m̄. Cui vos dūc deo auctore heres dignissim⁹ successit et Imperij sacris cā xxv

Cxiii
annis in iusticia et iudicio digne et laudabiliter regis. et recte. De talium em et tantorū parentū p̄p̄gine quia nascendo in hūc mūdū venistis radus pulchritudine quasi in vltimo reuoluitis. Dū tantos p̄ces morib⁹ et vita incessanter reputatis. Et ut dūmū quiddam intersecatis per sapiam Salomonis. et per fortitudinē dauid regi statis parere subiectis et debellare sup̄bos. testatur hoc decima. Saxonia. Burgundia. Anglia. om̄sq; Italia et Apulia. et om̄es in circuitu nationes. q̄s vel consilio sapientū subiectionis vel iusticia armis fortiter domuitis. per cū qui est rex regū. qui dicit. mea est q̄silū et equitas. mea prudentia. mea est fortitudo. per me reges regnāt. et conditores legū iusta decernūt. Per hanc regē aurib⁹ v̄rē reuerentie miseranda calamitati vram. O gloriose Imperator latus explanāe curam. q̄ p̄ hūc ipm qui dedit vobis iudicare p̄tm suū in iusticia et pauper suos in iudicio. Maiestate vram et iusticia caritatis faciemdam inflertec indubitanter speram. Idcirco enā maiores v̄ros ante oculos reduxim⁹ v̄rē sermitatis. Et cognoscatis q̄ ipsi singuli v̄mo. Iste om̄es q̄s enumerāū validissimis legibus et privilegijs suis. confirmauerūt prefate caritū iura incommutabilis libertatis. quā nūc ambitiosi hom̄es callidis factionib⁹ nituntur abripere et sermitate vram p̄textu geambij seductes ampliora et digniora de manib⁹ v̄ris ad suos vsus. re adit vera ad detrimentū regni et damnu v̄rū conant eripere. Ita ut caritū q̄ om̄ antecessorū v̄rōz regū vel Imperatorū clementia et liberalitate libera esse cognoscebatur. nūc nulla seruoꝝ suoz fieri cogatur. Quod v̄ro ampliora et digniora illo gratio. nō solū de caritū et caritate v̄ra sed et de commutatu lutzelburgensi a regno et de manib⁹ excellentie v̄rē velit extorquere. Maiestate vram nō debet latere. quia hoc nos nō possū nec debem⁹ retinere. maxie de hys q̄ in beneficium sūt a Comitatu de bonis illis q̄ sicut p̄dixim⁹ ad regna translata sūt. et q̄z donationes scim⁹ nos adhuc in caritū v̄ra habere. **nota feudaliū**
In primis **Arnoldus de Rupe von der felze** habet

beneficium Verullary. et Cuno fr ei9 de Delpere h9 de pph9 bonis. Val-
therus de Wiltz et de Redfort. Valtger9 nepos ei9 de Meysenbo-
Tederus et Berelm9 fr ei9 de Vesibach Arnolm9 de fauelre.
Tederus de vi9 fontib9. Seuenborn vitzel de Zolucta et fr
ei9 Robertus de Vietmga. Isenbardus de holfels castrum de
Diedenhoven cum beneficio. Arnoldus de Rodemacher. quod
castru est in pparitate ecclesie. Heienga. Heiengm9 p9ss9 Athelpel9
hassle. daniel de Ronuels. Iohes de Witra et de Burscheth
(Rod de Asch. et Henricus de Ham fr ei9 et Ufeldmga. Don9
Bruncho de Malberth et don9 Rudolfus. Castru Vettmga
qd tenet don9 Bruncho. Theofridus de Schoneuels. Herbrandus
de Valkenstein qd est in fundo ecclesie. Walt. et Cuno de Rulant
vdo de Asch. Iuricus de Schmider. Walt. de Berge. Theoderic9
de Manderscheit qd in altero vino est in fundo ecclesie Thid de
Bruchte. Sama castelloz est pleiss9 xxx. absq9 lutzburg. Ipse
aut castellam tenent maxima beneficia de bonis illis q9 fuerat
predicm9 a regib9 q9da et d9tib9 Comitib9 ceteris q9 nobilib9
sancto vultib9. et ecclesie Epternac collata fuerunt. et postea propter
invasione Northmannoz reprimenda ab Arnolmo Imperatore pro sup-
plendo scuto regio et Comitatu lutzburgem augendo. regno dele-
gata fuerunt. Perpendat itaq9 discretio Imperialis maiestatis qle
sibi consiliu dederunt. qui talem dignitatem a regno. et a la nobi-
lib9 hereditib9 sequestrare voluerunt. Hec v9 peritura sūt. tantu
de Epternacen ecclesia. ceteru alia multa maiora sūt ad Comitatum
pertinencia. preter hoc quod Comes est adiucatus sum9 in oppido
Epternac. et in oib9 villis que p9tinet ad pparitate prebende nostre
sive in episcopo Treueren. sive in Metensi. in quib9 habet. dec.
lxx et vi9 mansos. de quib9 mbeneficiat9 sunt plurimi nre terre
nobiles. Etenim elementis sive Imperator statu et parr sum ecclesie
nre scementat9 v9c9 sum9 firmit9. et qd a bto vultib9 instituta
no alijs v9q9 qua in ditione gmissa sit regia ppalium9 quod
regnu in dignitatib9 suis de ea decoratu et dilatu sit enarrau9.

CXV.
quod maior9 vroz inuolabili aucte ppetua libertate donata sit ex-
plurimum. et si hoc fuerit imutatu. sicut ia apud vos ab Archiepo
est elaboratum. quantum dederis. qntus error. quantum detrimentu no-
tam nobis. q9 et respublice inde proueniat vobis enarrauim9. Quid
v9t hinc statuatis. quid in principibus regni decretatis v9i est
iuris clementie et misericordie. Non e atq9 v9m qui iudicatis omem
terra. si salua gra v9a diuin9 vt nequa faciat9 iudiciu et pati
anim9 nos qui v9i sum9 pati muria et proscriptio9s puidem9.
vt locus n9. qui Imperis n9q9 oner9. semp aut fuit v9i a regno
euellatur. et ad seruitu homi redigatur. qui cu sua nequeat defen-
dere. conatur ditione sua in aliena extendere. Ad quid ena illud
considerandu est et p9uendu. q9 d9s archieps in maritimis et
remoti9tib9 long9 vbi p9benda nra maxie statuta e. p9m vel oino
nihil nobis posset prodesse. cu nisi adesset et prodesset nobis terror
nois v9i in nihilu reuertet9 ibi nrm posse vel esse. Sed quid de illis
loquimur. Etenim iuxta nos et inter aduocati et subiuocati nostri
generale vbiq9 hoc malo sciencie varias f9l9z inuadit. dep9dmur
vastant. paupes multos eaz in dolore fame nuditate viuere faciunt.
p9at9s v9m9 p9dationib9 t9t vel quater in anno. tormentis ena v9q9
quo eos profugos reddat. affligunt. et ho muerit de h9s iudex vel
ep9s qui vel secular9 vel ecclesiastic9 iure ea discentiat. vel qui stat ex
aduerso. et se mueri pro domo d9i opponat. Inter q9 mala d9s Archi-
ep9s de curia reuert9m abbate nrm g9u9s affectu in contumeliam
v9az v9az et mandati v9i sine sententia de abbacia qua ab eo tene-
bat. eliminant. sed postea q9ultu Treueren ecclesie reuocatu ad sa-
tisfaciendu pro se coram ecclesia de obiectis ritauit. Obiecti v9 ei
quo fide dante promississet. q9 redies de curia sine exceptione Abba-
tia Epternac. vel ab eo renferret. vel oino dimitteret. Quod cu alt9s
ano negaret. simul q9promississent illoz veritat9 acquiescere qui
interfuerunt. Comont9 ergo cetera quid veraciter dixerunt. sed de
aduers9s gratis qua interposuerat oino tacuerunt. Tunc insistere abbe

ut modum promissi manifeste diceret. se non esse interceptos verborum dixerunt. nulla tamen verba tenebantur dicere que audierunt. et sic armati a causa cui cadere fecerunt. Tunc clamant ab omnibus. ut de obiectis alterum faceret. nec excusationem petendit. nec quod illi a vero declinarent ostendit. sed dixit. quod abbatia quid esset. Episcopo vero. quod ab eo non accepisset. nec redderet. nec ab aliquo reciperet. Ita discessit est.

His itaque infestationibus. O serenissime Imperator Archiepiscopus abbatem nostrum fatigare. nosque abstractos a regno contendit et festinat sibi subiungere. nec potestatem vram ut sicut ei mandastis vult expectare.

Quapropter clementissime domine omnes ad pedes maiestatis vestre humiliter supplicamus. pro dignitate patris vestri pro elemosina regni. pro maiestate Imperii. ut nobis tantis etiam deformatis elementis amicum habeatis miserendi. et restituere nobis abbatem nostrum ymo vram providens homini a nobis amicum sibi et nobis deus comit et familia tum auctor et privilegii maiorem vestrorum libertate ecclesie vestre coram principibus defendendi. et nos in ea vocatione qua vocati sumus. tu omni antecessorum vestrorum. tu vestris beneficiis eodem iure eadem libertate que hactenus usi sumus. ut permittatis. ac sicut ipsi ita et vos nobis hoc confirmetis decreto magne vestre auctoritatis.

¶ finis eptle ad Imperatorem

Dicitur Imperator lecta hac epistola statim mutata voluntate multa senem agitasse. utpote qui se seductum paulatim intellexerat a recto tramite deviasse. Interim servi dei in Epitaphio ieiunio intenti et vigiliis aduerti et aliarum ecclesiarum succursu flebant orabant. gemitu corde rogabant. ut dominus inclinaet cor regis et immutaret. Sic autem affluti pro pietatis pulsabant summe pietatis.

Spes palatiorum christe. bona vita bonorum.

Quos pietas ligant. hostesque perinde fatigant.

Villibardi meritis dissolvens vincula liris.

Tu de cunctis nos eripe clade malorum.

Quibus deus de alto meritis sancti Villibardi aure sue pietatis inclinauit. et animi Imperatoris miro modo ab intentione facti concubini cum Episcopo reuocavit. Audies enim a multis ecclesie que diximus ad eum

directos fuisse Abbate Abbata propter vim Episcopi dimisisse. non dum expectavit. sed protinus litteras has de electione alteri quod abbas ecclesie destinavit.

¶ Imperator auctoritate prelati eligendi alium abbatem.

Henricus dei gratia Romanorum Imperator et semper augustus dilecto sibi Capellano Episcopo. gratiam suam et omni bonum. Vellim propositus et Tiberius Camerarius ecclesie vestre consecratus ad presentiam nostram accedentes ex parte vestra nobis retulerunt. Quidam Boleslaus qui abbatem Epitaphio hucusque tenebat eam pontificali dimiserit. et ad aliam abbatiam sancti Marci videlicet apud Treuerum qua et ante tenebat. se transulerit. Quod si ita est. ne ecclesia eadem pastorem coram in peiorem statum personarum in medio serui tu transire debeat et immutari. auctoritate damus vobis eligendi personam idoneam in abbatem ut tandem ab universitate vestra vna cum consilio electa et nobis eam presentata. regalibus a nostra maiestate muestretur. et muestre vobis in sollemnitate debita adhibita reinnitatur.

His litteris Epitaphio lectis die ecclesia magna gaudio exultavit et unum deo magna alacritate iubilavit. Dum vero pertractantes de promissa sibi a Cesare electione. Tandem famore consilio acquiescerunt. ut quia abbas nec Imperator nec ecclesia adhuc abbatem resignasset. quousque pro supradicta ecclesia quodammodo se humiliasset. nunc ad eum velonem mitteretur. qui dilatione electionis suagereus quid ei faciendum esset percontaretur. directusque sibi quod in tali rerum articulo omnes saltem diceret se adhuc regi velle sue prelationis adminiculo. quod certa pro meritis mutare. et in alio electionis vel sollemnitate muestre alteri abbati vel parvi laborare. Nunc itaque Tiberius rursus ille abbatem capride cum Episcopo in gratia reductum. et cum eo ad Curiam profectum velonem quod reddi poterat. gessit. munitum sibi mandatum signanter aperuit. et ad Curiam Imperatoris eum profectum non deservit. Ibi Archiepiscopus nec tunc bene existens in gratia Imperatoris

Dies ist das heylthum das ingepack ist worden in eyn fast m. 5.
 Willberg chloster des xxij tags Septembris Anno xliij .?

Sanct Sebastian heiff mit ij beilin gurtel
 Ist gepack in s. Sebastian bonet. eyn silber petz
 Eyn silber Creutz. ij silber gurtel mit rodem wep.
 Sanct Willbroder silber heiff mit eyn gurtel schwarzen wep.
 Dii silber kuffein
 Eyn gross silber monstrantz mit zweyen Engeln daruff vnd in der
 mitten eyn Marien bild. vnd eyn silber Creutz vbergult
 Zwei Monstrantz. vnd eyn silber vbergult Creutz
 Noch eyn lauge vbergult monstrantz
 Sanct Willbroder arme mit ij ringen in den finger
 Zwei Monstrantz die eynerley gleichen. Noch eyn silber Creutz mit
 lause gemacht
 Sanct Willbroder staff
 Die Monstrantz die man benutzet vff vnser heilands tag.
 Eyn gross silber Creutz
 Der gulde text
 Der Bischoffs stude mit dem stab.
 Dat wysen fast
 Drey ist kopff mit ij silber bide
 Eyn kistgen mit silber besetzen mit allerley silb Creutz vnd fleischelgen
 vnd andern kleynet mit Cristal. vnd ij silber klyssel.
 Das Creutz das man in der praeisse vnderwey
 xij klyss. mit sendt Willbroder klyss
 Drey silber bide die an dem hoch altare gestand han
 ij buecher die vff dem hoch altare gelegen han
 die ij roder Creutz. die man in der praeisse deyt
 xij ader xij Corporal
 xij soden duczer. vnd eyn rot misgewand mit golde gemacht
 Noch etlich misgewand

Noch in eyn halt fast etlich liden vol beiff vnd etlich misgewand.
 vnd s. Willberg heiff. vnd s. Willberg heiff vnd andere gebeyn.

Die Zwen fast im ghem Malburg gesticket

Lusser eger brant steuff peters von wannen der Gehalt zu 100
 abgestrichen durch mich f. wilhelms von brand quantum
 zu 100 und hat gleich sein wort zu wern. Das fuge von
 anseher am 2ten und ist in der offnung von
 bingewicht der selb Gehalt zu wilhelms fugel und schon raff
 alle der steuffen 2

Neustreum s. Willib. in Epitaphio h. sub. scribitur
in frontibus suis primum. et vinctum in duobus ligens
et liquet ex antiquis et novis scriptis

In groen
In belgine
In dancua
In yverin
In vime

*In hoc regno ad nostrum singulis annis absp. visitabatur
sem. familie. hospitem. Defunctus d. dare omnem
pastoribus illius probatus d et per pen famule d*

In grams   x long ant
 In Polygram   by ant
 In duodecimo   x ant
 In pica   10 x of 10 in ant
 In lines   in plumb

Item ad Cantem Impetu mit Konsidam ex anno Impetu
ffro 27 ff in ante.

Dit ist die Auffenung unser Vens In Reichen.
Die unsen Gew. h. kein gelassen von Unseligen
Jugendstetig Grit. Drick den Orbselgessen d

from west

Ik in dem esch vuer hoff mit halff van vrenten tot
waderloe. Die die vromen van den hoff daryn in paradijs

Ich und woggen. Drückte dem Nantun tokehzen der Synon
Dienst und arbeit. Ich hat nicht
Stem noch geben die Wagt alle in Convent zwei Offizier
Sundtlich tot Dakt in gemess. Verhe godengen in sinen
Ich. Drückte to kehzen dem Nantun der Syn Dienst
in arbeit Ich hat nicht

Verlehung der Hoeffe Summe

121

Bollendorff

Der hiesigen 22. Kompanien zu Bollendorff und Ginnen elend
zu Jarlange Vor 12 mit geduldeten frucht wagt Korn
haben Ich schenken dem in fr. Ein Stet wagt vor
ein Traktel. 1 Caput. hoch. Gander zwei.
Dank zu Herbst Ich gewantung wagt Korn in

Jan 1537 anm

Sam

Der hiesigen Kompanien von fesseln und Teynen elend zu Jarlang
zu mit frucht wagt Korn. hoch. Gander zwei.
von in fr. 1 Caput. und ein Stet wagt. hoch.
und 1. 1. Ich gewantung wagt Korn
alle in frucht wagt Korn gewantung. hoch. Gander zwei.

Jan 1537. Dienstag in off Phylor tye

Leffingen

Der hiesigen elend Johann von Gewandung gut Domsapff
und anagier vom Convent elend
vor ein Stet von Dinger in gut. Ich mit wagt
in wagt haben

Jan 1527. Samstags

Sezen
 Verkauwen xli Jar. Lamb my mit weys und v mit baid
 eyer scheyn van v scheyt guld. Eyn wyl weys vor ey mastel
 Jurens Capm. 1 boot. hunder eyer. hansen von Lustweiff

Jan 1536. wellburch

Lezen und Hauptbald
 Verkauwen. wyl von Ertzen und an myer. Ertz xl Jarlang
 vor x my mit finge half den hald habe. 7 1/2 my
 Joliso van my 1/2 Capm. 1 wyl weys von ey mastel
 und my 1/2 hunder eyer. wyl von osten 1 boot
 Eyn gemeynlyng wylt fien

Jan 1537 27 Juny

Opwyler
 Verkauwen Claffen van Dertweiff und Oert. Ertz der lidenlang
 und wyl von lode eyen de lidenlang wylt fien. 1/2
 Lamb my mit zerk hant und my mit liden
 Eyn scheyn van fuff guld van Capm. und alle Jar
 eyer mostel fien. Eyn boot. hald eyer und eyer
 wylt van eyer Ertz wylt

Jan 1508. Lure

Wellmet
 Holzhausen van myer. Ertz. Ertz xxx Jarlang
 vor x my mit zerk hant. Eyn wyl hant. Eyn scheyn van x guld
 7 Capm. 1/2 osten 1 boot. hunder eyer. Also wylt schaff
 Jhalld als myer maghlyt

Jan 1517. Stephany wylt fien

Irle Hoffgutter
 Verkauwen Dierwylt hant und liden Ertz xx Jarlang
 vor my mit hant und my mit hant. Eyn scheyn van my 1/2
 Eyn wylt wylt und Eyn scheyn essen. Jure mostel fien
 hunder eyer und eyer boot

Jan 1532

Irle Hoffgutter
 Verkauwen Dierwylt hant. Ertz. Ertz xxx Jarlang
 vor x my mit zerk hant. Eyn wyl hant. Eyn scheyn van x guld
 7 Capm. 1/2 osten 1 boot. hunder eyer. Also wylt schaff
 Jhalld als myer maghlyt

Jan 1532

Metell

Wichman Dreyer von Metell und sein hiesiger Nach-
 lassung. Und nach dem tod eynem dem. hand zu
 sein also vor xij mit fang mit weyl
 x mit hand mit haben. I mit weyl. Ein steyn
 von st. g. I bar. hand. eger. I ngl. bar. I Capin
 I ngl. fied

Das Montag 1520

Peters Hoff

Wichman feingest. hand. I. xij mit weyl
 von I mit weyl. und I mit hand. Ein mostel

adur. d. l. l. l.
 und in 24. d. d.
 st. d. d.
 d. d. 1535.

Das Montag 1524

Quart Hoff und Anke

Thomas Dreyer von Metell und sein hiesiger Nach-
 lassung. Und nach dem tod eynem dem. hand zu
 sein also vor xij mit fang mit weyl
 x mit hand mit haben. I mit weyl. Ein steyn
 von st. g. I bar. hand. eger. I ngl. bar. I Capin
 I ngl. fied

Das Montag 1535

Steynham und Schanboen

125

Wichman Dreyer von Metell und sein hiesiger Nach-
 lassung. Und nach dem tod eynem dem. hand zu
 sein also vor xij mit fang mit weyl
 x mit hand mit haben. I mit weyl. Ein steyn
 von st. g. I bar. hand. eger. I ngl. bar. I Capin
 I ngl. fied

Das Montag 1534

Dreyer

Wichman Dreyer von Metell und sein hiesiger Nach-
 lassung. Und nach dem tod eynem dem. hand zu
 sein also vor xij mit fang mit weyl
 x mit hand mit haben. I mit weyl. Ein steyn
 von st. g. I bar. hand. eger. I ngl. bar. I Capin
 I ngl. fied

Das Montag 1523

Croce

Wichman Dreyer von Metell und sein hiesiger Nach-
 lassung. Und nach dem tod eynem dem. hand zu
 sein also vor xij mit fang mit weyl
 x mit hand mit haben. I mit weyl. Ein steyn
 von st. g. I bar. hand. eger. I ngl. bar. I Capin
 I ngl. fied

Das Montag 1533

Lynhem hoch und keltig
verlassen Druffesand von Lynhem Marum kelt
und eyner seiner künde was für d

Jahr 1534. 4 p. 1. 1. 1.

Ort

ist verlorren Johan von hoch und keltig keltig
Came und keltig keltig keltig keltig

Jahr 1507. 7. 1. 1. 1.

Neue p. Richard possum alt

verlorren Marpheme und eyner keltig keltig
und eyner keltig keltig keltig keltig
für und keltig keltig keltig keltig
keltig keltig keltig keltig

Jahr 1495. 15. 1. 1. 1.

Cranerbach p. Wymand alt

keltig keltig keltig keltig keltig keltig
und keltig keltig keltig keltig keltig keltig

Jahr 1458. 1. 1. 1. 1.

121
Nacht p. Richard

keltig keltig keltig keltig keltig keltig
und keltig keltig keltig keltig keltig keltig

Jahr 1498. 1. 1. 1. 1.

Wunderichen

verlassen Druffesand von Lynhem Marum keltig
und keltig keltig keltig keltig keltig keltig
und keltig keltig keltig keltig keltig keltig
und keltig keltig keltig keltig keltig keltig
und keltig keltig keltig keltig keltig keltig
und keltig keltig keltig keltig keltig keltig

Jahr März 1535

Kersch

keltig keltig keltig keltig keltig keltig
und keltig keltig keltig keltig keltig keltig
und keltig keltig keltig keltig keltig keltig
und keltig keltig keltig keltig keltig keltig
und keltig keltig keltig keltig keltig keltig

Jahr August 1537. 1. 1. 1. 1.

Bech . p Mathia a lugenr abb
 Chyten von Rostoff und unalpurge lund . und Rost
 von Rostoff Chyten son und Rostoff lund xl Jarlang
 vor y mit k und y mit Rostoff . y Rostoff y fi
 y Capum und y Rostoff . y Rostoff y Rostoff
 Rostoff y mit Rostoff vom Rostoff Rostoff

Dat xx februar 1539 ano t

Der alt huff in der Breuerbach

p abbas s Maxym . et Rost

Der lund Chyten Rostoff und Rostoff lund Rostoff

y mit Rostoff und y Rostoff . y Rostoff y Rostoff
 Der Rostoff Rostoff Rostoff Rostoff Rostoff

Dat Rostoff 1528

Scheitum

p R

Chyten off Rostoff und Rostoff lund . ad Rostoff lund .

xxmy Rostoff . y Rostoff y Rostoff y Rostoff y Rostoff

Dat 1527 off Rostoff

fecl . spectus ad hospitali

129

Rostoff von Rostoff Rostoff lund xxmy Rostoff
 xxmy Rostoff . Rostoff Rostoff Rostoff y mit Rostoff
 y Rostoff von Rostoff . y Rostoff von Rostoff Rostoff
 Rostoff . y Rostoff . y Rostoff y Rostoff y Rostoff

Dat Rostoff 1534

Siltbach ad hospital p Colm d Rost

Rostoff off Rostoff und Rostoff lund y Rostoff
 Rostoff y mit Rostoff Rostoff Rostoff Rostoff y Rostoff
 y Rostoff von Rostoff y Rostoff von Rostoff y Rostoff y Rostoff

Dat 1527 off Rostoff

Scheitum Rostoff

Der gemeine Rostoff von Rostoff y mit Rostoff . und alle Rostoff y
 Rostoff Rostoff

Dat 1535 xxmy Rostoff

Trug buerzschaffen. xun Jarlangf
 I fud weyn I mit korn I mit haid

Jan 20 Decemb. 1537

126

Trill

In welchem Mülen Claffen und waren Esch 21 Jarlang
 Das sol allen gewonlichen brenn ggen mit legend und Carpfend
 gesess / mit gedult und alle and brennen
 Sol haben 11 Jaren an my frund y Capun. auß 1 mit brenn
 verlosz ihm ungestafften 11 my Jar und 1 Jare
 11 der oley molen 1 Jare oley. und 11 der oley molen 1 Jare

Jan 1528 Feb 10 1528

Die wuformule by fghnath

Hansen. Es werden jedem hundert Eger und Ackerland 1/2000
 1/2000 von 1000 1/2000 1/2000 1/2000 1/2000 1/2000 1/2000 1/2000
 1/2000 1/2000 1/2000 1/2000 1/2000 1/2000 1/2000 1/2000

Don 1528 gregorio

Becklungen

Adm von Buchung. 27 Inland
y mit eck Band. | ra weggeworfen | ungel. | 1000 | bork

Day v february 1532 no. 1

Stellbrucken y molendma

Verhuren Jant van Stellbruck und Jochen von sein R. leucht.
Die Wure gebort mule vor y mule wess
fou steyen von y f. und y mule von y mule
ad vom heine der biote daselbe my schep gult
den geruch zu den dazung der essen geben

Day Martiny 1530

Neue y molen In der Neuerbas

Verhuren fudingen mule von felle und Tyme elch
Nur orten und nachkommen. — emle mule mit kony
und sex end alt

Day vi. Ja. hup 1530

Hollendorff molend

hansen von lantel. und seuen orten xx Jarlangt
vor my mule kony. und y mule. und mulem kony
Hollendorff sende mule zu mule
in g. h. d.

Day Martiny 1535

Dreyß. molend

127

Verhuren. Lynen hansen und Jochen hupf. Mazon
xx Jarlangt
vor my mule kony. und y mule. und mulem kony
von der dyge wasser und wasser wegen.

Day 1533 uff dinstag mule Thome apt.

Die mule zu Stellbruck gult Bruck
y verlusten vor my f. 8 ad. 1535

Das heine daselbe in der arde
vor xx f. d. h. mule 1540
Pro d. Godfud. appost. abbat

Der Godfud von Appermon. abt und hup zu fudm
protst und hup zu Muffin

Handwritten text in a cursive script, likely a list or account. The text is faint and difficult to decipher, but appears to be organized into several lines.

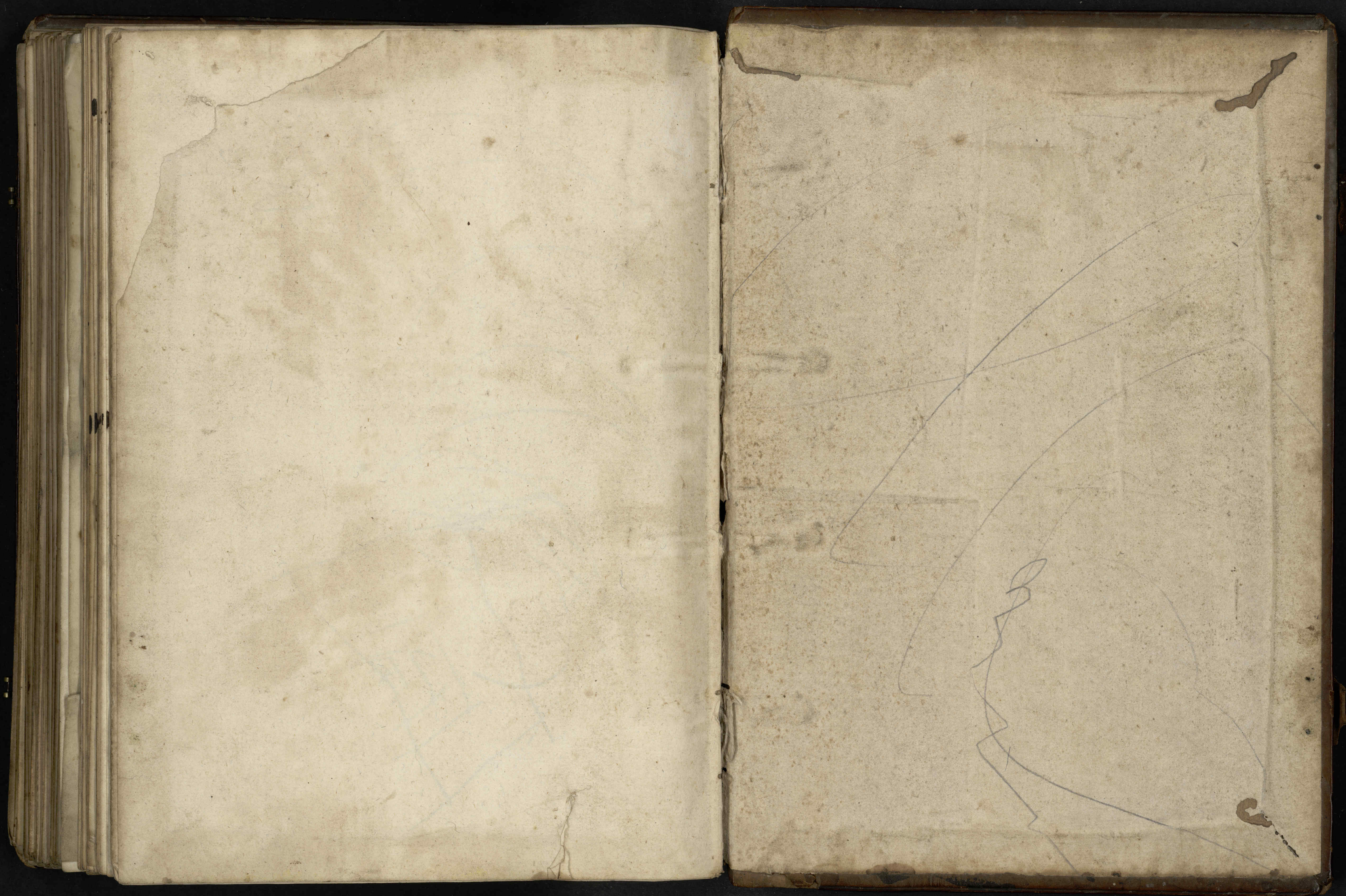
Handwritten text in a cursive script, continuing the list or account. The text is faint and difficult to decipher.

Handwritten text in a cursive script, continuing the list or account. The text is faint and difficult to decipher.

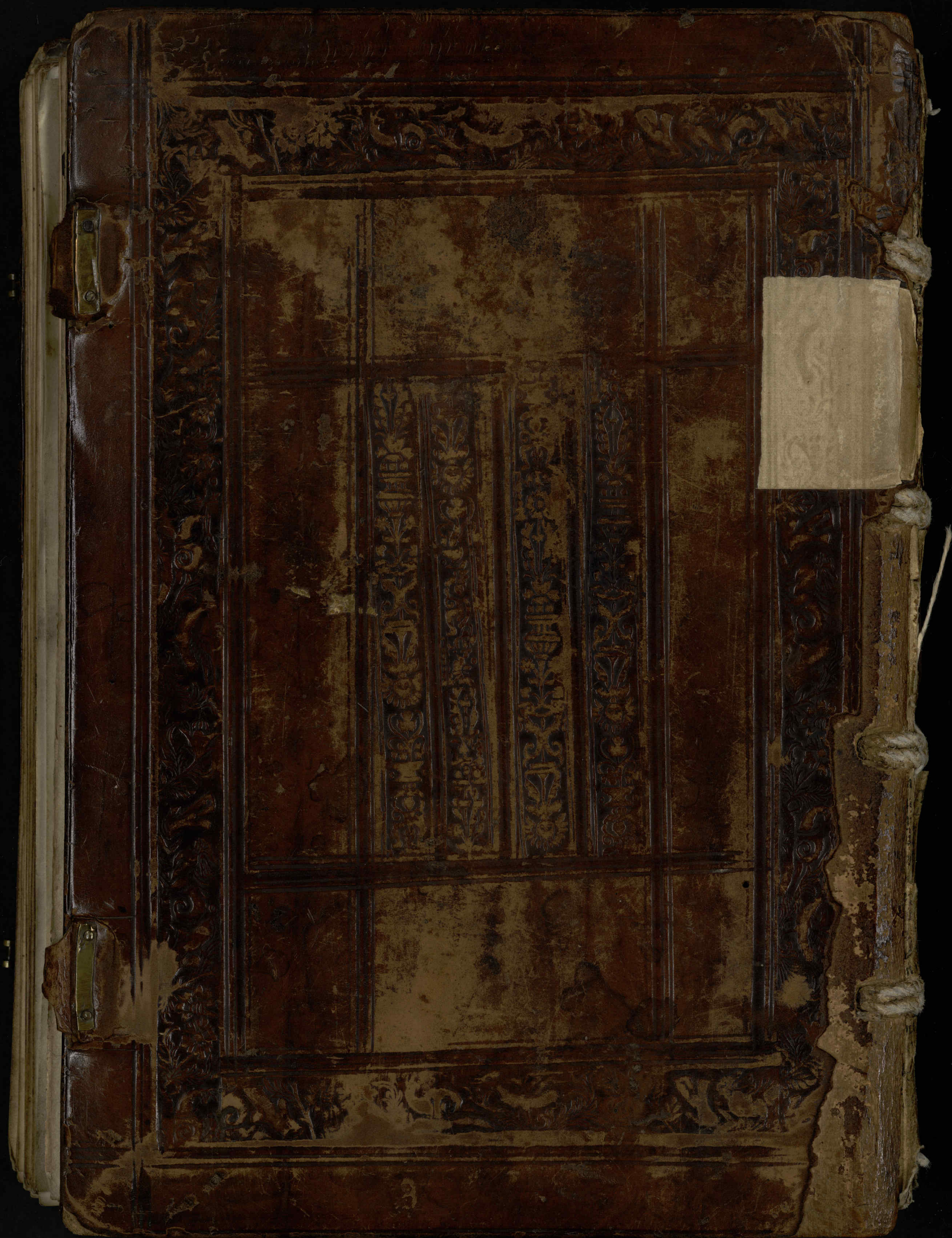

ber aureu
Abbatiae
Willibrodus
ternacensis.
265

Luxembourg, le 28 Octobre 1871

Monsieur le Président,

Son Altesse Royale le Prince Henri
des Pays-Bas, Lieutenant du Roi
dans le grand-Duché de Luxem-
bourg, a acquis l'exemplaire du
recueil de chartes luxembourgeoises
dit "Liber aureus" qui se trouvait en
possession du docteur A. Neyer à
Wiltz, pour en faire don à la Section
historique de l'Institut grand-ducal.

Son Altesse Royale espère que ce recueil
facilitera les recherches historiques, en

A Monsieur Eugling,
Président de la Société
archéologique du
grand-Duché de Luxembourg.

même

même temps qu'il contribuera à
compléter nos archives nationales.

J'ai l'honneur, Monsieur le
Président, de vous adresser le
Liber aureus avec la présente et
je vous prie d'agréer l'assurance
de ma haute considération.

Le Secrétaire du Roi.
pour les affaires du Grand-Duché
de Luxembourg.

J. S. Olimart

